

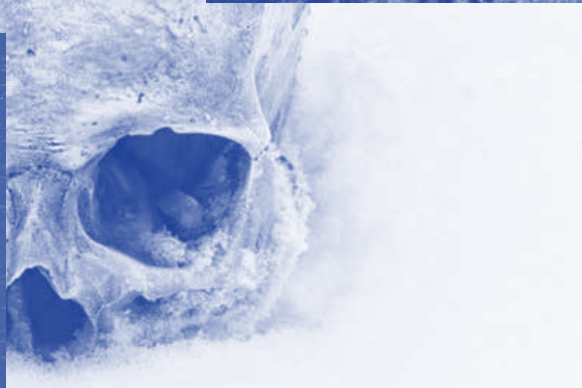
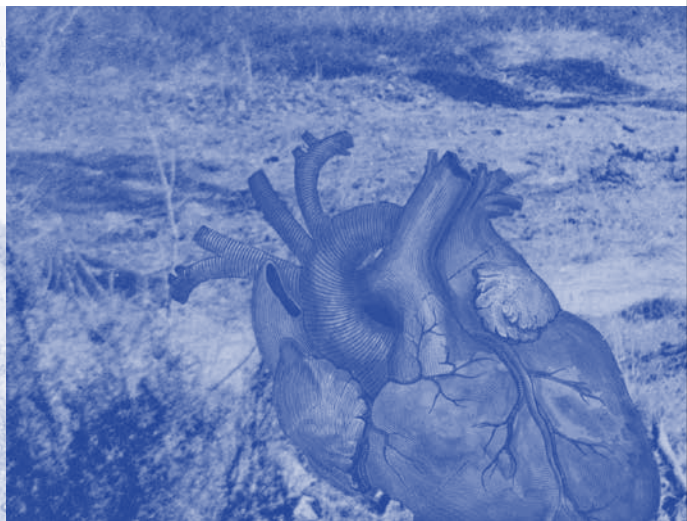
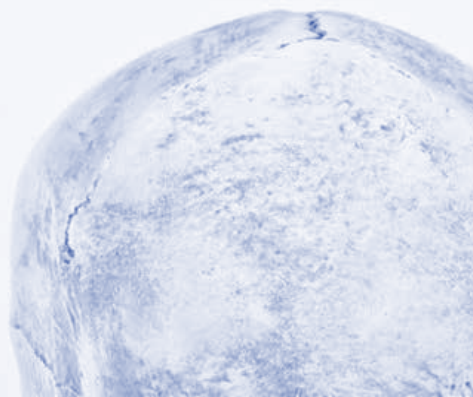
Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Jaar verslag 2018

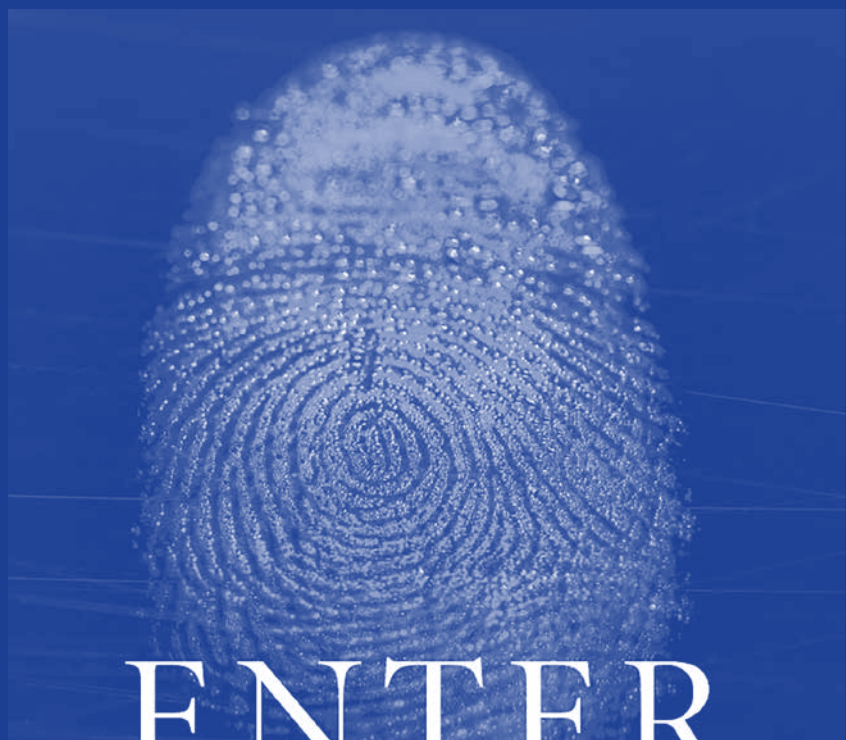
DICK ANITE DELAT

VAN UBELI

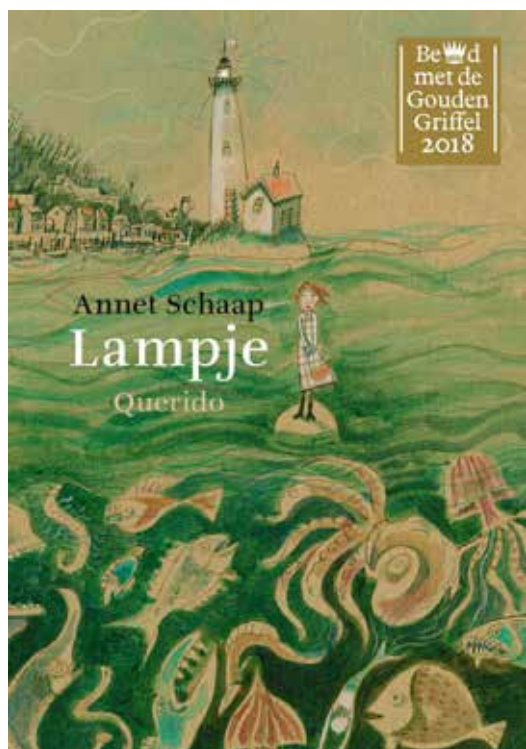
n we
en hem

NG LITERATUURPRIJS
TUURPRIJS shortlist

ENTER

Inleiding	3		
Hoofdstuk 1	4		
Missie en samenwerkingsverbanden			
Hoofdstuk 2	7		
Creatie, productie, innovatie, zichtbaarheid			
Binnenland			
		2.1	Creatie
		–	Regelingen
		–	Programma's
		2.2	Productie
		–	Regelingen
		–	Programma: Schwob
		2.3	Innovatie
		–	Regelingen digitale literatuur
		–	Programma: Literatuur op het Scherm
		2.4	Zichtbaarheid
		–	Regelingen voor festivals en manifestaties
		–	Programma's
		–	Residenties
		–	Prijzen
Hoofdstuk 3	22		
Internationalisering			
Buitenland			
		3.1	Vertaalsubsidies
		3.2	Talen, genres en schrijvers in cijfers
		3.3	Activiteiten van de afdeling buitenland
		–	Boekenbeurzen
		–	Stedenbezoeken
		3.4	Fellowships en bezoekersprogramma
		3.5	Focuslanden
		3.6	Literaire manifestaties in Frankrijk en Duitsland
		3.7	Auteurs naar het buitenland
		3.8	Netwerk vertalers
		3.9	Vertalershuis Amsterdam
Hoofdstuk 4	36		
Communicatie, kwaliteitsbeleid en onderzoek			
		4.1	Communicatie
		4.2	Kwaliteitsbeleid en onderzoek
Hoofdstuk 5	44		
Organisatie en personeel			
		5.1	Bestuur en beheer
		5.2	Bezwaar, beroep en klachten
		5.3	Personeelsbeleid / Code Culturele Diversiteit
		5.4	ICT
		5.5	Huisvesting
		5.6	Exploitatieresultaat, financiële positie, realisatie doelstellingen
		5.7	Risicomanagement
		5.8	Recoupment
Hoofdstuk 6	49		
Vooruitzichten 2019 en verder			
Hoofdstuk 7	50		
Samenwerking rijkscultuurfondsen			
Bijlagen	54		
		1	Verslag Raad van Toezicht
		2	Raad van advies, externe lezers & bureau
		3	Subsidies 2018
		4	Literaire programma's binnenland: tournees en reeksen
		5	Publicaties, website, sociale media en voorlichting
		6	Balans & exploitatierekening
		7	Private stichtingen
Fotoverantwoording & colofon	108		

Woutertje Pieterse Prijs
Gouden Griffel
De Boekenleeuw & De Boekenpauw
voor illustrator Marit Törnqvist

“Ik heb in mijn vertaalleven een groot aantal kansen gekregen, op allerlei manieren van alles mogen leren, en daarvoor ben ik dankbaar. Zij die mij de kansen gaven kon ik hier niet allemaal om me heen verzamelen, maar wel een aantal. Kansen heb ik gekregen van het Nederlands Letterenfonds, dat me projectwerkbeurzen en reisbeurzen toekende. Collega's die bereid waren samen met mij een boek te vertalen, hebben me ook veel geleerd. [...]”

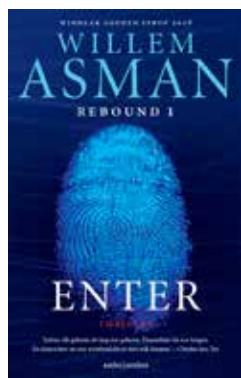
Jeanne Holierhoek bij het aanvaarden van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2018

Biografieprijs

Ook bekroond in 2018

Biograaf René van Stipriaan ontving de Gerrit Komrij-prijs 2018 voor *De hartenjager. leven, werk en roem van Gerbrandt Adriaensz. Bredero*. Jan van Aken won de F. Bordewijkprijs voor zijn historische "kathedraal van een roman", *De ommegang*. De Tzum-prijs ging naar Pieter Waterdrinker voor *Tsjaikovskistraat 40*. Christine Otten werd bekroond met de Reinaerttrofee voor haar roman *We hadden liefde, we hadden wapens*, vertaler Bernadette Custers werd met haar auteur Mette Eike Neerlin bekroond met de BruutTAAL Gouden Lijst voor *Paard, paard, tijger, tijger*; beide boeken werden door jongerenjury's geselecteerd. Dichter des Vaderlands Ester Naomi Perquin kreeg in Vlaanderen de Herman de Coninckprijs voor haar bundel *Meervoudig afwezig*, Menno Wigman werd postuum bekroond met de Ida Gerhardt Poëzieprijs voor *Slordig met geluk*, en voor haar filosofische dichtbundel voor kinderen *Was de aarde vroeger plat?* ontving Bette Westera zowel de Gouden Poëziemedaille als de Zilveren Griffel. De bloemlezing *Bij mij op de maan. Een keuze uit de Russische kindergedichten vanaf de zeventiende eeuw* viel voor de tweede keer in de prijzen; samensteller en vertaler Robbert-Jan Henkes ontving na de Filter Vertaalprijs 2017 ook de Aleida Schotprijs. Dichter en schrijver Remco Campert ontving de Akademie van Kunstenpenning. Mustafa Stitou ontving de driejaarlijkse oeverprijs voor poëzie van het A. Roland Holstfonds. De Halewijnprijs 2017, een oeverprijs voor literair talent, is maart 2018 uitgereikt aan Eva Meijer, schrijver van fictie en non-fictie. Ook vier grote oeverprijzen gingen naar vrouwelijke auteurs: dichteres Judith Herzberg ontving de Prijs der Nederlandse Letteren, "Uw werk is een viering van onze taal" aldus Koning Willem-Alexander bij het overhandigen van de prijs; het oeuvre van Nelleke Noordervliet werd gelauwerd met de Constantijn Huygens-prijs vanwege „haar aanzienlijke stilistische en vertelkwaliteiten om in literatuur iets wezenlijks te zeggen over de wereld”, Bibi Dumon Tak ontving de Theo Thijssen-prijs, de prestigieuze driejaarlijkse prijs voor kinder- en jeugdliteratuur, voor haar poëtische non-fictie over het dierenrijk, en eind 2018 werd bekend dat Marga Minco de P.C. Hooftprijs 2019 zal ontvangen. "Een oeuvre dat bescheiden is in toon en omvang, maar dat met iedere generatie blijft winnen aan zeggingskracht", aldus de jury die Minco dé Nederlandse stem in de Europese oorlogsliteratuur noemt.

Gouden Strop

De Inktap

VSB Poëzieprijs

Filter Vertaalprijs
Dr. Elly Jaffé Prijs

BNG Bank Literatuurprijs

BNG Bank Lezersprijs

Inleiding

Eens in de vier jaar wordt het functioneren van de zes rijkscultuurfondsen, waaronder het Nederlands Letterenfonds, in opdracht van het ministerie van OCW beoordeeld door een onafhankelijke visitatie-commissie. In het najaar van 2018 vond wederom zo'n visitatie plaats. Het oordeel van de commissie over de cultuurfondsen was zeer positief; in haar rapport, dat op 20 december 2018 aan het ministerie werd aangeboden, concludeerde ze dat de zes fondsen 'goed tot uitstekend functioneren'.

De commissie was zeer te spreken over de positieve ontwikkeling die het Letterenfonds de afgelopen vier jaar heeft doorgemaakt. Geconstateerd werd dat het functioneren sterk is verbeterd. Het fonds is zowel nationaal als internationaal succesvol actief en stelt daarbij schrijvers en vertalers centraal in het beleid. 'Zij weten zich serieus genomen door een professionele en betrokken organisatie,' aldus de commissie.

Dat positieve beeld is mede gebaseerd op de resultaten van de stakeholders- en gebruikersonderzoeken die het fonds in 2018 liet uitvoeren. Ook daaruit blijkt dat het fonds met gepaste tevredenheid mag terugkijken: het Letterenfonds wordt door aanvragers en partners gezien als een toegankelijke en professionele organisatie die met een hoge mate van kennis en inhoudelijke betrokkenheid actief en coöperatief opereert. Een fonds dat met een relatief bescheiden budget veel tot stand brengt en daarmee een belangrijke bijdrage levert aan het werk van schrijvers, vertalers, uitgevers, tijdschriften en festivals. De kerntaken zijn op orde, de informatievoorziening op de website en het individueel contact met de medewerkers worden zeer gewaardeerd.

Deze waardering ontslaat ons echter niet van de plicht kritisch naar onszelf te blijven kijken. Er zijn natuurlijk terreinen waarop naar onze mening nog te weinig vooruitgang is geboekt en waar werk aan de winkel is. Het behoeft evenmin betoog dat de letterensector voor belangrijke uitdagingen staat, die dringend aandacht behoeven.

Op het gebied van diversiteit en inclusie valt in de letteren en de letterensector (evenals in de andere cultuursectoren) nog behoorlijk wat te verbeteren. Nog steeds vormen de Nederlandse letteren geen spiegel van de Nederlandse samenleving. Diversiteit blijft een belangrijk aandachtspunt voor het Letterenfonds en de collega-cultuurfondsen. Niet voor niets publiceerden de rijkscultuurfondsen samen met Unesco in augustus 2018 een pleidooi om een inclusieve cultuursector, diversiteit van makers en publiek en pluriformiteit van uitingen topprioriteit te maken.

Het is verheugend om te constateren dat dit streven van het fonds breed wordt gedeeld. Ook uit het stakeholderonderzoek blijkt dat gevestigde uitgeverijen steeds meer doordrongen raken van de noodzaak om (cultureel) divers talent aan zich te binden. Dit alles laat onverlet dat doelgerichte, minder vrijblijvende actie geboden is.

Een andere grote uitdaging binnen de letteren ligt op het gebied van de leesbevordering. Het aantal lezers loopt al jaren gestaag terug, evenals de leestijd. Bij gelijkblijvende trends kunnen de gevolgen voor schrijvers, vertalers en uitgevers verstrekkend zijn; hetzelfde geldt voor de maatschappelijke en economische consequenties van dalende leesvaardigheid en verminderde belezenheid.

In het buitenland zijn vergelijkbare ontwikkelingen waarneembaar. We kunnen leren van de manier waarop in het Verenigd Koninkrijk inclusie en diversiteit in de letterenwereld worden gestimuleerd, zowel door publieke partijen als door commerciële organisaties zoals Penguin Random House. De trend van dalende boekverkopen en ontleding is een nagenoeg wereldwijd fenomeen, dat ons noopt onze inspanningen ter promotie van de Nederlandse literatuur over de grens te intensiveren.

In dit jaarverslag vindt u een weerslag van wat het fonds in 2018 (mede) mogelijk heeft gemaakt en de wijze waarop het Nederlands Letterenfonds aan de bovengenoemde en andere beleidsthema's aandacht heeft besteed.

Raad van Toezicht, bestuur en medewerkers danken het ministerie van OCW voor zijn steun en voor de meerjarensubsidie die de activiteiten van het Nederlands Letterenfonds mogelijk maken.

Hoofdstuk 1

Missie en samenwerkingsverbanden

Het Nederlands Letterenfonds is het publieke fonds voor de Nederlandse en Friestalige literatuur en een van de zes door de Rijksoverheid ingestelde en gefinancierde cultuurfondsen. Het fonds wil bijdragen aan een belezen, intelligente en creatieve samenleving waarin de rol van de letteren, van schrijvers en vertalers, wordt erkend en gewaardeerd. In opdracht van de minister van OCW is het fonds verantwoordelijk voor het bevorderen van de kwaliteit en diversiteit in de literatuur en voor de promotie daarvan in binnen- en buitenland. Het fonds geeft beurzen en subsidies aan schrijvers, vertalers, uitgevers, literaire tijdschriften en festivals en zet zich in voor een rijk en divers literair klimaat, met oog voor literair erfgoed en nieuwe ontwikkelingen in het boekenvak. Het Letterenfonds is eerst en vooral subsidiegever, met op de letterensector toegesneden regelingen die de kern van het beleid uitmaken. Daarnaast kent het fonds een groot aantal activiteiten en programma's die dit beleid ondersteunen en die hoofdzakelijk zijn gericht op de promotie van het werk van schrijvers en vertalers, het verruimen van hun markt en het vergroten van hun (internationale) zichtbaarheid.

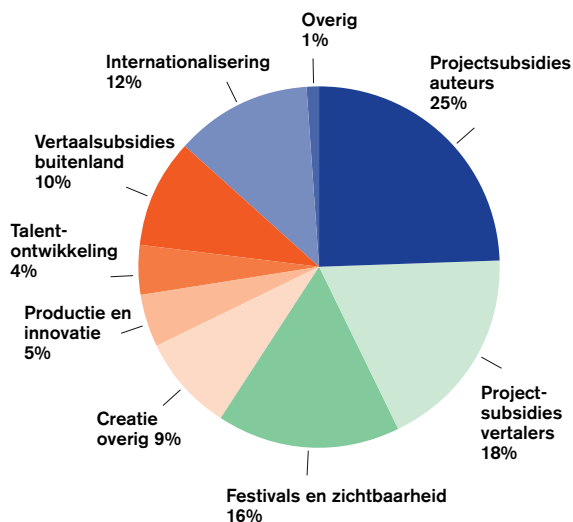
In 2018 konden dankzij subsidies van het Letterenfonds 122 schrijvers en 131 vertalers werken aan de totstandkoming van 335 literaire projecten. Alle literaire genres kwamen hierbij aan bod: romans, verhalen, literaire non-fictie, biografieën, poëzie en kinder- en jeugdboeken. Het fonds maakte 221 vertaalprojecten mogelijk, acht biografieën en 106 nieuwe titels van Nederlands- en Friestalige schrijvers. Ook in de literatuur buiten het boek heeft het Letterenfonds zijn inspanningen geïntensiveerd, onder meer door de verruiming van mogelijkheden voor spoken-word-performers. Het Letterenfonds beschouwt de prijzen en bekroningen die de ondersteunde auteurs en projecten in 2018 ten deel vielen als een bewijs voor het belang en de effectiviteit van de subsidies. Een overzicht hiervan zag u naast de Inleiding.

In het buitenland richt het Letterenfonds zich op het stimuleren van vertalingen van Nederlands- en Friestalige auteurs door op maat gesneden promotie-activiteiten bij buitenlandse uitgevers. In aansluiting hierop bevordert het fonds de kwaliteit van de vertalingen en vergroot het de internationale zichtbaarheid en bekendheid van Nederlandse en (in samenwerking met het VFL) Vlaamse schrijvers. Het fonds is aanwezig op de belangrijkste internationale boekenvakbeurzen in onder meer Bologna, Frankfurt en Londen en organiseert ten behoeve van het Nederlandse boekenbedrijf prospectiereizen, fellowships en marktverkenningen. In 2018 hebben deze inspanningen geleid

tot een substantiële stijging van het aantal aanvragen voor *translation grants*, die op termijn zullen leiden tot publicaties van Nederlandse titels in buitenlandse vertalingen. In totaal ontving het Letterenfonds 316 aanvragen (ten opzichte van 294 het jaar ervoor). Het aantal Nederlandse titels dat in 2018 bij buitenlandse uitgevers verscheen bedroeg 543, een stijging van 10 procent in vergelijking met 2017.

Het fonds besteedde in 2018 € 8.669.840 aan subsidies, programma's en activiteiten. Hoe die middelen werden verdeeld ziet u in het onderstaande diagram.

Subsidies en activiteiten

In de cultuurbrief 'Cultuur in een open samenleving' kondigde minister Van Engelshoven (OCW) aan dat in het regeerakkoord meer ruimte komt voor vernieuwing en talentontwikkeling bij de zes cultuurfondsen. Het kabinet ondersteunt talentvolle makers via een nieuw gezamenlijk programma van de fondsen. De minister verzocht de fondsen hun bestaande instrumentarium tegen het licht te houden en waar nodig voorstellen te ontwikkelen die gericht zijn op doorgroei van talent, cultureel ondernemerschap, aanbod voor een jong en nieuw publiek (inclusief jeugdaanbod) en het stimuleren van de diversiteit van aanbod en publiek. De brief onderscheidt vijf thema's: *cultuur maakt nieuwsgierig, ruimte voor nieuwe makers en cultuur, een leefomgeving met karakter, cultuur is grenzeloos en een sterke culturele sector*.

Het Nederlands Letterenfonds zet de extra middelen in om de impact van literatuur te vergroten in een samenleving die minder leest. Dit doet het fonds door te investeren in ontwikkelbeurzen voor makers (vanaf 2019) en door te investeren in nieuwe genres die leiden tot een versterking van de literatuur buiten het boek. Het fonds stelt daarbij vier prioriteiten, die aansluiten op bestaand beleid en regelingen:

- Doorgroei van talentvolle makers;
- Stimuleren van nieuwe genres;

- Versterking cultureel divers aanbod;
- Initiatieven gericht op specifieke groepen lezers.

Ter versterking van de internationale culturele samenwerking ('*cultuur is grenzeloos*') zal het fonds extra middelen aanwenden om de geplande campagne in het Verenigd Koninkrijk (2019-2020) uit te breiden naar de VS en andere delen van de Angelsaksische wereld. In 2018 zijn twintig Angelsaksische uitgevers uitgenodigd om kennis te maken met het Nederlandse boekenvak. Ook heeft het fonds samen met het Fonds Podiumkunsten, het Nederlands Filmfonds en Cinekid voorbereidingen getroffen voor een presentatie in de VS van Nederlandse kindercultuur: kinder- en jeugdliteratuur, jeugdtheater en kinderfilm. Deze campagne is in januari 2019 gelanceerd onder de titel *Never Grow Up!*

Ten slotte gebruikt het fonds een deel van de extra middelen om in de snel veranderende internationale uitgeverijmarkt voor literaire vertalingen enkele nieuwe beleidsinstrumenten te ontwikkelen: verdergaande steun aan buitenlandse uitgeverij van Nederlandse literatuur, meer aandacht voor uitgaven van literaire klassieken en een pilotproject met 'ambassadeurs' die zich namens het fonds in belangrijke maar afgelegen markten inzetten voor de Nederlandse literatuur.

Ook in 2018 kon het Letterenfonds succesvol opereren dankzij samenwerking met veel partners in de letteren- en cultuursector. Zo werkte het fonds nauw samen met de vijf andere rijkscultuurfondsen bij sectoroverstijgende beleidsaangelegenheden en specifieke projecten. Het Letterenfonds is de collega's van het Fonds Podiumkunsten, het Fonds voor Cultuurparticipatie, het Mondriaan Fonds, het Nederlands Filmfonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie daarvoor zeer erkentelijk. Verderop in het jaarverslag wordt hieraan een apart hoofdstuk gewijd.

Het Letterenfonds maakt deel uit van een aantal netwerkorganisaties, platforms en raden in de letterensector. Het fonds zit in de adviesraad van de Koninklijke Vereniging voor het Boekenvak, waarin alle belangrijke partijen vertegenwoordigd zijn. Met de partners daarin, waaronder de Groep Algemene Uitgevers (GAU) en de Stichting CPNB, spreekt het fonds ook afzonderlijk over ontwikkelingen in de boekenmarkt en het beleid van het fonds. Het fonds houdt met de Auteursbond, LIRA en de Literaire Uitgeversgroep (LUG) contact over onder meer de belangen van schrijvers en vertalers. Ten behoeve van het vertaalbeleid in en uit het Nederlands is het Letterenfonds, samen met de Taalunie, het Vlaams Fonds voor de Letteren en de universiteiten van Utrecht en Leuven, partner in het Expertisecentrum Literair Vertalen (ELV). Met het ELV, de Taalunie en het Vlaams fonds wordt periodiek overlegd over het beleid en over lopende zaken, zoals mentoraten, ontwikkelingsbeurzen en de talen voor vertaalworkshops en -cursussen. Van groot belang voor de beleidsinformatie van het Letterenfonds is het

kennis- en informatieplatform voor de boekensector, KVB Boekwerk, waarvan het fonds een van de kernpartners is. De onderzoeken, dataverzamelingen en analyses van Boekwerk zijn waardevol voor de beleidsvorming van het fonds; ook vormen ze benchmarks voor de prestatiegegevens die het Letterenfonds over het literaire segment verzamelt.

Het fonds en de letterensector kunnen niet zonder een goede, strategische samenwerking op het gebied van de leesbevordering en het stimuleren van het aanbod en de presentatie van literatuur. Verbeteringen op dit terrein zijn mogelijk en noodzakelijk. Hiervoor werkt het fonds samen met de partners in het Letterenhuis, Stichting Lezen en de Schrijverscentrale, en overlegt structureel met hen over gedeelde projecten en veranderingen in leescultuur. Een belangrijke stap is de toetreding van het Letterenfonds tot de Leescoalitie, een samenwerkingsverband tussen Stichting Lezen, CPNB, Koninklijke Bibliotheek, Vereniging Openbare Bibliotheken en Stichting Lezen & Schrijven, dat is opgericht met de opdracht het lezen te bevorderen.

Om het literair grensverkeer tussen Nederland en Vlaanderen te intensiveren werden in 2018 concrete stappen gezet. Het Nederlands Letterenfonds, het Vlaams Fonds voor de Letteren, het Fonds Podiumkunsten en de Nederlandse Taalunie tekenden hiertoe in maart 2018 een samenwerkingsovereenkomst. De letterenfondsen nemen de organiserende en uitvoerende taken op zich van de Taalunie Toneelschrijfprijs (in samenwerking met het Fonds Podiumkunsten) en de Prijs der Nederlandse Letteren (vanaf 2019). Daarnaast gaan zij het literair grensverkeer tussen Nederland en Vlaanderen verder stimuleren. In een breder verband zijn ook Ons Erfdeel vzw, deBuren en De Brakke Grond bij de gesprekken betrokken.

Met het Vlaams Fonds voor de Letteren, een van de belangrijkste strategische en inhoudelijke partners van het Letterenfonds, werd ook in 2018 weer veel gezamenlijks tot stand gebracht, vooral in het kader van de grootschalige promotiecampagnes in Duitsland en Frankrijk. Tussen de letterenfondsen bestaat intensief periodiek contact over beleidsafstemming en gezamenlijke projecten. Maar er zijn ook punten van zorg over de Nederlands-Vlaamse samenwerking. De disbalans tussen Nederland en Vlaanderen met

betrekking tot de beschikbaarheid van middelen is sinds 2016 dramatisch toegenomen. Van een evenwichtige samenwerking bij projecten in het buitenland is hierdoor nauwelijks nog sprake. Het zou spijtig zijn als verdere budgetverlagingen aan Vlaamse zijde de zo vruchtbare en door alle partijen zeer gewenste samenwerking over de grenzen verder zouden bemoeilijken.

Op internationaal gebied is de samenwerking met de ambassades en DutchCulture van wezenlijk belang; dat gold dit jaar in het bijzonder voor de posten in Berlijn, Parijs, New York en Londen.

Hoofdstuk 2

Binnenland: creatie, productie, innovatie, zichtbaarheid

2.1 Creatie

Het is een kerntaak van het Letterenfonds om te investeren in de creatie van belangwekkend literair werk dat zonder ondersteuning niet tot stand zou komen. Nieuwe en voorheen perifere vormen van literatuur eisen echter steeds nadrukkelijker een plek op binnen de gevestigde letteren. Naast een vitale 'traditionele' keten van schrijvers, uitgevers, boekhandelaars en bibliotheken, is er een bloeiende literaire scene buiten het domein van het boek ontstaan: op podia in de vorm van slam poetry en spoken word, in hoorspelen en podcasts, in virtual reality (VR) en literaire apps. Zoals ook de Raad voor Cultuur constateert in zijn beleidsadvies *De daad bij het woord*: 'Het lezen verandert weliswaar en het aantal boekenlezers neemt voortdurend af, maar er blijft een onuitroeibare behoefte bestaan aan het vertellen, lezen of beluisteren van verhalen.'

Een veranderend literair landschap vraagt om samenwerking met nieuwe partners bij de zoektocht naar talentvolle makers die zich (nog) buiten de traditionele keten bewegen. Met subsidies aan literaire manifestaties en festivals wil het fonds de mogelijkheden voor nieuwe makers en performance-literatuur vergroten. Daarnaast heeft het fonds de bestaande samenwerking met Fonds Podiumkunsten, bij de regeling Werkbijdrage theatertekst, geïntensiveerd door #NieuweStukken te ontwikkelen (uitvoering in 2019) en stimuleert het met De Schrijverscentrale spoken-wordoptredens in scholen, bibliotheken en boekhandels. Via het Slow Writing Lab is er een directe band met de verschillende schrijfopleidingen in Nederland, die elk hun talenten aanleveren voor dit ontwikkelingsprogramma. Nieuw is dat voor de lichting van 2018-2019 ook talenten werden geselecteerd uit het netwerk van een aantal multiculturele organisaties. Deze deels nieuwe initiatieven gericht op nieuwe verhalen, nieuwe makers en stimulering van nieuwe genres zijn ontwikkeld met de extra subsidie die de cultuurfondsen in 2018 ontvingen voor talentontwikkeling en vernieuwing.

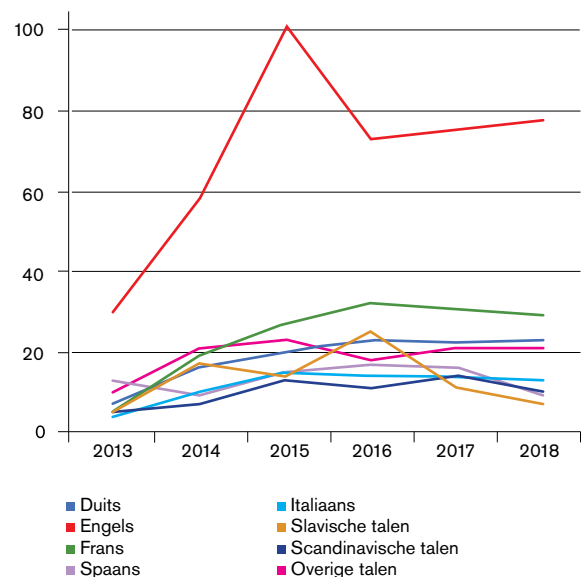
Het fonds richt zich echter niet alleen op het stimuleren van aanbod. Het aantal lezers en de leestijd, met name als het gaat om boeken, nemen al jaren gestaag af. Ontlezing doet zich voor onder alle Nederlanders maar is het grootst onder jongeren. Dat vraagt om een grotere rol van het fonds in het kader van leesbevordering en literatuureducatie. Niet alleen als subsidieverstrekker aan literair-educatieve organisaties en activiteiten, maar ook in een beleidsmatige

en strategische samenwerking met andere leesbevorderingspartners. Het fonds heeft zich in 2018 dan ook aangesloten bij de in Hoofdstuk 1 genoemde Leescoalitie.

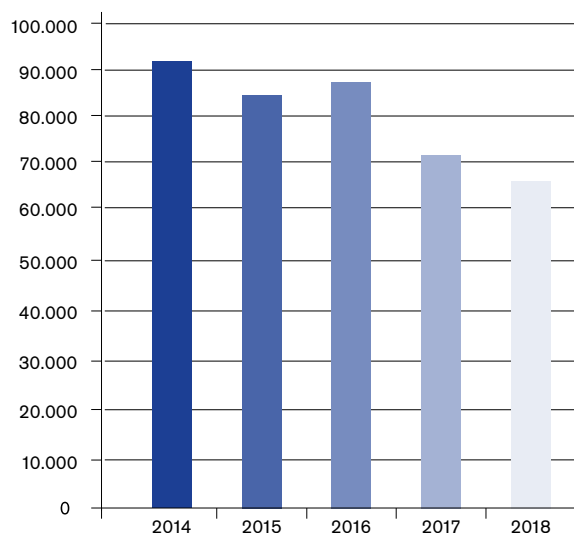
Regelingen

De projectsubsidies voor schrijvers en vertalers zijn de belangrijkste regelingen waarmee de creatie wordt gestimuleerd van nieuw literair werk in papieren en/of digitale vorm (e-book) voor de Nederlands- of Friestalige markt. Budgettair behoren deze ook tot de grootste regelingen die het fonds uitvoert. Zowel bij de *Projectsubsidies voor publicaties* als de *Projectsubsidies voor literaire vertalingen*, dient vooraf te worden aangevraagd, zodat de eventuele beurs het schrijven dan wel vertalen van een specifiek literair werk ten goede komt. Ook dienen aanvragers voor dit nog te schrijven of vertalen werk een Modelcontract van hun uitgever te overleggen, waarin de geldende (minimum)afspraken over honorering zijn vastgelegd. De twee regelingen samen genereren het hoogste aantal aanvragen en maken duidelijk dat het Letterenfonds schrijvers en vertalers centraal stelt.

Projectsubsidies literaire vertalingen
toekenningen 2013 – 2018
verdeling over de taalgebieden

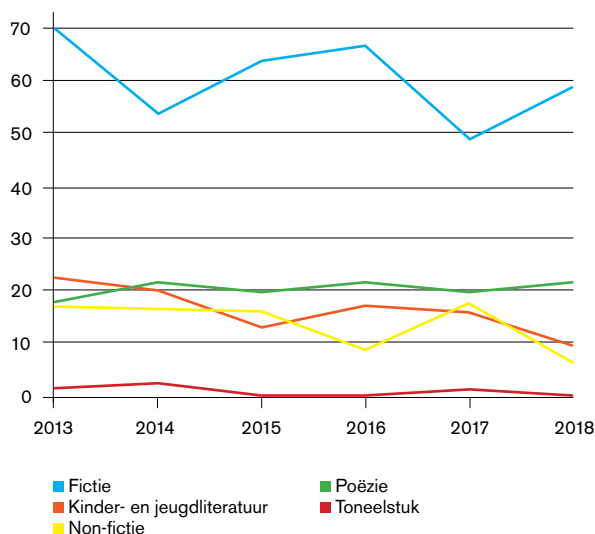

Gemiddeld aantal woorden per vertaalproject

Een groot deel van de vertaalde literatuur in de Nederlandse boekenmarkt komt tot stand met een projectsubsidie. Sinds 2015 stijgt het aantal aanvragen van vertalers weer; dit resulteerde in 2018 zelfs in 258 aanvragen (2017: 237). Daarvan zijn er 221 gehonoreerd. Wel constateert het fonds dat de gemiddelde omvang van de te vertalen titels jaarlijks daalt; uitgevers lijken te kiezen voor minder omvangrijke vertalingen. Sinds 2014 is de gemiddelde omvang van een vertaalproject met bijna 28.000 woorden gedaald (tot 64.508 woorden in 2018). Dit heeft natuurlijk consequenties voor de inkomsten van vertalers wier honorarium is gebaseerd op een woordtarief. Ook de subsidies van het fonds zijn gerelateerd aan de omvang: de gemiddelde projectbeurs bedroeg dit jaar € 7.189 (2017: € 7.815). Het woordtarief voor vertalers werd in verband met de loonbijstelling dit jaar verhoogd naar 9 cent (2017: 8 cent) voor beginnende vertalers (minder dan vijf literaire vertalingen) en naar 10,5 cent (2017: 10 cent) voor ervaren vertalers. De regeling biedt vertalers ook de mogelijkheid een toeslag van 30 procent aan te vragen voor een zeer moeilijke vertaling of voor redactie- en annotatiewerkzaamheden. Bij een evaluatie van de regeling met huidige en oud-commissieleden in 2017 bleek dat de toeslag voor deze extra werkzaamheden weinig werd toegekend omdat de omvang ervan niet in verhouding stond tot de hoogte van de toeslag; daarom is er sinds 2018 ook de mogelijkheid van een halve toeslag voor redactie- en annotatiewerk. Vanaf het komende jaar is die mogelijkheid er ook voor de moeilijkheidsgraadtoeslag.

Projectsubsidies oorspronkelijk werk toekenningen 2013 – 2018 verdeling over de genres

In de beleidsperiode 2013-2016 waren er jaarlijks gemiddeld 165 aanvragen van schrijvers. In 2018 zijn 156 aanvragen in behandeling genomen (2017: 171), waarvan er 106 (2017: 112) konden worden gehonoreerd. De gemiddelde projectsubsidie bedroeg € 20.113 (2017: € 18.450). De verhoging van het gemiddeld bedrag komt deels doordat de Projectsubsidies met 4 procent zijn geïndexeerd; verder werden vooral bij de aanvraagronde voor de ervaren schrijvers meer maximale beurzen verleend.

Beide regelingen hanteren een inkomensgrens (€ 45.000 verzamelinkomen per jaar). Voor schrijvers die 'uit de regeling groeien' doordat de eigen inkomsten uit (literaire) arbeid boven de inkomensgrens stijgen, blijven andere regelingen en programma's openstaan, zoals promotie van het werk in het buitenland en stimuleringsubsidies voor buitenlandse uitgevers (zie Hoofdstuk 3, Internationalisering).

De *Biografieregeling* had wederom een goed jaar met een hoog aantal aanvragen: er werden in totaal achttien aanvragen (2017: 21) ingediend voor het schrijven van een kunstenaarsbiografie. Eén aanvraag werd op formele gronden afgewezen. Van de zeventien in behandeling genomen aanvragen konden er acht worden gehonoreerd. Ook was het een mooi oogstjaar: er verschenen in totaal dertien spraakmakende resultaten van eerdere investeringen in biografieën, zoals de met de Gertrud Komrij-prijs bekroonde biografie van Bredero door René van Stipriaan, de geruchtmakende Lucebert-biografie door Wim Hazeu, de biografie van de nog laatste in leven zijnde Vijftiger Remco Campert door Mirjam van Hengel en de ontmythologiserende biografie van Frederike ten Harmsen van der Beek door Maaïke Meijer. De in 2017 verschenen Wolkers-biografie door Onno Blom, *Het litteken van de dood*, ontving de Biografieprijs 2018.

De *regeling Werkbijdrage theatertekst*, die wordt uitgevoerd door het Fonds Podiumkunsten maar berust op een gezamenlijk budget, werd voor de tweede keer toegepast. De beide fondsen hadden de regeling opgezet na de constatering dat de bestaande aanvraagmogelijkheden schrijvers te weinig ruimte boden om nieuw Nederlands theaterrepertoire te ontwikkelen. Er waren in totaal veertien aanvragen, aanmerkelijk minder dan in het voorgaand jaar (2017: 35), toen er een inhaaleffect was. Tien aanvragen zijn gehonoreerd. Het budget bedroeg € 200.000, in totaal werd € 149.000 besteed.

Twee subsidieregelingen gericht op creatie kijken in opzet af van de hierboven genoemde. De *regeling Reiskosten buitenland* is een ondersteunende financiering voor schrijvers en vertalers bij hun voorbereiding op een te creëren literair werk in boekvorm. Studiereizen verhogen kwaliteit en bevorderen deskundigheid, zoals ook moge blijken uit de verslagen van onder meer Geart Tigchelaar, Sana Valiulina en Sander Kollaard op de website. Het budget is geheel besteed; 34 aanvragen op een totaal van 44 konden

worden gehonoreerd. Met de *regeling Literaire tijdschriften* worden tweejarige subsidies verstrekt aan tijdschriften, waarbij het accent ligt op een passend honorarium voor makers. Begin 2019 is er een nieuwe aanvraagronde voor de tijdschriften (zowel in papieren als digitale verschijningsvorm).

Programma's

Het *Slow Writing Lab* is een talentontwikkelingsprogramma voor nog niet gepubliceerde schrijvers dat wordt uitgevoerd met de hbo-schrijfopleidingen van de Gerrit Rietveld Academie Amsterdam (Beeld en Taal), Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (Writing for Performance) en ArtEZ hogeschool voor de kunsten Arnhem (Creative Writing). Het eenjarige programma bestaat steeds uit een individueel traject en uit maandelijkse werkbijeenkomsten – workshops die afwisselend worden verzorgd door de verschillende opleidingen. De deelnemers evalueren het *Slow Writing Lab* zonder uitzondering als (heel) positief. Het succes van het programma onderstreept de behoefte aan een master creatief schrijven in Nederland. In 2018 kregen de zes deelnemers van *Slow Writing Lab III* masterclasses en workshops van Arie Altena en Suzanne Meeuwissen, Dennis Gaens, Lot Vekemans, Thomas Verbogt en Miek Zwamborn. Ze gaven een gezamenlijke presentatie tijdens het Nieuwe Types Literatuurfestival in Arnhem, gevolgd door een performance in een speciaal *Slow Writing Lab*-programma op het Brainwash-festival in Amsterdam. Ook is van vrijwel alle deelnemers van *Lab III* (door hen zelf voorgelezen) werk te horen in het programma *Opium* op Radio4, in de rubriek 'Slaapservice'.

Begin november startte de vierde lichting, ditmaal met negen talenten. Zoals gebruikelijk werden zes deelnemers door de kunstvakopleidingen geselecteerd (twee per opleiding). Nieuw is dat multiculturele organisaties die talenten zonder kunstvakopleiding begeleiden, uitgenodigd werden een voordracht te doen. Poetry Circle, El Hizra en One World selecteerden ieder een kandidaat. Deelnemers ontvangen ieder een beurs van € 7.000.

Al sinds 2013 organiseert het fonds het *Debutantenprogramma*, dat recent gedebuteerde

schrijvers die binnen de regeling Projectsubsidies voor publicaties een eerste beurs ontvangen, onder de aandacht van lezers brengt. In het kader daarvan programmeerde het Letterenfonds samen met Wintertuin wederom *Club Debuut*. De leesclubs vonden plaats op het Geen Daden Maar Woorden Festival in Rotterdam, waar Marjolijn van Heemstra met Sytske van Koeveringe en de deelnemers in gesprek ging over haar eerste roman *Het is maandag vandaag*, en tijdens het Wintertuin Festival, in boekhandel Dekker v.d. Vegt in Nijmegen, waar Alma Mathijssen met Radna Fabias sprak over haar poëziebundel *Habitus*. Voor 2019 staan nog twee leesclubs gepland. Van de avonden werd steeds verslag gedaan door een aan het Wintertuin-agentschap verbonden jong schrijftalent. In maart 2019 zal de samenwerking met Wintertuin voor wat betreft Club Debuut geëvalueerd worden. Verder programmeerde het fonds Jente Posthuma en Emy Koopman op internationale literatuurfestivals in respectievelijk Kiel en Boedapest.

Om radiodrama een literaire impuls te geven werkt het fonds samen met het NPO-fonds en de omroepen AVROTROS, VPRO en NTR. Na *Fluiten in het donker* – drie jaarlijkse edities met literaire hoorspelen – waren er in 2018 de audiomonologen *De Kloof*, waartoe Alfred Birney, Babs Gons, Derek Otte, Nina Polak, Marja Pruis, Roos van Rijswijk, Georgina Verbaan en Pieter Waterdrinker een opdracht kregen. Zij werden geselecteerd door een adviescommissie bestaande uit Raad van adviesleden Thomas Heerma van Voss en Thomas Verbogt en (namens de deelnemende omroepen) VPRO-eindredacteur radiodrama Anton de Goede. Nieuw was dat er ook schrijvers werden uitgenodigd die (nog) geen werk in boekvorm hadden gepubliceerd.

De monologen werden omlijst door interviews met de auteurs uitgezonden in het Radio 1-programma *Nooit meer slapen* en zijn als podcast te beluisteren op vpro.nl/dekloof. Het Letterenfonds verstrekke de schrijfpodracht en het honorarium van de schrijvers en het NPO-fonds ondersteunde de productie van de hoorspelen. Daarnaast verstrekke het Letterenfonds een bijdrage aan de productiekosten van het radio-programma *Nooit meer slapen*. De cijfers over de eerste maand zijn veelbelovend: de podcast heeft in totaal zo'n 25.000 beluisteringen gehad met 10.000 unieke luisteraars. De podcast van de afleveringen van *Nooit meer slapen* leverde telkens zo'n 3.500 downloads op; de radiouitzendingen zelf hadden gemiddeld 120.000 luisteraars.

Wanderlust is het internationale programma voor talentontwikkeling van het Letterenfonds. Het geeft schrijvers en bemiddelaars (zoals bijvoorbeeld literaire programmamakers en redacteurs van literaire tijdschriften en websites) de kans om zich internationaal te oriënteren. Talentvolle jonge schrijvers in alle literaire genres kunnen twee maanden onderzoek doen in residentie bij Deltaworkers in New Orleans of aan de multidisciplinaire Van Eyck Academie in Maastricht. Doordat extra middelen voor talentontwikkeling beschikbaar kwamen, kon het aantal residentieplekken in 2018 worden uitgebreid. Maarten van der Graaff en Sytske van Koeveringe verbleven in Maastricht en Alma Mathijssen in New Orleans. Voor 2019 zijn Laura van Broekhuizen en Nina Polak geselecteerd voor een verblijf aan de Van Eyck Academie, en Dean Bowen en Simon(e) van Saarloos voor kunstenaarsresidentie Deltaworkers. Voor bemiddelaars in de literatuur is één project gehonoreerd: *Liter*-redacteurs Christely van Mourik en Joyce Rondaij reizen samen met gastschrijver Abdelkader Benali naar Tanger, Marokko. Ze willen de interculturele dialoog aangaan door samen met boekhandel/uitgever Librairie Les Insoltes en Benali een meertalige publicatie samen te stellen van (Frans en Arabisch) werk van Marokkaanse auteurs.

Het programma *de Vertalersfabriek*, een aanvulling op het project *The Chronicles* van het Crossing Border Festival, beleefde in 2018 zijn vierde editie. Ervaren literair vertalers in en uit het Nederlands coachten vijf jonge collega's – Carmen Clavero

“Frank Keizer [...] start met de vraag wat voor canon we zoeken: een egalitaire canon waarin iedereen naast elkaar staat of een canon waar juist niet iedereen in op kan gaan? Een belangrijk punt voor Keizer, omdat canonisering niet inclusief maar altijd exclusief is – een gewelddadige ingreep, een machtsstructuur.”

Canon Kletz @ Poetry, [blog](#) door Raoul Markaban
op [letterenfonds.nl](#), 19 mei 2018

“Waarom zou ik die woorden moeten vertalen?
De rest van de wereld past zich wel aan.”

Sabrine Ingabire op debatavond ZWART#2,
17 december 2018

“Het is fijn dat *Terras* niet verlamd is geraakt door alle terechte weerzin tegen clichés rond ‘Afrikaanse literatuur’ en toch dit mooie Afrika-nummer heeft uitgebracht.”

'Afrikaanse literatuur bestaat misschien niet, maar we lezen het graag' door Wim Bossema, *De Volkskrant*, 18 december 2018

“Presentator Lisanne Snelders sprak met [literair vertaler] Canan Marasligil over de precaire situatie waar Turkse schrijvers zich in bevinden en de manier waarop zij op het Read My World festival hun stem laten horen in programma's over de stad, queer-identiteit en populaire Turkse soaps.”

Paperback Radio, Amsterdam FM, 8 oktober 2018

“Buiten de spoken word-scene is weinig kennis van wie die spoken word-dichters nu eigenlijk zijn, die zo hard aan de weg timmeren. En wat is spoken word eigenlijk? Babs Gons, die bekend staat als de koningin van de spoken word en een voordracht heeft die menigeen juichend van zijn stoel zal doen opspringen, zal in tien columns voor *Awater* en de Poëzieclub een sluier optillen van de spoken word-scene. Ook introduceert zij tien talentvolle spoken word-dichters.”

'Babs Gons zet het zoeklicht op Spoken Word', tijdschrift *Awater*, online reeks artikelen

“We willen dat diversiteit een vanzelfsprekendheid is. Dat alle verhalen verteld worden en dat alle verhalen gehoord worden.”

'Rijkscultuurfondsen zetten vaart achter inclusiviteit', ingezonden brief van de rijkscultuurfondsen en de Nederlandse Unesco Commissie in *NRC Handelsblad* en op de eigen [websites](#), 23 augustus 2018

Jamba Sherif & Ebissé Rouw

ZWART

“Met *Zwart* is er aandacht voor samenhang tussen een groep auteurs die er tot nog toe te weinig was. Het feit dat er te weinig aandacht is voor de Afro-Europese literatuur is terecht op de kaart gezet en je hoopt, mét de inleiders, dat er een gevolg aan wordt gegeven in uitgeverijland.”

‘Afro-Europese schrijvers, verenigt u!’ door Toef Jaeger, *NRC Handelsblad*, 8 februari 2018

“Wie herkenning zoekt, moet bij de spiegel zijn, niet bij de literatuur.”

‘Verhalenbundel *Zwart* is een racistisch pamflet’ door Jamal Ouariachi, *Vrij Nederland*, 5 februari 2018

“Wie denkt dat hij of zij de bloemlezing *Zwart* aan zich voorbij kan laten gaan, denkt maar beter snel iets anders. *Zwart* is een belangrijk boek.”

‘Time’s up!’ door Matthijs de Ridder, *De Standaard*, 2 februari 2018

Fernández, Scott Emblen-Jarrett, Joyce Bekkers, Joep Harmsen en Koen Boelens – die in het Vertalershuis Amsterdam werkten aan teksten van 'hun' Chronicles-auteurs. De auteurs waren dit jaar twee debutanten die door het Nederlands Letterenfonds zijn gesteund, Dean Bowen en Radna Fabias, en drie jonge buitenlandse auteurs: Lana Lux uit Duitsland, Mauro Libertella uit Argentinië en Sharlene Teo uit Singapore. Zij deden tijdens The Chronicles dagelijks verslag van het festival; hun columns werden direct vertaald door de jonge vertalers.

Het *Expertisecentrum Literair Vertalen* (ELV) faciliteert samen met de letterenfonds drie vormen van individuele begeleiding voor literair vertalers in en uit het Nederlands, gedurende meerdere stadia van hun carrière. Beginnende vertalers zonder opdracht kunnen zich vanaf 2018 via een open procedure aanmelden voor een *ontwikkelingsbeurs*, waarbij zij met feedback van een ervaren vertaler werken aan een zelfgekozen kort verhaal of literair fragment. Beginnende vertalers met een project waarvoor een Modelcontract wordt afgesloten, kunnen een *mentoraat* aanvragen. De vertaler wordt dan begeleid door een ervaren collega, in het bijzonder bij door hem zelf geformuleerde leerdoelen. Een ervaren vertaler komt in aanmerking voor individuele begeleiding in de vorm van een *coachingtraject* als hij voor een vertaling specifieke kennis mist. De mentoren zijn zeer ervaren collega's of adviseurs die gespecialiseerd zijn op een bepaald gebied. Het ELV verzorgt alle aanvragen. De helft van de kosten voor een ontwikkelingsbeurs of mentoraat wordt betaald door het ELV, de andere helft komt voor rekening van het betreffende fonds. Een coachingstraject wordt volledig gefinancierd door het Letterenfonds. Dit jaar zijn er elf ontwikkelingsbeurzen aangevraagd en zes toegekend. Eén project is in 2018 afgerond, de rest is startende of bezig. Daarnaast zijn zes mentoraten aangevraagd en vier toegekend; twee daarvan zijn in het lopende jaar afgerond. Er werd één coachingstraject aangevraagd, toegekend en afgerond.

Het *vergroten van culturele diversiteit* in het literaire veld is een speerpunt van de huidige beleidsperiode. Het Letterenfonds zet zich op drie manieren in voor een inclusieve letterensector en het bereiken van nieuwe doelgroepen: door organisaties te versterken (El Hizra en Rose Stories), door te investeren

in projecten en festivals die multicultureel talent de ruimte bieden en, tot slot, door het debat over inclusie en diversiteit te bevorderen. In 2018 ondersteunde het fonds verschillende projecten van cultureel diverse organisaties, die ook verantwoordelijk waren voor de selectie van het talent. Zo liet Rose Stories eind 2018 in het kader van zijn kinderverhalentrajec nieuwe auteurs hun verhaal pitchen bij onder anderen uitgevers, film- en theatermakers. Het Letterenfonds steunde Rose Stories ook bij de ontwikkeling van toekomstplannen en het aanvragen van een EU-subsidie voor het kinderverhalentrajec begin 2019. Ook talentontwikkelaar El Hizra kende een geslaagd jaar, waarin onder meer minister Van Engelshoven op de derde Nacht van de Arabische Literatuur de El Hizra-Literatuurprijs uitreikte aan Maureen Ghazal en Amro Kasr. El Hizra kreeg ook in 2018 een extra subsidie ter versterking van de organisatie en programmalijs. Uitgeverij Atlas Contact ontving een productiesubsidie voor de bloemlezing *Hardop: Spoken word in Nederland*. In *Hardop* brengt samensteller Babs Gons voor het eerst de belangrijkste vertegenwoordigers van het genre op papier bijeen. Ten slotte hield het Letterenfonds zich in 2018 bezig met het discours rond diversiteit. Naar aanleiding van gesprekken met o.a. stichting ONfile, een netwerk van gevluchte journalisten, over de beperkte toetredingskansen tot het boekenvak, droeg het fonds Framer Framed op te onderzoeken hoe een debatprogramma over inclusie in het boekenvak het best kan worden vormgegeven. Framer Framed trad eerder in opdracht van het Mondriaanfonds met succes op als aanjager van het diversiteitsdebat in de beeldende-kunstsector. Het onderzoek zal eind maart 2019 gereed zijn. Verder organiseerde het Letterenfonds met Stichting Doen een bijeenkomst voor het Fondsen Netwerk Diversiteit. Redacteur Ebissé Rouw en Anousha Nzume (o.a. actrice, schrijfster) van de podcast Dipsaus, curator Amal Alhaag, Mitchell Esajas (Black Archives) en schrijfster Hélène Christelle Munganyende lichten toe tegen welke obstakels makers maar ook 'de mensen achter de schermen' in hun carrière aanlopen vanwege hun migrantenherkomst en wat de fondsen hieraan zouden kunnen doen.

2.2. Productie

Het Letterenfonds ondersteunt Nederlandse uitgeverijen bij de productie van kwetsbare genres om de diversiteit en kwaliteit van de boekenmarkt te waarborgen. Ook dit gebeurt door middel van regelingen en een programma.

Regelingen

Bij de productie-ondersteuning voor uitgevers zet het fonds drie subsidieregelingen in: de *regeling Literaire uitgaven* (productiesubsidies voor Nederlands- en Friestalig werk), de *regeling Geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur* (GKJL), en de *Schwob-regeling*. De twee laatstgenoemde regelingen werken met een adviescommissie. De uitgevers ontvingen dit jaar 53 productiesubsidies voor een totaal van € 223.936 voor uitgaven als geïllustreerde kinderboeken, biografieën, verzameld werk, essayistiek en vertalingen van literaire klassieken. Ook werden er drie Friese dichtbundels gehonoreerd.

Bij de regeling GKJL kwamen in totaal 22 aanvragen binnen, veel meer dan in het voorgaande jaar (2017: negen). Daarvan zijn er acht gehonoreerd. De Schwob-regeling, een productiekostenregeling voor uitgevers van vertaalde literatuur (vergeten klassieken), ontving in twee rondes in totaal 25 aanvragen, waarvan er negentien konden worden gehonoreerd. In totaal deden zeventien uitgevers een of meerdere keren een beroep op de regeling Literaire uitgaven; 26 aanvragen zijn gehonoreerd. Belangrijk voor het Fries was dit jaar de verschijning van *Swallows and Floating Horses. An Anthology of Frisian Literature* (Francis Boutle Publishers), de eerste anthologie wereldwijd die een overzicht biedt van Fries proza en poëzie door de eeuwen heen. De tweetalige bloemlezing werd op 4 oktober feestelijk gepresenteerd bij Boekhandel Van der Velde in (culturele hoofdstad) Leeuwarden.

Programma

Schwob behelst ook een programma dat het publiek voor (moderne) klassieken uit de wereldliteratuur wil vergroten. Sinds 2014 wordt in nauwe samenwerking met boekhandelaren en uitgevers de zogenaamde Schwob-actie georganiseerd, waarbij een selectie van titels een prominente plek in de boekhandel krijgt. In 2018 werd de actie licht gewijzigd: Schwob selecteert nu elk kwartaal samen met uitgeverijen vijf à zes recent verschenen titels, verzorgt promotiemateriaal voor de circa honderd betrokken boekhandels en organiseert samen met de boekhandel leesclubs, lezingen en bijeenkomsten. Nieuw was hierbij een lezingenreeks over een bundeling van klassieken uit een bepaald taalgebied, in dit geval het Japans. Hoogleraar Ivo Smits hield voor Schwob in dertien steden lezingen over Japanse literatuur uit de twintigste eeuw. Alle leesclubs en lezingen zijn gefinancierd door de boekhandels zelf. Vier van de leesclubs, die geleid werden door vertalers en schrijvers, zijn daarnaast financieel ondersteund door De Schrijverscentrale en het Letterenfonds (zie p. 100). De samenwerking met de VPRO bij de maandelijkse podcast *Lees Dees*, waarin Anton de Goede in gesprek gaat met vertalers, lezers en andere experts over een Schwob-titel, is in 2018 voortgezet. *Lees Dees* wordt uitgezonden tijdens het radioprogramma *Nooit meer slapen* (gemiddeld zestigduizend luisteraars per nacht). De tien afleveringen zijn te beluisteren op www.vpro.nl/leesdees en als podcast. Ze werden circa zesduizend keer gedownload en er waren drieduizend streams voor alle afleveringen tezamen. Tot slot gaf Schwob dit jaar op verzoek van buitenlandse uitgeverijen een vervolg aan zijn internationale netwerkbijeenkomsten. Bij de grote boekenbeurzen in Europa, in Londen en in Frankfurt, komt telkens een groep uitgevers van klassieken bij elkaar om herontdekkingen uit te wisselen. De eerste bijeenkomst (met vier partners) vond plaats in Londen in maart en werd zo enthousiast ontvangen dat de Duitse uitgeverij dtv aanbod om vanaf het najaar mee te organiseren en te financieren. Aan de gezamenlijk georganiseerde bijeenkomst op de Frankfurter Buchmesse deden vijf uitgeverijen uit Engeland, Frankrijk, Duitsland, Spanje en Nederland mee.

2.3 Innovatie

Het fonds gebruikt diverse instrumenten om innovatie in de letteren te stimuleren. Het beleidsterrein omvat regelingen, programma's, opdrachten, internationale beurspresentaties, en bijeenkomsten en workshops waarbij kennisoverdracht en kennisdeling voorop staan.

Regelingen

De *regeling Digitale literatuur* is gericht op vernieuwende, experimentele projecten die voor de markt (nog) niet interessant zijn maar voor de diversiteit en artistieke ontwikkeling van de literatuur belangrijk worden geacht. De in 2018 gehonoreerde projecten variëren van een getekende literaire VR-ervaring tot een vernieuwende online leesclub van de VPRO, een app voor poëtisch erfgoed op locatie en literaire film-scripts voor op je oor. Van de negentien ingediende aanvragen werden er zeven gehonoreerd.

Gezien het opvallend lage aantal aanvragen bij de *deelregeling Talentontwikkeling interdisciplinair* – een scholings- of R&D-budget voor schrijvers – besloot het fonds mede op basis van de evaluatie met de commissie Digitale literaire projecten de deelregeling per 2018 om te vormen tot een programma. Dit jaar is daarom geëxperimenteerd met een hackathon. Aangezien uit het gebruikersonderzoek van het Letterenfonds blijkt dat ruim 65 procent van de boekenvakkers het stimuleren van digitale innovatie belangrijk vindt, besloot het fonds om samen met Hackastory een hackathon voor literaire uitgeverijen te organiseren op 25 en 26 mei in de bibliotheek van het Letterenhuis. Deelnemers werden geworven via een open oproep. Van de uitgevers werd een bescheiden bijdrage verwacht, het fonds droeg het merendeel van de kosten (€ 24.407). Drie redacteuren werkten samen met een auteur uit hun fonds aan een digitaal verhaal of format. De tweedaagse hackathon werd positief geëvalueerd en het resultaat was bovengemiddeld, er is kans dat een of meer uitgeverijen in 2019 een prototype zullen doorontwikkelen. Voor de komende jaren wordt ingezet op een basiscursus nieuwe media & technologie gericht op literair schrijverschap. Verder is vanuit het interdisciplinaire talentontwikkelingsbudget een subsidie van € 15.000 verleend aan Stichting Geelprodukt voor het project *Veel zeggend*, waarin dove schrijftalenten samen met rapper en spoken-wordartiest Elten Kiene professionele visuele raps maken in de Nederlandse gebarentaal.

video

Programma's

In reactie op de open oproep, eind 2017, voor *Literatuur op het Scherm* ontvingen het Letterenfonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie dertien voorstellen. Bij *Literatuur op het Scherm* werken schrijvers nauw samen met (interactie)ontwerpers, makers en programmeurs aan de ontwikkeling van literaire of poëtische producties voor het digitale domein. De respons op de oproep was weliswaar lager dan in 2014, maar het gemiddelde niveau lag hoger. Drie teams werden gevraagd om hun plan uit te werken. De fondsen organiseerden in 2018 twee workshops voor de deelnemers om de plannen aan te scherpen. De eindpresentatie, die stond gepland voor 2018, bleek niet haalbaar aangezien de ontwikkeling van de prototypes meer tijd vroeg. De presentatie zal nu in april 2019 plaatsvinden.

Bij de start van de Kinderboekenweek begin oktober presenteerden Studio Louter en dichter Lucas Hirsch in het Literatuurmuseum Puzzling Poetry Schatkist, de jeugdvariant van de succesvolle poëziegame *Puzzling Poetry*, beide in opdracht van het Letterenfonds gemaakt. Later dat jaar is een uitbreiding voor docenten aan de app toegevoegd. Vooruitlopend op de Nederlandse lancering presenteerde het fonds de Duitse versie van de app (*Puzzling Poetry Schatzkiste*) tijdens de Leipziger Buchmesse in maart. In de stand konden de jonge en oudere bezoekers nog meer digitale literatuur ervaren, zoals de literaire VR-installatie *Tischgeheimnis* waarvoor Jaap Robben het script schreef, de literaire datingapp *Herzenjäger* (Arnon Grunberg) en *die Poesiemaschine* van Mark Boog en John van der Wens.

2.4 Zichtbaarheid

Regelingen

Festivals en literair-educatieve programma's vervullen een essentiële rol in het bijeenbrengen van auteurs en lezers en het presenteren van nieuwe vormen van literatuur waarmee een breder en diverser publiek kan worden bereikt. Bij het Letterenfonds neemt de subsidiëring van literaire manifestaties, festivals en literair-educatieve instellingen dan ook een grote plaats in. Dit gebeurt via de *Meerjaren-regeling* en de *regeling Literaire manifestaties en activiteiten*. Met de projectsubsidies voor schrijvers en vertalers behoren deze budgettair gezien tot de grootste subsidies voor de binnenlandse markt. Sinds 2017 bestaat de mogelijkheid om ofwel een tweejarige ofwel een vierjarige subsidie aan te vragen. De tweejarige subsidies zijn er met name op gericht doorgroeimogelijkheden te bieden aan nieuwe, opkomende initiatieven in het landelijk netwerk van literaire festivals. Organisaties die literaire manifestaties en activiteiten ontwikkelen buiten de Randstedelijke regio's, die de culturele diversiteit vergroten en die gericht zijn op het bereiken van nieuwe publieksgroepen krijgen prioriteit. In 2018 zijn acht aanvragen voor tweejarige subsidies ingediend. Het fonds kende aan zes middelgrote festivalorganisaties een tweejarige subsidie toe voor 2019-2020; vijf daarvan ontvingen ook reeds voor de periode 2017-2018 een tweejarige subsidie. De hoogte van de toekenningen varieert van € 40.000 tot € 70.000 per jaar. Drie organisaties hebben een sterke regionale rol, één festival is gericht op jeugdliteratuur, één festival op de verbinding van filosofie en literatuur en één heeft een sterk internationaal profiel. De betreffende commissie constateerde dat meerdere organisaties zich dankzij de eerder verleende tweejarige subsidie hebben kunnen ontwikkelen en dat het 'literair middenveld' door deze extra middelen flink is versterkt, ook in de regio.

Daarnaast ontving het fonds dit jaar 39 aanvragen (2017: 56) voor kleinere, incidentele manifestaties en projecten, waarvan er 27 konden worden gehonoreerd. Ook werd een bezwaarschrift uit 2017 toegekend. Het aantal gehonoreerde aanvragen buiten de Randstad bedroeg 26 procent (2017: 40). Deze daling is een gevolg van het aanvraagritme; voor 2019 worden weer hogere cijfers verwacht.

Met de acht vierjarig ondersteunde festivals en literatuur-educatieve organisaties heeft de adviescommissie Manifestaties in juni midterm reviewgesprekken gevoerd. Daarin stonden de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen in de afgelopen periode en de plannen voor 2019-2020 centraal. Opvallend is het bredere veld dat wordt bespeeld door de vierjarig gesubsidieerden: zij zetten meer en meer in op interactie met het publiek en talentontwikkeling; ook is er aandacht voor maatschappelijke doelen. In het kader van de loonbijstelling werd de subsidie van de tweejarige en vierjarige manifestaties dit jaar geïndexeerd met een percentage van 2,34.

Dit jaar is voor het eerst de *regeling Literair Grensverkeer* uitgevoerd door het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Nederlands Letterenfonds in samenwerking met de Taalunie. Het doel daarvan is literaire projecten en initiatieven te ondersteunen die duurzame uitwisseling van kennis en expertise in het letterenveld stimuleren tussen de verschillende delen van het Nederlands taalgebied. Het Vlaams Fonds voor de Letteren is penvoerder. Het beschikbare budget was € 65.000. Een gezamenlijke Vlaams-Nederlandse commissie adviseerde over de 19 aanvragen. Acht projecten konden worden gesubsidieerd.

Programma's

Sinds 2013 ontwikkelt en organiseert het fonds programma's die de zichtbaarheid van schrijvers en vertalers vergroten. Ook partners in het veld organiseren zulke programma's. Gezien hun grote betekenis ondersteunt het Letterenfonds enkele daarvan.

Het fonds ondersteunde de *Boekenweek voor jongeren* (voorheen: *Literatour*), een initiatief van Stichting CPNB en Stichting Lezen. De leesbevorderingscampagne richt zich op jongeren tussen de vijftien en achttien en werd dit jaar voor de vierde keer georganiseerd. Twintig auteurs realiseerden zo'n tweehonderd schoolbezoeken. Een jongerenjury reikte twee prijzen uit voor het Beste Boek voor Jongeren (één in de categorie vertaald en één oorspronkelijk Nederlandstalig werk).

In 2018 ging het tweede en tevens laatste jaar in van de termijn van Ester Naomi Perquin als *Dichter des Vaderlands*. Het fonds was en is samen met Stichting Lezen verantwoordelijk voor het honorarium van de dichter en financierde het bureau dat sinds 2015 bij Poetry was ingericht voor de ondersteuning van diens activiteiten. Eind 2017 evalueerde het fonds deze formule met de betrokken partijen. Besloten werd per 2018 onder verantwoordelijkheid van Poetry een zzp'er aan te trekken die samen met de dichter de activiteiten voorbereidt en zichtbaar maakt. Ook deze constructie bleek halverwege het jaar onbevredigend. Na overleg met de verschillende partners die verbonden zijn aan het instituut Dichter des Vaderlands, zoals Poetry, Poëzieclub, *NRC Handelsblad* en De Schrijverscentrale, is voor 2019 een nieuwe constellatie voorzien met een aparte Stichting Dichter des Vaderlands, die wordt geschraagd door verschillende partners. De nieuwe Dichter des Vaderlands, die in januari 2019 bekend werd gemaakt, werkt opnieuw met een zzp'er en krijgt dit keer 'een verankering' bij Poëzieclub. Twee keer per jaar vindt er een overleg plaats met de partners en de Dichter des Vaderlands om kwaliteit en voortgang te bewaken.

De *Kinderboekenambassadeur*, een initiatief van het Letterenfonds en Stichting Lezen, in samenwerking met De Schrijverscentrale en de CPNB, vraagt aandacht voor boeken en het belang van lezen bij een breed publiek. In 2018 gingen Hans en Monique Hagen hun tweede jaar in als Kinderboekenambassadeurs. Op 10 juni, tijdens het Kinderboekenfestival, openden zij de eerste Kinderboekenambassade ter wereld in het Literatuurmuseum Den Haag. Het is een sfeervolle ruimte met kasten vol kinderboeken en schilderijen van Philip Hopman met verwijzingen naar kinderboekenklassiekers. En er is een mini-studio waar kinderen en volwassenen een 'one-minute-movie' kunnen opnemen waarin ze vertellen waarom iedereen hun lievelingsboek zou moeten lezen. Na het opnemen van een filmpje zijn de kinderen 'Ambassadeur van hun lievelingsboek' en krijgen ze een officieel paspoort. Een selectie filmpjes is te zien op de nieuwe website kinderboekenambassade.nl, die in 2018 door 4.845 gebruikers is bezocht. Het aantal Facebook-volgers van de Kinderboekenambassadeur groeide van 800 naar 2.000 en op Instagram zijn er nu 1.100 volgers.

Hans en Monique Hagen gaven ook vele workshops aan kinderen en lezingen aan (toekomstige) leraren, bibliotheekmedewerkers en ouders, met het accent op poëzie: "door te spelen met taal en gedichten krijgen kinderen vanzelf plezier in lezen." Om dit bij een breed publiek onder de aandacht te brengen, schreven zij de column 'Poëzie hardop' voor 17 zaterdagedities van *Het Parool*.

[video](#)

Voor de eigen programma's zocht het fonds samenwerking met onder meer de partners in het Letterenhuis (Stichting Lezen en De Schrijverscentrale), de landelijke literatuurfestivals, de CPNB, uitgeverijen, boekhandels, bibliotheken, omroepen en tijdschriften. Voor de vijfde maal organiseerden De Schrijverscentrale en het Letterenfonds de *Boek een dichter*-actie. Voor en tijdens de Poëzieweek, van 1 januari tot 1 februari 2018, vond een groot aantal optredens van dichters plaats door het hele land. Het hoogste aantal aanvragen werd gedaan door literaire organisaties (50), bibliotheken (26) en het voortgezet onderwijs (19). In totaal werden in Nederland 113 optredens geboekt van 52 verschillende dichters, onder wie Joost Baars, Tonnus Oosterhoff, Ellen Deckwitz, Ester Naomi Perquin en Maria Barnas.

Nieuw voor het schooljaar 2018-2019 is *Spoken voor de klas*, een stimuleringsprogramma in samenwerking met De Schrijverscentrale om spoken-wordperformers voor de klas te halen. Dit aanbod staat open voor alle schooltypen, van vmbo tot hbo, en kon worden gefinancierd uit de extra middelen voor talentontwikkeling en vernieuwing die in 2018 door de minister van OCW beschikbaar werden gesteld.

Op basis van de longlist van de Europese Literatuurprijs (ELP), organiseerde het fonds dit jaar voor de achtste keer de *Vertalersgeluktournee*, in samenwerking met literair vertalers Nicolette Hoekmeijer en Andrea Kluitmann. De tournee ging in april en mei langs acht boekhandels in zeven steden: Boekhandel Blokker in Heemstede (i.s.m. Athenaeum Haarlem), Boekhandel Dekker

van de Vegt in Nijmegen, Dominicanen i.s.m. het Centre Céramique in Maastricht, Godert Walter i.s.m. Groninger Forum Bibliotheek in Groningen, Boekhandel Van Kemenade & Hollaers in Breda, De Literaire Boekhandel in Utrecht, Boekhandel Van Pampus in Amsterdam, en Boekhandel Van Rossum in Amsterdam. De avonden trokken in totaal 305 bezoekers (zie p. 102).

Per avond hielden drie vertalers korte lezingen over het vertalen van hun voor de longlist genomineerde roman. De Vereniging van Nieuwe Vertalers verzorgde steeds een korte interactieve entr'acte. Ook werd een speciaal gemaakte animatie van kunstenaar Iris van der Graaf vertoond. In totaal 22 vertalers vertelden over zeventien romanvertalingen uit acht verschillende talen; alle lezingen zijn gepubliceerd op de website van het fonds. Magazine 360 nam de Vertalersgeluktournee meerdere keren in zijn digitale nieuwsbrief op. Verschillende regionale media kondigden tournee-avonden aan of deden verslag.

Daarnaast is in samenwerking met en in boekhandel Athenaeum Amsterdam een reeks van drie leesclubs georganiseerd rond de ELP. Onder leiding van Maartje Kroonen ontstonden levendige gesprekken tussen achtereenvolgens vertalers Josephine Rijnaarts (*Tijl* van Daniel Kehlmann), Arthur Langeveld (*Zulajka opent haar ogen* van Guzel Jachina) en Robbert-Jan Henkes (*Dag der zielen* van Mike McCormack) en de aanwezige lezers (in totaal vijftig). Tot slot bood het fonds in samenwerking met De Schrijverscentrale aan losse leesclubs de mogelijkheid tegen een gereduceerd tarief een van de vertalers op de longlist uit te nodigen en met hem of haar in gesprek te gaan over de roman en de vertaling ervan. Vijf leesclubs uit Gelderland, Noord-Holland en Utrecht maakten van dit aanbod gebruik en gingen in gesprek met Yond Boeke & Patty Krone (tweemaal), Gertrud Maes, Josephine Rijnaarts en Elly Schippers & Jantsje Post.

Residenties

Het Letterenfonds ontvangt sinds 2006 buitenlandse auteurs in zijn schrijversresidentie aan het Spui in Amsterdam. Tientallen schrijvers uit de hele wereld hebben zich tijdens hun verblijf laten inspireren op en door deze plek. John Green schreef er zijn beroemde YA-roman *Een weeffout in onze sterren*, de Poolse schrijver Olga Tokarczuk werkte er aan haar roman *De rustelozen*, waarvan de Engelse vertaling werd bekroond met de Man Booker International Prize 2018, en de Zuid-Afrikaanse auteur Etienne van Heerden voltooide hier *30 nachten in Amsterdam*. Het fonds wil met de schrijversresidentie literaire uitwisseling stimuleren en (inter)nationale netwerken verknopen. Voorwaarde is dan ook dat het werk van de auteurs in Nederland in vertaling verschijnt.

In 2018 woonden en werkten zeven auteurs als writer in residence in Amsterdam: Fatma Aydemir (Duitsland; uitgeverij Signatuur), Rodrigo Blanco Calderon (Venezuela; uitgeverij De Bezige Bij), Emuna Elon (Israël; uitgeverij Atlas Contact),

Francesca Melandri (Italië; uitgeverij Cossee), Manu Joseph (India; uitgeverij Podium), Paolo Cognetti (Italië; uitgeverij De Bezige Bij), Jeroen Olyslaegers (België; uitgeverij De Bezige Bij). De zeven schrijvers verzorgden in totaal 23 openbare optredens in Nederland en Vlaanderen. Bij de organisatie hiervan is samengewerkt met genoemde uitgeverijen en met de volgende literatuurfestivals, podia, boekhandels, openbare bibliotheken en kranten: De Balie Amsterdam, Writers Unlimited Den Haag, Boek & Meester Rotterdam, Frontaal Rotterdam, International Literature Festival Utrecht, festival Het Grote Gebeuren Groningen, Athenaeum Boekhandel Amsterdam, Pages Bookstore Amsterdam, Passa Porta Brussel, boekhandel Het Leesteken Purmerend, boekhandel Van Rossem Amsterdam, boekhandel Bar Boek Leuven, Boekhandel Het Paard van Troje Gent, Instituto Cervantes Utrecht, Instituto Italiano di Cultura Amsterdam, Espace Banca Montepaschi Belgio Brussel, *NRC Handelsblad* en *Het Parool*. Het publieksbereik varieerde van tien tot tweehonderd, in totaal werden er naar schatting zo'n 945 mensen bereikt (zie p. 99).

De residentie voor schrijvers aan het NIAS (het Netherlands Institute for Advanced Studies) in Amsterdam is uniek vanwege de band met de wetenschap. De schrijver verblijft gedurende vijf maanden in een (inter)nationaal gezelschap van wetenschappers. Elk academisch jaar biedt het NIAS een semester lang plaats aan een Nederlandstalige schrijver en een buitenlandse schrijver wiens werk in vertaling verschijnt bij een Nederlandse uitgeverij. Van februari tot juni 2018 verbleef de Tsjechische auteur, muzikant en kunstenaar Jaroslav Rudiš als fellow op het NIAS. Hij woonde de presentatie bij van de vertaling *Het volk boven* (uitgeverij Nobelman), trad op in het Goethe Instituut en voerde overleg met zijn vertaler Edgar de

In mei resideerde een internationaal gezelschap van schrijvers en vertalers in het zogeheten *Ledig House* (een onderdeel van kunst- en cultuurcentrum Art Omi) in upstate New York, waar het werk aan eigen projecten wordt afgewisseld met discussies en ontmoetingen. Hanna Bervoets, die met een beurs van het fonds naar Amerika afreisde, werkte er aan een nieuwe roman, die in 2019 bij uitgeverij Pluim zal verschijnen.

Prijzen

Traditiegetrouw zijn in dit even jaar twee *Letterenfonds Vertaalprijzen* uitgereikt, zowel aan een vertaler uit als in het Nederlands. Met deze oeuvreprijzen – ter grootte van € 10.000 – wordt niet alleen de literaire kwaliteit van de vertalingen maar ook het ‘ambassadeurswerk’ van de vertaler bekroond. De laureaten waren Janny Middelbeek-Oortgiesen (Zweeds-Nederlands) en Goedele De Sterck (Nederlands-Spaans). Middelbeek verzorgde meer dan zestig vertalingen uit het Zweeds, zowel fictie, non-fictie als toneel. Als ‘literair consultant’ is ze vaak ook degene die de Scandinavische literatuur naar Nederland brengt. In de ruim zeventig door Goedele De Sterck in het Spaans vertaalde werken valt haar veelzijdigheid op. Bovendien zet ze zich op allerlei manieren in voor het literair vertalen. Zo is ze doende om als docent vertalen aan de universiteit van Salamanca een masteropleiding Vertaalwetenschap van de grond te krijgen. Beider laudatio en dankwoord zijn gepubliceerd op de website van het fonds. Janny Middelbeek-Oortgiesen werd geïnterviewd door *Omroep Brabant* en in *Met het oog op morgen* op NPO radio 1, en Goedele De Sterck schreef een bevlogen column voor *Filter*. Ook in *De Morgen* en op vele websites werd aandacht besteed aan de bekroningen. De jury voor de Letterenfonds Vertaalprijs voor een vertaler in het Nederlands bestond uit voorzitter Elly Schippers (literair vertaler, lid Raad van advies Letterenfonds), Roel Schuyt (literair vertaler, oud-laureaat) en Eric Visser (uitgever in ruste).

Voor de *Europese Literatuurprijs* selecteerden elf Nederlandse boekhandels twintig titels als de beste hedendaagse Europese romans die in 2017 in Nederlandse vertaling zijn verschenen. De romans waren uit negen verschillende talen vertaald. Op 28 juni 2018 werd in Spui25 in Amsterdam de door een vakjury gekozen shortlist bekendgemaakt, voor een publiek van 75 personen. Op 31 oktober 2018 werd de prijs aan de vooravond van het Crossing Border Festival in Den Haag uitgereikt aan auteur Johan Harstad en zijn vertalers Edith Koenders en Paula Stevens voor de roman *Max, Mischa & het Tet-offensief*. De jury bestond uit auteur Anna Enquist (voorzitter), Saskia van der Lingen (vertaler en laureaat van de ELP 2017), Kees 't Hart (auteur en literair criticus van *De Groene Amsterdammer*), Hein van Kemenade (Boekhandel Van Kemenade & Hollaers in Breda) en Nienke Willemsen (Literaire Boekhandel Lijnmarkt in Utrecht). Co-financiers waren het Lira Fonds en de De Lancey De la Hanty Foundation.

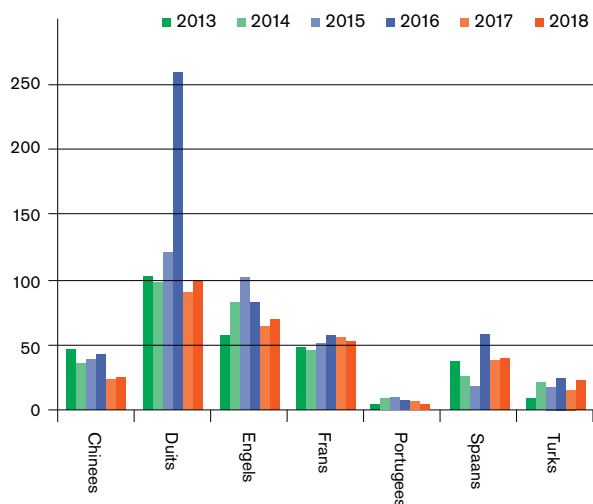
In het buitenland kennen het Nederlandse en Vlaamse letterenfonds gezamenlijk *drie tweejaarlijkse vertaalprijzen* toe, ter grootte van € 5.000: de Else Otten Übersetzerpreis, de Prix des Phares du Nord en de Vondel Translation Prize. Deze worden beschreven in het volgende hoofdstuk, in 3.9.

3. Internationalisering – Nederland in het buitenland

De republiek der letteren is van oudsher een internationale gemeenschap, gericht op vrije uitwisseling van ideeën. Vertalers en vertalingen vervullen in deze republiek de rol van ambassadeurs en cultureel kapitaal. Om de kwaliteit en diversiteit van Nederlandse literatuur zichtbaar te maken, stimuleert het Letterenfonds internationale uitgevers vertalingen van Nederlandse auteurs uit te geven en ondersteunt hen bij de promotie daarvan.

3.1 Vertaalsubsidies

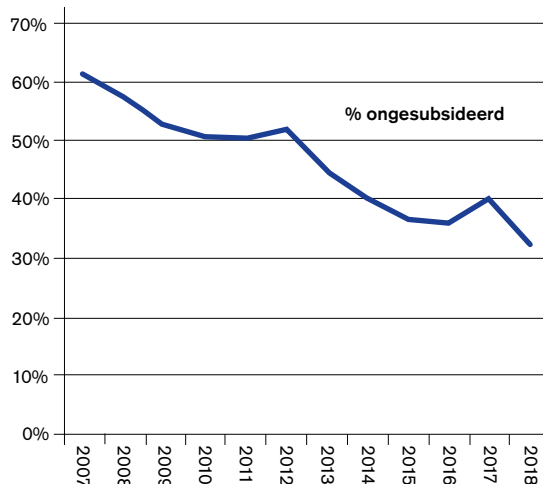
Prioriteitstalen

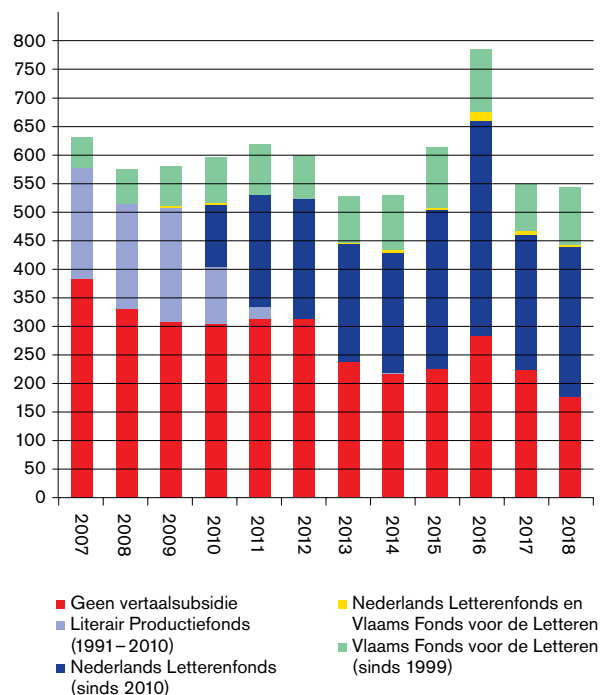
In 2018 werden 316 aanvragen voor een subsidie van een vertaling van een Nederlands literair werk afgehandeld. Daarvan werden er 290 gehonoreerd, voor een totaalbedrag van € 832.031. Dit zijn er zestien meer dan in het voorafgaande jaar, voor een bedrag van € 61.389. Hieruit blijkt dat de daling in 2017 van tijdelijke aard was, zoals voorspeld. Die daling volgde op de grote toename van vertalingen in het Duits in 2015 en 2016, als gevolg van het Nederlands-Vlaamse gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse van 2016. We zien nu weer een stijging van het aantal verschenen titels in het Duitse taalgebied (van 91 in 2017 naar 100 in 2018). Duitse uitgevers zijn zich gelukkig blijven inspannen om vertalingen uit het Nederlands te publiceren.

Volgens de meest recente telling (begin maart 2019) verschenen er in 2018 bij buitenlandse uitgevers 543 vertalingen van Nederlandstalige literatuur (met en zonder subsidie), een stijging van 10 procent ten

Aandeel ongesubsidieerde uitgaven op het totale aantal uitgaven per jaar van vertalingen van Nederlandstalige literatuur

Aandeel en herkomst van subsidies op het totale aantal uitgaven per jaar van vertalingen van Nederlandstalige literatuur

opzichte van hetzelfde meetmoment het jaar ervoor. Een positieve ontwikkeling, want de markt voor literaire uitgaven krimpt wereldwijd en dat geldt in het bijzonder voor vertalingen van literatuur. 'People aren't buying novels these days', kopte *The New York Times* op 16 november 2018 – en dat wordt maar ten dele gecompenseerd door de groei van andere genres. Dit wordt ook wel het Netflix-effect genoemd: er is een hevige concurrentie met andere soorten tijdbesteding, waardoor uitgevers kampen met een dalende omzet en de steun van organisaties

als het Nederlands Letterenfonds steeds vaker een voorwaarde is om een vertaling in het buitenland te kunnen realiseren. Het is dan ook niet verrassend dat het aantal gesubsidieerde titels groeit: in 2018 verschenen er 266 titels met een vertaalsubsidie van het fonds – dat waren er in 2017 nog 244.

3.2 Talen, genres en schrijvers in cijfers

De meeste gesubsidieerde Nederlandse titels verschenen in het Duits (48), gevolgd door het Engels (30), Spaans (24), Frans (18) en Turks (16). Ook verschenen vertalingen in het Italiaans (14), Chinees (11), Japans (7), Pools (6), Zweeds (6), Arabisch (5) en Tsjechisch (5). De verdeling van het totaal aantal verschenen vertalingen (met en zonder subsidie) over de genres was als volgt: kinder- en jeugdliteratuur: 227, waarvan 112 prentenboeken; fictie: 172; non-fictie: 92; poëzie: 33 en graphic novels: 19. De meest vertaalde auteurs in 2018 zijn Annie M.G. Schmidt, Toon Tellegen (die met name in Japan maar ook elders in de wereld zeer populair is), terwijl ook illustrator Thé Tjong-Khing en auteur Edward van de Vendel het uitstekend doen in het buitenland. Opvallend is het internationale succes van graphic novelist Typex en de internationale belangstelling voor het werk van een klassieke auteur als J.J. Slauerhoff.

3.3 Activiteiten buitenland

Om vertalingen van Nederlandse literatuur te stimuleren moeten buitenlandse uitgevers en vertalers worden geïnformeerd over de Nederlandse productie in het heden en verleden. In 2018 zijn zes brochures gemaakt: twee edities van *10 Books from Holland* (fictie), twee edities van *Quality Non-Fiction from Holland*, één *Children's Books from Holland* en *The Art of Illustration – 30 Dutch Illustrators*. Ook is er regelmatig een digitale nieuwsbrief verstuurd aan de internationale contacten. Verder blijft het van groot belang uitgevers, redacteurs (in binnen- en buitenland), vertalers en organisatoren persoonlijk te spreken om het professionele netwerk te onderhouden en te verbreden. De genrespecialisten van het fonds doen dat tijdens bezoeken aan boekenbeurzen, steden, festivals en manifestaties. Zij delen de kennis en nieuwe contacten die zij opdoen met het

Nederlandse boekenbedrijf. Twee keer per jaar, voorafgaand aan de belangrijkste internationale beurzen (London en Bologna in het voorjaar, Frankfurt in het najaar) organiseert het fonds een rechtenborrel voor de rechtenmanagers van Nederlandse uitgeverijen. Het fonds organiseert ook individuele en groepsbezoeken van buitenlandse uitgevers aan Nederland en Vlaanderen en (co)financiert buitenlandse bezoeken van schrijvers en vertalers. Tot slot legt het fonds zich erop toe het netwerk van literair vertalers te vergroten, om ook in de toekomst de bestendigheid en kwaliteit van buitenlandse vertalingen van Nederlandstalige literatuur te kunnen waarborgen. Hieronder volgt een overzicht, waarbij Frankrijk en Duitsland apart worden behandeld.

Boekenbeurzen

In 2018 was het Letterenfonds aanwezig op elf internationale boekenbeurzen om de Nederlandse literatuur onder de aandacht te brengen. Zo bracht het fonds onder meer een bezoek aan de Cairo International Book Fair (27 januari-10 februari), de oudste en grootste boekenbeurs van de Arabische wereld. In april (10-12) vond de London Book Fair plaats, waar de specialisten fictie en non-fictie afspraken hadden met redacteurs, uitgevers en literair agenten. De Britse uitgevers reageerden verheugd op het nieuws dat het Letterenfonds in 2020 een serie optredens met Nederlandse auteurs zal organiseren in het Verenigd Koninkrijk. De belangrijkste kinderboekenbeurs, de Fiera del Libro per Ragazzi in Bologna (26-29 maart), beleefde haar 55ste editie. De stand van het Letterenfonds stond dit jaar in de

sfeer van de koeien van Hans van der Meer, die ook de voorpagina van de brochure *Children's Books from Holland* opluisterden. Ook op de Salone Internazionale del Libro in Turijn (10-14 mei) had het Letterenfonds afspraken met uitgevers. Kader Abdolah trad er op en signeerde na afloop zijn roman *Una scià alla corte d'Europa*, de Italiaanse vertaling van *Salam Europa!*. Sinds 2005 bezoekt het Letterenfonds jaarlijks de Beijing International Book Fair (22-26 augustus), de belangrijkste boekenbeurs voor internationale boekenvakkers die zich bezighouden met rechtenverkoop aan Chinese uitgevers. Het fonds had voor deze beurs een Chinese folder laten maken. In Zweden was het fonds op de Göteborg Book Fair (27-30 september) en onderzocht daar met de beursdirectie de mogelijkheden voor een samenwerkingsproject in 2021, als Göteborg vierhonderd jaar bestaat. De Nederlandse auteur Daan Heerma van Voss trad op, zijn roman *De laatste oorlog* verscheen in Zweedse vertaling. Ten slotte was er de boekenbeurs van Guadalajara (24 november-2 december), waarvoor een kleine Spaanstalige brochure was gemaakt. Auteur Hagar Peeters was er uitgenodigd om deel te nemen aan het European Literature Festival, terwijl het Letterenfonds afspraken met uitgevers had, deelnam aan een panel over vertalingen en een lezing verzorgde over graphic novels en strips uit Nederland. Daarnaast voerde het fonds gesprekken met buitenlandse uitgevers op de beurzen in Angoulême, Montreuil, Leipzig en Frankfurt; deze worden in paragraaf 3.6 beschreven.

Stedenbezoeken

Een gericht stedenbezoek, al of niet gekoppeld aan een manifestatie, vertaalworkshop of prijsuitreiking,

biedt de gelegenheid om contacten aan te halen en titels te promoten. Op 1 en 2 maart was het fonds in Londen voor de uitreiking van de Vondel Translation Prize aan David McKay en maakte van deze feestelijke gelegenheid gebruik om met Engelse uitgevers te spreken. Ook wisselden fondsmedewerkers op een speciale bijeenkomst ideeën uit met vier Britse uitgevers en de Nederlandse en Vlaamse vertegenwoordiging over de campagne in het Verenigd Koninkrijk in 2020. Op 30 mei was er op de Nederlandse ambassade in Stockholm een netwerkbijeenkomst over non-fictie met Zweedse uitgevers en vertalers. Het fonds combineerde deze bijeenkomst met bezoeken aan verschillende uitgevers. In mei (14-18) bezocht het fonds 26 Japanse uitgeverijen in Tokio. Vertaalster Saki Nagayama sprak voor een publiek met dichter Shuntaro Tanikawa over haar vertaling van *Bijna iedereen kon omvallen* van de in Japan zeer populaire Toon Tellegen. Ook was

Promotie in buitenland in cijfers

Op 11 internationale boekenbeurzen

werd de Nederlandstalige literatuur gepresenteerd

820 gesprekken met buitenlandse uitgevers

vonden plaats tijdens beurzen en promotiereizen

48 buitenlandse uitgevers en influentials

bezochten Nederland op uitnodiging van het Letterenfonds

Meer dan 175 Nederlandse schrijvers

namen deel aan buitenlandse festivals of promotiereizen

er in de internationale kinderbibliotheek in Ueno een tentoonstelling ingericht over Nederlandse kinder- en jeugdboeken. In Rotterdam werd, op 1 juni, tijdens het Poetry International Festival, de Brockway Prize, de tweejaarlijkse prijs van het Letterenfonds voor poëzievertalers uit het Nederlands, uitgereikt aan Daniel Cunin. Op 12 juni werd er een netwerklunch voor dertien Engelse kinder- en jeugduitgevers georganiseerd bij de Vlaamse vertegenwoordiging in London. In Sarajevo nam de Nederlandstalige literatuur een belangrijke plaats in op het literaire festival Bookstan – No East, No West (4-9 juli). Geert Mak was curator van deze editie. Tien auteurs uit Nederland en Vlaanderen gaven acte de présence. Het bezoek aan het festival werd benut om ook in Zagreb met Kroatische uitgevers te spreken. In het late najaar bracht het fonds nog een bezoek aan München om een aantal uitgevers te spreken.

3.4 Internationaal cultuurbeleid – fellowships en bezoekersprogramma

Een zeer effectief instrument voor de promotie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland is het bezoekersprogramma, waarbij internationale uitgevers en redacteurs worden uitgenodigd om enkele dagen kennis te maken met het Nederlandse boekenvak – soms individueel en vaker *en groupe* in een zogenaamd fellowship-programma. Dit jaar ontving het fonds in totaal 48 uitgevers en andere professionals uit het boekenvak in Amsterdam. Zowel de individuele bezoeken als de groepsbezoeken werpen hun vruchten af in de vorm van stijgende rechtenverkoop en een blijvende belangstelling voor literatuur uit het Nederlandse en Friese taalgebied. De fellowships

blijken van groot belang om ook de nieuwe generatie internationale boekenvakkers te betrekken bij wat er in Nederland gaande is op literair gebied. In 2018 organiseerde het Letterenfonds vier fellowships rond verschillende genres, waarvan twee in samenwerking met het Vlaams Fonds voor de Letteren. Voor de andere twee, het fictie- en non-fictiefellowship, werden in verband met de voorgenomen campagne in 2020 alleen uitgevers uit Angelsaksische landen uitgenodigd.

Fellowships

Van 22-27 mei organiseerde het fonds samen met het Vlaams Fonds voor de Letteren in Antwerpen en Gent een fellowship voor tien internationale uitgevers van kinder- en jeugdliteratuur. Deelnemers waren Dorota Hartwich (Format, Polen/Frankrijk), Yvette Ghione (Kids Can Press, Canada), Emily McDonnell (Walker, USA), Lotta Bergqvist (Bonnier-Carlson, Zweden), Fadwa Boustany (Boustany, Egypte), Hanna Gyori (Pozsonyi Pagony, Hongarije), Loredana Balducci (Il Castoro, Italië), Inés Puig (Maeva, Spanje), Ibérica Rocio de Isasa (HarperKids, Spanje/Portugal) en Tuğçe Özdeniz (Can Çocuk, Turkije). Het jaarlijkse Amsterdam Fellowship voor uitgevers van literaire fictie, van 9-12 september, was gericht op Angelsaksische uitgevers. Deelnemers waren Ellie Steel (Harvill Secker), Nick Sheerin (Serpent's Tail), Anna Kelly (Fourth Estate), Maria Rejt (Mantle/Pan MacMillan), Daniel Seton (Pushkin), Molly Slight (Scribe), Paul Baggaley (Picador), John Siciliano (Penguin USA), Jenna Johnson (Farrar Straus Giroux), Sara Hunt (Saraband), Lee Brackstone (Faber and Faber) en Tynan Kogane (New Directions). Laatstgenoemde deed verslag van het fellowship op de website van het fonds. Van 12-15 november werd vervolgens een groepsbezoek georganiseerd voor Angelsaksische non-fictie-uitgevers. Deelnemers waren Juliet Brooke (Sceptre), Joe Calamia (Yale University Press), Andrew Franklin (Profile Books), Joanna Godfrey (IB Tauris), Leo Hollis (Verso), Nicholas Pearson (4th Estate), Jack Ramm (Viking), Sarah Rigby (Hutchinson), Laura Stickney (Penguin Press) en Courtney Young (Riverhead Books). Van 3-7 december vond ten slotte in Antwerpen en Amsterdam het fellowship

voor internationale poëzie-uitgevers plaats, dat was georganiseerd in samenwerking met het Vlaams Fonds voor de Letteren. Deelnemende uitgevers waren Michael Schmidt (Carcenet, VK), Neil Astley (Bloodaxe Books, VK), Tony Frazer (Shearsman, VK), Francis Dannemark (Le Castor Astral, Frankrijk), François Heusbourg (Editions Unes, Frankrijk), Béatriz Gonzalez en Silvia Bardelas (De Conatus, Spanje), Stefan Wiczorek (Edition Virgines, Duitsland) en Erik Bergqvist (Edda, Zweden). De deelnemers aan de bovengenoemde fellowships hebben in Amsterdam kennism gemaakt met de belangrijkste redacteurs en uitgevers. Zij ontmoetten verder rechtenmanagers, boekhandelaren, auteurs en illustratoren, en brachten een bezoek aan verschillende literaire, culturele en journalistieke organisaties.

Naar aanleiding van de twee fellowships voor Britse en Amerikaanse uitgevers berichtte *Boekblad* over de campagneplannen van het fonds voor de Engelse markt in 2020.

Individuele bezoekers

Van 17-21 januari bracht Yonca Cingöz van de Turkish Publishers Association een bezoek aan Amsterdam. Zij maakte kennis met Nederlandse literaire uitgeverijen en het boekenvak. Ook bezocht ze in Den Haag het Writers Unlimited Winternachten festival. Op 20 en 21 april namen vervolgens Laura Hassan (Faber & Faber, VK) en Richard Herold (Natur & Kultur, Zweden) deel aan de conferentie *True Stories: Find your voice within the European narrative tradition*. Ook maakten zij kennis met Nederlandse uitgevers

en auteurs. Van 23-25 april kwam uitgeefster Christine Popp (Luchterhand en BTB, Random House Penguin) naar Amsterdam, waar zij enkele auteurs en uitgevers ontmoette. Zij geeft onder meer werk uit van Anna Enquist, Marcel Möring en Dimitri Verhulst. Kate Griffin, programmamanager bij het Writers' Centre Norwich en voormalig programmamanager van het British Centre for Literary Translation, bracht van 2-6 juni een bezoek aan het Nederlands Letterenfonds in verband met de focus op het Angelsaksische taalgebied in 2020. Zowel in april (17-18), juni (18-19), september (13-14) als december (3) zijn Franse critici of festivaldirecteuren ontvangen in het kader van Les Phares du Nord; die bezoeken staan vermeld in paragraaf 3.6. Verder werkte het fonds ook dit jaar samen met het Crossing Border Festival in Den Haag (1-5 november) bij het bezoek van veertig buitenlandse uitgevers aan *The Addict*. Dit programma biedt, aan de vooravond van het festival, een jaarlijkse netwerkbijeenkomst voor rond de honderdvijftig Nederlandse en internationale uitgevers, auteurs, agenten, boekverkopers en andere professionals in het boekenvak. Ter gelegenheid hiervan bezocht Tom Kraushaar, non-fictie-uitgever bij Klett-Cotta, verschillende Nederlandse uitgevers.

3.5 Internationaal cultuurbeleid – focuslanden

Na een periode waarin het fonds met name nieuwe *emerging markets* onderzocht (China, Brazilië, Argentinië, Rusland), richt het zich in de huidige beleidsperiode op de belangrijke Europese 'thuismarkten': de Duitse, Franse en Engelse taalgebieden. 2018 stond in het teken van de opvolging van het Nederlands-Vlaamse gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse (*Dies ist was wir teilen*) en van de eerste voorbereidingen op de campagne in het Verenigd Koninkrijk, maar vooral van Les Phares du Nord, de op Frankrijk gerichte campagne die in 2018 haar hoogtepunt kende: in totaal honderd Nederlandse en Vlaamse auteurs maakten op twintig festivals kennis met hun Franse lezers. Een overzicht van de literaire manifestaties in Frankrijk en Duitsland volgt hieronder. Het Engelse taalgebied blijft de grootste, aantrekkelijkste en meest tot de verbeelding sprekende markt voor Nederlandse auteurs. Het fonds heeft de onverminderde ambitie om de Nederlandse literatuur daar te presenteren. In het najaar van 2019 gaat de Britse campagne van start, die in 2020 haar piek zal beleven. Ter voorbereiding organiseerde het fonds dit jaar al een aantal (hierboven genoemde) fellowships, om ervoor te zorgen dat er in 2019 en 2020 nieuwe Nederlandse titels op de Britse markt voorhanden zijn. Ook met de Nederlandse ambassade in Londen, Arts Council England en met organisatiebureau Modern Culture voerde het fonds voorbereidende gesprekken.

“Vous allez découvrir une littérature vivante, aventureuse, pleine d’énergie, qui sait raconter des histoires, parfois cruelles, souvent tendres et philosophiques, se jouer de l’actualité, porter un regard curieux et ouvert sur le monde, se montrer pleine d’humour et de fantaisie.”

“U zult een levendige en avontuurlijke literatuur vol energie ontdekken waarin verhalen – soms wreed, maar ook vaak teder en filosofisch – worden verteld, de actualiteit op de hak wordt genomen, een nieuwsgierige en onbevooroordeelde blik op de wereld wordt geworpen en blij wordt gegeven van veel humor en fantasie.”

Montreuillons, 22 november 2018

“Wat ons op de redactie opvalt’, zegt de journaliste van radio France Inter tegen me, terwijl ze een microfoon voor mijn neus houdt, ‘is dat heel literair Frankrijk het ineens over de Nederlandstalige literatuur heeft. We worden voortdurend door Franse uitgevers gebeld over boeken uit Nederland en Vlaanderen. Wat hebben jullie ons eigenlijk te bieden? Ze kijkt me streng aan. Goede literatuur natuurlijk, zeg ik, die hier meer bekendheid verdient. En ik weid uit over Hella Haasse en Lieve Joris, over Toine Heijmans en Anna Enquist; over auteurs die meer in de traditie van de ‘intimité’ schrijven en degenen die breder naar de wereld kijken.”

 ‘Nederlandse en Vlaamse auteurs op Comédie du Livre (slot)’
 door Margot Dijkgraaf, Boekblad, 28 mei 2018

“se plonger dans le panel des livres retenus par la *Comédie du livre* est un vrai choc. À cause de la qualité des textes et des styles, de l'éventail des sujets explorés, de la justesse des remises en questions et de la puissance des verbes choisis.”

“het is een ware verrassing om je te verdiepen in de verschillende boeken die op de *Comédie du Livre* te vinden zijn. Vanwege de kwaliteit van de teksten en de verschillende stijlen, de verscheidenheid aan bestudeerde onderwerpen, de nauwkeurigheid waarmee zaken aan de orde worden gesteld en de kracht van de gebruikte taal.”

Midi Libre, 24 mei 2018

“Samen met veertien andere Nederlandse kinderboekenschrijvers maakt Sjoerd Kuyper vandaag zijn opwachting in het Franse Montreuil. De stad vormt een week lang het decor van de ‘Salon du Livre et de la Presse’, de grootste kinderboekenbeurs van Frankrijk. Nederland en Vlaanderen staan dit jaar centraal. Een uitgelezen kans om onze jeugdliteratuur te promoten, want er komen elk jaar meer dan 175 duizend bezoekers op af. Kuyper heeft er zin in. “Ik hoop dat het net zo wordt als vorig jaar op de internationale beurs voor kinderboeken in Italië”, vertelt hij. [...] De Italiaanse scholieren wilden vooral weten of Nederlandse kinderen echt zo open met hun ouders over liefde en seks praten als in het boek. Ja, zei Kuyper. Een ‘mirakel’, vonden de zuiderlingen, want in hun katholieke cultuur kennen ze die openheid niet.”

‘Nederlandse kinderboeken zijn populair in het buitenland’
door Sander Becker, Trouw, 28 november 2018

“Het riekt naar geluk,
hier in Montreuil”

Sjoerd Kuyper op letterenfonds.nl

“In 2003 waren we met vijftig auteurs op de Salon du Livre in Parijs, sindsdien doen we niet alles meer op die ene beurs. We trekken het breder; in de tijd, maar ook geografisch is er meer spreiding. We werken ook meer samen met uitgevers, zodat boeken op tijd beschikbaar zijn. Voor zover dat natuurlijk mogelijk is in een uitgeefschema. We pakken het kortom strategischer aan. Zo gaan we het ook doen in Engeland.”

‘Gesprek op zondag: Tiziano Perez (Nederlands Letterenfonds)’, Enno de Witt, *Boekblad*, 27 mei 2018

3.6 Internationaal cultuurbeleid – literaire manifestaties in Frankrijk en Duitsland

Frankrijk – Les Phares du Nord

25-28 januari, Festival de la Bande Dessinée, Angoulême

Voor de zevende keer was het Nederlands Letterenfonds aanwezig op een van de belangrijkste stripfestivals van de wereld. Dit jaar signeerden Nederlandstalige stripauteurs, onder wie Aimée de Jongh en Erik Kriek, in een speciale boekenstand genaamd Café les Phares du Nord of op de stand van hun Franse uitgever. Het fonds sprak met ruim 25 uitgevers, acquirierend redacteurs en organisatoren van stripfestivals. Op 26 januari is samen met het Vlaams Fonds voor de Letteren een netwerkborrel georganiseerd voor stripmakers en stripuitgevers, waar ruim honderd gasten aanwezig waren.

1-3 februari, Festival sur le Post-colonialisme, Villa Gillet Lyon

In nauwe samenwerking met het Letterenfonds en de ambassade organiseerde de Villa Gillet in Lyon, een van de meest prestigieuze literaire podia in Frankrijk, een literair festival over het postkolonialisme. Schrijvers Abram de Swaan, Paul Bijl, Martin Bossenbroek en Lieve Joris gingen met Franse auteurs en wetenschappers in gesprek over de culturele en morele erfenis van het kolonialisme en over de rol van de literatuur in dat debat. De programma's werden door ca. honderd mensen bezocht.

16-19 maart, Livre Paris

Livre Paris, de belangrijkste boekenbeurs van het Franse taalgebied trok dit jaar 165.000 bezoekers. De Nederlands-Vlaamse stand was hier al van verre te herkennen aan de vuurtoren, het symbool van de Les Phares du Nord-campagne. Negen Nederlandse en Vlaamse auteurs (Annelies Verbeke, Lize Spit, Esther Gerritsen, Rutger Bregman, Marjolein Voogel, Céline l'Hostis, Alexander Münninghoff, Peter Terrin en Inge Schilperoord) traden op verschillende podia op, presenteerden hun nieuwe vertalingen en gingen in gesprek met Franse collega's. In de stand werkten striptekenaars en illustratoren (Robert van Raffe, Aleks Deurloo, Floor Smit en Wide Vercnocke) drie dagen lang live in het Atelier Parade; zij illustreerden beroemde citaten uit de Franse literatuur, de beursbezoekers konden dit ter plaatse gemaakte drukwerk mee naar huis nemen. De Parijse boekwinkel Tschann opende een klein filiaal op de stand en verkocht er uitsluitend Nederlandstalige literatuur in Franse vertaling.

17-18 april: bezoek Julien Bisson & Estelle Lenartowicz

Het fonds ging met het toonaangevende Franse opinieblad *Le 1* een redactionele samenwerking aan, die uitmondde in een nummer dat volledig is gewijd

aan de Nederlandse literatuur. Twee redacteurs van *Le 1* brachten een bezoek aan Amsterdam en ontmoetten enkele Nederlandse schrijvers, journalisten, vertalers en uitgevers, in een intensief programma dat hen in staat stelde om de Nederlandse literatuur van binnenuit te leren kennen. Het Nederlandse themanummer van *Le 1* verscheen op 9 mei, in een oplage van 36.000 exemplaren, en werd gedurende het hele jaar ingezet als promotiedossier. Anna Enquist, Joost Swarte, Tommy Wieringa, Rutger Bregman en Margriet de Moor droegen bij aan het nummer. Redactrice Estelle Lenartowicz was kort daarvoor ook in Amsterdam, voor een reportage voor vaktijdschrift *Lire* over het Amsterdamse Boekenbal.

15-17 mei, Festival Café Amsterdam – Bar Anvers, Maison de la Poésie

Het Maison de la Poésie is het meest prominente literaire podium van Parijs, waar veel Franse uitgevers hun nieuwe titels presenteren. Directeur Olivier Chaudenson stelde het fraaie theater gedurende drie dagen geheel open voor de Nederlandstalige literatuur, in een gevarieerd programma waarin verschillende literaire genres en generaties aan bod kwamen en waaraan ook door prominente Franse auteurs werd deelgenomen. Op de slotavond was er live muziek van de Nederlandse zangeres Janne Schra. Café Amsterdam – Bar Anvers werd bezocht door ca. tweehonderd bezoekers. Deelnemende auteurs: Cees Nooteboom, Tommy Wieringa, Philippe Noble, Margriet de Moor, Luuk van Middelaar, Anna Enquist, Herman Koch, Maria Barnas, Erik Lindner en Lize Spit. De Franse deelnemende auteurs: Dominique Picco, Julie le Gac, Geneviève Brisac, Diane Meur, Marie-Louise Chappelle.

21-27 mei, Assises Internationales du Roman, Lyon
Aan de *Assises Internationales du Roman* in de Villa Gillet nam Margriet de Moor deel; haar roman *Slapeloze nacht* verscheen kort daarvoor als *Au premier regard* bij Editions Grasset.

22-27 mei, Festival 'Oh les beaux jours!', Marseille
Kinder- en jeugdboekauteur Benny Lindelauf verbleef als writer in residence drie weken in Marseille en deed daarvan verslag in de openingslezing van het festival. Het festival trok zo'n 13.000 bezoekers.

25-27 mei, La Comédie du Livre, Montpellier
Dit grootste festival in Zuid-Frankrijk kiest normaal gesproken een gastland uit de Middellandse Zee maar verwelkomde dit jaar de Nederlandstalige letteren en maar liefst 30 Nederlandse en Vlaamse auteurs in alle genres. Een voorbeeldig opgezet en georganiseerd programma voorzag in optredens op verschillende locaties in de stad. De opkomst was steeds heel goed; in totaal bezochten honderdduizend mensen het festival. Auteurs en uitgevers gaven hoog op van la Comédie du Livre, dat een (voorlopig) hoogtepunt in de campagne Les Phares du Nord genoemd mag worden. De deelnemende auteurs waren Gerbrand

Bakker, Stefan Brijs, Pieter Coudyzer, Anna Enquist, Stephan Enter, Brecht Evens, Stefan Hertmans, Toine Heijmans, Lieve Joris, Herman Koch, Erik Kriek, Fouad Laroui, Walter Lucius, Margriet de Moor, Alexander Münninghoff, Thomas Olde Heuvelt, David van Reybrouck, Tom Schamp, Inge Schilperoord, Lize Spit, Anita Terpstra, Peter Terrin, Judith Vanistendael, Annelies Verbeke, Joost de Vries, Johannes van de Weert, Frank Westerman, Tommy Wieringa, Willem en Niña Weijers. Ook in de Franse pers was er veel aandacht, *Le 1* weidde een speciaal nummer aan Nederlandse literatuur en zowel regionale als landelijke dagbladen (onder andere *Le Monde* en *Le Figaro*) schreven over vertalingen van Nederlandse boeken. Margot Dijkgraaf, intendant literatuur en debat bij de Nederlandse Ambassade in Parijs, schreef vanuit Montpellier drie blogs over het festival voor *Boekblad*.

6-10 juni: Marché de la Poésie, Paris

De schilderachtige Place Saint-Sulpice biedt jaarlijks in juni plaats aan de Marché de la Poésie, een unieke boekenbeurs in de buitenlucht die geheel aan de poëzie is gewijd. Met meer dan vijfhonderd deelnemende poëzie-uitgevers en zo'n driehonderdvijftig auteurs is de Marché het grootse poëziefestival van Frankrijk. Op het hoofdpodium vond een programma plaats met Alfred Schaffer, Henk van der Waal, Maria Barnas en vertaalster Kim Andringa. In 2019 zal Nederland gastland zijn op de Marché de la Poésie.

18-19 juni: persbezoek Franse critici

Vier Franse critici brachten een bezoek aan Antwerpen en Amsterdam en maakten kennis met de auteurs Olivier van Beemen, Jeroen Olyslaegers, Bram Dehouck, Margot Vanderstraeten, Chris de Stoop, Marjolein Voogel, Typex, Wieteke van Zeil, Connie Palmen en Frank Westerman. De journalisten waren Michel Schneider (*Le Point*), Solène Paillot (*Toute la Culture*), Pascal Alquier (*La Dépêche du Midi*) en Pierre-Eduard Peillon (*Le Nouveau Magazine*).

22 juni: B2B speeddates en Le Boekenbal

Op 22 juni vond de derde editie plaats van 'Le Boekenbal' in Parijs, een feestelijke avond op de residentie van de Nederlandse ambassadeur. Rond de tweehonderdvijftig mensen genoten van optredens van onder meer Margriet de Moor, Toine Heijmans, Lize Spit, Julia Deck en Marie Darrieussecq. Er werd afscheid genomen van cultureel attaché Bart Hofstede en er was de mogelijkheid om te speeddaten met de aanwezige auteurs. De avond werd afgesloten met muziek van Uncle Jam en DJ Blue Flamingo. Vóór het bal vonden er speeddates plaats tussen Nederlandse en Franse uitgevers en rechtenmanagers op het Centre National du Livre. Van Franse kant waren er rond de veertig redacteurs en rechtenmanagers, uit Nederland rond de twintig. Le Boekenbal en de uitgeversontmoeting werden georganiseerd door de Nederlandse ambassade in

Parijs, in hechte samenwerking met het Nederlands Letterenfonds en het BIEF (Bureau International de l'Edition Française).

31 augustus-2 september: Festival Le Livre sur les Quais, Morges (Zwitserland)

Dit jaar was Margriet de Moor door het festival uitgenodigd om over haar laatste in het Frans verschenen boek, *Au premier regard* (vertaling van de novelle *Slapeloze nacht*, Grasset) te spreken. Het festival trekt jaarlijks circa 40.000 bezoekers.

7-9 september: Festival Le Livre sur la Place, Nancy

Dit festival markeert de start van het literaire seizoen (de zogeheten *rentrée*) in Frankrijk en trekt jaarlijks zo'n 175.000 bezoekers. Op 8 september werd Stefan Hertmans geïnterviewd tijdens l'Entretien Transfuge over zijn laatste in het Frans verschenen boek *Le cœur converti* (vertaling van *De bekeerlinge*, Éditions Gallimard). Op 9 september nam Stefan Brijs deel aan een rondetafelgesprek met Franse collega-auteurs over zijn laatste boek *Taxi Curaçao* (vertaling van *Maan en zon*, Éditions Héroïse d'Ormesson).

11 september: Stefan Brijs en Stefan Hertmans in het Maison de la Poésie, Parijs

Na het festival in Nancy reisden de twee Vlaamse auteurs Stefan Brijs en Stefan Hertmans door naar Parijs, waar zij optraden in het Maison de la Poésie, het belangrijkste literaire podium in Parijs. De avond werd gemodereerd door Julien Bisson, redacteur van *Le 1* en trok circa vijftig bezoekers.

12 september: Soirée littéraire met Jan Six, Résidence des Pays-Bas à Paris

Ter gelegenheid van de Franse vertaling van Jan Six' *Rembrandts Portret van een jonge man* (Payot Rivages) was er een literaire avond op de residentie van de Nederlandse ambassadeur in Parijs. Onder leiding van Margot Dijkgraaf ging Jan Six in gesprek met de Franse auteur Sylvie Matton, auteur van o.a. *Moi, la putain de Rembrandt (Ik, Hendrickje Stoffels)*. Circa vijftig mensen bezochten het programma.

13-14 september: bezoek van Nathalie Donikian, directrice littéraire van de Salon du Livre et de la Presse Jeunesse, Montreuil

De directrice van de grootste Franse kinderboekenbeurs kwam naar de Willem de Kooning Academie in Rotterdam om een aantal uitgevers, auteurs en illustratoren te ontmoeten. De aanwezige uitgevers waren Querido, Shared Stories, Rubinstein en Elami Agency. Tevens had zij ontmoetingen met een aantal van de schrijvers die eind november naar Montreuil zouden gaan: Simon van der Geest, Sjoerd Kuyper, Jan-Paul Schutten en Barbara Tammes.

15-18 november, *Festival Littératures Européennes, Cognac*

Op dit festival werd Jan Brokken samen met François-Henri Désérable en Emmanuel Ruben geïnterviewd door Catherine Pont-Humbert. Volgend jaar, in november 2019, is de Nederlandstalige literatuur er gastland. Jaarlijks trekt het festival circa 7.000 bezoekers.

22-25 november, *Le Marathon d'automne, Toulouse*
Nederland en Vlaanderen waren gastland op dit festival, dat jaarlijks honderdduizend bezoekers trekt. De aanwezige auteurs waren Connie Palmen, H.M. van den Brink, Stefan Hertmans, Lize Spit, Margriet de Moor, Griet Op de Beeck en Frank Westerman.

27 november, *Connie Palmen in het Maison de la Poésie, Parijs*

Connie Palmen werd door haar Franse uitgever Manuel Tricoteaux (Actes Sud) geïnterviewd over *Ton Histoire. Mon Histoire*, de vertaling van *Jij zegt het*. De avond trok circa veertig bezoekers.

28 november-3 december, *Salon du Livre et de la Presse Jeunesse, Montreuil*

Nederland en Vlaanderen waren gezamenlijk focusland op Frankrijks grootste kinderboekenbeurs, die zich niet alleen richt op het algemeen publiek maar ook op scholen en op professionele bezoekers uit het boekenvak. De beurs trok het recordaantal van 179.000 bezoekers.

Dertien Nederlandse en Vlaamse auteurs en illustratoren traden tijdens de beurs op, signeerden hun boeken en gingen met hun lezers in gesprek: Sjoerd Kuiper, Simon van der Geest, Barbara Tammes, Anna Woltz, Jan Paul Schutten, Laïla Koubaa, Bart Moeyaert, Gerda Dendooven, Mies van Hout, Floor Rieder, Leo Timmers, Mark Janssen en Loes Riphagen. Daarnaast namen zes Nederlandse en Vlaamse uitgevers deel aan de MICE, het rechten-centrum van de beurs. Op de Phares du Nord-stand werd onder leiding van Gert Jan Pos een Panorama Mesdag-achtig atelier ingericht waar kinderen samen met illustratoren Damian van Soest en Lot van Teylingen aan de slag gingen om *nos futurs* in beeld te brengen, het thema van de Salon.

Vanuit Montreuil deden drie fondscollega's op *Boekblad* verslag van het festival. Schrijver Sjoerd Kuiper blikte in een blog terug op de zesdaagse beurs: "Het riekt naar geluk, hier in Montreuil".

3 december, *persbezoek Franse journalisten*

De journalisten Aurélie Janssens (Libraire et journaliste pour Page des Libraires), Nathalie Crom (Télérama), Alexandre Fillon (Le Figaro littéraire) en Marguerite Baux (ELLE) brachten een bezoek aan Antwerpen om auteurs Jeroen Olyslaegers en Tommy Wieringa te ontmoeten. Van beide auteurs verschijnen in 2019 nieuwe vertalingen in het Frans. Het persbezoek werd georganiseerd door hun Franse uitgever Stock en ondersteund door beide letterenfonds.

13 december, *Luuk van Middelaar in het Maison de l'Europe, Parijs*

Jean-Christophe Ploquin interviewde Luuk van Middelaar over zijn boek *Quand l'Europe improvise. Dix ans de crises politiques* (de vertaling van *De nieuwe politiek van Europa*, Editions Gallimard). De avond trok circa vijftig bezoekers.

Duitsland – Dies ist was wir teilen

15-18 maart, *Leipziger Buchmesse*

De Leipziger Buchmesse is de tweede boekenbeurs van Duitsland en een belangrijk podium om nieuwe boeken onder de aandacht van pers en publiek te brengen. Anderhalf jaar na het succesvolle Nederlands-Vlaamse gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse en onder hetzelfde motto *Dies ist was wir teilen* keerde het fonds terug naar de beurs in Leipzig met een omvangrijke auteursdelegatie, een ambitieus programma en een multifunctionele, Nederlands-Vlaamse stand. Deze bood plaats aan Atelier Parade, het illustratie-atelier waar vier Nederlandse en Vlaamse tekenaars Duitse en Nederlandse literaire klassieken van nieuwe omslagen voorzagen, die ter plaatse werden gedrukt en door het beurspubliek konden worden meegenomen. Het beurspubliek kon op de stand ook enkele VR-installaties en apps zien, die het fonds heeft laten ontwikkelen in het kader van digitale literatuur: *Hartenjager*, *Tafelgeheimen*, *Dichterbij* en *Puzzling Poetry*. Elf Nederlandse en Vlaamse auteurs, elk met een gloednieuwe Duitse vertaling, traden op verschillende locaties in Leipzig op. Ook namen zij deel aan Der Buchdokter, waar het beurspubliek literair consult kon inwinnen bij klachten van uiteenlopende aard. De deelnemende auteurs waren Connie Palmen, Herman Koch, Michaël Bijnens, Karolien Berkvens, Annemieke Hendriks, Jan Konst, Ernest van der Kwast, Anita Terpstra, Pauline de Bok, H.M. van den Brink, Esther Gerritsen en Peter Terrin; de deelnemende illustratoren Wasco, Jeroen Funke, Charlotte Dumortier en Anne Stalinski. De genoemde programma's van Leipzig Liest trokken circa 600 mensen, die op de Buchmesse circa 1.100 bezoekers.

Aan de vooravond van de beurs vond in de Vlaamse Vertegenwoordiging in Berlijn het programma *Zwischenstopp* plaats, met de auteurs Esther Gerritsen en Peter Terrin. Hun podiumgesprek werd bezocht door ca. honderdtwintig gasten.

25-27 mei, Poesiefestival Berlin

Hier woonde het fonds een aantal netwerkbijeenkomsten bij en een vergadering van Lyrikline (een internationaal gezelschap van experts uit de poëzie-wereld). De optredende Nederlandse dichter was Tsead Bruinja.

14-28 november, Nederland gastland tijdens de Stuttgarter Buchwochen en de Karlsruher Bücherschau

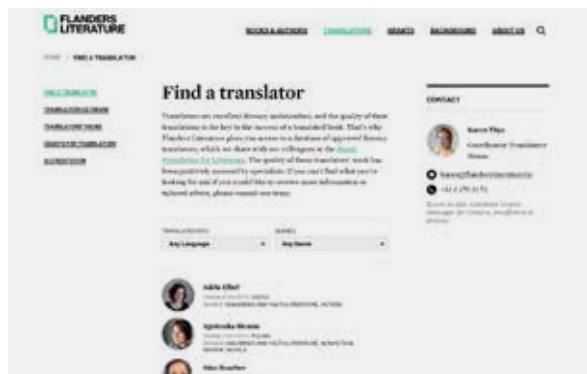
De Stuttgarter Buchwochen en de Karlsruher Bücherschau zijn in het deelstaat Baden-Württemberg de belangrijkste literaire evenementen van het jaar. Beide festivals vinden gelijktijdig plaats en zijn vergelijkbaar met onze Boekenweek, waarbij met name lokale boekhandels als podia fungeren. Op uitnodiging van de organiserende Börsenverein des deutschen Buchhandels was Nederland dit jaar gastland. Bij de openingsprogramma's op 14 (Stuttgart) en 15 (Karlsruhe) november werd de wegens ziekte verhinderde Gerbrand Bakker adequaat vervangen door Anne-Gine Goemans, wier roman *Honolulu King* juist in vertaling was verschenen bij Insel Verlag. De Nederlandse ambassadeur in Berlijn Wepke Kingma verrichtte de opening in Stuttgart. De deelnemende auteurs waren verder Hans Maarten van den Brink, Jan Brokken, Bibi Dumon Tak, Jeroen Olyslaegers, Saskia Goldschmidt, Daan en Thomas Heerma van Voss en Ted van Lieshout. Geschat aantal bezoekers: circa 1.200.

3.7 Auteurs naar het buitenland

Als een vertaling van een Nederlandse auteur verschenen is, ondersteunt het Letterenfonds buitenlandse uitgevers bij de promotie van het werk en benadert samen met hen pers, festivals, bibliotheken en boekhandels. Concreet kan het fonds een bezoek van de auteur of illustrator aan het land in kwestie mede financieren. Dit gebeurt vanuit de regeling

Reiskosten buitenland. In 2018 werden 75 promotie-reizen ondersteund voor auteurs in alle genres. Enkele voorbeelden: Roman Helinski reisde naar Praag ter promotie van de Tsjechische editie van *De wafelfabriek*. Uit zijn reisverslag: 'In de trein besef ik voor het eerst echt dat ik een toer aan het maken ben als schrijver. Vaak ben ik onderweg voor reisbladen, maar dit is anders. Dit is voor de roman die volledig in mijn hoofd is ontstaan. Morgenvroeg terug naar Praag, waar ik het, als ik er arriveer, niet kan laten om naar de grote boekhandel te gaan om te kijken of mijn roman daar ligt. Acht exemplaren tel ik. Zullen ze allemaal worden verkocht?' Evelien van Dort nam deel aan de Kinderboekenweek in Aruba, Bonaire en Curaçao: 'Er is een grote behoefte aan kinderboeken, zowel Papiamentstalig als Nederlandstalig in het Caribisch gebied. Door de meertaligheid op de eilanden hebben veel kinderen na het verlaten van de basisschool onvoldoende lees- en schrijfvaardigheid om verder te leren, terwijl ze voor een verdere opleiding aangewezen zijn op het Nederlandse onderwijssysteem.' Maar liefst vijf auteurs namen dit jaar deel aan verschillende literaire evenementen in India. Ewoud Kieft was een van hen, hij bezocht het International Festival of Books and Authors in Kochi. Hij schreef: 'Zelden heb ik zoveel passie voor democratie en culturele diversiteit gezien als hier op dit festival, en zoveel schrijvers gehoord die me ervan doordrongen dat kunst en literatuur groeien op de zuurstof van een vrije samenleving.' Een andere bijzondere reis maakte Marit Törnqvist, die naar Iran afreisde. Törnqvist werkte met kinderen in de achterstandswijk Mahmud Abad ten zuiden van Teheran en gaf lezingen en workshops aan illustratoren en workshopleiders, die vervolgens hun ervaringen deelden met circa drieduizend leerkrachten, bibliothecarissen en vrijwilligers in het land. Verder reisden Sana Valiulina en Arthur Langeveld naar Sint-Petersburg voor een lezing en een vertaalworkshop op het Nederlands Instituut aldaar. Zij schreven: 'Literair vertalen maakt geen deel uit van het curriculum Nederlands op de Universiteit van Sint-Petersburg, in tegenstelling tot commercieel vertalen. Het is daarom goed dat studenten althans enkele keren in hun studie geconfronteerd worden met een literaire tekst en zien wat voor specifieke problemen het literaire vertalen oplevert. In de groep zaten beslist een paar talenten die met enige begeleiding uitstekende vertaalsters (de groep bestond uitsluitend uit vrouwen) kunnen worden. Dergelijke kleinschalige workshops kunnen op den duur een heel positieve impact hebben op de verspreiding van de Nederlandse literatuur in Rusland.'

3.8 Netwerk vertalers van Nederlandse literatuur

Het Letterenfonds verstrekt aan buitenlandse uitgevers subsidies voor vertalingen van Nederlandse literatuur (fictie, non-fictie, poëzie, graphic novels en kinderboeken) op voorwaarde dat de beoogde vertaler de kwaliteit van het oorspronkelijke werk handhaaft. Het fonds werkt hiervoor met lijsten van (per genre) geaccrediteerde vertalers en actualiseert deze in overleg met het Vlaams Fonds voor de Letteren. Eind 2018 bevatten deze lijsten in totaal 690 namen van positief beoordeelde vertalers; een overzicht per genre is te vinden op flandersliterature.be. In de loop van het jaar ontving het fonds 56 proefvertalingen ter beoordeling, waarvan 28 op verzoek van buitenlandse uitgevers. De beoordeling geschiedt door professionele vertalers en/of docenten vertaalwetenschap op basis van wederzijdse anonimiteit. Indien een vertaling niet goed genoeg wordt bevonden, raadt het fonds de uitgever een andere vertaler aan. Van de 58 proefvertalingen zijn er 20 positief bevonden, 13 afgewezen en 23 nog in behandeling. Hoewel dit veel moeite vergt, blijft het Letterenfonds zoeken naar vertalers en adviseurs in minder gangbare talen. Recentelijk werden onder anderen Albanese, Arabische, Bulgaarse en Macedonische vertalers aan de vertalerslijsten toegevoegd.

Daarnaast stimuleert het Letterenfonds talentontwikkeling en deskundigheidsbevordering. Zo investeerde het fonds via het ELV in zes mentoren voor beginnende vertalers van Nederlandse literatuur, namen twee jonge vertalers deel aan de Vertalersfabriek en The Chronicles, en is i.s.m. het ELV de jaarlijkse zomercursus georganiseerd, dit keer voor (elf) vertalers in het Engels (poëzie) en Hongaars.

3.9 Vertalershuis Amsterdam

Het Vertalershuis is de link tussen de afdeling buitenland van het Nederlands Letterenfonds, die de Nederlandse literatuur in het buitenland onder de aandacht brengt, en de buitenlandse vertalers die ervoor zorgen dat deze literatuur ook daadwerkelijk in de diverse landen verschijnt. Buitenlandse vertalers met een vertaalcontract van een Nederlands literair werk die niet in Nederland wonen en die op de lijst van geaccrediteerde vertalers van het Nederlands Letterenfonds staan, kunnen een periode in het Vertalershuis verblijven om aan hun vertaling te werken, onderzoek te doen, te overleggen met hun auteurs en Nederlandse uitgevers te ontmoeten. Het Vertalershuis Amsterdam ontving in 2018 vijftig vertalers en twee auteurs met 22 verschillende nationaliteiten, voor een periode van minimaal twee weken en maximaal twee maanden. Daarnaast organiseerde het Vertalershuis een workshop Nederlands-Frans, een workshop met vertalers in verschillende talen rond *Het Achterhuis* van Anne Frank en een zogenoemde 'vice-versa workshop' Nederlands-Japans-Nederlands, waaraan vertalers in en uit het Nederlands deelnamen zodat zij tijdens de workshops beurtelings als vraagbaak over de moedertaal konden fungeren. Als extra initiatief loopt in het kader van talentontwikkeling sinds vier jaar het in paragraaf 2.1 reeds beschreven project de Vertalersfabriek en The Chronicles. Verder is het Vertalershuis, samen met het Vlaams Fonds voor de Letteren, verantwoordelijk voor de organisatie van drie (tweejaarlijkse) vertalersprijsen. De Vondel Translation Prize 2017 werd, met enkele andere internationale vertaalprijzen, op 1 maart 2018 uitgereikt in het Europe House in Londen, in aanwezigheid van tweehonderdvijftig mensen. [David McKay](#) ontving de prijs voor zijn Engelse vertaling van *Oorlog en terpentijn* van Stefan Hertmans, in 2016 verschenen als *War and Turpentine* bij uitgeverij Harvill Secker. De Prix des Phares du Nord 2017, de tweejaarlijkse prijs voor vertalers Nederlands-Frans, ging op 16 maart 2018 naar [Mireille Cohendy](#) voor haar vertaling van *Een dwaze maagd* van Ida Simons: *Une heure avant minuit* (uitgeverij Belfond, 2016). Dit vond plaats in de residentie van de Nederlandse

ambassadeur in Parijs, in aanwezigheid van tachtig mensen. Eind 2018 werd bekendgemaakt dat de Else Otten Übersetzerpreis is toegekend aan [Ira Wilhelm](#) voor haar vertaling van *De bekeerlinge* van Stefan Hertmans, in 2017 verschenen als *Die Fremde* bij uitgeverij Hanser Berlin. De jury voor deze editie bestond uit Lutgart Missinne van de universiteit van Münster en vertalers Bettina Bach en Annette Wunschel. De prijs zal in april 2019 in de Belgische ambassade in Berlijn worden uitgereikt. Ten slotte organiseert het Vertalershuis regelmatig evenementen rond het literair vertalen, zoals de Literaire Vertaaldagen, die jaarlijks door zo'n driehonderdvijftig vertalers uit binnen- en buitenland worden bezocht. Op de [website](#) van het Vertalershuis is een verslag van de symposiumdag gepubliceerd; op [Boekblad](#) verscheen een fotoreportage.

Hoofdstuk 4

Communicatie, kwaliteitsbeleid en onderzoek

4.1 Communicatie

Het fonds wil zijn verscheidene doelgroepen helder en actief informeren over zijn activiteiten en regelingen. De tweetalige website speelt hierin een centrale rol. Uit de gebruikersonderzoeken blijkt dat zowel de kwaliteit van de informatie als de weergave van de subsidieregelingen op de site door gebruikers in binnen- en buitenland goed wordt gewaardeerd. De frequentie van nieuwsbrieven en persberichten is dit jaar iets verhoogd. Het aantal volgers op de verscheidene social media-kanalen steeg; ook op Facebook, dat in Europa te maken heeft met dalende cijfers. Een bijzonder aandachtspunt vormde dit jaar de gebruikersonderzoeken (in binnen- en buitenland), het stakeholderonderzoek en de voorbereiding op het bezoek van de visitatiecommissie. Een gedetailleerd overzicht van alle publicaties, websites en sociale mediakanalen van het fonds is opgenomen in bijlage 5.

Binnenland

Binnen Nederland lag de nadruk verder op het delen van kennis met het boekenvak en partijen daarbuiten. Dit gebeurde via expertmeetings, deelname aan debatten (onder meer over het inkomen van auteurs) en het ondersteunen van onderzoek; ook organiseerde het fonds met Stichting Lezen een symposium voor docenten. Publicitaire zwartepunten van het jaar waren de Les Phares du Nord-campagne (met name de grote festivals in Montpellier en Montreuil), *De Kloof*, het gezamenlijke pleidooi van de rijkscultuurfondsen en Unesco voor een inclusieve cultuursector, het debat over schrijversinkomens, de Letterenfonds Vertaalprijzen en de Literaire Vertaaldagen, en de bezoeken van writers in residence Fatma Aydemir (Duitsland), Manu Joseph (India) en Paolo Cognetti (Italië). Bij een aantal programma's werkte het Letterenfonds publicitair samen met vaste mediapartners: bij de Europese Literatuurprijs en de daaraan verbonden Vertalersgelukstournee met *De Groene Amsterdammer*, de webredactie van Athenaeum Boekhandel en 360; bij *De Kloof/Fluiten in het donker* met de drie betrokken omroepen AVROTROS, NTR en VPRO; en Schwob werkte samen met de VPRO in de vorm van *Lees Dees*, de (bijna) maandelijkse podcast over een 'vergeten klassieker'. Ook produceerde het fonds in samenwerking met whyilovethisbook korte video's: zeven van de negen buitenlandse auteurs die als writers in residence in Amsterdam verbleven vertelden over hun werk en over een boek dat zij wilden aanraden.

Buitenland

Bij uitgeverijen, vertalers en literaire organisaties in het buitenland presenteert het fonds jaarlijks vele boeken en auteurs, en het informeert deze partijen over de stand van zaken in de Nederlandse literatuur. Uitwisseling van kennis en bevordering van de dialoog staan hierbij voorop.

Les Phares du Nord

Voor de PR van het Les Phares du Nord-programma in Frankrijk wordt samengewerkt met Adélaïde Fabre en Alina Gurdiel. Zowel in het voorjaar als in het najaar is een brochure gemaakt waarmee nieuwe Franse vertalingen van Nederlandstalige literatuur onder de aandacht zijn gebracht van de pers, festivals en uitgevers in Frankrijk. Ook zijn de goed bezochte evenementen rond Nederlandse en Vlaamse auteurs via fotoreportages breed gedeeld, met name via de sociale mediakanalen van de campagne (Facebook, Twitter en Instagram) en de fondsen.

De optredens van de schrijvers leidden tot de nodige persaandacht, online ging het om 645 artikelen en recensies, onder meer op de sites van gerenommeerde kranten en tijdschriften als *Le Monde*, *Le Point* en *Le Figaro*. Het gastlandschap met zo'n dertig auteurs op het festival La Comédie du Livre in Montpellier zorgde voor veel persaandacht (107 artikelen) in zowel landelijke als regionale media. Daarnaast genereerden auteurs als Brecht Evens, Olivier van Beemen, Luuk van Middelaar, Stefan Hertmans, Aimée de Jongh, Typex en Rutger Bregman, veel aandacht voor de Nederlandstalige literatuur.

Dit is wat we blijven delen: vervolgprogramma Duitsland

Voor de PR van het vervolgprogramma Vlaanderen en Nederland 2017-2018 in Duitsland werkt het fonds, net zoals bij het gastlandprogramma zelf, samen met Artefakt Kulturkonzepte in Berlijn.

Het publieksprogramma op de Leipziger Buchmesse en Leipzig liest van 15 t/m 18 maart is met een folder (10.000 ex) breed onder de aandacht gebracht. De optredens van Nederlandse en Vlaamse auteurs leidden ook tot interviews in de pers; zo werden Connie Palmen en Herman Koch geïnterviewd in het prestigieuze televisieprogramma *dem Blauen Sofa* (ZDF) en Esther Gerritsen en Pauline de Bok door Deutschlandfunk Kultur. Fonds-medewerker Suzanne Meeuwissen werd n.a.v. de presentatie van vier digitale werken geïnterviewd door *Borsenblatt des Deutschen Buchhandels*; ook werd de presentatie door de beursorganisatie opgenomen in de route met highlights voor schoolklassen. 'Boekendokters' Anita Trepstra, Karolien Berkvens en Pauline de Bok genereerden veel media-aandacht, onder meer via dpa, MDR Kultur, Bayerischer Rundfunk, en Radio Bremen. Online leidde het Leipzig-programma in maart tot 123 artikelen.

Het Nederlandse gastlandoptreden op de Stuttgarter Buchwochen en de Karlsruher Bucherschau (15

november t/m 2 december) trok met name de aandacht van regionale media zoals *Badischen Neuesten Nachrichten*, *Badische Tagblatt*, *Wochenblatt*, *Stuttgarter Zeitung* en *Stuttgarter Nachrichten*. Ook werden de optredens van Jan Brokken, Anne-Gine Goemans, Saskia Goldschmidt en Jeroen Olyslaegers besproken.

Voorlichting

Het Letterenfonds verzorgt vaak presentaties voor nieuwe generaties letterkundigen, zowel in huis als op locatie. In 2018 gaven fondsmedewerkers voorlichting aan ruim tachtig studenten van vijf verschillende universiteiten. Daarnaast waren er presentaties voor zeventien beginnende vertalers (met name uit het Nederlands) in het kader van de ELV Zomercursus en de Vertalersfabriek, en was het Letterenfonds aanwezig op de informatiemarkt voor studenten van de Vertalersvakschool Amsterdam. Bijlage 5 bevat een gedetailleerder overzicht.

4.2 Kwaliteitsbeleid en onderzoek

Op initiatief van de afdeling buitenland is op 27 september een bijeenkomst belegd om samen met het Vlaams Fonds voor de Letteren en een groep adviseurs de beoordelingsprocedure bij literaire vertalingen te evalueren; het ging daarbij zowel om vertalingen in als uit het Nederlands. De punten die ter sprake kwamen waren de grote taalvariëteit binnen bepaalde taalgemeenschappen en hoe hiermee om te gaan bij beoordelingen, de subjectiviteit van beoordelaars, de omvang van het te beoordelen fragment, het vereiste niveau voor accreditering, en het beoordelingstarief.

Effectmeting subsidies

De grootste groep aanvragers bij het Nederlands Letterenfonds zijn de schrijvers en vertalers. Zij keren regelmatig terug met een nieuwe aanvraag, dan beoordelen zowel externe lezers als commissieleden aan de hand van richtlijnen het resultaat van de eerdere toekenning (boekpublicatie). Het effect van de aanvragen bij de projectsubsidies wordt dus voortdurend gemeten. De literaire tijdschriften en festivals worden op vergelijkbare wijze geëvalueerd. Ook bij andere regelingen zijn checkpoints ingebouwd: zo betaalt het fonds vertaalsubsidies (*translation grants*) pas uit na ontvangst van de bewijsexemplaren. Een vergelijkbare procedure is er bij productiesubsidies voor uitgevers in Nederland.

Monitoring van aanvragers

Medewerkers vragen regelmatig informatie op bij aanvragers over de voortgang van het project. Dit is met name van belang bij incidentele aanvragers met langlopende projecten zoals biografieën. Ook bij literaire projecten op het digitale vlak is de begeleiding intensief (zowel door de adviescommissie als

vanuit het bureau), vanaf de live aanvragen voor een commissie tot aan de realisatie en presentatie. Deze intensieve begeleiding is nodig vanwege het innovatieve en interdisciplinaire karakter van de projecten, maar ook om kennis te delen.

KVB Boekwerk en inkomenspositie auteurs

Dit jaar maakte Suzanne Meeuwissen namens het Letterenfonds deel uit van de begeleidingscommissie voor het onderzoek *Innovatie in het boekenvak*. Innovatiescan en -kansen, dat Futureconsult in opdracht van KVB Boekwerk uitvoerde. Op 27 november presenteerde KVB Boekwerk bij de Boekman Stichting in Amsterdam de eerste uitkomsten van een onderzoek naar royalty-inkomsten; aansluitend gingen Tiziano Perez (Letterenfonds), Anne Zeegers (de Schrijverscentrale), Jeroen Thijssen (schrijver; Auteursbond) en Milou Klein Lankhorst (uitgever De Correspondent) hierover met elkaar in gesprek. Het onderzoek *Auteursinkomsten uit royalties* werd in december gepubliceerd door KVB Boekwerk, als aanvulling op de eerder verschenen *Monitor Makers*. Het onderzoek ging over de verkoop van algemene boeken (dus: alle soorten boeken met uitzondering van schoolboeken en wetenschappelijke boeken). In dit brede domein zijn vele soorten schrijvers actief; voor veel auteurs is het schrijverschap een nevenactiviteit, naast een baan bijvoorbeeld (zoals consultants die een managementboek uitgeven). Bovendien halen schrijvers hun inkomsten uiteraard niet alleen uit de verkoop maar bijvoorbeeld ook uit leenrechtvergoedingen, optredens, beurzen, licenties of overig schrijfwerk. Dat gezegd hebbende, blijkt uit de schatting van KVB Boekwerk dat bijna 90 procent van de circa vijftienduizend auteurs die in 2013-2017 een of meer titels publiceerden, per jaar minder dan € 1.000 aan royalty's ontving. Zo'n 1.500 auteurs verdienen tussen de € 1.000 euro en het minimumloon: gemiddeld € 3.600. Zestig auteurs ontvingen waarschijnlijk royalty's tussen minimumloon en modaal (gemiddeld € 26.000) en nog eens 55 meer dan modaal (gemiddeld € 98.800). In het literair-culturele segment blijken de royalty's wat vaker het minimumloon te overstijgen. Ook de royalty's van schrijvers die bij het Letterenfonds bekend zijn – doordat er werk van hen in buitenlandse vertaling is gepubliceerd en/of doordat ze een beurs ontvingen – blijken gemiddeld wat hoger dan in de algemene markt. *NRC* besteedde op 17 december aandacht aan dit onderzoek ('Slechts enkeling leeft van zijn boeken' door Hanneke Chin-A-Fo en Toef Jaeger). Eerder boog ook onderzoeksjournalist Fokke Obbema van *de Volkskrant* (4 augustus 2018) zich over de vraag of het mogelijk is om van je schrijverschap te leven. Het fonds rekende voor dit onderzoek het gemiddelde belastbaar verzamelinkomen uit van de schrijvers die aanvragen binnen de regeling Projectsubsidies voor publicaties.

74% van de buitenlandse uitgevers geeft aan dat de informatie en/of het advies van het Letterenfonds van invloed is geweest op hun besluit om een Nederlandse titel uit te geven.

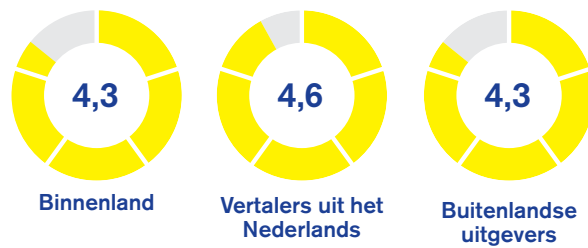
Effectmeting internationalisering

Om ontwikkelingen op het gebied van vertalingen uit het Nederlands en Fries bij te houden en te meten heeft het fonds de vertalingendatabase ontwikkeld: www.vertalingendatabase.nl. Daarin worden alle vertalingen geregistreerd van Nederlandse en Friestalige literatuur die in het buitenland zijn verschenen of in voorbereiding zijn. De vertalingendatabase behoort tot de meest geraadpleegde onderdelen van de Letterenfondswebsite en is een onmisbaar instrument voor de promotie van de Nederlandse literatuur in het buitenland. In 2018 werd de vertalingendatabase in 15.766 sessies 17.926 keer geraadpleegd. 63 procent van het bezoek komt uit Nederland (51 procent) en België (14 procent). De Authors-pagina op het Engelse deel van de site werd 9.145 keer bekeken.

Gebruikersonderzoeken binnen- en buitenland

Begin 2018 hield het Letterenfonds in samenwerking met IVA Onderwijs en Teunis IJdens (HTH Research) drie gebruikersonderzoeken. In deze enquêtes werd gevraagd naar de bekendheid met en tevredenheid over de communicatie, dienstverlening, subsidies en programma's van het Letterenfonds, plus het belang van de beleidsdoelen van het Letterenfonds en de wijze waarop het deze uitvoert. De vragenlijsten werden zo ingericht dat de resultaten vergelijkbaar waren met het vorige gebruikersonderzoek (uit 2013/2014) en met de onderzoeken die tegelijkertijd door de collega-cultuurfondsen in gang werden gezet (ten behoeve daarvan werden enkele vragen toegevoegd en een vijfpuntsschaal gehanteerd). De gebruikersonderzoeken werden verspreid onder alle aanvragers uit 2016 en 2017 en de belangrijkste doelgroepen van het Letterenfonds: schrijvers, vertalers, literaire festivals, tijdschriften en uitgeverijen in Nederland (*Gebruikersonderzoek Binnenland*; totaal 931 gebruikers); buitenlandse uitgevers van Nederlandse literatuur in vertaling en buitenlandse, met name Duitse festivals en literaire organisaties (*Users' Survey International Publishers*; 1.152 personen), en de 'geaccrediteerde' vertalers van Nederlandse literatuur (*Gebruikersonderzoek Vertalers uit het Nederlands*; 466 personen). Het responspercentage lag (zeer) hoog en varieerde van 30 procent onder de buitenlandse uitgevers tot 50 procent in het binnenland. Op hoofdlijnen was de tevredenheid van de gebruikers vergelijkbaar of verbeterd ten opzichte van vier jaar geleden. De onderzoeken zijn te vinden op de website van het Letterenfonds.

Algemene tevredenheidsscore (op een schijf van vijf)

Stakeholdersonderzoek

Eens in de vier jaar laat het Letterenfonds een zogenoemd stakeholdersonderzoek uitvoeren ter evaluatie van het eigen functioneren en ter voorbereiding op de audit van de door de minister van OCW aangestelde visitatiecommissie. Waar de gebruikersonderzoeken een kwantitatief beeld geven, worden in dit onderzoek de belangrijkste stakeholders in het letterenveld kwalitatief bevestigd. In 2018 nam onafhankelijk journalist Mirjam Noorduijn zeventien interviews af met vertegenwoordigers van instellingen en organisaties uit het boekenvak. Om het hele terrein waarop het Nederlands Letterenfonds actief is te kunnen bevragen, werd daarbij gestreefd naar een zo breed en representatief mogelijke selectie: de Literaire Uitgeversgroep, de Werkgroep Kinderboekenuitgevers, de Auteursbond, KVB Boekwerk, CPNB, de Taalunie, Stichting Lezen, het Vlaams Fonds voor de Letteren, de provincie Fryslân, de Schrijverscentrale, het ELV, de Vertalersvakschool, twee van de zes binnen de meerjaren-regeling ondersteunde (inter)nationale literaire festivals in Nederland, het Lira Fonds en personen uit de interculturele literaire wereld. Een samenvatting van het stakeholdersonderzoek is te vinden op de [website](#) van het Letterenfonds.

Zelfevaluatie en visitatie rijks cultuurfondsen

Woensdag 12 september bezocht de door het ministerie ingestelde visitatiecommissie onder voorzitterschap van Mijntje Lückers, hoogleraar Corporate Governance aan de Tilburg University, het Nederlands Letterenfonds voor de vierjaarlijkse beoordeling. De commissie bestond voorts uit Naima Azough, zelfstandig adviseur, Felix De Clerck, directeur Kunstenpunt Vlaanderen, Sonja de Leeuw, em. hoogleraar Mediacultuur aan de Universiteit Utrecht, Ryclef Rienstra, directeur VandenEnde Foundation, en Jacqueline Gerritsma (secretaris). Vooraf had het fonds de commissieleden van uiteenlopende informatie voorzien, zoals jaarverslagen, gebruikers- en stakeholdersonderzoeken en een kritische zelfreflectie. Het fonds constateert in de zelfreflectie dat er sinds de vorige visitatie in 2014 veel ten goede is veranderd. Het heeft zich ontwikkeld tot een stabiele factor in het letterenveld, die zowel nationaal als internationaal belangwekkende zaken (mede) tot stand heeft gebracht, zoals de oprichting van KVB Boekwerk en het Nederlands-Vlaamse gastlandschap ter gelegenheid van de Frankfurter Buchmesse 2016. Maar het

fonds signaleert ook aandachtspunten. In het licht van de doelstelling – verhoging van de kwaliteit en diversiteit van de literatuur – moeten er naast de bestaande twee grote projectsubsidie-regelingen voor individuele makers aanvullende maatregelen komen om de literaire productie in haar volle breedte en diversiteit in stand te houden. Ook moeten de keuzes van auteurs en boeken die in het buitenland onder de aandacht worden gebracht, transparanter worden. Op het gebied van de interne organisatie en de interne processen is veel bereikt. Zo is in de afgelopen vier jaar de gemiddelde doorlooptijd van de aanvragen aanmerkelijk bekort (minimaal de helft wordt afgehandeld binnen acht weken), terwijl de waardering voor de dienstverlening (met een kleinere formatie) op niveau is gebleven en zelfs licht gestegen. Het ziekteverzuim ligt al lange tijd ruim beneden het landelijk gemiddelde en de afgelopen jaren zijn er belangrijke vorderingen gemaakt bij de verhoging van de culturele diversiteit in het personeelsbestand. Qua leeftijd en man-vrouwverhouding is de samenstelling (redelijk) in balans. De komende jaren moet het creëren van een digitaal aanvraagmoment voor grote regelingen, zoals de Projectsubsidies en de manifestatieregelingen, worden verbeterd. De invoering ervan blijkt complexer dan verwacht en de verwachte efficiencywinst relatief gering. Ook is er nog verbetering mogelijk bij de systematische evaluatie van de subsidie-regelingen en vormt de werkdruk een aandachtspunt. Bevordering van (culturele) diversiteit, grotere aandacht voor literatuur buiten het boek en leesbevordering zullen de komende jaren speerpunten zijn in het beleid van het fonds. Het rapport van de Visitatiecommissie Cultuurfondsen 2018 werd op 20 december aan het ministerie van OCW aangeboden en is in februari 2019 gepresenteerd.

Beleidsbijeenkomst

Op donderdag 22 november 2018 is een beleidsbijeenkomst georganiseerd voor bureau, Raad van advies, Raad van Toezicht en de selectiecommissie van het fonds met de bedoeling de belangrijkste vragen voor het *Beleidsplan 2021-2024* te delen en te toetsen. Centraal stond de vraag: hoe behouden we een levendig literair klimaat in Nederland? Ter voorbereiding ontvingen de deelnemers de gebruikersonderzoeken, de samenvatting van het stakeholderonderzoek en een introductie op enkele subthema's. Op de beleidsmiddag presenteerde Jurriaan Rammeloo van KVB Boekwerk aan de hand van recente cijfers enkele trends in het boekenvak, gaf Letterenfondsdirecteur Tiziano Perez een voorzet voor de discussie, waarna volop ruimte was voor een levendige uitwisseling van ideeën onder leiding van moderator Sophie Derksen. Hoewel de boekenmarkt weer groeit, krimpt de Nederlandstalige markt elk jaar met een procent, zo liet Jurriaan Rammeloo zien. In de filmwereld tekent zich overigens dezelfde ontwikkeling af. Het aandeel e-commerce in de boekenmarkt wordt steeds groter. Boekhandels hebben het over het algemeen moeilijk. In het literair-culturele segment

is het aandeel van de fysieke kanalen wat groter, al is ook daar een dalende trend waarneembaar. Ondanks de gestage neergang van de markt, blijft het aantal schrijvers redelijk constant, ook in het literair-culturele segment. KVB Boekwerk heeft eveneens het lees-, leen- en koopgedrag van Nederlanders in kaart gebracht. De groep regelmatige lezers, kopers en leners wordt kleiner ten opzichte van het aantal incidentele lezers, kopers en leners (één à twee boeken per jaar). Die laatste groep bestaat inmiddels uit zo'n zeven miljoen Nederlanders. Een enorm potentieel, aldus Rammeloo. Het zou goed zijn om leesbevorderende inspanningen op deze groep te richten, en op jongeren die steeds vaker incidentele lezer of nooit-lezer zijn. Tot slot ziet Rammeloo een verschuiving van bestseller naar best match: lezers zoeken een boek dat voldoet aan hun verwachtingen of hun juist de uitdaging geeft waar ze naar op zoek zijn. Er moet daarom comfort geboden worden aan de lezer: de best match wordt vaak bereikt na aanbevelingen van andere lezers of de media.

Het Letterenfonds stelt de maker (schrijver en vertaler) centraal. Het aanbod gaat hierbij altijd aan de vraag vooraf. Het fonds heeft echter ook de taak om bij te dragen aan een belezen, creatieve en intelligente samenleving. Om in de toekomst zowel dit artistieke als maatschappelijk-economische belang te blijven dienen, zou het Letterenfonds rekening moeten houden met vier ontwikkelingen, aldus directeur Tiziano Perez. Eén: kunst en literatuur zijn aan het veranderen. Wie zijn de makers als alles verschuift? Twee: de ontleding en het geringe leesplezier onder jongeren en jongvolwassenen. Er is een letterenbeleid nodig met een lange adem. De Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad onderzoeken nu hoe de leesbevordering beter georganiseerd kan worden. Drie: literatuur beweegt zich steeds meer buiten het boek. Het Letterenfonds moet zich afvragen wat het tot zijn domein rekent. Vier: de literatuur vormt geen spiegel van de huidige Nederlandse samenleving. De vraag is dus of het aanbod van het Letterenfonds divers genoeg is ('divers' in de breedste zin des woords: genres, gender, cultuur). Er volgde een levendige discussie over deze thema's.

Onderzoek en kennisdeling

Kila van der Starre (Universiteit Utrecht) onderzocht in *Poëzie in Nederland. Een onderzoek naar hoe vaak en op welke manieren volwassenen in Nederland in aanraking komen met poëzie, een uitgave van Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds*, hoe volwassenen in Nederland met poëzie in aanraking komen. Vrijwel alle Nederlanders van achttien jaar en ouder (97 procent) blijken in aanraking te komen met poëzie. Bij de presentatie van haar onderzoek, op 16 september 2017, constateerde Van der Starre dan ook dat dat er voor uitgevers, boekhandelaren, bibliotheken en het onderwijs mogelijkheden zijn voor poëziebevordering. Als vervolg organiseerden het Letterenfonds, Stichting Lezen en de Universiteit Utrecht (Kila van der Starre) op 30

oktober bij het University College in Utrecht het symposium *Als je goed om je heen kijkt... Poëzie in de klas* voor leraren in het voortgezet onderwijs, dat in een mum van tijd was uitverkocht. De inzet was leraren inspiratie en nieuwe ideeën te laten opdoen voor hun poëzielessen en ze te stimuleren nog creatiever hiermee om te gaan. De doelstellingen werden ruimschoots gehaald, zoals bleek uit de enquête die ruim 40 procent van de deelnemers naderhand invulde. Het symposium als geheel werd met een rapportcijfer acht (op een schaal van een tot tien) gewaardeerd.

Kennisdeling en professionalisering

Eind 2016 verleende het ministerie aan het Letterenfonds een projectsubsidie van € 67.000 voor kennisdeling over ondernemerschap in de letterensector. Het fonds zette deze subsidie in voor twee projecten: een samen met de Auteursbond, waarbij een professionaliseringsplan en scholingsaanbod voor schrijvers en vertalers werd ontwikkeld, en een dat zich richtte op de professionalisering van literaire festivals.

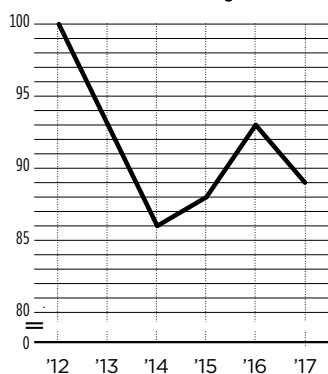
De Auteursbond kwam in overleg met het fonds uit op de ontwikkeling en uitvoering van cursusprogramma's die het cultureel ondernemerschap van schrijvers en vertalers versterken. Na besprekingen van het fonds en de Auteursbond kon in april 2017 aan de Auteursbond de opdracht worden verleend; vanaf 1 januari 2018 werd er een individueel programma (coaching) en een collectief programma (coachingscolleges) aangeboden. In totaal zijn daarmee 176 deelnemers uit het letterendomein bereikt. De gemiddelde bezettingsgraad van de cursussen was 82,45 procent en de deelnemers waardeerden de docenten met een 'goed' tot 'zeer goed'. De

toegekende middelen zijn ingezet om enerzijds het aanbod vanuit de Auteursbond te ontwikkelen en uit te voeren en anderzijds om het aanbod vanuit het programma ZZP 50% korting te ontwikkelen. De uitvoering van dit programma wordt mogelijk gemaakt door een toezegging van Stichting Lira, die zich bereid heeft verklaard in 2018, 2019 en 2020 de training en coaching financieel te ondersteunen onder voorwaarde dat er wordt samengewerkt met de NVJ. De voorgenomen online leeromgeving kon helaas nog niet gerealiseerd worden, maar in ZZP 50% Korting zullen wel e-learning modules opgenomen worden.

De projectsubsidie voor de professionalisering van literaire festivals is eind 2018 ook volledig besteed. In november 2017 organiseerde het fonds een bijeenkomst met veertien structureel gesubsidiëerde festivals. Uit die bijeenkomst bleek een grote behoefte aan kennisdeling en kennisuitbreiding voor wat betreft ondernemerschap (zoals marketing, publieksonderzoek, personeelsbeleid), maar ook werd duidelijk dat de behoeften per organisatie sterk uiteenlopen. Een collectieve aanpak bleek in de loop van het jaar lastig, de middelen zijn daarom met name ingezet om per organisatie deskundigheid in te kopen en scholing te bieden aan medewerkers. Zeven organisaties, te weten Boekids, Literatuurhuis Utrecht, Passionate Bulkboek, Poetry International, Poëziepaleis, SLAG en Wintertuin, maakten gebruik van deze mogelijkheid. De resultaten zullen in 2019 worden geëvalueerd.

vooral romans hebben het zwaar...

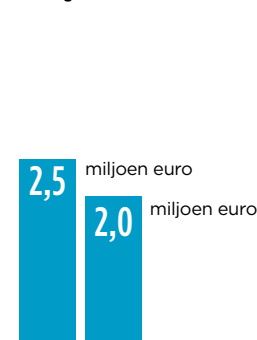
Afzetindex literair-culturele segment

Bron: KvB Boekwerk

terwijl het Letterenfonds minder geld uitkeert...

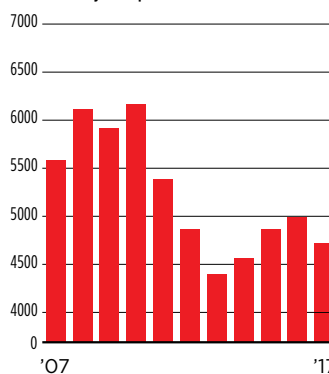
Uitkeringen aan auteurs

Bron: Letterenfonds

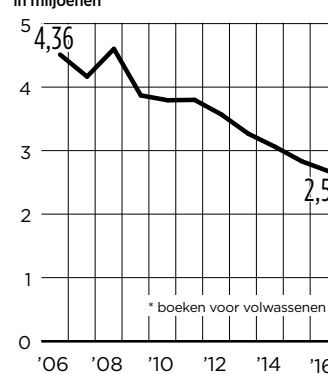
...schrijvers minder optredens hebben...

Aantal schrijversoptredens

Bron: Schrijverscentrale

...en ook gestaag minder uitleeninkomsten ontvangen. Leenrecht-opbrengsten auteurs in miljoenen*

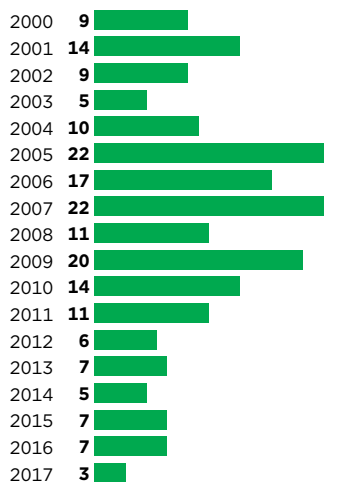
Bron: Stichting Leenrecht

“In het hoog-literaire segment, de betere literaire fictie als het ware, daalt het aantal nieuwe titels, zegt Perez. Uitgevers maken „commercieel veiliger keuzes”, merkt hij. Een steeds groter deel van de omzet komt uit een beperkt aantal titels, de zogeheten ‘bestselleritis’, aldus Rammeloo. Die titels zijn steeds minder vaak Nederlandstalige literaire werken. De jaarlijkse top-100 van bestverkochte boeken bevatte tot begin december slechts negen literaire romans en één poëziebundel van Nederlandstalige auteurs.”

*Slechts enkeling leeft van zijn boeken' door Hanneke Chin-A-Fo en Toef Jaeger, NRC Handelsblad, 17 december 2018.

MINDER BESTSELLERS

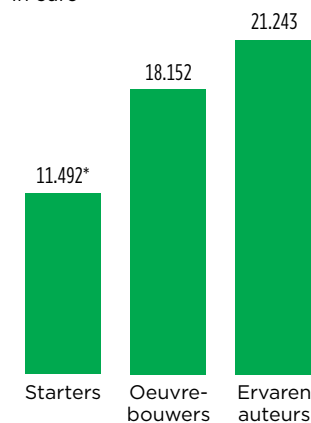
Aantal boeken boven 100 duizend verkochte exemplaren:

Bron: CPNB

MAGER JAARINKOMEN

In euro

*Gemiddeld bruto verzamelinkomen (uit literaire bron of anderszins) in 2015 van schrijvers volgens opgave van het Letterenfonds. Bron: de belastingaanslag die auteurs aan het fonds moeten overleggen om voor subsidie in aanmerking te komen. Hun verzamelinkomen mag niet hoger dan 45 duizend zijn. Op verzoek van de Volkskrant berekende het Letterenfonds de gemiddelden.

“Die tijd is definitief voorbij”, constateert uitgever Joost Nijsen van Podium. Voor de crisis sprak je bij 100 duizend pas over een bestseller, nu sta je al enorm te juichen bij 50 duizend en ben je met 10 duizend [verkochte exemplaren] blij.”

*Leven van schrijven: wie kan dat nog?' door Fokke Obbema, de Volkskrant (Magazine), 4 augustus 2018.

“Het gaat goed met het boekenvak – behalve met de leveranciers van de grondstof: auteurs en vertalers. Ook is het geringe leesplezier een punt van zorg voor de toekomst. Dat concludeert de Raad voor Cultuur in zijn gisteren verschenen advies over de letteren en bibliotheken: De daad bij het woord. [...] De Raad voor Cultuur doet de overheid een aantal aanbevelingen. Vertalingen moeten worden gestimuleerd, zodat auteurs meer inkomen uit het buitenland kunnen halen. Festivals moeten ruimere subsidiëring krijgen, zodat auteurs meer kunnen verdienen aan optredens.”

*Raad voor Cultuur: boekenvak opgeveerd, maar auteurs in nood' door Maarten Dessing, Boekblad, 20 april 2018

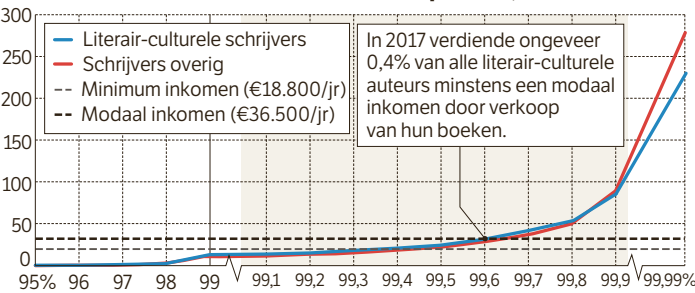
“wie iets scherper kijkt, ziet dat de subsidiërende overheid met relatief beperkte middelen een cruciale rol speelt in de ontwikkeling van onze literaire cultuur.”

*Boek en overheid', column Maarten Asscher, Het Financieele Dagblad, 13 maart 2018

“Wat ook uit het onderzoek naar voren komt, is het feit dat slechts tien Nederlandstalige literaire auteurs lang genoeg in de bestsellerlijsten prijken om van de inkomsten te kunnen leven. De sport-, dieet- en zelfhulpboeken zijn momenteel de spekkopers: zij weten het grote publiek te bereiken en houden menige boekhandel op de been met hun omzetcijfers. [...] Een ander bericht dat we eerder dit jaar konden lezen, is dat de ontleding onder scholieren almaar toeneemt. [...] Beide zaken tonen aan dat we romans en poëzie weer belangrijk moeten maken op scholen, het liefst in de vorm van literatuuronderwijs, met het overstijgende doel om de mensenkennis, het empathisch vermogen en de sociale vaardigheden van jongeren, met zachte dwang, de kans te geven om zich te ontwikkelen.”

‘Als ik aan de klas vraag wie een hekel heeft aan lezen, dan steekt tachtig procent zijn vinger op’, column van Özcan Akyol, *Algemeen Dagblad*, 27 december 2018.

Inkomsten van auteurs aan hun boekverkoop in 2017, in euro's (x 1.000)

Auteurs die de afgelopen 5 jaar geld verdienden aan hun boekverkoop

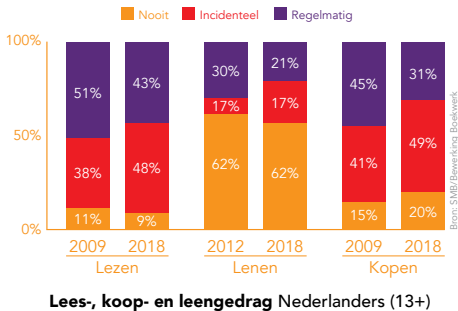
Literair-culturele schrijvers		Schrijvers overig	
Inkomsten	Aantal auteurs		
€1 tot €1.000	8.000	7.000	Totaal: 15.000
€1.000 tot een minimum inkomen	700	800	
Minimum inkomen tot een modaal inkomen	35	25	Totaal: 60
Meer dan een modaal inkomen	35	20	Totaal: 55

Ruim 10.000 auteurs verdienen niets aan hun boekverkoop, zij zijn niet in deze grafiek meegenomen.

NRC 181218 / AB / Bron: KVB

LEZERS, KOPERS EN LENERS

Gedrag volgens consumentenonderzoek

- Vrouwen lezen vaker *regelmatig* dan mannen, maar dit verschil wordt kleiner (2009: ♂ 40%, ♀ 62%; 2018: ♂ 38%, ♀ 48%).
- Vooral vrouwen zijn meer via internet boeken gaan kopen. Dit is een inhaalslag; mannen kochten al vaker via internet.

- Lezen** Incidenteel: lezen een tot drie keer per maand of minder vaak een boek
Regelmatig: lezen minstens eens per week een boek
- Kopen** Incidenteel: kopen een tot drie keer per jaar of minder vaak een boek
Regelmatig: kopen minstens eens per kwartaal een boek
- Lenen** Incidenteel: lenen een tot drie keer per jaar of minder vaak een boek
Regelmatig: lenen minstens eens per kwartaal een boek

“Schrijven is de tijd maken om iets te geven zonder te weten wat je ervoor terug zult krijgen.”

‘Schrijven en inkomen’, Jan van Mersbergen op zijn *blog*, 22 december 2018.

“Hoe zorg je als kunstenaar dat je redelijk betaald wordt? Dat je er niet zomaar uitvliegt, want voor jou tien anderen? Minister Ingrid van Engelshoven van OCW kwam met nieuws en stelde een loon- en prijsbijstelling van 2,5 % in het vooruitzicht. Ze benadrukte dat kunst een waarde van zichzelf heeft. Na jaren waarin kunst werd weggezet als iets belangrijks voor bijvoorbeeld de economie, is dat winst, al keerde het tij ook onder van Engelshovens voorganger.”

Verslag Paradisodebat, website Kunsten92, augustus 2018

Hoofstuk 5

Organisatie en personeel

5.1 Bestuur en beheer

Governance-structuur

Het Letterenfonds heeft een Raad van Toezicht-model. Tiziano Perez is sinds 1 april 2014 door de minister van OCW benoemd tot bestuurder van het Nederlands Letterenfonds voor de duur van vijf jaar. Hij is als directeur-bestuurder belast met het besturen van het fonds en met het beheer van en de beschikking over het vermogen van het fonds, waaronder het nemen van de beslissingen op subsidieaanvragen. Hij vertegenwoordigt het fonds en is belast met de dagelijkse leiding van het fondsbureau.

De Raad van Toezicht is in het bijzonder verantwoordelijk voor het houden van toezicht op het beleid van de directeur-bestuurder en op de algemene gang van zaken in het fonds. De Raad van Toezicht staat de directeur-bestuurder met advies terzijde. Wegens beëindiging van de zittingstermijn nam Jan Hoekema op 1 mei 2018 afscheid als voorzitter van de Raad van Toezicht. Hoekema heeft zich acht jaar lang met verve en grote betrokkenheid voor het Nederlands Letterenfonds ingezet. Raad van Toezicht, directeur-bestuurder en medewerkers zijn hem hiervoor zeer erkentelijk. Jan Hoekema werd per 1 september 2018 opgevolgd door Roos Vermeij. Van zijn verdere samenstelling en werkzaamheden wordt hierna separaat verslag gedaan in het verslag van de Raad van Toezicht.

De directeur-bestuurder wint waar nodig over de ingediende subsidieaanvragen advies in bij adviescommissies, die per subsidieronde worden samengesteld uit de Raad van advies van het Letterenfonds. De leden van de Raad van advies worden door de directeur-bestuurder benoemd voor de duur van twee jaar, met de mogelijkheid van herbenoeming voor twee jaar. Aan de benoeming gaat een voordracht door de selectiecommissie vooraf; de selectiecommissie bestaat uit twee externen, één uit kringen van de Auteursbond (Arnoud van Adrichem) en één vertegenwoordiger van de LUG (Leonoor Broeder). Het beleid van het Letterenfonds is er op gericht de culturele diversiteit binnen de Raad van Advies te vergroten.

Bij enkele subsidieregelingen maken de adviescommissies gebruik van adviezen van externe adviseurs. Bijvoorbeeld bij de Projectsubsidies voor literaire vertalingen, waarbij literaire werken en vertalingen uit zeer veel verschillende taalgebieden worden beoordeeld en die expertises niet allemaal in één commissie vertegenwoordigd kunnen zijn.

Wet, regelgeving en gedragscodes

Het Letterenfonds is een zelfstandig bestuursorgaan. Het is gebonden aan onder meer de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en het daarin verankerde gelijkheidsbeginsel. Subsidiebeslissingen van het fonds zijn gebaseerd op het Algemeen reglement en de deelreglementen van het fonds, die door de directeur-bestuurder worden vastgesteld en aan de voorafgaande goedkeuring door de minister van OCW zijn onderworpen. De beslissingen van de directeur-bestuurder zijn voor bezwaar vatbaar, en kunnen ter toetsing worden voorgelegd aan de bestuursrechter. Naast de Awb past het fonds zowel de *Gedragscode Cultuurfondsen* als de *Governance Code Cultuur* toe. Van de *Gedragscode Cultuurfondsen* wordt op één punt afgeweken. Paragraaf 6 van deze code schrijft voor dat het jaarverslag informatie dient te bevatten over afgewezen projecten. Het Letterenfonds past dit gedeeltelijk toe. Bij de afweging van belangen tussen volledige openheid over de behandeling van bij het fonds ingediende subsidieaanvragen enerzijds en privacy van individuele aanvragers anderzijds, wordt door het fonds geen informatie verstrekt over afgewezen aanvragen van natuurlijke personen. Afgewezen aanvragen van rechtspersonen zijn wel in het jaarverslag opgenomen. De negen principes van de *Governance Code Cultuur 2014* worden door het fonds onderschreven en zijn waar nodig in de fondsreglementen verwerkt. Met ingang van 1 januari 2019 is deze code gewijzigd. De *Governance Code Cultuur 2019* zal eveneens door het Letterenfonds worden toegepast. Voor de verslaglegging over 2018 geldt echter nog de oude code. Integriteit en het vermijden van de schijn van belangenverstrengeling binnen de hele organisatie (Raad van Toezicht, directeur-bestuurder, medewerkers en adviseurs) zijn, zoals deze code en de Awb voorschrijft, terugkerende punten van aandacht. Openheid met respect voor de privacy van aanvragers en het intellectuele eigendom van creatieve plannen en een goed evenwicht tussen de verschillende geledingen van het fonds, met vastgelegde advies- en besluitprocedures, zijn daarbij richtsnoer. Over alle subsidiebesluiten wordt achteraf aan de Raad van Toezicht gerapporteerd.

Toegekende subsidies worden op de website van het fonds bekendgemaakt, via de digitale nieuwsbrief verspreid en in de uitgebreidere, digitale publiekseditie van dit jaarverslag gepubliceerd. Bij betalingen is sprake van formele én technische functiescheiding; er zijn altijd tenminste vier ogen bij betrokken. Het Letterenfonds heeft een klokkenluidersregeling. Per september 2018 is Greetje van den Bergh herbenoemd tot extern vertrouwenspersoon van het fonds voor de duur van twee jaar. Adri van der Peet is aangesteld als Functionaris Gegevensbescherming voor de duur van drie jaar, met mogelijkheid van verlenging. Hij is ook aangesteld door de andere publieke cultuurfondsen. Functies en nevenfuncties van de Raad van Toezicht, directeur-bestuurder, directeur en leden van de Raad

van advies zijn op de website van het fonds te vinden. Nevenfuncties van de overige medewerkers zijn in kaart gebracht en worden periodiek besproken op wijzigingen.

In 2018 had Tiziano Perez de volgende nevenfuncties: *Qualitate qua* directeur-bestuurder van de Stichting Bert Schierbeekfonds en de Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur; penningmeester Stichting Vluchtstad; lid van de Raad van advies van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak en lid van de Raad van advies van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek.

WNT

De beloning van de directeur-bestuurder voldoet aan de normen van de Wet normering topinkomens (WNT). Zijn bezoldiging – vermeerderd met de sociale-verzekeringspremies, belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen en voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn – bleef onder het sectorale plafond dat voor deze functie voor het Letterenfonds is vastgesteld op € 129.000 per jaar bij een voltijds dienstverband.

5.2 Bezwaar, beroep en klachten

Het Letterenfonds heeft een bezwaar- en klacht-procedure die is beschreven in het huishoudelijk reglement. Een interne commissie met een externe onafhankelijke voorzitter (Pieter de Jong, voormalig algemeen directeur WPG Uitgevers) onderzoekt de ingediende bezwaren, hoort de bezwaarmakers en brengt advies uit aan de directeur-bestuurder over de afhandeling ervan. Tegen de voor bezwaar en beroep vatbare besluiten van de directeur-bestuurder werden in 2018 in totaal 18 bezwaarschriften ingediend (2017:29). Er werden twee bezwaarschriften gegrond en zes ongegrond verklaard. Twee bezwaarschriften werden ingetrokken. Daarnaast werden zeven bezwaarschriften uit 2017 afgehandeld. Deze bezwaren werden ongegrond verklaard. Eind 2018 waren er nog acht bezwaarschriften in behandeling. Er werd één beroepschrift ingediend bij de rechtbank. De uitkomst van het beroep is nog niet bekend. Er werden geen formele klachten ingediend.

5.3 Personeelsbeleid / Code Culturele Diversiteit

De totale formatie (inclusief de projectmedewerker Frankrijk 2018) bedroeg eind 2018: 27,2 fte. Daarnaast hebben in totaal zeven stagiair(e)s, elk doorgaans drie maanden, stage gelopen. Verder kon het fonds ook dit jaar weer een beroep doen op een vrijwilliger voor werkzaamheden in de fondsbibliotheek en hielp een vrijwilliger bij de organisatie van het poëzie-fellowship in december.

Het personeelsverloop bij het Letterenfonds is laag, de dienstverbanden zijn langdurig. Dit jaar verlieten

twee medewerkers de organisatie wegens het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd en één medewerker vond een andere baan. Omdat er ook sprake was van uitbreiding van de formatie met een junior medewerker communicatie, waren er vier functies te vervullen. Om te zorgen voor een meer divers samengesteld personeelsbestand, werd bij de werving van nieuwe medewerkers nadrukkelijk gezocht naar deskundige collega's met een niet-westerse migratieachtergrond. Bij een verdere uitbreiding van de organisatie zal het fonds zich blijven inspannen om de diversiteit te vergroten.

Arbeidsvoorwaarden

Het Letterenfonds kent een eigen arbeidsvoorwaardenreglement. Voor de beloningssystematiek hanteert het de ook voor de Rijksoverheid geldende loonschalen en periodieken van het ARAR. Bij goed functioneren, wordt gegroeid totdat de hoogste trede binnen een schaal is bereikt. Het fonds is aangesloten bij het ABP en volgt als trendvolger in beginsel de loonontwikkeling bij de Rijksoverheid. In juli 2018 stegen de lonen met 3 procent. Het ziekteverzuimpercentage van het Nederlands Letterenfonds bedroeg 2,63.

Het fonds hecht aan ontwikkeling van zijn medewerkers. In het jaarlijkse functioneringsgesprek is individuele (bij)scholing een van de vaste agendapunten. In 2018 was er daarnaast in de hele organisatie aandacht voor de invoering van Algemene Verordening Gegevensbescherming. In 2019 krijgt dit een vervolg. Met enkele medewerkers werden afspraken gemaakt over het opmaken van hun persoonlijke verlofreserves. Dit leidde tot een afname van de totale fondsverlofreserve. In het kader van het arbo-beleid werd een deel van het kantoormeubilair vervangen, werd op enkele kamers vloerisolatie en tapijt aangebracht en de kantoorverlichting aangepast.

Medezeggenschap

Het fonds heeft een actieve personeelsvertegenwoordiging (PVT). De PVT, die bestaat uit drie leden, voerde in 2018 twee keer overleg met de directeur-bestuurder. Daarbij werd onder meer gesproken over grotere en kleinere maatregelen die het fonds nog zou kunnen nemen om het milieu meer te ontzien bij zijn werkzaamheden. Daarnaast stonden ook de werkdruk, het diversiteitsbeleid en de werkkostenregeling op de agenda. Om te peilen wat er leeft onder de collega's organiseerde de PVT een personeelsbijeenkomst en een inloopsprekkuur. De PVT nam twee keer deel aan overleg tussen de personeelsvertegenwoordigingen van de cultuurfondsen en had een keer een gesprek met de Raad van Toezicht.

5.4 ICT

De subsidieaanvragen van het fonds worden verwerkt in Salesforce. De subsidieprocessen in Salesforce zijn automatisch gekoppeld aan het boekhoudprogramma Exact. Hierdoor hoeven de gegevens van een aanvrager maar één keer te worden ingevoerd en is een strikte functiescheiding gerealiseerd tussen invoer, beslissing en betaling. De koppeling van beide systemen is echter niet optimaal, waardoor het opstellen van de jaarverantwoording tijdrovender is dan gewenst en het betalingsproces regelmatig oponthoud ondervindt. In 2018 is vastgesteld dat de verschillende aard van de systemen maakt dat de koppeling niet wezenlijk verbeterd kan worden, maar is in de plaats daarvan door een extern adviseur een procesbeschrijving opgesteld, waardoor toch sneller en inzichtelijker gerapporteerd kan worden. Verder is door een programmeur gewerkt aan verbetering van de interface van Salesforce, waardoor medewerkers meer door het programma worden geleid (opvolgende en verplichte velden) en er minder vergissingen kunnen worden gemaakt bij de invoer. Deze laatste verbetering wordt in 2019 samen met de medewerkers doorontwikkeld en geïmplementeerd en zal ertoe moeten leiden dat het betalingsproces soepeler verloopt.

5.5 Huisvesting

Het Letterenfonds is gevestigd in het Letterenhuis in Amsterdam. De panden Nieuwe Prinsengracht 89 en 91 zijn in eigendom en beheer van het fonds. Zowel nummer 91 als een groot deel van het hoofdgebouw op nummer 89, worden door het Letterenfonds

verhuurd. Huurders zijn Stichting Lezen, De Schrijverscentrale, Amsterdam University Press, uitgeverij Memphis Belle en Nationaal Comité 4 en 5 mei. In de bibliotheek van het Letterenhuis werden tal van literaire bijeenkomsten gehouden door en voor samenwerkingspartners van het Letterenfonds, waaronder de Elspeet Conferentie, het diner ter ere van de winnaar van de Woutertje Pieterseprijs 2018 (Annet Schaap met het boek *Lampje*) en enkele bijeenkomsten georganiseerd door de CPNB in het kader van de Boekenweek voor Jongeren. Daarnaast werd de bibliotheek een avond beschikbaar gesteld aan de crew van *The Passion*, waarvan een deel van de tv-opnamen plaatsvonden in de Manegestraat naast het Letterenhuis.

In maart werd op verzoek van het fonds een inspectie naar de staat van het Letterenhuis uitgevoerd door de Monumentenwacht Noord-Holland. Daarbij kwamen enkele gebreken aan het licht, die nog in hetzelfde jaar verholpen moesten worden. Loszittende stenen in de gevel werden verwijderd en de airconditioning op de zolderverdieping werd vervangen. Door Bouwadvies Groot Holland werd eveneens in maart een meerjarenonderhoudsplan opgesteld voor de jaren 2019 tot en met 2028. Dit werd aan het eind van het jaar door adviesbureau Metavast aangevuld met een energieadvies. Het laatste advies bevat een aantal opties om het pand beter te isoleren en het energieverbruik te verlagen. In februari 2019 werd op basis van de opgedane ervaring bij het zoeken naar geschikte bedrijven voor de werkzaamheden, besloten het meerjarenonderhoudsplan te wijzigen: niet langer een piek van werkzaamheden in de eerste jaren, maar een spreiding van de onderhoud- en herstelwerkzaamheden over een langere periode. De meeste aannemers hebben namelijk volle agenda's voor de eerstkomende jaren. Ook werd de raming van de kosten naar beneden bijgesteld. Vanaf april 2019 worden de onderhoudsactiviteiten aan het pand geïntensiveerd en in de loop van 2019 wordt een keuze gemaakt uit de energiebesparende maatregelen.

Vertalershuis Amsterdam

Het Vertalershuis, een onderdeel van het Letterenfonds, is gevestigd aan de Van Breestraat 19 in Amsterdam, en is eveneens fondseigendom. In 2018 werden 52 gasten ontvangen die doorgaans enkele weken in een van de vijf appartementen van het huis verbleven. Daarnaast werden in de bibliotheek van het Vertalershuis naast meerdere bijeenkomsten van het fonds zelf, vertaalateliers georganiseerd door de Vertalersvakschool en werd de ruimte beschikbaar gesteld voor de redactievergaderingen van de website *VertaalVerhaal* en het tijdschrift voor vertalers *Pluk*. Enkele appartementen zijn aan renovatie toe. In 2019 wordt daarmee gestart.

Residenties

De schrijversresidentie aan het Spui in Amsterdam en de residentie aan het Merwedeplein (programma Amsterdam Vluchtstad), waar het Letterenfonds

jaarlijks verblijf biedt aan buitenlandse schrijvers, worden door het Letterenfonds gehuurd van de Stichting Johan Polak respectievelijk de Anne Frank Stichting. Aan het Spui verbleven negen schrijvers gedurende maximaal twee maanden. Zij werkten daar aan hun volgende boek, gaven interviews over hun werk en verzorgden gastoptredens bij literaire programma's. Het appartement aan Merwedeplein wordt in de regel voor langere perioden, van maximaal een jaar, ter beschikking gesteld. Op 4 mei was het appartement te bezichtigen in het kader van Open Joodse Huizen. Dit zal eveneens mogelijk zijn op 4 mei 2019.

5.6 Exploitatieresultaat, financiële positie, realisatie doelstellingen

Het Nederlands Letterenfonds stelt jaarlijks in het derde kwartaal cijfers op waarin een prognose is opgenomen voor het boekjaar – met name voor nog te besteden projectsubsidies – en bespreekt deze met de Raad van Toezicht. De financiële overzichten worden opgesteld conform het *Handboek verantwoording subsidies cultuurfondsen voor de subsidieperiode 2017-2020* en de hierin vermelde overige wet- en regelgeving, waaronder de Wet op het specifiek cultuurbeleid. De structurele subsidie van OCW voor de periode 2017-2020 werd eind augustus gewijzigd en bedraagt € 45.552.415. Dit is inclusief loon- en prijsbijstellingen en inclusief een extra subsidie van € 1.510.000 voor beleid op het gebied van talentontwikkeling en vernieuwing voor de jaren 2018, 2019 en 2020. Daarnaast ontving het fonds voor de periode 2017-2020 een Projectsubsidie internationaal cultuurbeleid van € 1.296.000, die eind augustus werd aangevuld met een Projectsubsidie internationalisering van totaal € 945.000 voor activiteiten in de jaren 2018, 2019 en 2020.

In 2016 ontving het fonds van het ministerie van OCW € 67.000 voor projecten gericht op kennisdeling over ondernemerschap. De laatste zeven projectsubsidies met dit doel werden in december 2018 verleend aan de meerjarig gesubsidieerde literaire festivals. Eind 2018, halverwege de beleidsperiode, kan worden vastgesteld dat de uitgaven op enkele posten achterblijven bij de oorspronkelijke begroting. Bij internationaal cultuurbeleid komt dit mede doordat goed wordt samengewerkt met plaatselijke partners in Duitsland en Frankrijk, zodat de kosten laag konden blijven. Ook is de looptijd van een aantal programma's langer dan aanvankelijk voorzien. Zo zullen ook in 2019 nog literaire activiteiten worden georganiseerd met samenwerkingspartners in Frankrijk en zullen de succesvolle programma's in Duitsland, onder andere in Leipzig, in 2019 en 2020 een vervolg krijgen. In het licht van de geplande programma's in het Verenigd Koninkrijk en de V.S. in de jaren 2019 en 2020 is de verwachting dan ook dat de uitgaven op het beleidsterrein internationalisering alsnog worden gedaan. Wegens de benodigde voorbereidingstijd van programma's en de aanpassingen

van subsidieregelingen, konden er in 2018 nog maar beperkt uitgaven worden gedaan op het beleidsterrein talentontwikkeling en vernieuwing. Deze uitgaven worden in 2019 en 2020 geïntensiveerd. De uitgaven in het kader van de regeling Projectsubsidies voor publicaties van schrijvers en de regeling Projectsubsidies voor literaire vertalingen stegen ten opzichte van 2017, maar bleven toch enigszins achter bij de verwachtingen. Bij die laatste regeling bestaat dan ook aanleiding om subsidiebedragen per project te verhogen: het toeslagensysteem in verband met de moeilijkheidsgraad van de vertaling is per 2019 gewijzigd.

Bestemmingsfondsen

Van de Stichting Nederlandse Literaire Klassieken, die in december 2017 werd opgeheven, ontving het Nederlands Letterenfonds € 519.726. Daaraan was de opdracht verbonden van dat bedrag een bestemmingsfonds te vormen met als doel het subsidiëren dan wel (doen) uitvoeren van projecten op het gebied van Nederlandstalig erfgoed, met name projecten met een educatieve of digitale component. In 2018 werden hieruit nog geen onttrekkingen gedaan. Daarnaast is er een bestemmingsfonds Pensioenen NLPVF ten behoeve van premies voor het nabestaandenpensioen van voormalig medewerkers van het NLPVF ter hoogte van € 15.483 (onttrekking in 2018: € 4.715), en een bestemmingsfonds ICT van € 47.723 (onttrekking in 2018: € 5.800) waaruit verbeteringen aan de ICT gefinancierd worden. De bestemmingsreserve van € 62.665 bedoeld voor Vlaams-Nederlandse vervolgactiviteiten op het gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse 2016, *Dies ist was wir teilen*, werd geheel besteed. Door de onttrekking van € 168.000 voor de financiering van beleid op het terrein van talentontwikkeling uit het bestemmingsfonds OCW en de toevoeging van € 54.642 van lager vastgestelde en niet bestede subsidies aan dit bestemmingsfonds en een bijzondere bate van € 100, was het exploitatieresultaat in 2018 uiteindelijk € 186.546 negatief. Het eigen vermogen van het Letterenfonds inclusief de bestemmingsfondsen en het bestemmingsfonds OCW bedraagt eind 2018, totaal € 2.900.736.

5.7 Risicomanagement

Risicomanagement is een integraal onderdeel van het gevoerde beleid en omvat de onderdelen strategie, operationeel, financieel, financiële verslaglegging en (verandering van) wet- en regelgeving. Directeur-bestuurder en Raad van Toezicht van het Nederlands Letterenfonds zijn goed op de hoogte van de belangrijkste risico's en onzekerheden van een publiek cultuurfonds en de literaire sector, en zijn van mening dat de interne risicomanagement- en controlesystemen waarmee de organisatiebrede risico's worden beheerst, in 2018 goed hebben gewerkt. De belangrijkste strategische risico's voor

het Nederlands Letterenfonds zijn het behouden van de (wettelijke) functie en de financiering door het ministerie van OCW en de reputatie van het Nederlands Letterenfonds. Operationele risico's betreffen met name de rechtmatigheid van de te verstrekken subsidies, de kwaliteit en tijdigheid van de door het fonds georganiseerde (internationale) activiteiten, ICT-infrastructuur en het beheer van het Letterenhuis. Als operationeel risico voor de kortere termijn wordt de onzekerheid rond de Brexit signaleerd. Een 'harde' Brexit kan tot valutarisico's leiden bij de geplande activiteiten in het Verenigd Koninkrijk. Deze zijn te verkleinen door contractuele afspraken. Eventuele (organisatie)problemen als gevolg van gewijzigde regels bij een harde Brexit moeten worden geaccepteerd. Periodiek wordt de financiële positie bewaakt en op basis van de financiële risico's worden plannen zo nodig bijgesteld. Gelet op de aard en omvang van de voorgenomen activiteiten voor de periode 2017-2020 en de daaraan verbonden risico's, heeft het Letterenfonds bij zijn jaarrekening van 2016 een streefpercentage voor de algemene reserve geformuleerd van ongeveer 5%, met uitzondering van het laatste jaar waarin een percentage van circa 8% noodzakelijk wordt geacht. Dit percentage is gerelateerd aan de financiële risico's die verbonden zijn aan de behandeling van de relatief omvangrijke meerjarige subsidies voor literaire festivals en educatieve instellingen, die in het laatste jaar van de beleidsperiode plaatsvindt. De minister van OCW heeft in haar brief van 16 augustus 2017 laten weten zich te kunnen vinden in de door het fonds geformuleerde streefpercentages. De risico-evaluatie geeft geen aanleiding de algemene reserve voor het jaar 2019 te verhogen.

5.8 Recoupment

Auteurs hebben een meldplicht als zij de inkomensgrens overschrijden. Die grens is € 45.000 belastbaar verzamelinkomen gemiddeld tijdens de duur van het project. Als minimumduur geldt een jaar, maximaal geldt het gemiddelde verzamelinkomen over drie jaar – ook als het schrijven of vertalen van het boek langer dan drie jaar in beslag neemt. De melding bij het Letterenfonds moet door de auteur worden gedaan na ontvangst van de definitieve belastingaanslag van de inspecteur over de relevante jaren. Ook in 2018 lieten enkele schrijvers en vertalers weten dat zij de inkomensgrens hadden overschreden in de voor hen relevante periode. Desgevraagd betaalden zij de subsidies gedeeltelijk terug of werd een betalingsregeling getroffen. In totaal was hiermee een bedrag van € 13.835 gemoeid. De bedragen werden toegevoegd aan het bestemmingsfonds OCW. In het laatste kwartaal van 2018 werd een aselechte steekproef gehouden over de subsidies die aan auteurs zijn verleend in 2013 op grond van de regeling Projectsubsidie voor publicaties van schrijvers, en aan vertalers in 2015 op

grond van de regeling Projectsubsidies voor literaire vertalingen. Van één vertaler bleek de definitieve belastingaanslag over 2015 nog niet beschikbaar te zijn. Geen van de auteurs bleek een inkomen te hebben gehad dat boven de door het fonds gestelde inkomensgrens lag. Bij twee subsidieregelingen voor uitgevers, namelijk de regeling Geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur en de regeling voor moeilijk te exploiteren Literaire uitgaven, is sprake van een tekortfinanciering. Indien het tekort op de productie van het boek uiteindelijk lager blijkt te zijn dan begroot in het calculatieformulier bij de aanvraag, bijvoorbeeld omdat er meer exemplaren zijn verkocht dan tevoren ingeschat, wordt de subsidie lager vastgesteld. Ook dit verschil wordt toegevoegd aan bestemmingsfonds OCW. De Schwob-regeling bepaalt dat de uitgever de uitbetaalde subsidie terugbetaalt wanneer het aantal verkochte exemplaren het in het besluit tot subsidieverlening vermelde aantal heeft bereikt binnen drie jaar na dat besluit. Dit aantal is vastgesteld op 4.000 verkochte exemplaren. In 2018 was er geen titel waarbij dit verkoopcijfer werd bereikt.

Liquiditeitenbeheer

Sinds 2011 worden de liquide middelen van het Letterenfonds op grond van de wettelijke bepalingen op dit gebied volledig aangehouden op een rekening courant bij het ministerie van Financiën.

Financiële en organisatorische vooruitzichten

Aan het Letterenfonds is een vierjaarlijkse instellingssubsidie (inclusief loon- en prijsbijstelling) verleend van € 45.552.415 ter uitvoering van het beleidsplan 2017-2020 en in totaal € 2.391.000 aan projectsubsidies. Het percentage van de structurele OCW-subsidie dat aan de fondsorganisatie – 'het apparaat' – mag worden besteed is maximaal 24,84 voor structurele subsidies, aangevuld met maximaal 14,07 voor projectsubsidies. Ook in 2018 werd deze doelstelling gehaald.

Het komende jaar zijn er geen grote organisatorische wijzigingen gepland. In verband met achterstanden bij de overbrenging van het fondsarchief naar het Nationaal Archief zal het archiefbeheer in 2019 extra aandacht krijgen. Ook worden voorbereidingen getroffen voor de inwerkingtreding per 2020 van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren die op de cultuurfondsen van toepassing is verklaard. Om de nieuwe projecten op het gebied van talentontwikkeling, vernieuwing en internationalisering goed te kunnen uitvoeren wordt de personeelsformatie in 2019 en 2020 tijdelijk uitgebreid. Naar verwachting zullen de apparaatskosten in die jaren stijgen.

Hoofdstuk 6

Vooruitzichten 2019 en verder

In het najaar van 2018 is het Letterenfonds gestart met de organisatie van een serie gesprekken over de toekomst en rol van het fonds in een veranderende lees- en uitgeefcultuur. Deze gesprekken, die ter voorbereiding op het beleidsplan 2021-2024 met adviseurs, Raad van Toezicht en vertegenwoordigers uit de letterensector worden gevoerd, worden in 2019 voortgezet. Gesproken wordt over ontwikkelingen en kansen in de letterensector. Deze sluiten in belangrijke mate aan bij de bevindingen van de Raad voor Cultuur, zoals verwoord in het meest recente sectoradvies Letteren. Uiteraard worden ook de resultaten van de stakeholders- en gebruikersonderzoeken en de adviezen van de visitatiecommissie cultuurfondsen in de beleidsgesprekken betrokken. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste onderwerpen.

Leesbevordering: het Letterenfonds deelt het oordeel van de Raad dat leesbevorderingsactiviteiten doeltreffender op elkaar kunnen worden afgestemd en intrinsiek onderdeel zouden moeten zijn van een groter, meer geïntegreerd letterenbeleid, waarin leesbevorderingsinitiatieven, stimulering van aanbod, promotie van literatuur en literatuureducatie beter op elkaar worden aangesloten. Het Letterenfonds kijkt met belangstelling uit naar het advies van de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad over leesbevordering.

Diversiteit en inclusie: de letterensector en de Nederlandse literatuur zijn nog onvoldoende divers en inclusief. Grotere, beleidsmatige aandacht voor de niet-lezer en de literatuur buiten het boek is geboden. Een grotere diversiteit van het aanbod, met voor verschillende lezersgroepen aansprekend literair werk kan bovendien een belangrijke rol vervullen in het terugdringen van ontlezing.

Inkomenspositie makers en werkenden in de cultuursector: de inkomens- en arbeidsmarktkwesties binnen de letteren zijn punten van zorg en aandacht. De in november 2017 gepresenteerde *Arbeidsmarktagenda Culturele en Creatieve Sector* wordt de komende jaren verder uitgewerkt en uitgevoerd. De rijkscultuurfondsen zijn bij de uitvoering nauw betrokken. Belangrijke onderdelen van de agenda zijn het stimuleren van de sociale dialoog in de cultuursector en de effectieve invoering van de *Code Cultural Governance*.

Positie vertalen en vertalingen: er is ons inziens sprake van een crisis in het talenonderwijs, die zich uit in sterk teruglopende studentenaantallen voor alle vreemde talen behalve het Engels, de opheffing of samenvoeging van studierichtingen kleine talen en

verengelsing van het hoger onderwijs. Ook het aantal studenten neerlandistiek loopt sterk terug. Hoewel het geen strikte cultuur-aangelegenheid betreft, zullen de gevolgen voor de vertaalcultuur en de diversiteit van het literatuuraanbod op termijn funest zijn. Het is nodig dat deze kwestie op de agenda van onderwijs, universiteiten en politiek wordt geplaatst opdat de ontmanteling van het talenonderwijs gestopt wordt en er nieuw beleid wordt ontwikkeld. In verband hiermee bereiden de partners verenigd in het Expertisecentrum Literair Vertalen, waaronder het Letterenfonds, een nieuw *Vertaalpleidooi* voor. De publicatie van het pleidooi, die voor 2018 was aangekondigd, heeft door onvoorziene omstandigheden vertraging opgelopen. De publicatie volgt in 2019.

Buiten de landsgrenzen zet het Letterenfonds de voor de huidige subsidieperiode voorziene promotieactiviteiten voort, gericht op de grote, strategisch belangrijke taalgebieden: het Duitse, het Franse en het Engelse. Voor 2019 en 2020 ligt de nadruk op het afronden van de Franse campagne *Les Phares du Nord* en de start van de campagne gericht op het Engelse taalgebied. De Engelse campagne met als werktitel *New Dutch Writing*, wordt in het najaar van 2019 gelanceerd op het Edinburgh Festival en loopt door tot en met 2020.

Hoofdstuk 7

Samenwerking rijkscultuurfondsen

“De visitatiecommissie is van mening dat de cultuurfondsen goed tot uitstekend functioneren. De door de fondsen aangeleverde zelfevaluaties geven een helder inzicht in de wijze waarop de fondsen de aanbevelingen van de visitatie 2014 hebben opgepakt. Ook de bijgevoegde tevredenheidsonderzoeken, stakeholdersonderzoeken, beleidsplannen en jaarstukken geven een goed beeld van de strategie, het beleid en de resultaten van de fondsen. Tijdens de bezoeken aan de fondsen heeft de commissie met verschillende gesprekspartners in open gesprekken vrij van gedachten kunnen wisselen. Zij heeft professionele instellingen aangetroffen met betrokken medewerkers, gezichtsbepalende directeurs en competente raden van toezicht.”

Met deze conclusie opent het rapport van de visitatiecommissie cultuurfondsen 2018. Het is voor de fondsen een prettige steun in de rug te weten dat zij ook in de ogen van hun belangrijkste stakeholders en de kritische blik van de visitatiecommissie op een weloverwogen wijze vorm geven aan hun opdracht. Voor de fondsen is het, gezien het grote belang dat zij voor hun disciplines vertegenwoordigen, niet meer dan vanzelfsprekend dat zij professioneel, transparant en toegankelijk opereren en voortdurend reflecteren op wat beter kan.

Belang van integraal cultuurbeleid

De zes rijkscultuurfondsen, het Fonds voor Cultuurparticipatie, het Fonds Podiumkunsten, het Nederlands Filmfonds, Nederlands Letterenfonds, het Mondriaan Fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, zijn opgericht om de sturing op hoofdlijnen van het cultuurbeleid te versterken; zo ontlasten zij de minister van een gedetailleerde bemoeienis met (artistiek-)inhoudelijke beoordelingen en beslissingen. Daarmee is een groot deel van de rijksgesubsidieerde kunst en cultuur bij de fondsen belegd, naast de instellingen in de Basisinfrastructuur (BIS) die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid vallen van het ministerie van OCW. In deze rolverdeling zijn de fondsen, vanuit hun inhoudelijke kennis en relatieve afstand tot de politiek en het cultuurbeleid, niet alleen deskundig uitvoerder maar ook belangrijk beleidsvoorbereider op hun disciplines.

Vanuit die laatste rol hebben de fondsen in 2018 veel inhoudelijke inbreng geleverd voor de voorbereiding van de nieuwe Cultuurnotaperiode 2021-2024; zowel richting Raad voor Cultuur bij het opstellen van de Sectoradviezen als richting het ministerie bij onder andere de analyse van de Regioprofielen die vijftien stedelijke regio's hebben opgesteld. Zo zien

de fondsen een duidelijke meerwaarde in een betere afstemming tussen het rijkscultuurbeleid, de regio en de lokale overheid en hebben ze een gezamenlijk visiedocument ingebracht over de manier waarop per discipline en vanuit bestuurlijke afstemming de regionale infrastructuur voor cultuur versterkt kan worden. Maar ook bij het verder uitwerken van de Arbeidsmarktagenda waren de fondsen actief betrokken.

De fondsen vragen in dit kader aandacht voor de maatvoering in de veelheid van onderzoeken, een betere afstemming met de beleidscyclus en meer ruimte voor beleid op de lange termijn. Het veld is na jaren van teruggang en onzekerheid gebaat bij minder beleidsdrukte, en bij heldere, eenduidige analyses van de ontwikkelingen in de sector.

De fondsen signaleren daarnaast dat interventies op de uitvoering van regelingen door de politiek frequenter voorkomen dan voorheen. Het gaat dan bijvoorbeeld om incidentele investeringen via moties, mede ingegeven door lobby's van individuele organisaties of personen, zonder dat deze gestoeld zijn op een integrale analyse van de noden in de betreffende sector of in andere deelsectoren. Omdat de incidentele interventies vaak los staan van een integrale afweging, is het borgen van (lange termijn) beleidsstabiliteit door de fondsen en hun autonomie daarmee lastiger geworden.

De inrichting van het stelsel en de discussie daarover is bovendien nog altijd vooral geënt op de podiumkunsten en op het subsidiëren van instellingen. Sinds de invoering van de Basisinfrastructuur is dat in zekere zin nog meer het geval dan voorheen, omdat het politieke gesprek zich regelmatig vernauwt tot datgene wat direct tot de verantwoordelijkheid van de minister wordt gerekend.

Terwijl de rijkscultuurfondsen een integrale visie op alle sectoren een voorwaarde vinden om te kunnen blijven borgen dat de uitgangspunten van het beleid en de (infra)structuur ook goed aansluiten op de andere deelsectoren: film en audiovisueel, letteren, beeldende kunst, cultureel erfgoed, creatieve industrie en cultuurparticipatie. Daar is een gesubsidieerde infrastructuur veel minder aanwezig en worden vooral projectmatige fondssubsidies verstrekt. Een belangrijk deel van de integrale rijksvisie is bij de cultuurfondsen belegd. Zij beschouwen het daarom als hun opdracht om de kennis over hun werkterreinen intensief te delen met o.a. het ministerie en de Raad voor Cultuur met inachtneming van ieders positie. Tegen deze achtergrond hebben de fondsen de afgelopen jaren steviger de strategische samenwerking gezocht. Omdat er kansen lagen en om zo beter te kunnen borgen dat in aanloop naar 2021 de integrale blik op het kunst- en cultuurbeleid nadrukkelijker aanwezig is. Zij hebben onder andere gezamenlijk invulling gegeven aan de extra door de minister beschikbaar gestelde middelen voor talentontwikkeling &

vernieuwing en internationalisering. En zij zijn het gesprek gestart met de vijftien stedelijke regio's over betere, mogelijk soms zelfs andere, samenwerkingen en allianties die in de toekomst beter het belang van de regionale infrastructuur ondersteunen.

Ondersteunende functies

Al eerder maakten de fondsen melding van de door de bezuinigingen vrijwel verdwenen ondersteunende infrastructuur, met functies als ontwikkeling, debat, reflectie en onderzoek. De fondsen hebben daarin verantwoordelijkheid genomen en deze functies waar mogelijk 'ongevraagd' opgenomen in hun praktijk. Tegelijkertijd vormt dit een risico voor het uitvoeren van de kerntaak; de fondsen zijn ook zelf geconfronteerd met bezuinigingen en beperkt in hun apparaatskosten. Een advies hierover door de Raad voor Cultuur was voor 2018 aangekondigd, maar is niet verschenen. De fondsen benadrukken dat binnen een redelijke termijn de fondsen óf extra ruimte moeten krijgen om zowel de kerntaken als genoemde functies goed te kunnen blijven borgen óf een andere structurele oplossing moet worden geboden.

Uitwisseling en kennisdeling in de praktijk

Net als in voorgaande beleidsperiodes borgen de fondsen dat aanvragen, die discipline overstijgend en inhoudelijk interessant zijn, voor een bijdrage in aanmerking komen. Voor aanvragers die opereren op het snijvlak van de werkterreinen van de fondsen stemmen de fondsen hun regelingen af en/of verwijzen zij naar elkaar door. Er zijn bovendien verschillende onderlinge samenwerkingsverbanden die de afgelopen periode verder vorm hebben gekregen. In sommige gevallen zijn hier ook private fondsen als partner bij betrokken. Het overzicht van samenwerkingsverbanden en -regelingen staat onderaan deze tekst.

In een steeds verder globaliserend speelveld geven de cultuurfondsen vorm aan een gezamenlijke ambitie op internationalisering met aandacht voor de specifieke kenmerken van de verschillende disciplines. De hiervoor geoormerkte ICB-middelen worden ingezet om de internationale positie van kunst en cultuur uit Nederland te stimuleren, te markeren en de internationale samenwerking te bevorderen. De fondsen pleiten ervoor de fasering van het internationale cultuurbeleid aan te sluiten op de beleidscyclus van het algemene cultuurbeleid en daarbij een financieel kader te borgen dat aansluit op de noodzakelijke inspanningen in alle disciplines.

Sprekend voorbeeld van de samenwerking tussen de fondsen in internationale context is *Never grow up!*; een veelzijdige en discipline-overstijgende presentatie van Nederlandse jeugdkunsten in de Verenigde Staten die eind 2018 is gepresenteerd en gedurende het hele jaar 2019 activiteiten kent. Voor deze presentatie werken het Nederlands Consulaat in New York, het Nederlands Letterenfonds, het Nederlands Filmfonds, het Fonds Podiumkunsten en Dutch Culture samen.

Maar de fondsen bieden bijvoorbeeld ook via open oproepen gezamenlijk een residency aan in het Van Doesburghuis in het Franse Meudon-Val-Fleury/Parijs. Makers en bemiddelaars werkzaam in de disciplines beeldende kunst, creatieve industrie, podiumkunsten, letteren en film kunnen hiervoor een voorstel indienen bij het Mondriaanfonds, dat als penvoerder fungeert.

In 2017 stelden de zes fondsen gezamenlijk één aanspreekpunt in voor cross-sectorale vragen, dat in 2018 werd gecontinueerd. Zowel projecten die meerdere cultuurgebieden combineren als projecten die een duidelijk maatschappelijke component hebben, kunnen bij het aanspreekpunt terecht voor advies. In nauwe samenwerking met een vertegenwoordiging vanuit elk fonds onderzoekt het aanspreekpunt voor (potentiële) aanvragers binnen de bestaande regelingen van de fondsen of er mogelijkheden zijn. Uit een inventarisatie onder potentiële aanvragers blijkt dat het aanspreekpunt wordt gewaardeerd: het heeft een drempelverlagende werking, het fungeert als eerste hulp bij aanvragen en het wordt als efficiënt gezien dat kennis van de zes fondsen samenkomt in één functionaris. De coördinator is een vervolg op het gezamenlijke onderzoeks- en stimuleringsprogramma *The Art of Impact* dat de zes fondsen op verzoek van voormalig minister van OCW Bussemaker tussen 2014 en eind 2016 uitvoerden, met als doel de relatie tussen kunst en de rest van de samenleving verder te verstevigen.

De fondsen zetten zich in voor een toekomstbestendige culturele en creatieve sector die de samenleving representeert, implementeren de Code Culturele Diversiteit en verwijzen hiernaar in beleidsplannen, jaarverslaglegging en communicatie. Samen met de Nationale UNESCO commissie droegen de cultuurfondsen in aanloop naar het Paradisodebat de urgentie van inclusiviteit uit. Elk fonds vertaalt de ambitie op diversiteit naar zijn eigen werkpraktijk en deelsector en stimuleert bewustwording en actie bij diens aanvragers. Gezamenlijk ondersteunen de fondsen het Actieplan Cultuur en Creatief Inclusief van de Federatie Cultuur. De &Award (voorheen Code Culturele Diversiteit Award), die in 2018 voor

de tweede keer werd uitgereikt, maakt daar onderdeel van uit. Daarnaast komt het Fondsennetwerk Diversiteit een aantal keren per jaar bijeen om door het delen van kennis en ervaring meer slagkracht te bewerkstelligen. Aan dit netwerk nemen naast de publieke fondsen ook de private fondsen en het ministerie van OCW deel.

Collegiale samenwerking en uitwisseling

Om hun effectiviteit verder te vergroten hebben de fondsen ook op collegiaal niveau hun samenwerking geïntensiveerd. Er is structureel overleg van de directeurs over strategie en (beleids)ontwikkeling. Ook worden bijeenkomsten belegd ter kennisdeling en -versterking, zoals een sessie over effectmeting begin 2018. De fondsen handelen naar de Governance Code Cultuur; een afvaardiging van de directeurs is namens alle fondsen betrokken geweest bij de vernieuwing van de code door Cultuur+Ondernemen. De fondsen droegen tevens bij aan de publiciteit en verspreiding van de code onder hun aanvragers. De juristen van de fondsen hebben geregeld overleg. Controllers bespreken zaken die de financiën aangaan en stemmen begrotingsbeheer en verantwoording af. Ict-medewerkers vervangen elkaar bij afwezigheid en wisselen informatie uit. Er is periodiek overleg van communicatiemedewerkers voor kennisdeling op het gebied van communicatiebeleid, onder meer richting potentiële aanvragers. De vijf personeelsvertegenwoordigingen en de ene ondernemingsraad wisselen onderling kennis uit. Daarnaast is er de werkgroep onderzoek fondsen die zich buigt over evaluaties en onderzoek, die samen met het ministerie van OCW optrekt. In het kader van de Europese privacywetgeving *Algemene Verordening Gegevensbescherming* (AVG), die mei 2018 in werking trad, benoemden de fondsen gezamenlijk een onafhankelijke functionaris gegevensbescherming (FG) die toezicht houdt op en adviseert over de naleving van de verordening. De fondsen constateren dat de inmiddels ontwikkelde overlegstructuur de benodigde houvast biedt voor het bewaken van de balans tussen samenwerking waar het kan en autonomie/maatwerk waar het moet.

Overzicht samenwerkingsverbanden en -regelingen fondsen

samenwerkende fondsen	samenwerking/regeling	beschrijving
Filmfondsen en Mondriaan Fonds	De Verbeelding	Films op het snijvlak van beeldende kunst en cinematografie, gemaakt in een samenwerking tussen kunstenaars en producenten.
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en Letterenfonds	Literatuur op het Scherm	Dichters/schrijvers maken met vormgevers nieuw werk in het digitale domein.
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en Mondriaan Fonds	voorlichting kunstvakonderwijs en Prix de Rome Architectuur	De fondsen benaderen gezamenlijk het kunstvakonderwijs voor voorlichting over de mogelijkheden bij de fondsen en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie adviseert het Mondriaan Fonds bij de Prix de Rome Architectuur.
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en Mondriaan Fonds	Residency Arita/Japan	Veelbelovende kunstenaars en ontwerpers krijgen de ruimte om onderzoek te doen op artistiek en technisch gebied en hun eigen werk te ontwikkelen, waarbij er een intensieve wisselwerking moet ontstaan met de betrokken porseleinproducenten in de regio.
Filmfondsen en Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	Transmediaregeling	Nieuwe vormen van documentairemaken en storytelling; biedt ruimte voor cross-overs en innovatie bij projecten waarin filmische elementen, vormgeving en e-cultuur samenkomen. Vanaf 2019 wordt de regeling verbreed naar fictie en gaat verder onder de naam Immerge/Interact.
Fonds Podiumkunsten en Fonds voor Cultuurparticipatie	urban kunstenaars	Samenwerking bij de talentontwikkeling van jonge urban kunstenaars, die sinds 2018 verder is uitgebreid.
Filmfondsen en Letterenfonds	Netwerkbijeenkomsten	Organisatie internationale netwerkbijeenkomsten voor filmproducenten en rechtenmanagers van literaire uitgeverijen.
Letterenfonds en Fonds Podiumkunsten	regeling toneelschrijvers	Gezamenlijke werkbijdrage voor theatertekst met het doel de kwaliteit, diversiteit en ontwikkeling van het Nederlands theaterrepertoire te stimuleren.
Fonds Podiumkunsten, Fonds voor Cultuurparticipatie en VSBfondsen, in afstemming met Mondriaan Fonds	matchmakers steden	Een gezamenlijk netwerk van matchmakers in acht steden, waaronder Groningen, Arnhem en Eindhoven. In de steden bewegen zich de cultuurmakers van morgen wiens werk en werkwijze onlosmakelijk verbonden is met de stedelijke dynamiek. Door de inzet van matchmakers die geworteld zijn in de steden en daar hun werkpraktijk en netwerk hebben, hopen de fondsen veel nieuwe initiatieven te bereiken. Het Mondriaan Fonds heeft in 2017 vier regiomakelaars aangesteld in Noord, Midden en Zuid-Nederland. Zij hebben een onderzoekende en stimulerende rol bij het bereiken van potentiële aanvragers, opdrachtgevers en adviseurs. Een andere taak is het signaleren van nieuwe initiatieven, doelgroepen en andere actuele ontwikkelingen op het gebied van beeldende kunst en cultureel erfgoed. Tussen matchmakers en regiomakelaars organiseren de drie fondsen regelmatig afstemming.
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Fonds Podiumkunsten, Filmfondsen, Letterenfonds en Mondriaan Fonds	Residency Van Doesburghuis	Fondsen bieden sinds 2017 via open oproepen gezamenlijk een residency aan in het Van Doesburghuis in Meudon-Val-Fleury/Parijs waar makers hun artistieke praktijk verder kunnen ontwikkelen.
Letterenfonds en Fonds Podiumkunsten	#NieuweStukken	Subsidieregeling sinds november 2018 voor beginnende schrijvers (ook dichters en woordkunstenaars) waarvan de verhalen nog te weinig te horen zijn op de Nederlandse podia. Er wordt samengewerkt met vijf partners die ervaring hebben met het produceren van teksten voor het podium, en een netwerk hebben dat aanvullend is op het netwerk van de fondsen. Jaarlijks is er ruimte voor tien beginnende schrijvers.
Fonds Podiumkunsten t.b.v. alle sectoren	Slecht Weer Fonds	Revolverend fonds waaruit festivalorganisaties die een tekort hebben opgelopen als gevolg van onvoorziene omstandigheden een bijdrage kunnen krijgen. Het staat open voor festivals uit alle sectoren.
Alle zes cultuurfondsen	aanspreekpunt cross-sectorale vragen	Gezamenlijk aanspreekpunt voor (potentiële) aanvragers van projecten die meerdere cultuurgebieden combineren en projecten die een duidelijk maatschappelijke component hebben.

Bijlage 1

Verslag Raad van Toezicht

In dit verslag legt de Raad van Toezicht van het Letterenfonds verantwoording af over de wijze waarop hij in 2018 invulling heeft gegeven aan zijn taak. Aan-dacht wordt besteed aan de interne organisatie, de uitgangspunten voor het toezicht en de wijze waarop de Raad van Toezicht zijn taken heeft uitgevoerd. De leden van de raad worden benoemd door de minister van OCW. De Raad van Toezicht werkt volgens het principe van collectieve verantwoordelijkheid. Dit principe komt ook terug in de samenstelling van de raad, waarbij het uitgangspunt geldt dat elk van de leden in principe in staat moet zijn het functioneren van het Letterenfonds op hoofdlijnen te beoordelen. Tiziano Perez is directeur-bestuurder (hierna: 'het bestuur') van het Letterenfonds. Hij werd benoemd met ingang van 1 april 2014. De benoemingstermijn bedraagt vijf jaar, met de mogelijkheid van herbenoe-ming, en eindigt op 1 april 2019. De bestuurder van het Letterenfonds wordt benoemd door de minister van OCW.

Mutaties en profiel

Er is een profiel voor de Raad van Toezicht als geheel. Wanneer er een vacature ontstaat wordt daarnaast een specifiek profiel opgesteld. Daarbij wordt gekeken naar zowel de competenties die aanwezig zijn in de raad als naar de diversiteit in achtergronden van de verschillende leden. De man-vrouwverhouding en de culturele diversiteit zijn daar-bij belangrijke elementen. In 2018 nam de Raad van Toezicht volgens rooster afscheid van Jan Hoekema als voorzitter. Roos Vermeij is per 1 september 2018 aangetreden als zijn opvolger. Door haar benoeming

wijzigde de man-vrouwverdeling. De raad bestaat nu uit drie vrouwen (waaronder de voorzitter) en drie mannen. De achtergrond van de leden is divers en kan worden getypeerd als een evenwichtige menge-ling van openbaar bestuur, letteren/non-profitsector en bedrijfsleven. Zie voor meer informatie over de achtergronden het overzicht van functies en neven-functies die de leden bekleden.

Governance

Het Letterenfonds hanteert de Governance Code Cultuur en de Code Culturele Diversiteit. De Raad van Toezicht en het bestuur streven naar excel-lente uitvoering van de codes, om daarmee ook een voorbeeld te kunnen zijn voor andere organisaties. Om inzicht te geven hoe zij dit doen, stelt de Raad van Toezicht ieder jaar een verslag op. Leidend voor zowel raad als bestuur is de gedachte dat good governance in de kern gaat over 'doen'. De basis zijn de normen uit de codes en de interne regle-menten voor het bestuur en de Raad van Toezicht. Maar wezenlijker is dat alle betrokkenen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor die normen. Bij de rolverdeling tussen partijen geldt de afspraak dat beide partijen vanuit hun eigen taak dit onderscheid bewaken. De voorzitter van de Raad van Toezicht bewaakt daarbij extra de rolverdeling tussen bestu-ren en toezicht houden. De raad baseert zich bij het toezicht zowel op de door het bestuur verstrekte stuk-ken als op eigen waarneming, bijvoorbeeld door het bijwonen van bijeenkomsten die het Letterenfonds organiseert, kennis uit het eigen netwerk, presenta-ties over actuele onderwerpen voorafgaand aan de reguliere vergaderingen et cetera.

De Raad van Toezicht benoemt de externe accoun-tant en voert jaarlijks ook buiten aanwezigheid van het bestuur een gesprek met de accountant over diens bevindingen bij de controle van de jaarre-kening. Daarnaast spreekt de raad op basis van

Naam	Functie en profiel	Geboortjaar	Begin termijn	Einde termijn	Herbenoembaar
De heer J. Th. Hoekema	Voorzitter; politiek en bestuur, management, juridische expertise	1952	1 mei 2014	1 mei 2018	nee
Mevrouw R. Vermeij	Voorzitter; politiek en bestuur, management	1968	1 sept 2018	1 sept 2022	ja
De heer K. van Noppen	Secretaris; voorlichting en marketing	1958	1 nov 2015	1 nov 2019	nee
De heer W. Otterspeer	literatuur in brede zin	1950	1 mei 2016	1 mei 2020	nee
Mevrouw M. Lopes Cardozo	financiën	1964	1 april 2018	1 april 2022	nee
De heer R. Maes	beleidsprocessen, media, (verander)management	1976	1 juli 2015	1 juli 2019	ja
Mevrouw C. Zuidema	uitgeverijen, management, juridische expertise	1963	1 juli 2016	1 juli 2020	ja

vertrouwelijkheid ieder jaar met de personeelsvertegenwoordiging en het managementteam. Zo wordt een brede blik op het functioneren van de organisatie verzekerd. Een belangrijk onderdeel van de taak van de Raad van Toezicht is het toezien op de integriteit van organisatie en processen, bijvoorbeeld bij meldingen van mogelijke integriteitsschendingen. Het Letterenfonds kent hiervoor onder meer een klokkenluidersregeling. Het huishoudelijk reglement van het Letterenfonds bevat bepalingen om belangenverstrengeling bij leden van de Raad van Toezicht te voorkomen. De kern daarvan is dat zij geen belang mogen hebben bij de beslissingen van het Letterenfonds. Zowel de nevenfuncties als het beleid met betrekking daartoe zijn te raadplegen op de website van het Letterenfonds.

Werkzaamheden

De Raad van Toezicht kwam in 2018 vijf keer bijeen en sprak over een waaier van onderwerpen. Naast de meer financieel-technische zaken die in het kader van de planning- en controlcyclus jaarlijks terugkomen, besteedde de raad veel aandacht aan het verdiepende inhoudelijke gesprek tussen Raad van Toezicht en het bestuur. In aanloop naar door het Letterenfonds te maken strategische keuzes, bracht de raad de cultuurpolitieke risico's en kansen in kaart. Er is gesproken over de uitvoering van de subsidieregelingen en de programma's en het beslag dat deze leggen op een gekrompen organisatie. Daarnaast kwam ook de visitatie vaak aan bod, alsook de voorbereiding op het nieuwe beleidsplan voor de nieuwe kunstenplanperiode. Op deze manier geeft de raad ook invulling aan zijn adviserende rol. De zelfevaluatie heeft met de komst van de nieuwe voorzitter niet meer in december kunnen plaatsvinden; deze volgt begin 2019. Verder is gesproken over het functioneren van en de samenwerking met het bestuur. De remuneratiecommissie heeft de bevindingen als basis genomen voor het jaarlijkse functioneringsgesprek dat zij namens de Raad van Toezicht met het bestuur heeft gevoerd.

WNT-verantwoording

Functie	Voorzitter: J. Hoekema tot 1/5/18	Lid: M. Lopes Cardozo	Lid: K. van Noppen	Lid: R. Maes
Periode	1/1/ - 1/5	1/1/ - 31/12	1/1/ - 31/12	1/1/ - 31/12
WNT-maximum	4/12 € 19.350 = € 6.450	€ 12.900	€ 12.900	€ 12.900
Beloning	€ 3.840	€ 2.184	€ 1.911	€ 1.911

De (nieuwe) voorzitter heeft besloten af te zien van een beloning en kostenvergoeding. De overige leden hebben minder dan € 1.700 ontvangen. De uitbetaalde bedragen blijven ruim onder de maximale WNT-norm.

Nevenfuncties

De zes leden van de Raad van Toezicht hadden in 2018 de volgende relevante (neven)functies.

– Jan Hoekema

Burgemeester gemeente Wassenaar tot 16 januari 2017, burgemeester Aa en Hunze tot 19 juli 2017, burgemeester van Langedijk tot 15 februari 2018, lid raad van toezicht NIMD, lid Raad van Advies Prodemos, voorzitter Raad van Advies Prins Claus Conservatorium, voorzitter bestuur Vrienden van de Pieterskerk Leiden, lid raad van toezicht Pieterskerk Leiden, lid Ledenraad Koninklijk Instituut voor de Tropen Amsterdam, lid raad van toezicht Nationale Commissie Duurzame Ontwikkeling (NCDO) Amsterdam, voorzitter raad van toezicht Rijksmuseum van Oudheden in Leiden tot 1 maart 2018, lid bestuur IDFA Bertha Fund Amsterdam, lid raad van advies Frans Halsmuseum, lid raad van toezicht JES Rijnland, lid bestuur Cultuurfonds Leiden, voorzitter raad van toezicht Stichting Jeugd en Samenleving Leiden, lid bestuur Bakkerijmuseum Medemblik, voorzitter raad van toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur tot mei 2018.

– Roos Vermeij

Uitvoerend bestuurder pensioenbeleid en communicatie PME, voorzitter bestuur Stichting Opzij, voorzitter raad van toezicht muziektheater Orkater, bestuurslid Stichting Machiavelli, voorzitter raad van toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur.

– Kasper van Noppen

Zelfstandig tekstschrijver en communicatieadviseur, bestuurslid Vondelpark Open.Lucht.Theater, lid algemeen bestuur Vereniging Amsterdam City, lid Raad van Advies van de Weekend Academie, lid raad van toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur.

– *Willem Otterspeer*

Hoogleraar Universiteitsgeschiedenis Universiteit Leiden, conservator Academisch Historisch Museum, Leiden, voorzitter Stichting De Gids, essayist en biograaf, publicist *de Volkskrant*, bestuurslid Clusius-Stichting, lid raad van toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur.

– *Michèle Lopes Cardozo*

Financieel manager en consultant, hoofd Bedrijfsvoering bij Over-gemeenten, bestuurslid van de Stichting Blooming, Lid Raad van Toezicht van Stichting Primo NH in liquidatie, bestuurslid van de Mgr. A. van Loon Stichting, lid raad van toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur.

– *Ruben Maes*

Eigenaar/directeur &MAES, voorzitter Raad van Toezicht PS Theater, lid Raad van Advies Teylers Museum, onafhankelijke voorzitter ledenraad BNN-VARA, voorzitter van de verkiezingscommissie van de VPRO, lid Raad van Toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur.

– *Claudia Zuidema*

Directeur-uitgever deLex, Amsterdam, interim-management en consultancy in uitgeverijbranche, bestuurslid Stichting Female Intellectual Property Experts, bestuurslid Wetenschappelijke Vereniging voor Auteursrecht, lid Media Consulting Group, lid Raad van Toezicht van Amstelland Bibliotheken, lid Raad van Toezicht van Stichting Bert Schierbeekfonds en Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur.

Bijlage 2

Raad van advies, externe lezers & bureau

Bureau

De website van het Letterenfonds biedt onder 'Over het fonds' een actueel overzicht van alle medewerkers en hun werkzaamheden. Er zijn drie afdelingen met elk een eigen hoofd: binnenland, buitenland en bedrijfsvoering. Enkele medewerkers vallen rechtstreeks onder de directeur, zoals de coördinator van het Vertalershuis Amsterdam en communicatie.

In 2018 ging Peter Bergsma met pensioen als directeur van het Vertalershuis Amsterdam, hij werd opgevolgd door Marije de Bie, die sinds 1 september coördinator van het Vertalershuis is. Ook Jaja Holisova, beleidsassistent bij de afdeling buitenland ging in 2018 met pensioen, Jane Dinmohamed heeft haar opgevolgd. Yasmina Werlich maakte de overstap van het Letterenfonds naar Passionate Bulkboek, Raoul Markaban is haar opgevolgd als beleidsassistent bij de afdeling binnenland. Laurie Hasselt kwam het communicatieteam versterken. Hilde Kugel ondersteunde tijdelijk bij Schwob en vertaalbeleid op de afdeling binnenland, Eva Prakken ondersteunde op tijdelijke basis de afdeling buitenland (freelance) en Jaco Oskam ondersteunde parttime (als freelancer) als financieel medewerker. Ilonka Reintjens werkte parttime (als freelancer) mee aan de organisatie van het vervolg op het gastlandschapprogramma in Duitsland. Daarnaast hebben in totaal zeven stagiairs in 2018 stage gelopen bij het fonds: Jack Chelgren, Marian van der Pluijm, Esmé van den Boom, Lieke Beunders, Raoul Markaban, Marije van 't Kruijs en Laura de Bruijn.

De totale fondsformatie kwam eind 2018 uit op 27,21 fte. Van de in totaal 36 werknemers zijn er 25 vrouw en 11 man. Hiervan hebben er vier een biculturele, niet-westerse achtergrond, en vijf een westerse migratieachtergrond. De werknemers vallen in de volgende leeftijdsgroepen: 6 werknemers onder de 35 jaar, 9 werknemers tussen de 35 en 50 jaar en 19 werknemers van 50 jaar of ouder.

Een verslag van de PVT is in Hoofdstuk 5 opgenomen.

Samenstelling, (neven)functies en rooster van aftreden Raad van advies per 31 december 2018

– Arie Altena (1966), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar.*

Werkt als redacteur en curator voor Sonic Acts en is redacteur bij V2_Lab voor de instabiele media. Hij studeerde literatuurwetenschap en schrijft over kunst en technologie. Hij is auteur van het boek *Wat is community art* (2017) en mede-samensteller van verschillende Sonic Acts publicaties zoals *The Geologic Imagination* (2015), *The Dark Universe* (2013) en *Travelling Time* (2011).

– Steven van Ammel (1976), *benoemd tot 1 juli 2020, niet herbenoembaar.*

Is boekhandelaar en programmaker bij het internationale literatuurhuis Passa Porta in Brussel. Eerder werkte hij als boekhandelaar bij Fnac, De Groene Waterman en het door hem opgerichte antiquariaat Rosencrantz & Guildenstern. Recent zetelde hij als jurylid in 'De wachtkamer van de canon' van deBuren en als juryvoorzitter in de European Union Prize for Literature.

– Jan Willem Anker (1978), *benoemd tot 1 juni 2019, niet herbenoembaar.*

Publiceerde poëzie, proza en non-fictie. In 2017 verscheen zijn tweede roman *Vichy*. Eerder werkte hij als programmaker bij Stichting Poetry International en begeleidde hij studenten op de Schrijversvakschool, de Gerrit Rietveld Academie en ArtEZ, de Hogeschool voor de Kunsten in Arnhem. Anker studeerde literatuurwetenschap aan de Universiteit van Utrecht.

– Roel Bentz van den Berg (1949), *benoemd tot 1 januari 2019, niet herbenoembaar.*

Is schrijver, maakte gedurende 25 jaar programma's voor de VPRO, was medewerker van *NRC Handelsblad* en is redacteur van *De Gids*. Publiceerde de essaybundels *De luchtgitaar*, *De overdaad*, *Zapdansen* (bekroond met de Jan Hanlo Essay Prijs Groot, 2007) en *Engelen in regenjas*. Zijn roman *Dagen van vertrek* haalde net als *De overdaad* de longlist van de AKO-literatuurprijs. Zijn in 2016 verschenen roman *Het naderen van een brug* stond op de longlist van de ECI Literatuurprijs.

– Brigitte Coopmans (1969), *benoemd tot 1 augustus 2019, niet herbenoembaar.*

Studeerde Spaanse taal- en letterkunde in Nijmegen, Salamanca en Granada en vertaalt sinds 1997 Spaanstalige literatuur (o.a. Rosa Montero, Marcelo Figueras, Emiliano Monge, Juan Gabriel Vásquez). Daarnaast geeft ze les aan de Vertalersvakschool in Amsterdam en is ze mentor voor startende literair vertalers. Sinds 2014 is zij ook beëdigd tolk Spaans voor de rechtbank en andere overheidsinstanties, het bedrijfsleven, culturele instellingen en non-profitorganisaties.

– Paulien Dresscher (1967), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar*.

Is sinds 1994 actief als onderzoeker, curator en adviseur op het gebied van beeldende kunst en digitale cultuur. Ze werkt momenteel onder meer als curator voor het Interactive-programma van het Nederlands Film Festival en het kunstprogramma van Into The Great Wide open. Hiernaast is zij verbonden als docent mediafilosofie en screen cultures aan de Universiteit Utrecht en als onderzoeker aan de Fontys Hogeschool voor de Kunsten Tilburg. Daarnaast is Dresscher adviseur voor Stichting Cultuur Eindhoven en het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

– Ilke Froyen (1971), *benoemd tot 1 juni 2019, niet herbenoembaar*.

Is algemeen directeur van het internationale literatuurhuis Passa Porta in Brussel en festivaldirecteur van het Passa Porta Festival. Hij werkt sinds 2002 als literair programmamaker in Brussel, en was ook jurylid voor verschillende literaire prijzen.

– Mireille Geus (1964), *benoemd tot 15 april 2019, niet herbenoembaar*.

Auteur, schrijfcoach en redacteur. Ze publiceerde een dertigtal kinder- en jeugdboeken en debuteerde in 2016 met een roman voor volwassenen. Daarnaast schrijft ze jeugdtheater en non-fictie. Haar boeken werden twee keer bekroond met een Vlag en Wimpel en een Gouden Griffel. Ook publiceerde ze in 2013 twee handboeken: *Zo schrijf je een kinderboek* (Atlas Contact) en *101 schrijftips van je schrijfcoach* (Brave New Books).

– Thomas Heerma van Voss (1990), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar*.

Is redacteur van literair tijdschrift *Revisor* en schrijft voor onder meer *De Groene Amsterdammer*, *Metro* en *De Correspondent*. Hij schreef de romans *De Allestafel* (2009) en *Stern* (2013), de verhalenbundel *De derde persoon* (2014) en de essaybundel *Plaatsvervangers* (2017).

– Niels 't Hooft (1980), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar*.

Is 'hybride' schrijver van romans en games. Daarnaast werkt hij aan Immer, een nieuwe manier van lezen op het scherm. Hij maakt deel uit van de beoordelingscommissie bij het Gamefonds van het Vlaams Audiovisueel Fonds.

– Juan Khalaf (1979), *benoemd tot 1 februari 2019, herbenoembaar*.

Adviseur en trainer in het sociale domein. In 2017 werd hij uitgeroepen tot Beste Bibliothecaris van Nederland door uitgeverij NBD Biblion en vaktijdschrift *Bibliotheekblad*. Hij werd geboren in Alkamishli (Syrië) en kwam bijna twintig jaar geleden als vluchteling naar Europa. Hij heeft veel ervaring met projecten voor en door nieuwkomers. Hij is een veelgevraagd

spreker en heeft kennis van zowel Nederlandse als Arabische literatuur. Tevens jurylid van de Woutertje Pieterse Prijs en bestuurslid van Het Begint met Taal.

– Joost Krijnen (1983), *benoemd tot 1 januari 2020, niet herbenoembaar*.

Docent en tutor bij Amsterdam University College en visiting professor aan de Universiteit Gent. In 2014 promoveerde hij cum laude aan de Rijksuniversiteit Groningen op de dissertatie *Impious Renewal: The Holocaust and Jewish American Fiction After Postmodernism*.

– Dirk Leyman (1965), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar*.

Literair journalist bij dagblad *De Morgen*. Daarnaast recenseert en interviewt hij voor diverse andere media. Leyman schrijft vooral over Nederlandse en Franse literatuur, literaire non-fictie en fotografie. Hij was oprichter en coördinator van boekenwebsite *De papieren man* (2006-2011). Als auteur publiceerde hij literaire stedenboeken over Nice (2004) en Gent (2000). In 2015 verscheen *Lezen, een gebruiksaanwijzing. De wereldliteratuur in vijftig personages*, in 2016 het boek *Europe Express. Een toeristische tijdreis*. Hij zetelde in diverse letterenjury's en is ook redactiesecretaris van het magazine *DW B*.

– Harminke Medendorp (1974), *benoemd tot 15 april 2019, niet herbenoembaar*.

Zelfstandig literair redacteur, schrijfcoach en script-dokter. Eerder was ze negen jaar (hoofd)redacteur bij Uitgeverij Podium, waar ze gelauwerde prozaschrijvers, dichters en journalisten begeleidde.

– Marijke Meijer Drees (1954), *benoemd tot 1 januari 2019, herbenoembaar*.

Hoofddocent en senior onderzoeker bij de opleiding Nederlandse taal en cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen en directeur van het Dutch Studies Program voor internationale studenten. Publiceert wetenschappelijke artikelen en boeken over vroegmoderne beeldvorming, burgerschap, satire en rampverwerking. Sinds 2018 lid van het landelijke vakdidactische Meesterschapsteam voor het schoolvak Nederlands. Tot 2019 hoofdredacteur van vaktijdschrift *Internationale Neerlandistiek* (Amsterdam University Press). Van 2002 tot 2010: bestuurslid Literair Productie- en Vertalingenfonds.

– Tanja Mlaker (1970), *benoemd tot 15 april 2019, niet herbenoembaar*.

Literair vertaler Nederlands-Sloveens en directeur-bestuurder van Cultuur Eindhoven. Mlaker werkt al bijna twee decennia als vertaler van voornamelijk hedendaagse literatuur – proza, poëzie, non-fictie en toneel – uit het Nederlands en Duits in het Sloveens. Ze vertaalde werken van gerenommeerde auteurs als Cees Nooteboom, Adriaan van Dis, Margriet de Moor, Connie Palmen, Dimitri Verhulst en Annelies Verbeke. Ze is voorzitter van de Raad van Toezicht van

SPRING festival Utrecht en bestuurslid Danstheater AYA.

– Kaweh Modiri (1982), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar.*

Nederlandse schrijver en filmmaker van Iraanse afkomst. In 2010 studeerde hij af aan de afdeling Beeld & Taal van de Gerrit Rietveld Academie met de film *Mijn inbreker en ik*, die werd bekroond met de Rene Coelho Award van het Nederlands Instituut voor Mediakunst. In 2012 debuteerde hij als schrijver met de roman *Meneer Sadek en de anderen*, die werd genomineerd voor de Academica Literatuurprijs. Begin 2016 ging zijn speelfilm *Bodkin Ras* op het International Film Festival Rotterdam in première, waar die werd bekroond met de FIPRESCI Award.

– Janita Monna (1971) *benoemd tot 2020, herbenoembaar.*

Werkt als journalist en recensent, studeerde Nederlandse taal- en letterkunde in Amsterdam en schrijft wekelijks over poëzie voor *Trouw*. Ze woonde lange tijd op Bonaire waar ze als correspondent werkzaam was voor onder meer Caribisch Netwerk. Ook werkte ze als redacteur voor verscheidene literaire festivals, waaronder het Poetry International festival. Daar initieerde ze mede de jaarlijkse Gedichtendag.

– Gijs Müller (1971), *benoemd tot 1 januari 2020 herbenoembaar.*

Is hoofddocent op de afdeling Beeld en Taal van de Gerrit Rietveld Academie. Daarnaast is hij adviseur bij o.a. de Rijksbouwmeester en de kunstredactie van *de Volkskrant*. Hij studeerde aan de toenmalige A.K.I. in Enschede en het Sandberg Instituut.

– Jelle Noorman (1964), *benoemd tot 1 augustus 2019, herbenoembaar.*

Is literair vertaler en auteur. Na zijn studie Franse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam heeft hij zich toegelegd op het vertalen van fictie en non-fictie uit het Frans, Engels, Spaans en Portugees. Ook schreef hij twee essayistische werken over de Franse cultuur: *De haan op de mesthoop* en *Mijn Frankrijk*. In 2014 verscheen zijn eerste roman *Geen tijd voor Proust*.

– Lidewijde Paris (1962), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar.*

Oprichter en ambassadeur van De Lees!ambassade om het literaire lezen op een toegankelijke en onderhoudende manier te promoten. Met datzelfde doel schreef ze ook een aantal boeken, waaronder *Hoe lees ik?* en *365 dingen die je als boekenlezer moet weten*. Ze reist door het land met lees!workshops, geeft les of interviewt schrijvers. Ze is een van de recensenten van MAX Nieuwsweekend. Ze werkte 25 jaar als directeur, uitgever en redacteur bij verschillende algemene uitgeverijen, was journalist, boekverkoper, etaleur en copywriter.

– Jephtha Peijs (1986), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar.*

Werkt als onderzoeker en ontwerper bij IJsfontein, één van de grootste interactieve mediaontwerpers van Nederland.

– Chantal Samson (1970), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar.*

Werkt als zelfstandig interim manager en (team) coach. Ze heeft expertise en ervaring in strategie-vorming, marketing, conceptontwikkeling en digitale projecten binnen een breed scala van organisaties variërend van commercieel tot semi-publiek.

– Berend Schans (1967), *benoemd tot 1 februari 2019, herbenoembaar*

Is directeur van de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF). Daarnaast is hij als bestuurslid (secretaris) verbonden aan stichting Popcoalitie, adviseur bij de Werkgeversvereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals en bestuurslid van Stichting Kwaliteit Evenementen Nederland. Eerder was Schans senior beleidsmedewerker bij de Vereniging Schouwburg en Concertgebouwdirecties en hoofd publiciteit en marketing bij de Melkgweg in Amsterdam.

– Elly Schippers (1945), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar.*

Literair vertaalster uit het Duits. Daarnaast is ze docente aan de Vertalersvakschool in Amsterdam en begeleidt ze beginnende literair vertalers. Ze vertaalde werk van o.a. Elias Canetti, Jenny Erpenbeck, Charles Lewinsky, Joseph Roth, Arthur Schnitzler. Ze was ook werkzaam als redacteur van Nederlandstalige auteurs en verzorgde vele jaren de eindredactie van het literaire tijdschrift *Deus ex Machina*. Van 2008-2012 maakte ze deel uit van de Adviesraad Vertalingen van het Vlaams Fonds voor de Letteren.

– Marloes Schrijvers (1989), *benoemd tot 15 april 2019, niet herbenoembaar.*

Werkt aan de Vrije Universiteit als onderzoeker op het gebied van leesmotivatie in het basisonderwijs en als docent bij de Lerarenopleiding Nederlands van de Hogeschool van Amsterdam. In het voorjaar van 2019 verdedigt ze aan de UvA haar proefschrift *The story, the self, the other: Developing insight into human nature in the literature classroom*. Ze is lid van de werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands van SBN Levende Talen en van de redactie van L1 – Educational Studies in Language and Literature.

– Tammo Schuringa (1962), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar.*

Docent bij de afdeling illustratie bij ArtEZ Zwolle en bij de vooropleiding van de Rietveld Academie. Sinds de oprichting van de Illustratie Biënnale in 2010 is hij nauw betrokken bij de programmering van dit evenement. Hij illustreert voor diverse kranten en tijdschriften, in 2005 won hij de Dutch Design Prize Illustration.

– Doeke Sijens (1955), *benoemd tot 1 juli 2020, niet herbenoembaar*.

Is schrijver en bibliothecaris. Daarnaast is hij redacteur van het *Ploeg Jaarboek* en recenseert hij Friese literatuur voor de *Leeuwarder Courant*. Sijens publiceerde in het Fries een verhalenbundel (*Nei it lân fan palmerûzjen*), een essaybundel (*Douwe Kalma yn piama*) en een biografie (*Sa'n tûzen blauwe skriften*) en in het Nederlands een roman (*Blauw*), een verhalenbundel (*Friese Jongens*) en biografische essays over kunstenaars. In 2018 publiceerde hij *Aangeraakt door een nieuw licht*. Alida Pott en De Ploeg.

– Monica Soeting (1955), *benoemd tot 1 februari 2019, herbenoembaar*

Is als recensente sinds een aantal jaar verbonden aan *Trouw*, ze werkt momenteel aan de biografie van koningin Emma en is hoofdredacteur van het *European Journal of Life Writing*. Ze promoveerde in 2017 op een biografie van Cissy van Marxveldt en in 2005 op een proefschrift over medische ethiek. Ze maakte deel uit van de redacties van *De Parelduiker* en *De Gids* en was hoofdredacteur van de tijdschriften *Surplus* en *Biografie Bulletin*.

– Floor van Spaendonck (1971), *benoemd tot 15 november 2019, niet herbenoembaar*.

Directeur-bestuurder Cinekid, het festival voor film, televisie en digitale cultuur voor kinderen. Van Spaendonck was eerder betrokken bij Het Nieuwe Instituut (voor architectuur, design en digitale cultuur), was directeur van het Virtueel Platform, staflid van het Amsterdams Fonds voor de Kunst en programmamaker bij de Waag Society. Ze is adviseur bij Dutch creative residences (DCR), Maker Festival Twente en bestuurder bij Salon, Zone2Source en Volsap.

– Jenny Stelleman (1953), *benoemd tot 1 juli 2018, herbenoembaar*.

Universitair docent Slavische talen en culturen aan de Universiteit van Amsterdam en theatermaker. Ze doceert en publiceert Russische en Slavische literatuur en specifiek over de avant-garde, drama en theater.

– Thomas Verbogt (1952), *benoemd tot 1 februari 2019, herbenoembaar*.

Schrijft romans, korte verhalen en toneelstukken. Zijn roman *Als de winter voorbij is* (2015) stond op de shortlist van de Libris Literatuur Prijs en de longlist van de ECI Literatuurprijs. Ook is hij dagelijks columnist van *De Gelderlander*, de krant van zijn geboortestreek. Hij is soms ook actief als regisseur. Regelmatig is hij met korte verhalen te horen in het VPRO-radioprogramma *Nooit meer slapen*. In 2017 verscheen zijn recentste roman *Hoe alles moest beginnen*.

– Sabine Verhulst (1956), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar*.

Erehoogleraar Italiaanse literatuur en cultuurkunde

van Italië aan de Universiteit Gent. Ze is lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten. Haar wetenschappelijk onderzoek richt zich momenteel op de relaties tussen de Vijftigers en het naoorlogse Italië en op literatuur en ecologie (ecopoëtica). Haar recentste boek belicht het werk van Vitaliano Brancati (2016).

– Jiske Walstra (1969), *benoemd tot 1 januari 202, herbenoembaar*.

Werkt sinds 1995 voor diverse omroepen en televisieprogramma's als producer, productieleider en nu als facilitair manager productiezaken bij BNN-VARA. In de periode 2011-2014 heeft ze diverse festivals georganiseerd. Mede daardoor heeft ze ruime ervaring met het aanvragen van subsidies, fondsenwerving en het vinden van betrokken sponsors.

– Marjoleine Wolf (1970), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar*.

Werkt sinds 2015 als senior boekverkoper bij De Amsterdamse Boekhandel. Ze adviseert onder andere het CPNB op het gebied van kinderboeken. Daarnaast organiseert ze auteursbezoeken en richt ze schoolbibliotheken in. Van 1999 tot en met 2014 was ze mede-eigenaar van kinderboekwinkel Helden & Boeven in Amsterdam. Sinds een aantal jaar maakt ze deel uit van de selectiecommissie voor de Nederlandse Kinderjury. Van 2005 tot 2008 was ze lid van de Griffeljury.

– Floortje Zwigtmann (1974), *benoemd tot 1 januari 2020, herbenoembaar*.

Is auteur van romans voor jongvolwassenen. Daarnaast schrijft ze non-fictie over onderwerpen als natuur en mythologie en werkt ze voor verschillende educatieve uitgeverijen. Eerder recenseerde ze kinder- en jeugdliteratuur voor NBD Biblion en werkte ze mee aan lesmethodes voor het taal- en wereldoriëntatietoelichting. Haar boeken werden meermaals bekroond, onder meer met de Gouden Uil Jeugdliteratuurprijs in 2003 en 2006.

Leden voor de Raad van advies worden op voordracht van de selectiecommissie door het bestuur benoemd voor een periode van twee jaar. De benoeming kan maximaal één keer worden verlengd.

In de loop van 2018 trad Jenny Stelleman af; op 1 januari 2019 eindigt de termijn van Roel Bentz van den Berg. In 2018 traden acht nieuwe leden toe: Thomas Heerma van Voss, Dirk Leyman, Janita Monna, Gijs Müller, Lidewijde Paris, Elly Schippers, Tammo Schuringa en Sabine Verhulst.

Uit de Raad van advies worden per regeling adviescommissies gevormd voor de beoordeling van specifieke aanvragen. Op de volgende pagina's vindt u per regeling de samenstelling van de betreffende adviescommissie en vervolgens per regeling (waar relevant) de externe lezers.

Samenstelling adviescommissies per regeling of programma

Biografieregeling

Marijke Meijer Drees, Doeke Sijens en Monica Soeting

secretariaat: Greetje Heemskerk en Jan Kamp

Digitale literaire projecten

Arie Altena, Paulien Dresscher, Niels 't Hooft, Jephta Peijs en Chantal Samson

secretariaat: Suzanne Meeuwissen en Pieter Jan van der Veen

Geïllustreerde kinder- en jeugdboeken

Mireille Geus (tekst), Marloes Schrijvers (tekst),
Tammo Schuringa (beeld) en Marjoleine Wolf
(tekst)*

secretariaat: Marlies Hoff en Agnes Vogt

Literaire uitgaven

secretariaat: Jan Kamp

Incidentele literaire projecten en manifestaties

eerste ronde: Ilke Froyen, Juan Khalaf, Harminke

Medendorp, Gijs Müller en Berend Schans

secretariaat: Pieter Jan van der Veen (technisch voorzitter) en Yasmina Werlich

tweede ronde: Juan Khalaf, Harminke Medendorp,
Gijs Muller en Jiske Walstra

secretariaat: Pieter Jan van der Veen (technisch voorzitter)

Tweejarige subsidies literaire projecten en manifestaties

Juan Khalaf, Harminke Medendorp, Berend Schans en Jiske Walstra

secretariaat: Pieter Jan van der Veen (technisch voorzitter) en Raoul Markaban

Tussentijdse evaluatie vierjarige subsidies literaire projecten en manifestaties

Juan Khalaf, Tanja Mlaker, Berend Schans en Jiske Walstra

secretariaat: Pieter Jan van der Veen (technisch voorzitter), Suzanne Meeuwissen en Julia Priesman

Projectsubsidies voor publicaties

adviescommissie 'starters': Arie Altena, Jan-Willem Anker, Thomas Heerma van Voss, Dirk Leyman, Janita Monna, Doeke Sijens (voorzitter), Thomas Verbogt en Floortje Zwigman

secretariaat: Maaïke Pereboom en Yasmina Werlich
adviescommissie 'oeuvrebouwers': Roel Bentz van den Berg, Thomas Heerma van Voss, Dirk Leyman, Janita Monna, Doeke Sijens (voorzitter), Monica Soeting, Thomas Verbogt en Floortje Zwigman

secretariaat: Jacques Huiskes, Jan Kamp en Raoul Markaban

adviescommissie 'ervaren schrijvers': Jan-Willem

Anker, Roel Bentz van den Berg, Janita Monna, Doeke Sijens (voorzitter), Monica Soeting en Floortje Zwigman

secretariaat: Jacques Huiskes en Jan Kamp

Projectsubsidies voor literaire vertalingen

eerste ronde: Brigitte Coopmans, Joost Krijnen (voorzitter), Elly Schippers, Jenny Stelleman en Sabine Verhulst

secretariaat: Fleur van Koppen (Frans, Italiaans, Slavische en overige talen), Petra Schoenmaker (Duits, Spaans en Scandinavische talen) en Anne Swarttouw (Engels)

tweede ronde: Brigitte Coopmans (voorzitter), Joost Krijnen, Jelle Noorman, Elly Schippers en Sabine Verhulst

secretariaat: Fleur van Koppen, Petra Schoenmaker en Anne Swarttouw (verdeling taalgebieden als in eerste ronde)

derde ronde: Brigitte Coopmans, Joost Krijnen (voorzitter), Jelle Noorman, Elly Schippers en Sabine Verhulst

secretariaat: Fleur van Koppen, Petra Schoenmaker, Anne Swarttouw (verdeling taalgebieden als in eerste en tweede ronde) en Raoul Markaban

Schwob-regeling

eerste ronde: Steven Van Ammel, Jelle Noorman en Lidewijde Paris

secretariaat: Jan Kamp, Alexandra Koch en Lieke Beunders (stagiaire)

tweede ronde: Steven Van Ammel, Jelle Noorman en Lidewijde Paris

secretariaat: Alexandra Koch en Marian van der Pluijm (stagiaire)

Slow Writing Lab

Selectie: Kim van Kaam (Wintertuin/Nieuwe Oost, literaire talentontwikkeling), Gijs Müller (Gerrit Rietveld Academie, Beeld en Taal), Frank Tazelaar (ArtEZ, Creative Writing) en Mathijs Verboom (HKU, Writing for Performance)

Externe begeleider: Michiel Koelink (mediakunstenaar en docent aan de Breitner Academie Amsterdam en de master MADTech van de Academie Minerva Groningen)

secretariaat: Lucette Châtelain en Pieter Jan van der Veen

Talentontwikkeling intercultureel

Lot Vekemans

secretariaat: Suzanne Meeuwissen

De Kloof

(voorheen Fluiten in het donker)

Thomas Heerma van Voss, Thomas Verbogt en Anton de Goede (VPRO-eindredacteur radiodrama) namens de betrokken omroepen

secretariaat: Greetje Heemskerk en Jacques Huiskes

*Verblijfsbeurzen binnenland: Spui/NIAS/Vluchtstad
en buitenland: Ledig House/Banff/Van
Doesburghuis*

secretariaat: Martine Bibo, Greetje Heemskerk, Fleur
van Koppen en Maaïke Pereboom

Reiskosten buitenland

secretariaat: Jan Kamp, Raoul Markaban en Maaïke
Pereboom (studiereizen) en Akane Luiken
(promotiereizen)

*Wanderlust, talentontwikkeling in internationale
context*

Harminke Medendorp en Berend Schans; Lex
ter Braak (Jan van Eyck Academie), Maaïke
Gouwenberg en Joris Lindhout (Deltaworkers)
secretariaat: Pieter Jan van der Veen en Maaïke
Pereboom (residenties)

Werkbijdrage theatertekst

i.s.m. Fonds Podiumkunsten

Mischa Andriessen, Willemijn Barelds, Milone
Reigman, Rob Schouten en Lisa Wiegel

voorzitter: Elma Drayer

secretariaat Fonds Podiumkunsten: Peter Hendriks,
Suzanne Jansen en Ron Visser

secretariaat Nederlands Letterenfonds: Jacques
Huiskes en Maaïke Pereboom

Externe lezers (per regeling)

* nieuwe adviseur

Biografieregeling

Toin Duijx, Jutta Chorus, Marsha Keja en Janita Monna

Literaire uitgaven

Totaal 15 adviseurs van wie 2 nieuw

Nederlands: Hein Aalders, Mischa Andriessen, Harry
Bekkering, Maarten Dessing, Marco Entrop*,
Sjoerd van Faassen, Mieke Koenen*, Marita
Mathijssen, Klaus Pinte*, Marc Reynebeau*, Rob
Schouten, Tammo Schuringa*, Monica Soeting
Fries: Arjen IJsbrand van den Berg en Babs Gezelle
Meerburg

Projectsubsidies voor publicaties

Totaal 112 externe lezers van wie 15 nieuw

Proza: Kevin Absilis*, Sander Bax, Esther op de
Beek, Persis Bekkering, Willem Bongers-Dek,
Graa Boomsma, Jos Borré, Elke Brems, Nico
Dros, Yolanda Entius, Cilla Geurtsen, Sofie
Gielis, Thomas Heerma van Voss, Frank Heinen,
Roman Helinski*, Bo van Houwelingen, Tom Van
Imschoot, Marijn van der Jagt, Lotte Jensen*,
Birgitte Jonkers, Yves van Kempen, Jannah
Loontjens, Marita Mathijssen, Joost Minnaard,
Dries Muus, Sandra Niemeijer*, Mieke Opstaele,
Pamela Pattynama, Barber van de Pol, Matthijs
Ponte, Floor van Renssen, Jann Ruyters, Sofie
De Smyter*, Kees Snoek, Herman Stevens,
Judith Stoelinga-Janssen, Aleid Truijens (oud
advies), Manon Uphoff, Albert Verbeek, Wytske
Versteeg, Sven Vitse, Maria Vlaar, Joost Vormeer*,
Annette de Vries, Edith Vroon, Bert Vuijsje, Liliane
Waanders, Christiaan Weijts, Gerwin van der
Werf, Hannah van Wieringen, Cin Windey*

Non-fictie: Mischa Andriessen, Bas Belleman, Jutta
Chorus*, Maarten Dessing (oud advies), Marco
Entrop, Frank Hellemans, Pieter Hoexum, Leen
Huet, Jooris Van Hulle, Atte Jongstra, Sara
Kee, Marsha Keja, Conny van Manen, Arjen van
Meijgaard*, Dries Muus, Cyrille Offermans, Merlijn
Olton*, Marja Pruis, Wanda Reisel, David Rijser,
Rob Schouten, Lieselot De Taeye, Albert Verbeek,
Joost de Vries, Dirk van Weelden

Poëzie: Obe Alkema, Maria Barnas, Anneke
Brassinga, Jeroen Dera, Gillis Dorleijn, Dirk De
Geest, Hélène Gelens, Eva Gerlach, Jeroen van
den Heuvel*, Sasja Janssen, Jannah Loontjens,
K. Michel (oud advies), Jan Pollet, Johan
Reijmerink, Merijn Schipper*, Rob Schouten,
Lisanne Snelders, Han van der Vegt, Anne Vegter

Kinder- en jeugdliteratuur: Jan Van Coillie, Lieke van
Duin, Toin Duijx, Christophe Van Eecke*, Eva
Gerlach, Nicole Harmsen*, Harm de Jonge, Lieke
van den Krommenacker, Mirjam Noorduijn, Sanne
Parlevliet, Jürgen Peeters, Daan Remmerts de
Vries, Katrien Vloeberghs

Fries: Arjen IJsbrand van den Berg (oud advies), Joke Corporaal, Babs Gezelle-Meerburg (oud advies), Klaas van der Hoek, Eric Hoekstra (oud advies), Rieuwert Krol, Jelle van der Meulen*, Hylke Tromp, Jant van der Weg

Projectsubsidies voor literaire vertalingen

Totaal 105 adviseurs van wie 12 nieuw

Afrikaans: Reinier Speelman

Bulgaars: Jan Paul Hinrichs

Chinees: Jan de Meyer, Jacklyn Jiang*

Deens: Suze van der Poll.

Duits: Henri Bloemen, Wil Boesten, Anneke

Brassinga, Gerrit Bussink, Peter Claessens, Hans Ester, Anne Folkertsma, Iannis Goerlandt, Henk Harbers, Ria van Hengel, Iwona Maczka, Barbara Mariacher, Piet Meeuse, Ton Naaijken, Ingrid Paulis, José Rijnaarts, Jerker Spits, Jaap van Vredendaal

Engels: Gerda Baardman, Astrid Bracke, Anneke Brassinga, Peter Claessens, Erik Coenen, Sjaak Commandeur, Cees Koster, Odin Dekkers, Jan Fastenau, Aleid Fokkema, Lisette Graswinckel, Daphne de Heer, Johan Hos, Toef Jaeger, Sjaak de Jong, Andrea Kluitmann, Bartho Kriek, Ko Kooman, René Kurpershoek*, Barbara de Lange, Peter Liebregts, Menno Liefers, Maydo van Marwijk Kooy, Kathy Mathys, Piet Meeuse, Harry Pallemans*, Barber van de Pol, Maria Postema, Jochem Riesthuis, Guido Snel, Daan Stoffelsen, Tom Toremans, Sara Van den Bossche*, Axel Vandevenne, Rien Verhoef, Marijke Versluys, Peter Verstegen, Corrie Vink, Ronald Vlek, Peter de Voogd, Frans van der Wiel

Frans: Anneke Alderlieste, Philiep Bossier, Maarten van Buuren, Sjef Houppermans, Katrien Lieveois, Rebecca van Raamsdonk, Henriëtte Ritter, Marc Smeets, Reinier Speelman, Marjolijn Voogel, Geert de Weyer*, Martine Woudt*

Grieks: Pieter Borghart

Oud-Grieks: Kristoffel Demoen*, Patrick Lateur*

Hebreeuws: Wouter van Bekkum*, Uzi Hagai, Albert van der Heide

Hongaars: Erika Winkler

IJslands: Þorgeir Gudlaugsson

Italiaans: Philiep Bossier, Liesje Schreuders*

Latijn: Henri Krop

Litouws: Liutauras Kazakevicius*

Noors: Lisette Keustermans, Annelies van Hees, Maydo van Marwijk Kooy, Suze van der Poll, Paula Stevens

Pools: Esselien 't Hart, Kris van Heuckelom, Eric Metz

Portugees: Britt Dams, Fernando Venancio

Russisch: Nina Targan Mouravi*, Sana Valiulina

Sloveens: Staša Pavlović

Spaans: Marika de Bakker, Ton Ceelen, Hub Hermans, Jacqueline Hulst, Stella Linn en Berthold van Maris

Tsjechisch: Eva Drion

Turks: Kadir Türkmen

Zweeds: Petra Broomans, Annelies van Hees, Henk van der Liet, Maydo van Marwijk Kooy en Suze van der Poll

Reiskosten buitenland (studiereizen)

Totaal 12 externe adviseurs van wie 2 nieuw

Graa Boomsma, Maarten Dessing, Cilla Geurtsen, Klaas van der Hoek, Leen Huet*, Jooris van Hulle*, Arthur Langeveld, Conny van Manen, Dries Muus, Jan Pollet, Rob Schouten en Claire Weeda

Schwob-regeling

Totaal 14 externe adviseurs van wie 6 nieuw

Peter Bergsma*, Karin Boye*, Gerrit Bussink, Hans Ester, Peter Groenewold, Henk Harbers*, Annelies van Hees, Sjef Houppermans, Henk van der Liet*, Maydo van Marwijk Kooy*, Josephine Rijnaarts, Ivo Smits, Kadir Türkmen* en Peter de Voogd

Bijlage 3 Subsidies

	aantal aanvragen*	aantal afwijzingen	ingetrokken	aantal toe- kenningen*	aantal bezwaren**	besteed budget*
Biografierегeling	18	10		8	2	2714.00
Projectsubsidies publicaties voor schrijvers van literair werk	156	46	4	106	7	2.132.000
Werkbijdrage theatertekst*** (i.s.m. Fonds Podiumkunsten)						69.613
Talentontwikkeling (Slow Writing Lab, De Kloof en Wanderlust)	22	2		20		140.031
Projectsubsidies voor literaire vertalingen	258	37		221	6	1.588.772
Subsidies deskundigheidsbevordering literair vertalers	2			2		31.600
The Chronicles	1			1		6.000
Eregelden	12			12		90.000
Reiskosten buitenland (studiereizen) en verblijfsbeurzen NIAS / Banff / Ledig House / Van Doesburghuis	44	9	1	34		65.732
Reiskosten buitenland (promotiereizen)	82		5	77		47.184
Reiskosten buitenland (promotiereizen vooruitlopend op New Dutch Writing)	4			4		4.972
Writer in Residence Spui Amsterdam	9			4		10.403
Vertalershuis Amsterdam	66		6	60		68.243
Geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur	22	14		8		39.058
Schwob-regeling (vertalingen)	25	6		19		83.529
Literaire uitgaven (oorspronkelijk)	27	1		26		101.349
Digitale literatuur	19	7	5	7		117.090
Meerjaren regeling: festivals (vierjarig, betreft indexatie)						86.803
Literaire manifestaties en activiteiten (incidenteel en tweejarig; inclusief indexatie)	48	14		34	1	1.164.801
Vertaalsubsidies buitenland / Translation grants	316	25	1	290	0	823.031
Aanvullend honorarium voor literair vertalers uit het Neder- lands	16	0	1	15		40.263
Algemeen reglement	6			6		16.618
OCW extra Crossing Border (2018-2020) + El Hizra	2			2		210.000
Kennisdeling (festivals)	7			7		27.000
Stimuleren nieuwe genres (spoken word)	1			1		8.000

* afgehandeld in 2018, inclusief afgehandelde aanhoudingen uit 2017

** afgehandeld in 2018, inclusief afgehandelde bezwaren uit 2017. Er werd 1 beroepschrift ingediend en er werden geen klachten ingediend.

Prijzen

	aantal	besteed budget	vastgesteld in 2018
Nederlands Letterenfonds Vertaalprijs 2018 voor de vertaler (uit het Nederlands) als cultureel bemiddelaar: Goedele De Sterck	1	10.000	10.000
Nederlands Letterenfonds Vertaalprijs 2018 voor de vertaler (in het Nederlands) als cultureel bemiddelaar: Janny Middelbeek-Oortgiesen	1	10.000	10.000
Europese Literatuurprijs 2018: auteur Johan Harstad en vertalers Edith Koenders en Paula Stevens voor <i>Max, Mischa & het Tet-offensief</i>	3	15.000	15.000
Else Otten Übersetzerpreis: Ira Wilhelm (i.s.m. het Vlaams Fonds voor de Letteren)	1	5.000	5.000

Aanvragen voor een subsidie dienen altijd voorafgaand aan het project te worden voorgelegd. Aanvragen kunnen ofwel worden ingediend door natuurlijke personen (individuele schrijvers en vertalers) ofwel door rechtspersonen, zoals in Nederland gevestigde reguliere literaire uitgeverijen met een (inter)nationaal distributienetwerk en aansluiting bij de erkende boekhandel. Organisaties die zich uitsluitend bezighouden met wetenschap of onderwijs kunnen geen subsidie aanvragen. Conform de Gedragscode Cultuurfondsen zijn hieronder de gehonoreerde aanvragen en de afgewezen aanvragen van rechtspersonen vermeld. Subsidies zijn in principe brutobedragen waarover nog belasting moet worden betaald.

Biografieregeling

De biografieregeling stimuleert de totstandkoming van biografieën met als onderwerp één of meer hoofdpersonen die toonaangevend dan wel van groot belang zijn (geweest) voor de letterkunde of cultuurgeschiedenis van Nederland. Biografen kunnen binnen deze regeling subsidie aanvragen om (archief) onderzoek te kunnen doen en voor het schrijven van de biografie. Bij de beoordeling van de aanvragen wordt voorrang gegeven aan biografieën over personen met een groot letterkundig belang. Een maximale beurs bedraagt € 40.000.

De volgende aanvragen uit 2018 zijn gehonoreerd:

Karin Amatmoekrim voor een biografie van **Anil Ramdas**, Prometheus/Bert Bakker, € 31.400

Graa Boomsma voor een biografie van **Bert Schierbeek**, De Bezige Bij, € 25.000

Koen Hilberdink voor een biografie van **P.C. Kuiper**, Van Oorschot, € 40.000

Elly Kamp voor een biografie van **Jo Boer**, Bas Lubberhuizen, € 15.000

Guus Middag voor een biografie van **Chr.J. van Geel**, Athenaeum-Polak & Van Gennep, € 40.000

Geert Onno Prins voor een biografie van **H.J. Friedericy**, Querido, € 40.000

Alex Rutten voor een biografie van **Jan Foudraïne**, Ambo|Anthos, € 40.000

Maria Vlaar voor een biografie van **Joost Zwagerman**, De Arbeiderspers, € 40.000

Projectsubsidies publicaties voor schrijvers van literair werk

* eerste toekenning

Projectsubsidies voor publicaties worden door het Nederlands Letterenfonds toegekend als investering in de totstandkoming van literair Nederlands- en Friestalig werk dat bij een reguliere uitgever in een redelijke oplage wordt uitgegeven en dat in de reguliere boekhandel verkrijgbaar is. Het kan daarbij gaan om werk in alle literaire genres: romans, verhalen, literaire non-fictie, poëzie en kinder- en jeugdboeken. Vanaf 2018 worden de projectsubsidiebedragen met 4% geïndexeerd, als compensatie voor gestegen kosten van levensonderhoud.

Binnen de regeling worden drie groepen auteurs onderscheiden met elk een eigen aanvraagmoment: de groep recent gedebuteerde schrijvers alsmede de schrijvers die inmiddels twee literaire titels hebben gepubliceerd, de *starters*; de groep schrijvers die al minimaal drie literaire titels hebben gepubliceerd en nog geen vijf projectsubsidies c.q. werkbeurzen hebben ontvangen, de *oeuvrebouwers*, en tot slot de schrijvers die al minimaal vijf projectsubsidies c.q. werkbeurzen hebben ontvangen, *ervaren schrijvers*.

In totaal zijn 106 aanvragen gehonoreerd; 20 schrijvers die voor het eerst een aanvraag indienden, zagen deze gehonoreerd*, onder wie 9 debutanten.

In de '**startersgroep**' konden 45 aanvragen (2017: 60) in behandeling worden genomen en 20 (2017: 18) gehonoreerd. Aan 9 debutanten zijn subsidies verstrekt van € 10.400; de subsidiebreedte voor de aanvragers voor een derde boek loopt van € 10.400 tot € 20.800.

Debutanten:

Persis Bekkering* voor een roman, Prometheus, € 10.400

Hannah van Binsbergen* voor een roman, Pluim, € 10.400

Dean Bowen* voor een dichtbundel, Jurgen Maas, € 10.400

Nhung Dam* voor een roman, De Bezige Bij, € 10.400

Willemijn van Dijk* voor een historische roman, Ambo|Anthos, € 10.400

Radna Fabias* voor een roman, De Arbeiderspers, € 10.400

Rinske Hillen* voor een roman, Querido, € 10.400

Caroline van Keeken* voor een roman, Thomas Rap, € 10.400

Sytske van Koevinge* voor een roman, De Bezige Bij, € 10.400

Voor het schrijven van een derde boek:

Gerda Blees voor een roman, Podium, € 15.600

Lucette ter Borg voor een roman, Cossee, € 10.400

Roman Helinski voor een roman, Hollands Diep, € 20.800
Emily Kocken voor een roman, Querido, € 15.600
Roelof ten Napel voor een roman, Hollands Diep, € 20.800
Marieke Lucas Rijneveld voor een dichtbundel, Atlas Contact, € 20.800
Maartje Smits voor een roman, De Harmonie, € 15.600
Lans Stroeve* voor een dichtbundel, De Arbeiderspers, € 10.400
Rob Verschuren voor een roman, In de Knipscheer, € 10.400
Daniël Vis* voor een dichtbundel, Prometheus, € 10.400
Olivier Willemsen voor een roman, De Harmonie, € 10.400

Voor de oeuvrebouwers loopt de subsidiebandbreedte van € 10.400 tot € 46.800. In totaal konden 49 aanvragen van 47 auteurs worden gehonoreerd.

Hanna Bervoets voor het schrijven van een roman, Pluim, € 31.200
Naomi Rebekka Boekwijt voor een roman, De Arbeiderspers, € 15.600
Wil Boesten voor een roman, Atlas Contact, € 15.600
Désanne van Brederode voor een roman, Querido, € 15.600
H.M. van den Brink* voor een roman, Atlas Contact, € 46.800
Floor Buschenhenke voor een dichtbundel, Atlas Contact, € 10.400
Kreek Daey Ouwens voor een dichtbundel, Wereldbibliotheek, € 31.200
A.H.J. Dautzenberg voor een roman, Pluim, € 36.400
Linda Dielemans* voor een jeugdroman, Leopold, € 15.600
Philip Dröge* voor een non-fictieboek, Spectrum, € 26.000
Jessica Durlacher* voor een roman, Hollands Diep, € 26.000
Johan Faber voor een roman, Thomas Rap, € 10.400
Els Florijn* voor een roman, Mozaïek, € 10.400
Viktor Frölke voor een roman, Thomas Rap, € 15.600
Elke Geurts voor een roman, Lebowski, € 20.800
Tim Gladdines voor een jeugdroman, Marmer, € 15.600
Maarten van der Graaff voor een roman, Pluim, € 20.800
Ru de Groen* voor een roman, Van Oorschot, € 10.400
Martin Hendriksma voor een non-fictieboek, De Geus, € 26.000
Rozalie Hirs voor een dichtbundel, Querido, € 26.000

Sasja Janssen voor een dichtbundel, Querido, € 31.200
Auke Kok voor een roman, De Bezige Bij, € 15.600
Sander Kollaard voor twee romans, Van Oorschot, € 20.800 en € 20.800
Luuc Kooijmans voor een non-fictieboek, Prometheus, € 31.200
Elmar Kuiper voor een Friestalige dichtbundel, Hispel, € 26.000 en een dichtbundel, Atlas Contact, € 20.800
Martine Letterie voor een jeugdroman, Leopold, € 15.600
Renée van Marissing voor een roman, Querido, € 10.400
Dido Michielsen* voor een roman, Hollands Diep, € 10.400
Nicole Montagne voor een roman, Wereldbibliotheek, € 26.000
Annel de Noré voor een roman, In de Knipscheer, € 10.400
David Pefko voor een roman, Ambo|Anthos, € 20.800
Ineke Riem voor een roman, De Arbeiderspers, € 20.800
Jurriën Rood voor een non-fictieboek, Boom, € 10.400
Lydia Rood voor een jeugdroman, Leopold, € 20.800
Alexis de Roode voor een dichtbundel, Podium, € 20.800
Erna Sassen voor een YA-roman, Leopold, € 20.800
Elske Schotanus voor een Friestalige roman, Afûk, € 10.400
Meindert Talma voor een roman, Passage, € 10.400
Elfie Tromp voor een roman, De Geus, € 10.400
Jabik Veenbaas voor een essaybundel, Nieuw Amsterdam, € 41.600
Han van der Vegt voor een dichtbundel, Wereldbibliotheek, € 20.800
Wyske Versteeg voor een non-fictieboek, Querido, € 31.200
Jeska Verstegen* voor een jeugdroman, Leopold, € 10.400
Nyk de Vries voor een roman, De Arbeiderspers en Afûk, € 15.600
Syds Wiersma* voor een Friestalige dichtbundel, Hispel, € 10.400
Sophie Zijlstra voor een roman, Querido, € 15.600
Miek Zwamborn voor een roman, Van Oorschot, € 36.400

Voor de ervaren schrijvers loopt de subsidiebandbreedte van € 10.400 tot € 31.200. In totaal konden 37 aanvragen van 37 auteurs worden gehonoreerd.

Jan van Aken voor een roman Querido, € 31.200
Kees van Beijnum voor een roman, De Bezige Bij, € 31.200
H.C. ten Berge voor een dichtbundel, Atlas Contact, € 31.200

Erik Bindervoet voor een non-fictieboek, Wereldbibliotheek, € 15.600

Mark Boog voor een roman, Cossee, € 31.200

Oscar van den Boogaard voor een roman, De Bezige Bij, € 26.000

Hans Dekkers voor een roman, Wereldbibliotheek, € 26.000

Lida Dijkstra voor een kinderboek, Luitingh-Sijthoff, € 20.800

Peter Drehmanns voor een roman, Marmer, € 10.400

Bibi Dumon Tak voor een roman, Athenaeum-Polak & Van Genneep, € 20.800

Koos Geerds voor een dichtbundel, De Arbeiderspers, € 15.600

Jacob Groot voor een dichtbundel, De Harmonie, € 31.200

Jacques Hamelink voor een dichtbundel, Querido, € 31.200

Elma van Haren voor een dichtbundel, De Harmonie, € 31.200

Robbert-Jan Henkes voor een kinderpoëziebundel, Querido Kinderboeken, € 15.600

Hanneke de Jong voor een Friestalig kinderboek, Bornmeer, € 15.600

Atte Jongstra voor een roman, De Arbeiderspers, € 31.200

Mensje van Keulen voor een verhalenbundel, Atlas Contact, € 15.600

Hester Knibbe voor een dichtbundel, De Arbeiderspers, € 31.200

Geert van der Kolk voor een verhalenbundel, De Kring, € 20.800

Marco Kunst voor een kinderboek, Lemniscaat, € 15.600

Sjoerd Kuiper voor een dichtbundel, Hoogland & Van Klaveren, € 10.400

Peter van Lier voor een verhalenbundel, Wereldbibliotheek, € 10.400

Tomas Lieske voor een dichtbundel, Querido, € 31.200

Erik Lindner voor een dichtbundel, Van Oorschot, € 26.000

Koos Meinderts voor een YA-roman, Hoogland & Van Klaveren, € 31.200

Arjaan van Nimwegen voor een roman, Wereldbibliotheek, € 20.800

Selma Noort voor een jeugdboek, Leopold, € 15.600

Christine Otten voor een roman, Atlas Contact, € 26.000

Barber van de Pol voor een non-fictieboek, Querido, € 20.800

Daan Remmerts de Vries voor een jeugdboek, Hoogland & Van Klaveren, € 20.800

Bennie Roeters voor een roman, Passage, € 15.600

Gideon Samson voor een kinderboek, Leopold, € 31.200

Maria Stahlie voor een roman, Querido, € 31.200

Arie Storm voor een roman, Prometheus, € 31.200

Anne Vegter voor een dichtbundel, Querido, € 31.200

Henk van der Waal voor een dichtbundel, Querido, € 31.200

Werkbijdrage theatertekst

De regeling Werkbijdrage theatertekst is in samenwerking met het Fonds Podiumkunsten voor de tweede keer uitgevoerd. Het Fonds Podiumkunsten was penvoerder.

De werkbijdragen worden toegekend als investering in de totstandkoming van nieuw werk voor theater. Het gezamenlijke doel is de kwaliteit, diversiteit en ontwikkeling van het Nederlands theaterrepertoire te stimuleren.

Van de 14 aanvragen die in behandeling zijn genomen, konden tien aanvragen worden gehonoreerd en zijn vier aanvragen afgewezen. De verleende bedragen zijn inclusief een bijdrage van 1.500 euro voor een openbare presentatie:

Jannemieke Caspers voor *Een vallei vol namen*, € 14.500

Ruben van Gogh voor *Kwantumfysica-opera*, € 14.500

Gita Hacham voor *Terrorist 1 en 2* (werktitel), € 14.500

Sun Li voor *Wolkenhuis*, € 14.500

Roos Ouwehand voor *De Rozen Zullen Bloeien*, € 14.500

Gideon Samson voor *De wereld & Ko*, € 14.500

Joost Sickenga voor *In het lege huis van Kasper*, € 14.500

Sieger Sloot voor *Sociaal Kapitaal*, € 14.500

Vincent van Warmerdam voor *Are You Lonesome Tonight?*, € 16.500

Hannah van Wieringen voor *Peter Pan* (werktitel), € 16.500

Talentontwikkeling in Nederland en in internationale context

Slow Writing Lab

Voor de vierde editie van het *Slow Writing Lab*, een 'vrije master' die geheel gericht is op verdieping en ontwikkeling van het individuele schrijverschap, zijn negen talentvolle (en nog niet gepubliceerde) schrijvers geselecteerd. Nieuw is dat voor deze vierde editie ook schrijftalent van buiten de kunstopleidingen is geselecteerd. Dit om een bredere groep jonge schrijvers ruimte te geven hun talent te ontwikkelen. Op uitnodiging van het Letterenfonds selecteerden de hogeschoolopleidingen Creative Writing van ArtEZ, Beeld en Taal van de Gerrit Rietveld Academie en Writing for Performance van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht ieder twee afgestudeerde schrijftalenten voor Slow Writing Lab IV. Daarnaast is aan een drietal organisaties – Poetry Circle, El Hizra en One World – gevraagd om een talent voor te dragen. De negen deelnemers in 2018-2019 zijn: **Diede Al** (HKU), **Jasper Albinus** (Poetry Circle), **Siham Amghar** (El Hizra), **Selin Kuscü** (Rietveld Academie), **Rafaëlle Kwakkel** (HKU), **Hélène Christelle Munganyende** (One World), **Roos Marijn Peperkamp** (ArtEZ), **Marlies Rijneveld** (Rietveld Academie), **Martin Rombouts** (ArtEZ). Zij ontvangen ieder een beurs van € 7.000 voor onder meer coaching, cursussen, materiaalkosten en reizen. Op www.slowwritinglab.nl en in Hoofdstuk 2 van dit jaarverslag leest u meer over de derde en vierde editie van het Slow Writing Lab.

De Kloof

Schrijvers **Alfred Birney**, **Babs Gons**, **Oek de Jong**, **Derek Otte**, **Nina Polak**, **Marja Puijs**, **Georgina Verbaan** en **Pieter Waterdrinker** zijn in 2018 geselecteerd voor *De Kloof*, de opvolger van drie edities van *Fluiten in het donker*. Zij ontvingen elk een beurs van € 5.000 voor het schrijven van een radiomonoloog. De resultaten kunnen als podcast worden beluisterd via vpro.nl/dekloof. Het programma *Nooit meer slapen* op NPO Radio 1 zond de monologen uit, omlijst door lange interviews met de schrijvers. Ook deze uitzendingen kunnen nog worden beluisterd.

Wanderlust: internationale context

Wanderlust, het programma voor internationale talentontwikkeling biedt schrijvers, programmamakers en tijdschriftredacteurs de gelegenheid hun kennis en vaardigheden te vergroten in een internationale en interdisciplinaire omgeving. Voor talentvolle schrijvers wordt samengewerkt met de Jan van Eyck Academie in Maastricht en met Deltaworkers in New Orleans. In 2018 werkten **Maarten van der Graaff** (twee maanden) en **Sytske van Koeveringe** (drie maanden) op de Jan van Eyck Academie. Beide residenties zijn gefinancierd door het Letterenfonds. Voor de residentieperiodes in 2019 zijn drie voorstellen

ontvangen, waarvan er twee zijn geselecteerd: **Nina Polak** en **Laura Broekhuysen** zullen volgend jaar aan de Van Eyck verblijven.

Kunstenaarsresidentie Deltaworkers ontving **Alma Mathijssen** (twee maanden). Zij deed in New Orleans onderzoek voor haar vierde roman en voor een aantal essays over haar persoonlijke ervaringen met de cultuur en geschiedenis van Louisiana. Eerder, in de winter van 2016 maakte Mathijssen een roadtrip door Louisiana en Mississippi. Tijdens een bezoek aan The Whitney Plantation realiseerde ze zich dat ook zij bijdraagt aan een racistische samenleving. Welke verhalen had zij zichzelf verteld om weg te kijken? Wat te doen met die kennis als mens en als schrijver?

Dean Bowen en **Simon(e) van Saarloos** zijn geselecteerd voor een verblijf bij Deltaworkers in 2019.

Daarnaast richt het Wanderlust-programma zich op de internationale ontwikkeling van bemiddelaars in de literatuur, zoals programmamakers en redacteurs van websites en tijdschriften. Zij kunnen een voorstel voorleggen.

In 2018 is een aanvraag van literair tijdschrift *Extaze* afgewezen en een aanvraag van literair tijdschrift *Liter* toegekend. Redacteurs **Christely van Mourik** en **Joyce Rondaij** ontvangen een Wanderlust-beurs. Samen met boekhandel/uitgever Librairie Les Insoltes en gastschrijver Abdelkader Benali willen zij een meertalige publicatie samenstellen van (Frans en Arabisch) werk van Marokkaanse auteurs (zie ook Hoofdstuk 2).

Projectsubsidies voor literaire vertalingen

*eerste toekenning

Met de projectsubsidies voor literaire vertalingen investeert het fonds in de kwaliteit van nog tot stand te komen literaire vertalingen in het Nederlands in alle genres: romans, verhalen, literaire non-fictie, poëzie, drama, en kinder- en jeugdboeken. Aanvragen kunnen zowel worden ingediend door beginnende als door ervaren vertalers. Voor de vertaling dient een modelcontract te zijn afgesloten met een reguliere uitgever. Bij de beoordeling spelen onder meer de literaire kwaliteit en de moeilijkheidsgraad van de brontekst en de literaire (vertaal)kwaliteit van eerder werk van de aanvrager een belangrijke rol.

In 2018 vroegen 18 vertalers voor de eerste keer een projectsubsidie aan, van 12 vertalers* is de eerste aanvraag gehonoreerd. Daarnaast werd voor het schrijven van een nawoord bij 13 vertalingen een aanvullend subsidiebedrag verstrekt.

Gerda Baardman voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Jane Gardam *Crusoe's Daughter*, Cossee, € 4.188, en voor haar aandeel in de vertaling van A.M. Homes *Days of Awe*, De Bezige Bij, € 3.859

Shulamith Bamberger voor de vertaling uit het Hebreeuws van Ayelet Gundar-Goshen *Hashkranit Vehair*, Atlas Contact, € 9.450

Jos den Bekker voor de vertaling uit het Spaans van Renato Cisneros *La distancia que nos separa*, De Geus, € 11.638

Hans van den Berg voor de vertaling uit het Italiaans van Umberto Eco *Sulle spalle dei giganti*, Prometheus, € 6.010

Monique ter Berg voor haar aandeel van de vertaling uit het Engels van A.M. Homes *Days of Awe*, De Bezige Bij, € 3.308, en van Virginia Woolf *A Room of One's Own*, Uitgeverij Chaos, € 3.438

Peter Bergsma voor de vertaling uit het Engels van John Steinbeck *East of Eden*, Van Oorschot, € 23.667

Lidwien Biekman voor haar vertaling uit het Engels van Maggie O'Farrell *I am, I am, I am*, Nijgh & Van Ditmar, € 6.026, en voor haar aandeel in de vertalingen van Rachel Kushner *The Mars Room*, Atlas Contact, € 4.835, en van Ottessa Moshfegh *My Year of Rest and Relaxation*, Hollands Diep, € 3.780

Maaïke Bijnsdorp voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Rachel Kushner *The Mars Room*, Atlas Contact, € 4.835

Erik Bindervoet voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van Ambrose Bierce *The Enlarged Devil's Dictionary*, Van Oorschot, € 8.215

Yond Boeke voor haar aandeel in de vertaling uit het Italiaans van Paolo Cognetti *Il ragazzo selvatico*, De Bezige Bij, € 1.555

Anneke Bok voor de vertaling uit het Engels van Lisa Thompson *The Light Jar*, Meis & Maas, € 5.803, en van Adam Baron *Boy Underwater*, Meis & Maas,

€ 4.652, en van Sara Collins *The Confessions of Frannie Langton*, Hollands Diep, € 10.973

Pauline de Bok voor de vertaling uit het Duits van Kristine Bilkau *Eine Liebe, in Gedanken*, Cossee, € 5.788

Jeroen Bons* voor de vertaling uit het Latijn van Marcus Tullius Cicero *De Officiis*, Historische Uitgeverij, € 4.274, en voor de vertaling uit het Grieks van Isocrates van Athene *[Redevoeringen]*, Historische Uitgeverij, € 5.806

Adri Boon voor de vertaling uit het Portugees van Clarice Lispector *Todos os Contos*, De Arbeiderspers, € 18.129

Edu Borger voor de vertaling uit het Frans van Georges Perec *L'attentat de Sarajevo*, De Arbeiderspers, € 4.305

Floor Borsboom voor haar aandeel in de vertalingen uit het Frans van Alice Zeniter *L'Art de perdre*, De Arbeiderspers, € 5.425, en van Monica Sabolo *Summer*, De Bezige Bij, € 3.150, en van Delphine Vigan *Les Loyautés*, De Geus, € 2.219

Tjalling Bos voor de vertaling uit het Engels van Laura Creedle *The Love Letters of Abelard and Lily*, Gottmer, € 7.815

Jan Robert Braat voor de vertaling uit het Russisch van Maria Stepanova *[Pamjati pamjati]*, De Bezige Bij, € 12.075

Linda Broeder* voor de vertaling uit het Engels van Leni Zumas *Red Clocks*, Atlas Contact, € 6.277

Paul Bruijn voor de vertaling uit het Engels van Viet Thanh Nguyen *The Refugees*, Marmer, € 5.586

Edgar de Bruin voor de vertaling uit het Tsjechisch van Egon Hostovský *Cizinec hledá byt*, Zirimiri Press, € 5.250

Mia Buursma voor haar aandeel in de vertaling uit het Spaans van Almudena Grandes *Los pacientes del doctor García*, Signatuur, € 14.863

Peter Claessens voor de vertaling uit het Duits van Jacob Burckhardt *Weltgeschichtliche Betrachtungen*, Boom, € 14.182

Kiki Coumans voor de vertaling uit het Frans van Charles Baudelaire *Correspondance I en II*, De Arbeiderspers, € 15.285, en van Maurice Blanchot *Au moment voulu*, Uitgeverij Vleugels, € 3.648, en van Paul Éluard *[Selectie uit 3 bundels]*, Uitgeverij Vleugels, € 6.521

Harm Damsma voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van Rebecca Makkai *The Great Believers*, Nieuw Amsterdam, € 8.528

Rikkie Degenaar voor haar aandeel in de vertaling uit het Spaans van Almudena Grandes *Los pacientes del doctor García*, Signatuur, € 14.863

Irene Dirkes voor de vertaling uit het Duits van Carolina Schutti *Einmal muss ich über weiches Gras gelaufen sein*, De Geus, € 2.296, en van Ulrich Alexander Boschwitz *Der Reisende*, Lebowsky, € 1.999

Toon Dohmen voor zijn aandeel in de vertaling uit het Frans van Marc-Antoine Mathieu *L'Origine*, Sherpa Strips, € 840, en van Riad Sattouf *L'Arabe du futur, deel IV*, De Geus, € 4.183

Pieter van der Drift voor zijn aandeel in de

vertalingen uit het Italiaans van Davide Morosinotto *Il rinomato catalogo Walker & Dawn*, Baeckens Books, € 3.833, en van Fabio Genovesi *Il mare dove non si tocca*, Signatuur, € 5.687

Mariella Duindam voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Aminatta Forna *Happiness*, Nieuw Amsterdam, € 5.280

Aleid van Eekelen-Benders voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Aminatta Forna *Happiness*, Nieuw Amsterdam, € 6.160

Maarten Elzinga voor de vertaling uit het Frans van René Daumal *La Grande Beuverie*, Uitgeverij Vleugels, € 3.645

Arie van der Ent voor de vertaling uit het Russisch van Marina Palej [*Lentniy kinoteatr*], Uitgeverij Douane, € 6.123

Anne Folkertsma voor de vertaling uit het Duits van Barbara Zoeke *Die Stunde der Spezialisten*, Cossee, € 6.557, en van een selectie verhalen van Hans Fallada *Junge Liebe zwischen Trümmern*, Cossee, € 1.625

Tineke Funhoff voor de vertaling uit het Engels van Danzy Senna *New People*, Brooklyn, € 6.300

Molly van Gelder voor de vertaling uit het Engels van Carson McCullers *The Member of the Wedding*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, € 5.744, en van Jennifer Clement *Gun Love*, De Bezige Bij, € 6.522, en voor haar aandeel in de vertaling van Valeria Luiselli *Lost Children Archive*, Das Mag, € 5.775

Rob Gerritsen voor de vertaling uit het Italiaans van Alessandro Piperno *Dove la storia finisce*, Atlas Contact, € 6.593

Lisette Graswinckel voor de vertaling uit het Engels van Katharine Dion *The Dependents*, Nieuw Amsterdam, € 8.610, en van Leonora Carrington *Introduction Marina Warner + Postscript bij Down Below*, € 893, en *The Complete Stories of Leonora Carrington*, € 1.150, beide voor Orlando Uitgevers.

Eef Gratama voor de vertaling uit het Frans van Ludovic Escande *L'Ascension du Mont Blanc*, De Arbeiderspers, € 3.150, en voor haar aandeel in de vertalingen uit het Frans van Monica Sabolo *Summer*, De Bezige Bij, € 3.150, en van Delphine Vigan *Les Loyautés*, De Geus, € 1.751

Martin de Haan voor de vertaling uit het Frans van Michel Houellebecq *Sérotonine*, De Arbeiderspers, € 9.135, en voor zijn aandeel in de vertaling van Joris-Karl Huysmans *En ménage*, Lebowski, € 4.339

Jan van der Haar voor de vertaling uit het Italiaans van Giorgio Bassani *Dentro le mura*, De Bezige Bij, € 7.508, en van Giorgio Bassani *Gli occhiali d'oro*, De Bezige Bij, € 3.413, en van Roberto Saviano *Bacio feroce*, De Bezige Bij, € 10.973, en van Pia Pera *Al giardino ancora non l'ho detto*, Cossee, € 6.101

Wim Hartog voor de vertaling uit het Russisch van Konstantin Paustovski *Verhalen, Zwerftochten, Essays uit verzameld werk*, Van Oorschot, € 19.005

Goverdien Hauth-Grubben voor de vertaling uit het Duits van Sasha Marianna Salzmann *Ausser sich*, Atlas Contact, € 10.493, en van Ronen Steinke *Der*

Muslim und die Jüdin, Querido, € 4.095

Hanneke van der Heijden voor de vertaling uit het Turks van Adalet Ağaoğlu *Ölmeye yatmak*, Uitgeverij Jurgen Maas, € 14.310

Ria van Hengel voor de vertaling uit het Duits van Friedrich Dürrenmatt *Erzählungen, band 21 und 24 (selectie)*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, € 3.896, en van Klaus Mann *Der Vulkan*, Querido, € 19.688

Robbert-Jan Henkes voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van Ambrose Bierce *The Enlarged Devil's Dictionary*, Van Oorschot, € 8.215

Rebekka Hermán Mostert voor de vertaling uit het Hongaars van Banffy Miklos *És hijával találtattál*, Atlas Contact, € 21.840

Nicolette Hoekmeijer voor de vertaling uit het Engels van Carys Davies *West*, Meulenhoff, € 3.570, en van Aja Gabel *The Ensemble*, Ambo|Anthos, € 10.763, en van Toni Morrison *The Origin of Others*, De Bezige Bij, € 1.995, en voor haar aandeel in de vertaling van Valeria Luiselli *Lost Children Archive*, Das Mag, € 5.775

Adriaan van der Hoeven* voor zijn aandeel in de vertaling uit het Deens van Dorthe Nors *Kort over Canada*, Podium, € 1.287

Rokus Hofstede voor zijn aandeel in de vertaling uit het Frans van Joris-Karl Huysmans *En ménage*, Lebowski, € 8.677

Hero Hokwerda voor de vertaling uit het Grieks van een keuze uit het proza van K.P. Kavafis, Historische Uitgeverij, € 14.861

Jeanne Holierhoek voor de vertaling uit het Frans van Michel Foucault *Histoire de la sexualité*, Boom, € 16.887

Liesbeth Huijter* voor de vertaling uit het Noors van Ruth Lillegraven *Sigd*, Azul Press, € 7.371

Astrid Huisman voor haar aandeel in de vertalingen uit het Engels van Oyinkan Braithwaite *My Sister, the Serial Killer*, Pluim, € 2.176, en van Charmaine Craig *Miss Burma*, Meulenhoff, € 6.537

Jenny de Jonge voor de vertaling uit het Engels van Lissa Evans *Small Change for Stuart*, Gottmer, € 4.544, en van Kevin Brooks *Dogchild*, De Harmonie, € 14.385, en van Katherine Rundell *The Wolf Wilder*, Luitingh-Sijthoff, € 5.231

Johannes Jonkers voor de vertaling uit het Engels van Elizabeth Taylor *Mrs Palfrey at the Claremont*, Uitgeverij Karmijn, € 5.439

Marianne Kaas voor de vertaling uit het Frans van Frederic Beigbeder *Une vie sans fin*, De Geus, € 7.007, en van Véronique Olmi *Bakhita*, De Geus, € 11.421

Jan Bert Kanon voor de vertaling uit het Duits van Joachim Meyerhoff *Die Zweisamkeit der Einzelgänger*, Signatuur, € 12.431

Rogier van Kappel* voor de vertaling uit het Engels van Martha C. Nussbaum *The Monarchy of Fear: A Philosopher Looks at Our Political Crisis*, Atlas Contact, € 7.245, en van George Monbiot *Out of the Wreckage*, Lemniscaat, € 5.565

Edith Koenders voor haar aandeel in de vertaling uit het Noors van Jon Fosse *Melancholia I*, Uitgeverij

Oevers, € 5.331, en voor haar aandeel in de vertaling uit het Deens van Dorthe Nors *Kort over Canada*, Podium, € 1.502

Inge Kok voor de vertaling uit het Engels van Elizabeth Jane Howard *Casting Off*, Atlas Contact, € 19.236, en van Kate Atkinson *Transcription*, Atlas Contact, € 11.128

Maartje de Kort voor de vertaling uit het Portugees van David Machado *Índice médio de felicidade*, De Geus, € 7.797

Sophie Kuiper voor de vertaling uit het Zweeds van Carolina Setterwall *Låt oss hoppas på det bästa*, Ambo|Anthos, € 12.758

Barbara de Lange voor de vertaling uit het Engels van Virginia Woolf *How Should One Read a Book?*, Bijleveld, € 8.580, en van Anne Tyler *Clock Dance*, Prometheus, € 7.890

Paul van der Lecq voor de vertaling uit het Engels van Julia Blackburn *Time Song. Journeys in Search of Doggerland*, De Bezige Bij, € 6.825, en van Nick Hunt *Where the Wild Winds Are*, Thomas Rap, € 7.980

Mark Leenhouts voor zijn aandeel in de vertaling uit het Chinees van Cao Xueqin *Honglouloumeng*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, € 8.400

Auke Leistra voor de vertaling uit het Engels van Paul Theroux *Figures in a Landscape: People and Places*, Atlas Contact, € 17.777, en van Louis de Bernières *So Much Life Left Over*, De Arbeiderspers, € 9.891

Harrie Lemmens voor de vertaling uit het Portugees van Rui Córias [een selectie uit de poëzie], Uitgeverij Vleugels, € 4.835, en van António Lobo Antunes *Para Aquela Que Está Sentada No Escuro*, Ambo|Anthos, € 12.831, en van José Eduardo Agualusa *A sociedade dos sonhadores involuntários*, Koppertnik, € 6.235

Nan Lenders voor de vertaling uit het Engels van Maz Evans *Who Let the Gods Out?*, Meis & Maas, € 7.025

Inger Limburg voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Michael Ondaatje *Warlight*, Nieuw Amsterdam, € 3.848

Saskia van der Lingen voor de vertaling uit het Engels van Max Porter *Lanny*, De Bezige Bij, € 4.914

Clementine Luijten voor de vertaling uit het Zweeds van Kjell Westö *Den svavelgula himlen*, De Geus, € 13.688

Silvia Marijnissen voor haar aandeel in de vertaling uit het Chinees van Cao Xueqin *Honglouloumeng*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, € 8.400, en van Ye Mimi [Ik wist niet dat jij niet wist dat ik niet wist], Uitgeverij Vleugels, € 4.095

Sanne van der Meij voor de vertaling uit het Frans van Violaine Huisman *Fugitive parce que reine*, De Geus, € 6.534, en van Geoffroy de Lagasnerie *L'art de la révolte*, Leesmagazijn, € 3.132, en van Veronique Bizot *Mon couronnement*, Uitgeverij Vleugels, € 1.935

Caroline Meijer voor de vertaling uit het Engels van Patrick deWitt *French Exit*, Nijgh & Van Ditmar,

€ 5.520

Kees Meiling voor de vertaling uit het Hebreeuws van Aharon Appelfeld *Timahon (Astonishment)*, Ambo|Anthos, € 6.631

Emilia Menkveld voor de vertaling uit het Italiaans van Nicola Gardini *Viva il latino*, Wereldbibliotheek, € 8.658

Janneke van der Meulen voor de vertaling uit het Duits van Joseph Roth *Die Erzählungen*, Atlas Contact, € 2.730

Irene van de Mheen voor de vertaling uit het Spaans van Andrés Barba *República luminosa*, De Bezige Bij, € 4.725

Janny Middelbeek-Oortgiesen voor de vertaling uit het Zweeds van Jonas Hassen Khemiri *Pappa-klausulen*, Nijgh & Van Ditmar, € 8.749, en van Majgull Axelsson *Ditt liv och mitt*, De Geus, € 8.544

Niek Miedema voor zijn aandeel in de vertalingen uit het Engels van Jesmyn Ward *Sing, Unburied, Sing*, Atlas Contact, € 4.114, en van Margaret Wilkerson Sexton *A Kind of Freedom*, Nieuw Amsterdam, € 4.148, en van Rebecca Makkai *The Great Believers*, Nieuw Amsterdam, € 8.528, en van Barry Hines *A Kestrel for a Knave*, Podium, € 2.730

Anita van der Molen* voor de vertaling uit het Litouws van Leonidas Donskis *Mažoji Europa, esteto žemelapis*, Garant Uitgevers, € 2.430

Femke Muller voor de vertaling uit het Deens van Knud Sønderby *To mennesker mødes*, Uitgeverij Oevers, € 5.145

Liesbeth van Nes voor de vertaling uit het Frans van Eric Vuillard *L'ordre du jour*, Meulenhoff, € 2.589

Jan de Nijs voor de vertaling uit het Engels van Andrew Ridker *The Altruists*, Ambo|Anthos, € 9.700

Arjaan van Nimwegen voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van David Vann *Halibut on the Moon*, De Bezige Bij, € 4.699

Thijs van Nimwegen voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van David Vann *Halibut on the Moon*, De Bezige Bij, € 4.699

Jelle Noorman voor de vertaling uit het Engels van Richard Powers *The Overstory*, Atlas Contact, € 18.283

Heleen Oomen* voor de vertaling uit het Spaans van Agustina Bazterrica *Cadáver exquisito*, Atlas Contact, € 4.271

Frans Oosterholt voor de vertaling uit het Catalaans van Baltasar Porcel *Cavalls cap a la fosca*, Menken Kasander & Wigman Uitgevers, € 10.606, en voor de vertaling uit het Spaans van Fernando del Paso *Noticias del Imperio*, Bananafish, € 44.090

Marcel Otten voor de vertaling uit het IJslands van Jón Kalman Stefánsson *Saga Ástu*, Ambo|Anthos, € 11.340

Hilde Pach voor de vertaling uit het Hebreeuws van Janiv Izckovits *Tikoen achar chatsot*, De Geus, € 17.325

Harry Pallemans voor de vertaling uit het Engels van Manu Joseph *Miss Laila, Armed and Dangerous*, Podium, € 5.460

Janneke Panders voor de vertaling uit het Duits van

Olga Grjasnowa *Gott ist nicht schüchtern*, De Bezige Bij, € 3.297, en van Ronja von Rönne *Wir kommen*, Leesmagazijn, € 4.347

Ruud van de Plassche voor de vertaling uit het Engels van Edith Hall *Aristotle's Way: How Ancient Wisdom Can Change Your Life*, Uitgeverij Ten Have, € 8.400

Els van der Pluijm voor de vertaling uit het Italiaans van Helena Janeczek *La ragazza con la Leica*, De Bezige Bij, € 9.765, en van Roberto Calasso *L'innominabile attuale*, Wereldbibliotheek, € 7.030

Jantsje Post voor de vertaling uit het Duits van Alina Herbing *Niemand ist bei den Kälbern*, De Arbeiderspers, € 5.310

Ard Posthuma voor de vertaling uit het Frans van Georges Bernanos *Monsieur Ouine*, Uitgeverij Vleugels, € 12.476

Charlotte Pothuizen* voor de vertaling uit het Pools van Maja Wolny *Księgobójca*, Manteau, € 5.438

Kitty Pouwels voor de vertaling uit het Portugees van Geovani Martins *O sol na cabeça*, Atlas Contact, € 3.041, en voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Jane Gardam *Crusoe's Daughter*, Cossee, € 4.188

Lucienne Pruijs voor de vertaling uit het Duits van Mariana Leky *Die Herrenausstatterin*, Nieuw Amsterdam, € 4.495

Nadia Ramer voor de vertaling uit het Spaans van Juan Gómez Bárcena *Kanada*, Wereldbibliotheek, € 4.935

Josephine Rijnaarts voor de vertaling uit het Duits van Ilija Trojanow *Nach der Flucht*, De Geus, € 1.404

Lucie van Rooijen voor haar aandeel in de vertaling uit het Engels van Michael Ondaatje *Warlight*, Nieuw Amsterdam, € 3.848

Els de Roon Hertoge voor de vertaling uit het Engels van Ayesha Harruna Attah *The Hundred Wells of Salaga*, Orlando Uitgevers, € 2.880, en van Isabel Waidner *Gaudy Bauble*, Leesmagazijn, € 1.393

Josephine Ruitenbergh voor de vertaling uit het Engels van Mick Kitson *Sal*, Cossee, € 8.025

Karina van Santen voor haar aandeel in de vertalingen uit het Engels van Simon Schama *Rough Crossings*, Atlas Contact, € 9.345, en van Ali Smith *Autumn*, Prometheus, € 2.459, en van Ali Smith *Winter*, Prometheus, € 3.623

Hilda Schraa voor de vertaling uit het Italiaans van Fleur Jaeggy *Sono il fratello di XX*, Koppertnik, € 2.626

Roel Schuyt voor de vertaling uit het Bulgaars van Ina Vălcanova *[Ostrov Krach]*, De Geus, € 5.647, en voor de vertaling uit het Sloveens van Nataša Kramberger *Nebesa v robidah*, De Geus, € 8.261

Jan Sietsma voor de vertaling uit het Duits van Heinrich Heine *'Geständnisse' en 'Memoiren'*, De Arbeiderspers, € 4.274, en van Walter Benjamin *Gesammelte Schriften I-II (selectie)*, Octavo, € 9.556

Manon Smits voor haar vertaling uit het Italiaans van Silvia Avallone *Da dove la vita è perfetta*, De Bezige Bij, € 9.975, en voor haar aandeel in de vertalingen

van Davide Morosinotto *Il rinomato catalogo Walker & Dawn*, Baeckens Books, € 3.833, en van Fabio Genovesi *Il mare dove non si tocca*, Signatuur, € 5.687

Chiel van Soelen voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van Ramachandra Guha *Gandhi: The Years That Changed the World*, Nieuw Amsterdam, € 22.680

Carolien Steenbergen* voor de vertaling uit het Frans van Mahir Guven *Grand frère*, Ambo|Anthos, € 9.051, en voor de vertaling uit het Italiaans van Carlo Lucarelli *Intrigo italiano. Il ritorno del commissario De Luca*, Serena Libri Uitgeverij, € 4.456

Paula Stevens voor de vertaling uit het Noors van Lars Mytting *Søsterklokkene*, Atlas Contact, € 14.879

Tjadine Stheeman voor de vertaling uit het Engels van David Sedaris *Calypso*, Lebowski, € 6.552, en van Kristen Roupenian *You Know You Want This*, Nieuw Amsterdam, € 7.331, en voor haar aandeel in de vertaling van Ottessa Moshfegh *My Year of Rest and Relaxation*, Hollands Diep, € 3.780

Annelous Stiggelbout voor de vertaling uit het Chinees van Cao Wenxuan *Hei mao en Tou wawa de ren*, Leonon Kinderboeken, € 788

Lisa Thunnissen* voor de vertaling uit het Spaans van Eduardo Halfon *El boxeador polaco & La pirueta & Monasterio*, Wereldbibliotheek, € 6.484, en van Eduardo Halfon *Signor Hoffman en Duelo*, Wereldbibliotheek, € 4.538

Willem van Toorn voor de vertaling uit het Duits van Franz Kafka *Schriften aus dem Nachlass*, Athenaeum-Polak & Van Gennepe, € 9.411

Pieter van der Veen voor zijn aandeel in de vertaling uit het Engels van Ramachandra Guha *Gandhi: The Years That Changed the World*, Nieuw Amsterdam, € 15.120

Jabik Veenbaas voor de vertaling uit het Engels van Thomas Paine *Rights of Man*, Wereldbibliotheek, € 10.050

Rob van der Veer voor de vertaling uit het Afrikaans van Karel Schoeman *Die hemeltuyn*, Uitgeverij Aldo Manuzio, € 6.069, en van Wilma Stockenström *Abjater wat so lag*, Uitgeverij Brevier, € 5.177

Ruben Verhasselt voor de vertaling uit het Hebreeuws van Sayed Kashua *Akov acharsjinoejiem*, Ambo|Anthos, € 6.321, en van Ilana Hammerman *Isja levada*, De Bezige Bij, € 8.820

Joris Vermeulen voor de vertaling uit het Engels van Nico Walker *Cherry*, De Bezige Bij, € 8.925

Marijke Versluys voor de vertaling uit het Engels van Rachel Cusk *Kudos*, De Bezige Bij, € 6.143

Mirjam de Veth voor de vertaling uit het Frans van Alphonse Allais *Oeuvres anthumes*, Uitgeverij Vleugels, € 3.464, en van Marie Darrieussecq *Notre vie dans les forêts*, De Arbeiderspers, € 4.573, en van Albert Cossery *Les couleurs de l'infamie*, Uitgeverij Jurgen Maas, € 3.952

Jacqueline Visscher voor de vertaling uit het Spaans van Cristina López Barrio *Niebla en Tángier*, Wereldbibliotheek, € 8.431

Willem Visser voor de vertaling uit het Duits

van Edmund Husserl *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie*, Boom, € 4.846

Annemarie Vlamming voor de vertaling uit het Duits van Juli Zeh *Leere Herzen*, Ambo|Anthos, € 6.962, en van Marion Poschmann *Die Kieferninseln*, Ambo|Anthos, € 3.632

Ronald Vlek voor de vertaling uit het Engels van Julian Barnes *The Only Story*, Atlas Contact, € 7.350, en van Hernán Díaz *In the Distance*, Atlas Contact, € 8.526

Pietha de Voogd voor haar aandeel in de vertaling uit het Italiaans van Paolo Giordano *Divorare il cielo*, De Bezige Bij, € 6.825

Lette Vos* voor de vertaling uit het Engels van Tara Isabella Burton *Social Creature*, De Geus, € 7.185, en van Billy O'Callaghan *My Coney Island Baby*, Ambo|Anthos, € 6.306, en van Tara Westover *Educated*, De Bezige Bij, € 10.511, en van Lisa Appignanesi *Everyday Madness. On Grief, Anger, Loss and Love*, De Bezige Bij, € 5.580

Martine Vosmaer voor haar aandeel in de vertalingen uit het Engels van Ali Smith *Winter*, Prometheus, € 3.623, en van Simon Schama *Rough Crossings*, Atlas Contact, € 9.345, en van Ali Smith *Autumn*, Prometheus, € 2.459

Arie van der Wal voor de vertaling uit het Spaans van Emiliano Monge *Las tierras arrasadas*, Wereldbibliotheek, € 9.576

Roos van de Wardt voor haar aandeel in de vertalingen uit het Engels van Charmaine Craig *Miss Burma*, Meulenhoff, € 6.537, en van Oyinkan Braithwaite *My Sister, the Serial Killer*, Pluim, € 2.176

Monse Weijers voor de vertaling uit het Russisch van Joeri Kazakov [*Teddi - istorija odnogo medvedja*], De Wilde Tomaat, € 1.792

Maarten van der Werf voor de vertaling uit het Engels van David Olusoga *First Contact / The Cult of Progress*, Athenaeum-Polak & Van Gennep, € 5.644

Mark Wildschut voor de vertaling uit het Duits van Bettina Stangneth *Lügen lesen*, Atlas Contact, € 5.198, en van Markus Gabriel *Der Sinn des Denkens*, Boom, € 9.995, en van Thomas Macho *Das Leben nehmen*, Boom, € 15.540

Regina Willemse voor de vertaling uit het Engels van Jim Crace *The Melody*, De Geus, € 7.322

Eva Wissenburg voor de vertaling uit het Frans van Olivier Bourdeaut *Pactum salis*, Wereldbibliotheek, € 6.090, en van Cécile Wajsbrot *Caspar-Friedrich-Strasse*, Uitgeverij Vleugels, € 2.363

Martine Woudt voor haar aandeel in de vertalingen uit het Frans van Olivier Guez *La Disparition de Josef Mengele*, Meulenhoff, € 3.045, en van Alice Zeniter *L'Art de perdre*, De Arbeiderspers, € 5.425

Nele Ysebaert voor de vertaling uit het Frans van Benoîte Groult *Journal d'Irlande*, Meulenhoff Boekery, € 9.820

Individuele deskundigheidsbevordering vertalers in en uit het Nederlands i.s.m. het Expertisecentrum Literair Vertalen

In samenwerking met de Nederlandse en Vlaamse letterenfonds facilliteert het Expertisecentrum Literair Vertalen (ELV) een drietal vormen van individuele begeleiding voor literair vertalers gedurende meerdere stadia van hun carrière.

Beginnende vertalers zonder vertaalopdracht kunnen in aanmerking komen voor een **ontwikkelingsbeurs**, waarbij zij met een ervaren vertaler aan de slag gaan met de vertaling van een zelf gekozen kort verhaal of een literair fragment. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de praktische kant van een vertaalloopbaan, met als beoogd resultaat de publicatie in een literair tijdschrift of publicatie van het gekozen boek. Vanaf 2018 zijn er twee sluitingsdata per jaar ingesteld.

Vertalers komen in aanmerking voor een **mentoraat** als zij beschikken over een modelcontract en aan het begin staan van hun vertaalcarrière. De beginnende vertaler wordt bij het vertalen van een literair werk begeleid door een ervaren vertaler, waarbij het belangrijkste doel is om de opgedane kennis bij deze en volgende vertaalopdrachten in de praktijk te brengen.

Een ervaren vertaler komt in aanmerking voor individuele begeleiding in de vorm van een **coachings-traject** als hij voor een vertaling specifieke kennis mist. De mentoren zijn zeer ervaren literair collega's of adviseurs die gespecialiseerd zijn op een bepaald gebied.

Het ELV verzorgt alle aanvragen. De helft van de kosten voor een ontwikkelingsbeurs of mentoraat wordt betaald door het ELV, de andere helft komt voor rekening van het betreffende fonds. Een coachingstraject wordt volledig gefinancierd door het Letterenfonds.

In 2018 zijn er elf **ontwikkelingsbeurzen** aangevraagd en zes toegekend. Eén project is in 2018 afgerond, de rest is startende of bezig.

Vertalers: Koen Boelens & Helen Zwaan (afgerond, vertaling gepubliceerd bij Meis & Maas)

Mentor: Anneke Bok

Titel: *Real Pigeons Fight Crime*

Auteur: Andrew McDonald

Brontaal: Engels

Vertaler: Mattanja van den Bos

Mentor: Jan Gielkens

Titel: *Romeo und Julia*

Auteur: Gerhard Falkner

Brontaal: Duits

Vertaler: Bart Gerrits

Mentor: Yolanda Bloemen

Titel: *Tobol. Velen zijn geroepen*

Auteur: Aleksej Ivanov

Brontaal: Russisch

Vertaler: Maaïke Harkink
Mentor: Niek Miedema
Titel: *As Meat Loves Salt*
Auteur: Maria McCann
Brontaal: Engels

Vertaler: Joep Harmsen
Mentor: Brigitte Coopmans
Titel: *El alien agropecuario*
Auteur: Carlos Velázquez
Brontaal: Spaans

Vertalers: Jeltje Snel & Toon Theuwis
Mentor: Roos van de Wardt
Titel: *Improvement*
Auteur: Joan Silber
Brontaal: Engels

In 2018 zijn vier **mentoraten** voor vertalers **in** het Nederlands en zes mentoraten voor vertalers **uit** het Nederlands toegekend.

Vertalers in het Nederlands:

Vertaler: Elbert Besaris
Mentor: Jan Gielkens
Titel: *Fliegende Hunde*
Auteur: Wlada Kolosowa
Brontaal: Duits

Vertaler: Callas Nijskens
Mentor: Lisette Graswinckel
Titel: *Everything under*
Auteur: Daisy Johnson
Brontaal: Engels

Vertaler: Tieske Slim (afgerond)
Mentor: Kees Mercks
Titel: *Truchlivý Bůh*
Auteur: Jiří Kratochvíl
Brontaal: Tsjechisch

Vertaler: Tobias Wals (afgerond)
Mentor: Marina Snoek
Titel: *Vorosjlovhrad*
Auteur: Serhij Zjadan
Brontaal: Oekraïens

Vertalers uit het Nederlands:

Vertaler: Josipa Dvoraček
Mentor: Radovan Lučić
Titel: *De ijsmakers*
Auteur: Ernest van der Kwast
Doeltaal: Kroatisch

Vertaler: Annamária Vrbová
Mentor: Paula Kyselica
Titel: *Dier, bovendier*
Auteur: Frank Westerman
Doeltaal: Slowaaks

Vertaler: Elitsa Petrova Koleva
Mentor: Aneta Dantcheva-Manolova
Titel: *Eline Vere*
Auteur: Louis Couperus
Doeltaal: Bulgaars

Vertaler: Irene Rama
Mentor: Roel Schuyt
Titel: *En we noemen hem*
Auteur: Marjolijn van Heemstra
Doeltaal: Albanees

Vertaler: Noëlle Michel
Mentor: Mireille Cohendy
Titel: *Sergej Diaghilev - Een leven voor de kunst*
Auteur: Sjeng Scheijen
Doeltaal: Frans

Vertaler: Kristen Gehrman
Mentor: Michele Hutchinson
Titel: *Sonny Boy*
Auteur: Annejet van der Zijl
Doeltaal: Engels

In 2018 is één **coachingstraject** aangevraagd, toegekend en afgerond.

Vertaler: Ard Posthuma
Mentor: Daniel Cunin
Titel: *Monsieur Ouine*
Auteur: Georges Bernanos
Brontaal: Frans

The Chronicles & De Vertalersfabriek

In samenwerking met het Crossing Border Festival in Den Haag is in 2018 voor de twaalfde keer *The Chronicles* georganiseerd. Het Letterenfonds verstrekke hiervoor een bijdrage van 6.000 euro. Ieder jaar doet een aantal jonge Nederlandse en internationale auteurs verslag van het festival. Een team van eveneens beginnende en veelbelovende vertalers vertaalde hun columns:

Dean Bowen werd in het Spaans vertaald door **Carmen Clavero Fernández**, **Radna Fabias** werd in het Engels vertaald door **Scott Emblen-Jarrett**, **Lana Lux** werd uit het Duits vertaald door **Joyce Bekkers**, **Mauro Libertella** werd uit het Spaans vertaald door **Joep Harmsen**, en **Sharlene Teo** werd uit het Engels vertaald door **Koen Boelens**. Daarbij kregen zij begeleiding in de vorm van een masterclass met als mentoren Jan de Jager (Nederlands-Spaans), Michele Hutchison (Nederlands-Engels), Jan Gielkens (Duits-Nederlands), Lisa Thunnissen (Spaans-Nederlands) en Peter Bergsma (Engels-Nederlands).

Alle verhalen zijn te vinden op thechronicles.eu; tijdens het festival (op zaterdag 3 november) ging Jelko Arts in de Centrale Bibliotheek in Den Haag met alle deelnemers in gesprek over hun samenwerking.

Aansluitend werkten de vertalers in de zogeheten Vertalersfabriek in het Vertalershuis Amsterdam, twee weken lang aan nog niet eerder vertaalde teksten van 'hun' Chronicles-auteurs. Ze werden daarbij begeleid door ervaren vertalers Jan de Jager (Nederlands-Spaans), Michele Hutchison en Jonathan Reeder (beiden Nederlands-Engels), Josephine Rijnaarts (Duits-Nederlands), Irene van de Mheen (Spaans-Nederlands) en Guido Golüke (Engels-Nederlands). Ook de Nederlandse auteurs, Dean Bowen en Radna Fabias, kwamen in het Vertalershuis langs om met de vertalers in gesprek te gaan. Op vertalershuis.nl is een blog te vinden met reacties van de deelnemers.

Eregelden

Sinds 1992 wordt door het fonds de regeling eregelden uitgevoerd waarbij bij aanvang ongeveer 25 oudere schrijvers en vertalers een jaarlijks eregeld ontvingen. Deze regeling is medio 2012 in opdracht van het Ministerie van OCW stopgezet; nieuwe toekenningen zijn niet meer mogelijk. Zij die reeds een eregeld kregen toegekend van het Nederlands Letterenfonds zullen dit ook in de toekomst blijven ontvangen.

Reeds voor 1960 verleende het toenmalige ministerie van CRM eregelden aan letterkundigen. Kunstenaarsverenigingen konden leden voor deze eregelden voordragen. In 1992 hevelde het ministerie het lopende 'eregeldbudget' over naar het fonds. Een eregeld werd verleend op grond van de verdiensten van de schrijver of vertaler voor de Nederlandstalige of de Friestalige literatuur, de leeftijd van de schrijver en de daarmee verband houdende vermindering van de mogelijkheid het schrijven- en/of vertalerschap op de oude voet voort te zetten. De hoogte van de subsidie is maximaal 7.500 euro per jaar.

In 2018 ontvingen 12 schrijvers en vertalers een eregeld: J.M.A. Biesheuvel, Remco Campert, Aline Glastra van Loon, Anton Haakman, Margriet Heymans, Else Hoog, Hannes Meinkema, Marga Minco, Els Pelgrom, Ton van Reen, Bea Vianen (†) en Frans van Woerden.

Marga Minco kreeg in 2018 de P.C. Hooftprijs 2019 toegekend; Remco Campert ontving de eerste Kunstenpenning van de Akademie van Kunsten.

† Bea Vianen is op 6 januari 2019 in Paramaribo te Suriname op 83-jarige leeftijd overleden.

Reiskosten buitenland

Met deze regeling stelt het Letterenfonds subsidies beschikbaar ter vergoeding van reiskosten voor de deelname van Nederlands- of Friestalige auteurs en vertalers in het Nederlands aan literaire programma's, manifestaties en/of promotionele activiteiten ten behoeve van vertaald eigen werk in het buitenland – de zogenoemde **promotiereizen**, dan wel ter vergoeding van reiskosten buitenland (inclusief Bonaire, Sint-Eustatius en Saba en Aruba, Curaçao en Sint Maarten) gemaakt ten behoeve van totstandkoming van nieuw literair werk: de zogenoemde **studiereizen**. Het Letterenfonds stelt ook beurzen beschikbaar voor de deelname van Nederlands- en Friestalige auteurs en vertalers aan enkele **writer-in-residence programma's** in het buitenland.

In 2018 zijn de volgende aanvragen voor een **promotiereis** gehonoreerd:

6 mei 2017: **Frank Keizer** neemt deel aan European Poetry Night in Londen (Verenigd Koninkrijk), € 192
3 oktober-7 oktober 2017: **Hagar Peeters** bezoekt het Kistrech Poetry festival in Kenia waar ze een selectie in het Engels vertaalde gedichten voor zal dragen, Nairobi (Kenia), € 815

6 december-10 december 2017: **Hafid Bouazza** neemt deel aan Rome Book Fair ter promotie van de Italiaanse editie van *De voeten van Abdullah*, Rome (Italië), € 206

25 januari-28 januari: **Rutger Bregman** neemt deel aan Hay Festival in Cartagena ter promotie van de Spaanse editie van *Gratis geld voor iedereen*, Cartagena de Indias (Colombia), € 1.035

31 januari-5 februari: **Kira Wuck** en **Mustafa Stitou** naar Bhubaneshwar ter promotie van het Nederlandse themanummer van poezietijdschrift *The Enchanting Verses Literary Review*, Bhubaneshwar (India), € 1.465

4 februari-4 maart: Vertaler **Mowaffik al Sawad** naar Irak voor het voordragen van poëzie van vier Nederlandse dichters bij Barsa Association Art and Culture en Iraqi Writers Union, Basra (Irak), € 633

6 februari-11 februari: **Ellen Deckwitz** neemt deel aan het Festival Internacional de Poesía de Buenos Aires, Buenos Aires (Argentinië), € 650

11 februari-17 februari: **Maria Barnas** neemt deel aan het Internationale Poëziefestival in Granada, (Nicaragua), € 634

26 februari-13 maart: **Ewoud Kieft** neemt deel aan het International Festival of Books and Authors in, Kochi (India), € 869

28 februari-3 maart: **Joke Hermsen** naar Beograd en Novisad voor de presentatie van en lezingen over de Servische editie van *Kairos*, Beograd (Servië), € 373

1 maart-4 maart: **Jan Brokken** presenteert de Italiaanse editie van *De gloed van Sint-Petersburg* tijdens Una Montagna di Libri Cortina d'Ampezzo, Cortina d'Ampezzo (Italië), € 200

7 maart-11 maart: **Jan Baeke**, **Tsead Bruinja**,

Thomas Möhlmann, **Ester Naomi Perquin**, **Geart Tigchelaar**, **Frank Starik** en **Sigrid Kinga** nemen deel aan Stanza International Poetry Festival in Edinburgh, St Andrews (Groot-Brittannië), € 1.740
13 maart-14 maart: **Bert Wagendorp** naar België voor twee lezingen van de Duitse editie van *Ventoux*, Sankt Vith, Luik (België), € 110

20 maart-21 maart: bezorger **Bart Wallet** neemt deel aan de presentatie van de Duitse editie van *'s Nachts droom ik van vrede* van Carry Ulreich, Berlijn (Duitsland), € 116

20 maart-24 maart: **Maarten van der Graaff** neemt deel aan het Goran Poetry Festival en geeft lezingen in Zagreb, Rijeka, Lukovdol en Labin (Kroatië), € 173

20 maart-22 maart: **Mustafa Stitou** neemt deel aan The World Poetry Day in Malmö en Lund, Malmö (Zweden), € 157

21 maart-23 maart: **Frank Westerman** naar Padova ter promotie van de Italiaanse editie van *Een woord, een woord*, Padova (Italië), € 207

24 maart-7 april: **Frank Westerman** presenteert *El negro en ek* tijdens het Kleine Karoo Literatuurfestival in Oudtshoorn, Cape Town, Stellenbosch, Prins Albert, en Pretoria (Zuid-Afrika), € 1.100

25 maart-29 maart: **Sjoerd Kuypers** neemt deel aan de Bologna Book Fair en geeft lezingen op een basisschool, Bologna (Italië), € 380

28 maart-25 mei: **Pauline de Bok** naar Duitsland ter promotie van de Duitse editie van *Buit*, Steinhorst (Duitsland), € 115

2 april-6 april: **Jaap Robben** presenteert de Tsjechische editie van *Birk* in Praag en Brno (Tsjechië), € 90

2 april-21 januari: **Nachoem Wijnberg** naar de VS voor een tour in Californië ten behoeve van de Amerikaanse editie van *Van groot belang* en deelname aan het PEN Festival in New York (Verenigde Staten), € 1.500

5 april-10 april: **Erik Lindner** en **Hannah van Binsbergen** nemen deel aan het European Poetry Festival in Londen, London (Groot-Brittannië), € 412

11 april-24 april: **Marit Törnqvist** naar Iran voor lezingen en workshops, Teheran (Iran), € 1.066

17 april-20 april: **Sjoerd Kuypers** neemt deel aan een vertaalworkshop op de Adam Mickiewicz Universiteit in Poznan (Polen), € 300

19 april-22 april: **Emy Koopman** neemt deel aan de European First Novel Festival in Boedapest (Hongarije), € 160

23 april-25 april: vertaler **Paul Vincent** (Groot-Brittannië) neemt deel aan het eerste Fries Geesteswetenschappelijk Congres (Conference on Frisian Humanities) in Stadsschouwburg De Harmonie in Leeuwarden, € 201

26 april-30 april: **Tommy Wieringa** neemt deel aan het Bay Area Book Festival, Berkeley (Verenigde Staten), € 1.089

1 mei-26 juni: **Hedy Tjin**, **Patricia Kaersenhout**, **Tunde Adefiyole**, **Jeffrey Spalburg**, **Jeanne Holierhoek** en **Esther Duysker** nemen deel aan The African Diaspora Safe Space, in het kader van de

residentie van Neske Beks in het Van Doesburghuis in Parijs (Frankrijk), € 780

4 mei-7 mei: **Marente de Moor** neemt deel aan het Istanbul International Literature Festival, Istanbul (Turkije), € 175

12 mei-15 mei: **Kader Abdolah** neemt deel aan de Boekenbeurs in Turijn (Italië), € 213

18 mei-21 juni: **Bas Kwakman** neemt deel aan het Poeziëfestival in Vicenza (Italië), € 243

24 mei-27 mei: **Jente Posthuma** neemt deel aan het European Festival of the First Novel in Kiel (Duitsland), € 550

27 mei-2 juni: **Kader Abdolah** op promotietour in Italië t.b.v. de Italiaanse editie van *Salam Europa!*, in Carpi, Milano, Erba, Pinerolo en Ivrea (Italië), € 219

30 mei-1 juni: **Frenk Meeuwse** presenteert *Zen Ohne Meister* in Erlangen (Duitsland), € 300

31 mei-4 juni: **Cees Nooteboom** neemt deel aan het internationale poëziefestival Poetry on the Road in Bremen (Duitsland), € 420

2 juni-18 juni: **Thomas Olde Heuvelt** naar Rio de Janeiro ter promotie van de Portugese editie van *HEX* en deelname aan het Odisseia Lit Festival in Porto Alegre, São Paulo (Brazilië), € 1.000

6 juni-7 juni: **Toine Heijmans** naar Barcelona t.b.v. de Spaanse editie van *Op zee*, Barcelona (Spanje), € 249

19 juni-25 juni: **Jan Brokken** en **Frank Westerman** nemen deel aan het I Boreali Nordic Festival in Cagliari, Cagliari (Italië), € 942

23 juni-27 juni: **Linda Polman** neemt deel aan de Big Book Festival in Warschau en een literaire avond in het Zamek Cultural Centre in Pozna (Polen), € 285

27 juni-29 juni: **Marion Bloem** neemt deel aan de International English Short Story Conference in Lissabon en draagt bij aan een anthologie van korte verhalen, Lissabon (Portugal), € 316

1 juli-4 juli: **Connie Palmen** neemt deel aan het literaire festival in de Sorman bibliotek en presenteert de Italiaanse editie van *Jij zegt het*, Milaan (Italië), € 257

4 juli-8 juli: **Chris Keulemans**, **Willemijn Lamp**, **Guido Snel**, **Dubravka Ugrešić**, **Geert Mak** en **Frank Westerman** nemen deel aan literatuurfestival Bookstan in Sarajevo (Bosnië), € 2.485

9 juli-14 juli: **Frank Westerman** en **Jaap Scholten** nemen deel aan Vrystaat Literatuurfees in Bloemfontein (Zuid-Afrika), € 1.750

14 juli-20 juli: **Edward van den Vendel** neemt deel aan het White Ravens Festival for International Children's and Youth Literature, München (Duitsland), € 334

3 augustus-4 augustus: **Vamba Sherif** naar Kerala ter promotie van de Malayalam editie van *Het land van de vaders*, Ernakulam (India), € 1.266

19 augustus-30 september: vertaalster **Yumiko Kunimori** naar Japan voor de tweede promotiereis van *Oeroeg*, Sakra, Chiba, Hirado en Nagasaki (Japan), € 1.000

2 september-2 juli: **Kader Abdolah** neemt deel aan Maggiore Leggibilità literatuurfestival in Arona t.b.v. de

vertaling van *Salam Europa!*, Arona (Italië), € 183

3 september-5 september: **Erik Linder** neemt deel aan Ratkovic Poetry Evenings in Montenegro, Bijelo Polje (Montenegro), € 238

5 september-9 september: **Babs Gons** neemt deel aan het Open Book Festival in Kaapstad (Zuid-Afrika), € 711

18 september-22 september: **Mylo Freeman** en **Edward van de Vendel** uitgenodigd op het SmåBUS Kinderboekenfestival, Vetlanda (Zweden), € 646

21 september-14 oktober: **Maarten Hidskes** op promotietour door Indonesië voor de vertaling van *Thuis gelooft niemand mij*, Bandung, Semarang, Yogyakarta, Jakarta, Makassar, Majene, Surabaya, Banjarmasin (Indonesië), € 885

26 september-30 september: **Marente de Moor** en **Bette Westera** naar Odessa voor deelname aan International Literature Festival Odessa (Oekraïne), € 609

27 september-30 september: **Daan Heerma van Voss** neemt deel aan de Götenborg Boekenbeurs (Zweden), € 217

1 oktober-10 oktober: **Frank Keizer** en **Sytse Jansen** nemen deel aan het Kistrech Poetry Festival in Kisii (Kenia), € 1.586

4 oktober-7 oktober: **Guus Kuijer** naar Cagliari ter promotie van de Italiaanse editie van *Met de poppen gooien*, Cagliari (Italië), € 797

4 oktober-4 oktober: **Miek Zwamborn** naar Zwitserland ter promotie van de Duitse editie van *De duimsprong*, Val Mustair (Zwitserland), € 300

10 oktober-18 oktober: **Floor Rieder** neemt deel aan het MORS-festival voor illustratoren en geeft een aantal workshops in Moskou, Novosibirsk en Sint Petersburg (Rusland), € 756

11 oktober-20 oktober: **Marit Törnqvist** neemt deel aan het Kinderboekenfestival in Reykjavik (IJsland), € 400

18 oktober-22 oktober: **Gerry van der Linden** neemt deel aan het poëziefestival in Tetovo (Macedonië), € 260

19 oktober-5 november: **Hagar Peeters** neemt deel aan het Poeziëfestival in Bali (Indonesië), € 780

19 oktober-22 oktober: **Typex** naar Parijs voor de promotie van de Franse editie van *Andy* (Frankrijk), € 372

22 oktober-28 oktober: **Inge Schilperoord** neemt deel aan het Buenos Aires Negra festival en geeft een lezing over *Muidhond* (Argentinië), € 899

22 oktober-26 oktober: **Roman Helinski** naar Praag ter promotie van de Tsjechische editie van *De wafelfabriek* (Tsjechië), € 455

30 oktober-2 november: **Sana Valiulina** en **Arthur Langeveld** naar Sint-Petersburg voor een lezing en vertaalworkshop op het Nederlands Instituut Sint-Petersburg (Rusland), € 600

31 oktober-5 november: **Wasco**, **Jeroen Funke**, **Anne Staal**, **Aimee de Jongh**, **Cesare Davolio** en **Gert Jan Pos** nemen deel aan het Lucca Comics and Games Festival, Lucca (Italië), € 1.555

2 november-10 november: **Evelien van Dort** neemt

deel aan de Kinderboekenweek in Aruba, Bonaire en Curaçao, € 1.000

6 november-14 november: **Babs Gons** neemt deel aan het poëziefestival Literária das Periferias in Rio de Janeiro (Brazilië), € 820

6 november: **Connie Palmen** neemt deel aan een panel over Europese literatuur in Zagreb (Kroatië), € 828

16 november-18 november: **Connie Palmen** presenteert de Italiaanse editie van *Jij zegt het* en neemt deel aan BookCity Milano (Italië), € 182

22 november-27 december: **Alfred Schaffer** neemt deel aan de Chair Poetry Evenings in Kolkata (India), € 768

24 november-2 december: **Hagar Peeters** neemt deel aan de Internationale Boekenbeurs in Guadalajara en geeft presentaties op scholen en boekhandels, Guadalajara (Mexico), € 1.040

27 november-29 november: **Angela Dekker** en **Jessica Voeten** geven een lezing op het Goethe Instituut Frankfurt in het kader van het culturele programma Niederländische Sprache und Kultur, Frankfurt am Main (Duitsland), € 467

5 december-8 december: **Thé Tjong-Khing** presenteert de Italiaanse editie van *Kunst met taart* en geeft een workshop op de Più Libri Più Liberi in Rome (Italië), € 150

6 december-9 december: **Erik Lindner** neemt deel aan het Zebra Poetry Film Festival, Berlijn (Duitsland), € 109

7 december-11 december: **Ilya Leonard Pfeijffer** neemt deel aan de Più Libri Più Liberi Boekenbeurs in Rome, Rome (Italië), € 298

25 januari 2019-30 januari: **Joris Luyendijk** presenteert de Arabische editie van *Dit kan niet waar zijn* op de Cairo International Book Fair (Egypte), € 500

Daarnaast werden er nog vier promotiereizen naar Engelstalige landen toegekend in het kader van een speciale campagne gericht op het Angelsaksische taalgebied:

9 oktober-20 oktober: **Esther Gerritsen** en **Jaap Robben** op promotietour in de VS (Verenigde Staten), € 3.000

10 oktober-13 oktober: **Edward van de Vendel** neemt deel aan The Americas Poetry Festival in New York (Verenigde Staten), € 639

12 oktober-15 oktober: **Maaïke Hartjes**, **Marcel Ruijters** en **Stefan Nieuwenhuis** nemen deel aan het Lakes International Comic Art Festival in Kendal (Groot-Brittannië), € 561

29 oktober-5 november: vertaler **David Colmer** op tour in de VS, geeft lezingen in New York, Boston en Washington DC (Verenigde Staten), € 772

In 2018 werden voorts de volgende aanvragen voor een **studiereis** gehonoreerd:

Karin Amatmoekrim reist naar Suriname voor research en interviews ten behoeve van haar biografie van essayist Anil Ramdas die opgroeide in Suriname: € 3.800

Karin Anema doet onderzoek naar toerisme tegen de oorlogsachtergrond in Colombia voor een nieuw non-fictieboek: € 2.500

Alex Boogers reist naar de Verenigde Staten voor een roman waarin de hoofdpersoon in de VS op zoek is naar sporen van Bruce Lee: € 3.000

Dave Boomkens reist naar Oostenrijk in verband met een boek over zangeres Getty Kaspers (die in 1975 met Teach In het songfestival won voor Nederland) € 1.361

Graa Boomsma doet op het Spaanse eiland Formentera onderzoek voor zijn biografie van Bert Schierbeek, die daar een tweede huis had: € 600

Lucette ter Borg doet onderzoek naar de fresco van Masolino di Panicale in de Basilica di San Clemente in Rome in het kader van haar roman *Warmrug*: € 339

Hans Maarten van den Brink reist naar de voormalige Spaanse regio Emporda in de provincie Gerona voor een roman over het leven van de Catalaanse schrijver Josep Pla: € 1.220

Willem de Bruin reist naar de Nederlandse Antillen voor een boek over de geschiedenis van het eiland St. Eustatius: € 1.964

Kiki Coumans doet onderzoek in de Bibliothèque Nationale in Parijs voor de samenstelling en vertaling van een selectie uit de correspondentie van Charles Baudelaire voor een boek in de Privé-domeinreeks: € 662

Kiki Coumans reist naar Parijs om research te doen voor drie verschillende vertalingen: de roman *Au moment voulu* van Maurice Blanchot, een bloemlezing uit de poëzie van Paul Éluard en een selectie uit de brieven van Charles Baudelaire voor een Privé-domeinreeks: € 850

Daan Dekker doet research in Venezuela voor een boek over missionaris Jan Finkers die tientallen jaren in het Venezolaanse oerwoud met het inheemse volk de Yanomami leefde: € 2.500

Hélène Gelens maakt tijdens een verblijf in de VS een binnenlandse reis naar New York om onderzoek zes bestaande personen en personages uit de eerste helft van de twintigste eeuw: € 732

Anne-Gine Goemans reist voor een roman naar de Marshalleilanden waar in het verleden nucleaire testen zijn gedaan: € 2.350

Bennie Huisman reist naar Duitsland (Berlijn) voor een roman die gedeeltelijk in Berlijn speelt: € 685

Jiahui Jiang werkt aan de vertaling in het Chinees van het verzamelde werk van Anne Frank en reist ten behoeve daarvan naar Duitsland voor bezoeken aan Frankfurt, het Joodse museum en Museum Judengasse: € 650

Ira Kip reist voor een theatervoorstelling naar Curaçao voor onderzoek naar Trinti Mei, de rel die op 30 mei 1969 uitbrak in Curaçao n.a.v. werknemersprotesten: € 3.000

Bernke Klein Zandvoort maakt een reis naar Mexico t.b.v. een nieuwe poëziebundel *Veldwerk* en een essaybundel *Half zo snel als de stad*: € 2.750

Judith Koelemeijer maakt reizen naar Duitsland (Auschwitz) en Israël voor de biografie van Etty Hillesum: € 2.995

Gerry van der Linden reist naar Portugal voor onderzoek naar voorwerpen in verlaten huizen en werkplaatsen voor een dichtbundel over de relatie tussen mens en ding: € 1.350

Saskia van der Lingen reist naar High Wycombe in Engeland, een streek die een belangrijke rol speelt in de door haar te vertalen roman *Lanny* van Max Porter: € 289

Jannah Loontjens reist naar Italië om een tien-daagse voettocht te maken, die Frida Vogels tientallen jaren eerder maakte. Frida Vogels heeft de auteur kopietjes gegeven van haar aantekeningen tijdens die reis. Het boek wordt een mix van reisverslag, fictie en non-fictie: € 2.000

Janny Middelbeek-Oortgiesen brengt in Göteborg, Zweden onder meer een bezoek aan de boekenbeurs (seminars en lezingen) en bespreekt er met de auteur Jonas Hassen Khemiri – wiens nieuwste boek zij aan het vertalen is – vertaalproblemen: € 1.152

Ramsey Nasr doet research in Venetië t.b.v. een toneelbewerking van *De dood in Venetië* van Thomas Mann: € 3.500

Jan Oegema bezoekt onder meer de Foundation Rilke in Sierre, Zwitserland voor een non-fictieboek over Rilke: € 1.515

Jannie Regnerus reist naar Japan voor een roman: € 4.500

Laura Starink reist naar Rusland voor het afronden van een literair non-fictieboek (persoonlijke geschiedenis van Rusland): € 2.000

Paula Stevens doet onderzoek in Noorwegen naar dialecten, landschap en gebouwen voor de vertaling van de roman *Søsterklokkene* (*De zusterklokken*) van de Noorse auteur Lars Mytting: € 810

Astrid Sy doet onderzoek in kamp Ravenbrück voor een roman die in de Tweede Wereldoorlog speelt: € 150

Eva Wissenburg reist naar Berlijn voor onderzoek t.b.v. de vertaling van de novelle *Caspar-Friedrich-Straße* van Cécile Wajsbrot: € 608

Writer-in-residenceprogramma's

Buitenland

In even jaren wordt er in kunst- en cultuurcentrum Art Omi in de Hudson Valley (VS) een plek gereserveerd voor een Nederlandse auteur. In de maand mei resideren schrijvers en vertalers daar samen in het zogeheten **Ledig House**. Zij nemen ieder hun eigen project mee om aan te werken, maar er is ook voldoende ruimte voor discussies en ontmoetingen. In het voorjaar werkte **Hanna Bervoets** er aan een nieuwe roman, die in 2019 bij uitgeverij Pluim zal worden gepubliceerd. In een [blog](#) voor de website van het Letterenfonds beschrijft ze haar eerste residentie-ervaring. Bervoets ontving een beurs van € 800.

In samenwerking met de Vlaamse literaire organisatie **Passa Porta** biedt het Nederlands Letterenfonds een verblijfsmogelijkheid in België. In het hart van Brussel staat een appartement ter beschikking in het bekende, meertalige literatuurhuis Passa Porta. In 2018 verbleef de Nederlandse auteur **Rob van Essen** in het appartement.

Het Letterenfonds bood in de zomer van 2018 een eenmalige residentiemogelijkheid aan in het **Van Doesburghuis** – de atelierwoning die Theo van Doesburg eind jaren twintig voor hemzelf en zijn vrouw Nelly ontwierp – in Meudon-Val-Fleury/Parijs. De Nederlandse cultuurfondsen stellen de komende drie jaar de atelierwoning voor een periode beschikbaar aan kunstenaars die werkzaam zijn op de vele gebieden waarbinnen Theo van Doesburg en Nelly actief waren: architectuur, beeldende kunst, literatuur, dichtkunst, muziek, vormgeving en podiumkunsten. In mei en juni verbleef **Neske Beks** in de woning, die ze tijdelijk omtoverde tot 'African Diaspora Safe Space' waar schrijvers en kunstenaars elkaar ontmoeten, tevens werkte ze er aan een essaybundel. In juli en augustus verbleef **Miriam Rasch** in het Van Doesburghuis, waar ze werkte aan een nieuw essay over ethiek en dataïsme. Ze schreef over haar verblijf in een blog voor de website van het Letterenfonds. Beide schrijvers ontvingen € 2.000 reis- en verblijfskosten.

Het Nederlands Letterenfonds biedt in samenwerking met het **Banff Centre** jaarlijks een literair vertaler de mogelijkheid om drie weken in het International Literary Translation Centre te Canada te verblijven. In 2018 werkte vertaalster Spaans-Nederlands **Lisa Thunnissen** er aan de vertaling van twee boeken van Eduardo Halfon, die in 2019 zullen verschijnen bij Uitgeverij Wereldbibliotheek. Ze schreef een [blog](#) over haar tijd in Banff. Ze ontving een beurs van € 1.100 voor reis- en verblijfskosten.

Nederland

Uitgevers, (buitenlandse) literaire organisaties en schrijvers kunnen een voordracht indienen voor een verblijf in de **schrijversresidentie** op het Spui in **Amsterdam**. Tientallen schrijvers uit de hele wereld hebben zich tijdens hun verblijf laten inspireren op en door deze plek. Ook vindt er ieder jaar (met gesloten beurzen) een uitwisseling met Passa Porta plaats, waarbij een Nederlandse auteur in Brussel verblijft en een Vlaamse auteur in Amsterdam.

In 2018 verbleven er negen auteurs als writer in residence in Amsterdam:

Nell Zink (V.S./Duitsland), december 2017 tot en met 15 januari 2018

Fatma Aydemir (Duitsland), 18 januari tot en met 19 februari

Rodrigo Blanco Calderon (Venezuela), 7 maart tot en met 7 april

Emuna Elon (Israël), 9 tot en met 22 april

Francesca Melandri (Italië), 1 mei tot en met 1 juni

Manu Joseph (India), 4 juli tot en met 30 augustus

Paolo Cognetti (Italië), 10 tot en met 30 september

Jeroen Olyslaegers (België), 2 oktober tot en met 30 november

Hugh Aldersey-Williams (Groot-Brittannië), 2 december 2018 tot en met 15 januari 2019

Het voormalige woonhuis van Anne Frank aan het Merwedeplein in Amsterdam fungeert als **Amsterdam Vluchtstad**-appartement, dat onderdak biedt aan vervolgde schrijvers of journalisten. De eerste maanden van 2018 werd het appartement bewoond door de Syrische kinderboekenschrijfster en illustratrice **Gulnar Hajou**, de uitgever en beeldend kunstenaar **Samer Al-Kadri** en hun twee dochters. In de tweede helft van 2018 verbleef de Turks-Koerdische redacteur, presentator, dichter en vertaler **Kawa Nemir** in de woning.

Aan het **NIAS** (het Netherlands Institute for Advanced Studies) in Amsterdam komen schrijvers tijdens een langdurig verblijf in aanraking met de ideeën en het werk van een grote groep wetenschappers uit verschillende disciplines. De kruisbestuiving die daar ontstaat is zeer waardevol en heeft al menig roman en non-fictiewerk verrijkt. Elk academisch jaar is er gedurende een semester plaats voor een Nederlandstalige schrijver en voor een buitenlandse schrijver wiens werk in vertaling verschijnt bij een uitgeverij in Nederland. Aan de Nederlandse auteur wordt door het Letterenfonds een verblijfsbeurs verstrekt van € 10.000, de beurs voor de buitenlandse schrijver komt voor rekening van het NIAS.

Van februari tot juni 2018 verbleef de Tsjechische auteur, muzikant en kunstenaar **Jaroslav Rudiš** als fellow aan het NIAS. Hij woonde de presentatie van de vertaling *Het volk boven* (uitgeverij Nobelman) bij, trad op bij het Goethe Instituut en voerde overleg met zijn vertaler Edgar de Bruin.

Van september 2018 tot januari 2019 was de Nederlandse dichter **Hélène Gelens** writer in residence op het NIAS. Ze werkte daar aan haar eerste roman *Op de golven* (werktitel), die naar verwachting in 2019 bij uitgeverij Cossee verschijnt.

Dichter **Ghayath Almadhoun** (Damascus, 1979) werd geselecteerd voor een verblijf in de eerste maanden van 2019.

Vertalershuis Amsterdam

Het Vertalershuis Amsterdam ontving in 2018 50 vertalers met 22 verschillende nationaliteiten, voor een periode van minimaal 2 weken en maximaal 2 maanden. Enkel van hen verbleven meer dan een keer in het Vertalershuis. In het kader van The Chronicles & de Vertalersfabriek (zie aldaar) zijn naast enkele deelnemers en mentoren ook twee jonge auteurs ontvangen (Lana Lux uit Duitsland en Sharlene Teo uit Singapore / VK). In totaal zijn 60 beurzen verstrekt, die de gasten in staat stelden tijdens hun verblijf aan de volgende vertalingen te werken:

Françoise Antoine (België), Annette Lavrijsen: *Shinrin-yoku* en Marieke van der Pol: *Bruidsvlucht*
Stana Anželj (Slovenië), Jamal Ouariachi: *Een honger*
Tamás Balogh (Hongarije), Jeroen Olyslagers: *Wil*
Tibor Bérczes (Hongarije), Geert Mak: *De levens van Jan Six* en Jan Brokken: *De vergelding*
Zandra Bezuidenhout (Zuid Afrika), Conny Braam: *Ik ben Hendrik Witbooi*
Margarita Bonatsou (Griekenland), Stefan Hertmans: *Oorlog en terpentijn*
Christiane Burkhardt (Duitsland), Thomas Verbogt: *Als de winter voorbij is*
Gerd Busse (Duitsland), Martin Michael Driessen: *Rivieren*
Adam Bžoch (Slowakije), Carry van Bruggen: *Eva*
Mireille Cohendy (Frankrijk), Frank Westerman: *Een woord een woord* en Tonke Dragt: *De brief voor de koning*
Antonio Cruz Romero (Spanje), Menno Wigman: *Slordig met geluk*
Daniel Cunin (België), Lieke Marsman: *Het tegenovergestelde van een mens* en Benno Barnard: *Het trouwservies*
Aneta Dantcheva (Bulgarije), Renate Rubinstein: *Niets te verliezen en toch bang*
Goedele De Sterck (Spanje), Jamal Ouariachi: *Een honger*
Maria Encheva (Bulgarije), Anne Frank: *Het Achterhuis*
Birgit Erdmann (Duitsland), Rindert Kromhout: *April is de wreedste maand*, en Jaap Robben: *Plasman*
Rolf Erdorf (Duitsland), Theo Thijssen: *Kees de jongen*, en Anne Frank: *Het Achterhuis* (tweemaal)
Catalina Ginard Feron (Spanje), David van Reybrouck: *Congo*
Julio Grande Morales (Spanje), Sven Tuijthuis: *Las mamás belgas- de onbekende strijd van jonge vrouwen uit België en Nederland tegen Franco en Hitler*
Ran HaCohen (Israël), Gerard Reve: *De avonden*
Marianne Holberg (Duitsland), Jaap van de Weg: *Waarom doe ik wat ik doe?* en Anna Bentinck van Schoonheten: *Karl Abraham (1877-1925)*
Per Holmer (Zweden), Cees Nooteboom: *Monniksoog*
Daniel Hugo (Zuid-Afrika), Hugo Claus: *Het verdriet van België*

Bärbel Jänicke (Duitsland), Ger Groot: *De geest uit de fles*
Irena Barbara Kalla (Polen), samenstelling en vertaling van anthologie Nederlandse en Vlaamse verhalen en poëzie
Rainer Kersten (Duitsland), Dimitri Verhulst: *Het leven gezien van beneden*
Jerzy Koch (Polen), Stefan Hertmans: *Antigone in Molenbeek*
Minya Lin (Taiwan), Anna Woltz: *Gips*
Marlene Müller Haas (Duitsland), Merlijn Schoonhoven: *De nimf en de bunny* en Jan Konst: *De wintertuin*
Stefano Musilli (Italië), H.M. van den Brink: *Dijk* (tweemaal)
Gheorghe Nicolaescu (Roemenië), Etty Hillesum: *Het verstoorde leven*
Jelica Novaković (Servië), Anna Woltz: *Honderd uur nacht*
Etsuko Nozaka (Japan), Tjibbe Veldkamp: *Kom uit die kraan*
Franco Paris (Italië), Jan Fabre: *Nachtboek 1992-1996* en *Verzameld theaterwerk*
Eva Schweikart (Duitsland), Aline Sax: *Grensgangers* en Mark Janssen: *Dino's bestaan niet*
Gregor Seferens (Duitsland), Maarten 't Hart: *De moeder van Ikabod & andere verhalen*
Mateja Seliškar (Slovenië), Martin Michael Driessen: *De Pelikaan*
Joakim Sundström (Zweden), Jan Arends: *Keefman*, en Tonke Dragt: *De brief voor de koning*
Orsolya Varga (Hongarije), Annie M.G. Schmidt: *De A van Abeltje* (tweemaal)
Lukáš Vitek (Tsjechië), Maarten 't Hart: *Een vlucht regenwulpen*
Maja Weikert (Kroatië), Arnon Grunberg: *Moedervlekken*
Stefan Wieczorek (Duitsland), Ruth Laster: *Lichtmeters*, en Marjolijn van Heemstra: *En we noemen hem*
Ira Wilhelm (Duitsland), Nienke Denekamp: *De grote Gauguin Atlas*
Annette Wunschel (Duitsland), Johan Huizinga: *Herfsttij der middeleeuwen* en *Homo Ludens*

Geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur

Voor geïllustreerde kinder- en jeugdboeken die zich door een bijzondere kwaliteit van tekst en beeld onderscheidt van het reguliere aanbod, is een subsidiebijdrage beschikbaar. Bij de bepaling van die kwaliteit is de relatie tussen tekst en beeld van belang.

In 2018 is over de volgende aanvragen besloten:

Uitgeverij Bornmeer, *De 3 klokketiers fan Koartsweagen* van Janny van der Molen, ill. Monique Beijer, € 0

Gottmer Uitgevers Groep, *Zo kreeg Midas ezelsoren* van Maria van Donkelaar, ill. Sylvia Weve, € 7.467

Gottmer Uitgevers Groep, *Het mysterie van niks en oneindig veel snot* van Jan Paul Schutten, ill. Floor Rieder, € 0

Gottmer Uitgevers Groep, *A is van Os* van Bette Westera, ill. Autobahn, € 0

Gottmer Uitgevers Groep, *Palmen op de Noordpool* van Marc ter Horst, ill. Wendy Panders, € 0

Uitgeverij De Harmonie, *Spreeuw* van Renske Gerstel, ill. Renske Gerstel, € 5.000

Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren, *De schelmenstreken van Reinaert de vos* van Koos Meinderts, twintig illustratoren, € 5.833

Uitgeverij Leopold, *De dag waarop de draak verdween* van Annemarie van Haeringen, ill. Annemarie van Haeringen, € 3.940

Luitingh-Sijthoff, *Jij begint* van Kees Spiering, ill. Alette Straathof, € 0

Luitingh-Sijthoff, *Groene voeten - Kom in actie voor een groene planeet* van Lotte Stegeman, ill. Maartje Kuiper, € 0

Uitgeverij Marmer, *Dokter Diertje & het hinkende hert* van Yoko Heiligers, ill. Yoko Heiligers, € 0

Querido Kinderboek, *De genezing van de krekel* van Toon Tellegen, ill. Gwen Stok, € 5.930

Querido Kinderboek, *Dwars door Amsterdam* van Simone Bijlard, ill. Simone Bijlard, € 0

Querido Kinderboek, *Poëzie hardop* van Hans Hagen, ill. Maartje Kuiper, € 0

Querido Kinderboek, *Dromers* van Bibi Dumon Tak, ill. Charlotte Dumas, € 0

Querido Kinderboek, *Dromers* van Bibi Dumon Tak, ill. Charlotte Dumas, € 0

Querido Kinderboek, *Vosje* van Edward van de Vendel, ill. Marije Tolman, € 0

Querido Kinderboek, *Van twee ridders* van Imme Dros, ill., € 1.405

Querido Kinderboek, *Laat een boodschap achter in het zand* van Bibi Dumon Tak, ill. Annemarie van Haeringen, € 4.985

Uitgeverij Rubinstein, *Het grote Rembrandt Voorleesboek* van Joke van Leeuwen, ill. Charlotte Dematons, € 0

Uitgeverij Rubinstein, *Mijn wonderlijke oom* van Yvonne Jagtenberg, ill. Yvonne Jagtenberg, € 4.498

Uitgeverij Waanders, *Kunsthelden* van Barbara Jonckheer, ill. Jelle Post, € 0

Schwob

De Schwob-regeling biedt een handreiking aan literaire uitgeverijen die een risicovolle maar belangrijke nieuwe vertaling in het Nederlands willen publiceren. Nederlandse uitgeverijen kunnen voor dergelijke publicaties een bijdrage in de productie- en promotiekosten aanvragen. Daarbij wordt voorrang gegeven aan vertalingen in het Nederlands uit taalgebieden of landen waar géén instituut of fonds bestaat dat voorzieningen kent ter ondersteuning van de vertaalkosten van een boekuitgave. Bij de beoordeling van de aanvraag spelen onder meer de begroting en de literaire (vertaal)kwaliteit van de voorgelegde 'moderne klassieker' en van de beoogde vertaler een rol. Met dit initiatief wil het Letterenfonds de nieuwsgierigheid naar vertaalde literatuur verbreden en de kwaliteit en diversiteit van de literatuur in Nederlandse vertaling ondersteunen.

In 2018 is besloten over de volgende aanvragen:

Atlas Contact - William Melvin Kelley *A Different Drummer*, vertaling door Arthur Wevers: € 5.248
Bananafish - Yasushi Inoue *Togyu*, vertaling door Jacques Westerhoven: € 3.898
Bananafish - Fernando del Paso *Noticias del Imperio*, vertaling door Frans Oosterholt: € 0
Cossee - Albert Vigoleis Thelen *Der schwarze Herr Bahßetup*, vertaling door Wil Boesten: € 2.235
De Arbeiderspers - Eileen Chang [*Banshengyuan*], vertaling door Silvia Marijnissen: € 7.000
De Geus - Marcel Pagnol *Le chateau de ma mere*, vertaling door Reintje Ghoos: € 0
De Geus - Tove Jansson *Rent spel*, vertaling door Kim Liebrand: € 1.904
De Geus - James Baldwin *If Beale Street Could Talk*, vertaling door Niek Miedema: € 2.909
Koppernik - Karin Boye *Kalloccain*, vertaling door David Gräfling: € 0
Koppernik - Robert Walser *Der Räuber*, vertaling door Machteld Bokhove: € 0
Koppernik - Samuel Beckett *Mercier and Camier*, vertaling door Jona Hoek: € 0
Van Oorschot - Uwe Johnson *Jahrestage. Aus dem Leben von Gesine Cresspahl*, vertaling door Marc Hoogma: € 7.000
Van Oorschot - Shūsaku Endō (The Girl I Left Behind), vertaling door Maria Smolders: € 3.673
Orlando Uitgevers - Jean Rhys *The Collected Short Stories*, vertaling door Lisette Graswinckel: € 7.000
Peace palace Library - Bertha von Suttner *Die Waffen nieder!*, vertaling door Lilian Caris: € 5.500
Podium - Barry Hines *A Kestrel for a Knave*, vertaling door Harm Damsma: € 4.575
Querido - Vicki Baum *Menschen im Hotel*, vertaling door Josephine Rijnaarts: € 2.441
Sherpa Strips - Marc-Antoine Mathieu *L'Origine*, vertaling door Toon Dohmen: € 3.438

Uitgeverij Jurgen Maas - Adalet Ağaoğlu Ölmeye yatakmak, vertaling door Hanneke van der Heijden: € 6.624

Uitgeverij Jurgen Maas - Yusuf Atilgan *Anayurt Oteli*, vertaling door Hanneke van der Heijden: € 4.200

Uitgeverij Jurgen Maas - Albert Cossery *Les couleurs de l'infamie*, vertaling door Mirjam de Veth: € 3.330

Uitgeverij Oevers - Knud Sønderby *To mennesker mødes*, vertaling door Femke Muller: € 0

Uitgeverij IJzer - Thomas Bernhard *Holzfällen. Eine Erregung*, vertaling door Chris Bakker: € 6.500

Uitgeverij IJzer - Emile Zola *L'Oeuvre*, vertaling door Lidewij van den Berg: € 4.554

Wereldbibliotheek - Nikos Kazantzakis *Kapitein Michalis. Vrijheid of dood*, vertaling door Hero Hokwerda: € 1.500

Literaire uitgaven (oorspronkelijk)

Nederlandse en Friese uitgevers kunnen bij het Nederlands Letterenfonds een tegemoetkoming in de kosten aanvragen voor de uitgave van moeilijk te exploiteren titels, die bestemd zijn voor een algemeen lezerspubliek en die de kwaliteit en diversiteit van het boekenaanbod vergroten.

In 2018 is over de volgende aanvragen besloten:

Athenaeum-Polak & Van Gennep *Het hoofdkussenboek* door Sei Shonagon: € 4.436
Atlas Contact *Grondwater* door Piet Gerbrandy: € 1.725
Bornmeer *Stienkeal* door Elmar Kuiper: € 1.610
Bornmeer *Duivelsdag op Groenland* door Ype Poortinga: € 957
Bornmeer *Fan libben en dea* door Bouke Oldenhof: € 1.372
Cossee *Witheet nadert de IJsberg* door Andreas Oosthoek: € 3.062
De Arbeiderspers *De veelstemmige man. Verzameld toneelwerk 2007-2018* door Ilja Leonard Pfeijffer: € 4.579
De Arbeiderspers *Koloniale oorlogen in Indonesië* door Piet Hagen: € 0
De Arbeiderspers *Kronkels (Graphic novel)* door Simon Carmiggelt: € 5.822
De Arbeiderspers *Slauerhoff. Een biografie* door Wim Hazeu: € 4.119
International Theatre & Film Books *Gif en ander toneelwerk* door Lot Vekemans: € 5.767
Nijgh & Van Ditmar *In de man zit nog een jongen. Willem Wilmink - de biografie* door Elsbeth Etty: € 3.072
Nijgh & Van Ditmar *Verzamelde gedichten* door J.J. Slauerhoff (ed. Hein Aalders en Menno Voskuil): € 9.228
Nijgh & Van Ditmar *Afgrond zonder vangnet* door Yra van Dijk: € 2.593
Querido *Kellendonk. Een biografie* door Jaap Goedegebuure: € 5.175
Querido *Straks komt het* door K. Schippers: € 1.645
Querido *Gaven, giften en vergiften* door Simon Vestdijk: € 2.693
Querido *Liefdevolle rivaliteit* door Nop Maas: € 2.866
Sherpa Strips *De vrouwen van Lian Ong* door Lian Ong: € 2.000
Uitgeverij Louise *Joost Halbertsma 1789-1869, een biografie* door Alpita de Jong: € 2.500
Van Oorschot *Moralist van de ontrouw* door Annemiek Recourt: € 3.294
Van Oorschot *Het snoer der ontferming* door Louis Couperus / H.T.M. van Vliet: € 6.546
Vantilt *Alleen in wervelende wereld* door Lucien Custers: € 8.396
Vantilt *De verdeelde mens. Jan Walravens (1920-1965)* door Jos Joosten: € 5.997

Wereldbibliotheek *Bakvis. Essays* door Daniël

Rovers: € 1.913

Wereldbibliotheek *zeesnede: verzamelde poëzie*

door Ben Zwaal: € 5.011

Wijdemeer *Sheherazade van het neevlig Noorden, Nine van der Schaaf (1882-1973)* door Cornelia van

Uuden: € 4.971

Digitale literatuur

De regeling heeft tot doel veelbelovende nieuwe literaire initiatieven op het gebied van digitale media en internet te ondersteunen. Bij de uitvoering van de regeling is samengewerkt (in de zin van afstemming) met Stichting Lezen en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

Over de volgende aanvragen is in 2018 besloten:

Bulkboek Post

Facebook Romans. Interactieve romanvertellingen via Facebook, Messenger, Instagram en YouTube.
€ 13.930

Geelprodukt

Veel zeggend. Film en online platform
Anja Hiddinga, Leendert Pot, e.a.
€ 0

Husseltaal

De Voorleesbieb. Platform (website met app)
Liesbeth Vijfwinkel, Claudia Lagermann
€ 0

Interactive Culture

Dicht op Nederland (werktitel). Literaire app.
Ramon Verberne, Louk Röell, e.a.
€ 20.000

Luchtwortel

Huis van woorden. Platform (website met app)
Conny Beneden, Kitty Pouwels
€ 0

Smibanese University

Smibanese. Digitaal straattaalarchief, literair platform
€ 0

Stichting Novel Riche

I-Novel. Interactieve novelle
Kris Heidema, Brenda Ottjes, e.a.
€ 0

Stichting Ons Erfdeel

Video poems (werktitel). Film
Tom Christiaens, Stefaan Goossens, e.a.
€ 11.760

Rise Events

De verdwijningen van Aletheia. Reallife immersive storytelling experience
Arnout Brokking, Olga Ponjee, e.a.
€ 0

Stichting S.O.S.

Scripts Off Screen. Performance en podcast
Nikol Poppe, Sytske Kok
€ 11.400

Stichting 1877

Antartica. Interactieve website
Thomas Muntz, Simone Peek, e.a.
€ 20.000

Stichting Stadslieiden

Instagram Vluchtverhalen (werktitel). Instagram verhaal
Rachel Visser, Marcel Vendrig, e.a.
€ 0

Studio APVIS

Nee mijn verhaal ja. Getekende VR-ervaring (HTC Vive)
Micha Hamel, Demian Albers, e.a.
€ 20.000

VPRO

Boek je trip. Online platform (app), online leesclub
Leonieke Verhoog, Lotje IJzermans, e.a.
€ 20.000

Literaire projecten en manifestaties: incidentele subsidies en tweejarig

Per 2017 biedt de regeling Literaire projecten en manifestaties niet alleen incidentele ondersteuning aan literaire manifestaties maar is er ook ruimte om festivals van bewezen kwaliteit die gericht zijn op een breed en divers bereik. De tweejarige subsidiemogelijkheid is gecreëerd om een aantal literaire organisaties de kans te geven zich verder te ontwikkelen en te professionaliseren.

Daarnaast kent het Letterenfonds een meerjarige regeling, waarmee literaire festivals in Nederland van (inter)nationaal belang kunnen worden ondersteund voor vier jaar.

Over de volgende aanvragen voor incidentele subsidies is in 2018 besloten:

Beeldverhaal Nederland

Stripdagen in Haarlem 2018.

€ 10.000

Beter Schrijven

Debutantenbal en de daaraan gekoppelde Debutantenschrijfwedstrijd in Amsterdam.

€ 10.000

Beter Schrijven

Lage landen Schrijfwedstrijd (talentontwikkeling).

€ 0

Brainwash festival

Brainwashfestival 2018 te Amsterdam.

€ 30.000

Buro05

Literaturia tijdens het Noorderzonfestival 2018 te Groningen.

€ 10.000

De Balie

Lezingenreeks Grote Denkers, vier afleveringen in Amsterdam.

€ 15.000

De Nieuwe Liefde

Debatreeks rond de bloemlezing *Zwart - Afro-Europese literatuur* in Amsterdam.

€ 7.912

De Revisor

Voor een viertal literaire avonden met als thema *Het personage*, op verschillende locaties in Amsterdam.

€ 14.579

De Tekstmederij

Publieke onderdelen van hun talentontwikkelingsprogramma gericht op toneelschrijvers.

€ 14.000

Extra Extra

Extra Extra Weekend in Rotterdam, multidisciplinair programma voor erotiek en cultuur dat reflecteert op de sensualiteit van de stad.

€ 12.000

Frontaal Podium

Organisatie van een reeks van negen literaire shows in Rotterdam gericht op educatie, entertainment, (talent)ontwikkeling, vernieuwing en verbinding.

€ 12.240

Granate

Organisatie van interdisciplinaire activiteiten – met focus op poëzie en korte film – om nieuwe doelgroepen, waaronder de internationale gemeenschap in Nederland, in aanraking te brengen met woorden en beelden van talent met een niet-Nederlandse achtergrond.

€ 12.350

Horizon Cultuurstichting

Vertalersmanifestatie Nederland Vertaalt 2018.

€ 0

Huis van Gedichten

Pilot van Woordenrijk, een literatuur-educatief programma voor het primair onderwijs.

€ 9.400

IBBY Nederland

Voor het jaarprogramma 2018, waaronder het internationale IBBY-congres.

€ 12.400

Kleine Lettertjes

Stichting Kleine Lettertjes wil de Nederlandstalige jeugdliteratuur en haar rijkdom onder de aandacht brengen bij kinderen en ouders, door middel van Het Mooie Kinderboekenfestival.

€ 10.000

Literaire Activiteiten Zutphen

Nieuw Zutphens Peil, een literatuur-educatief programma voor de bovenbouw van havo en vwo van vier middelbare scholen in Zutphen.

€ 10.000

Passionate Bulkboek

Literatuureducatieproject *Er was Eens* (vmbo, mbo en Pabo) 2018.

€ 30.000

Passionate Bulkboek

Literatuureducatieproject *Er was Eens* (vmbo, mbo en Pabo) 2019.

€ 40.000

PEN Nederland

Voor het jaarprogramma 2018, waaronder het Festival van het Vrije Woord en internationale contacten

(Writers in Prison Committee) en bijeenkomsten (Congres PEN International).
€ 24.500

Poëziepaleis

Raadgedicht, poëzie-educatieproject voor kinderen en jongeren.
€ 7.500

Rotown Magic

Organisatie van de reeks literaire avonden *Boek&Meester*, Rotterdam.
€ 15.000

School der Poëzie

ondersteuning in de kosten van het vernieuwde educatie-traject rond de uitreiking van de Grote Poëzieprijs (opvolger van de VSB-poëzieprijs) en het geven van een schrijfpdracht rond de plaats van deze prijs in het letterenveld.
€ 12.500

Schrijvers Pantheon

Programma Nieuwkomersfestival op Drongo talenfestival.
€ 0

Square Web

Maandelijks talkshow *Onder de vulkaan* over literatuur, wetenschap en kunst in Groningen.
€ 7.500

Stichting Bredero 2018

Organisatie van activiteiten ter gelegenheid van de herdenking van de vierhonderdste sterfdag van Gerbrand Adriaenszoon Bredero.
€ 0

Stichting Poëtisch

Organisatie van een manifestatie rond het 500-jarig bestaan van het middeleeuwse mirakelspel *Mariken van Nieumeghen*.
€ 0

Stichting Samenleving en Kunst

Voor de organisatie van *Stap op de rode loper* in Amsterdam en Eindhoven (literatuureducatie voor de bovenbouw van het vmbo).
€ 30.000

Stichting Samenleving en Kunst

Voor twee edities van *Stap op de Rode Loper* in Groningen en Amsterdam (literatuureducatie voor de bovenbouw van het vmbo).
€ 30.000

Studio de Bakkerij

Voor de literair-theatrale voorstelling 'Rotterdam, vergeet me niet'. Een cultuurparticipatieproject in Rotterdam.
€ 0

The Hague Peace Projects

The Hague Freedom Bookfair 2018 Den Haag.
€ 0

The Hague Peace Projects

The Hague Freedom Bookfair 2019 Den Haag.
€ 0

Watershed

Literaire publieksevenementen *Lazy Listeners* en *Artist Talks* te Eindhoven.
€ 15.000

Werkplaats Walhalla

Programmareeks *Vers*, literair-culinaire programma, spoken word, Rotterdam.
€ 0

Wij Lezen Samen

Pilot met samenleesgroepen in Amsterdam (participatieproject).
€ 0

Wintertuin Literair Productiehuis

Europees talentontwikkelingstraject CELA (Connecting Emerging Literary Artists). Bijdrage voor de Nederlandse deelname aan de festivaltour.
€ 20.714

Writers Unlimited

Specifieke programma's gericht op educatie en publieksverbreding van het Writers Unlimited festival 2018.
€ 25.000

Writers Unlimited

Project *Ontwikkeling Nieuw Publiek* bij de festivaleditie 2019 (outreachprogramma, Spot on Young Poets, nieuwe publieksgroepen in Den Haag).
€ 22.500

Zeebriesz

Uitvoeringen van de muziektheatervoorstelling *Spetterende Letteren*.
€ 0

Zonnewende Flevoland

Het organiseren van een poëtische viering van de zomerzonnewende op *Sunsationfestival*.
€ 0

Over de volgende aanvragen voor tweejarige subsidies is in 2018 besloten:

Boekids

Literair Jeugdfestival, Den Haag.
€ 104.320

Brainwash festival

Interdisciplinair festival in 2019 en 2020, Amsterdam.
€ 83.456

Explore the North

Interdisciplinair kunstenfestival met een focus op literatuur en podiumkunsten in Leeuwarden.
€ 125.184

Mensen zeggen dingen

Podiumavonden poëzie en spoken word.
€ 0

Read my World,

Internationaal literatuurfestival in Amsterdam.
€ 83.456

SLAG (Stichting Literaire Activiteiten Groningen)

Literaire activiteiten in Groningen.
€ 146.048

Tilt Festival

Meerdaags literatuurfestival in Tilburg.
€ 146.048

Watershed

Literaire publieksevenementen Lazy Listeners en Artist Talks te Eindhoven.
€ 0

Literair grensverkeer

In 2018 werd voor het eerst door het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Nederlands Letterenfonds i.s.m. de Nederlandse Taalunie uitvoering gegeven aan de regeling Literair Grensverkeer. De regeling beoogt literaire projecten en initiatieven te ondersteunen die duurzame uitwisseling van kennis en expertise in het letterenveld stimuleren tussen de verschillende delen van het Nederlands taalgebied. Een gezamenlijke Vlaams-Nederlandse adviescommissie adviseerde over de aanvragen van totaal 19 aanvragen voor een bedrag van € 182.980. Het beschikbare budget was € 65.000. Acht projecten (42%) konden worden gesubsidieerd. Het Vlaams Fonds voor de Letteren is penvoerder van de regeling en neemt de besluiten over de aanvragen. De volgende aanvragen werden gehonoreerd:

Dramaasticht

Conferentie van Maastricht in Maastricht: € 3.350

School der Poëzie

Educatie en optredens bij de Grote Poëzieprijs in Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen, Gent: € 5.000

Jeugd en Poëzie

De Taaltoeristen: € 8.000

Poëziecentrum & CPNB

Poëzieweek 2019 in Vlaanderen en Nederland: €12.500

De Dagen

De Lage Landen Lezen Samen in Antwerpen, Amsterdam, Brussel: € 12.500

Perdu

Hans Groenewegenlezing en Essayprijs in Amsterdam en Gent: € 6.000

Boek.be

Boekenweek over de grens in Vlaanderen en Nederland: € 10.000

Explore the North

BCC – een artistieke blind date in Groningen: € 7.000

Vertaalsubsidies buitenland/translation grants

Buitenlandse uitgevers kunnen een aanvraag indienen voor een bijdrage (van maximaal 70%) in de vertaalkosten van een oorspronkelijk Nederlands literair werk. Aanvragen kunnen in principe voor de eerste drie vertalingen van het werk van een bepaalde auteur worden ingediend. Bij de beoordeling van de aanvraag spelen de literaire kwaliteit van zowel het boek als van het werk van de beoogde vertaler alsmede de professionaliteit van de buitenlandse uitgever een belangrijke rol. Naast de Translation Grants worden incidenteel ook productiesubsidies aan buitenlandse uitgevers verleend en zgn. aanvullende honoraria aan literair vertalers uit het Nederlands. Aan aanvragen voor Translation Grants gaat doorgaans een uitgebreid adviestraject vooraf. In de praktijk worden daardoor vrijwel uitsluitend kansrijke aanvragen ingediend.

Op www.vertalingendatabase.nl is een overzicht van reeds verschenen vertalingen van Nederlandstalige literatuur, zowel ondersteund als niet-ondersteund, te vinden.

In 2018 kwamen 316 aanvragen van buitenlandse uitgevers binnen; het merendeel voldeed aan alle voorwaarden en kon worden gehonoreerd. Hieronder zijn zowel de toegekende als afgewezen aanvragen gegroepeerd op genre. Daarbij zijn steeds auteur en titel van het te vertalen boek, de buitenlandse uitgever en de naam van de vertaler vermeld.

Beeldverhaal

Jan Cleijne *Helden van de Tour* **Bunker Doel** (Macedonië, Macedonisch), Eli Pujovska, € 819
Tim Enthoven *Binnenskamers* **Cain Press** (Colombia, Spaans), Maria Rosich Andreu, € 999
Milan Hulsing *Stad van klei* **Nool Books** (Egypte, Arabisch), Tine Lavent, € 1.800
Francine Oomen *Oomen stroomt over* **Droemer Knaur** (Duitsland, Duits), Bärbel Jänicke, € 3.588
Francine Oomen *Oomen stroomt over* **Motto/Albatros Media** (Tsjechië, Tsjechisch), Jana Broekman-Minářová, € 1.805
Francine Oomen *Oomen stroomt over* **Albert Bonniers Förlag** (Zweden, Zweeds), Anna Rosenqvist, € 2.150
Peter Pontiac *Kraut* **Fulgencio Pimentel** (Spanje, Spaans), Julio Grande, € 3.000
Barbara Stok *Toch een geluk* **Open Books** (Zuid-Korea, Koreaans), Dong-ick You, € 1.762
Barbara Stok *Vincent* **Kadensha** (Japan, Japans), Natsumi Kawano, € 2.800
Barbara Stok *Vincent* **Al Kotob Khan** (Egypte, Arabisch), Karam Youssef Tawfick, € 650
Typex Andy **Casterman Flammarion S.A.** (België, Frans), Basile Béguerie, € 5.600
Typex Andy **SelfMadeHero** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Typex, € 4.300
Typex Andy **Penguin Random House Grupo Editorial** (Spanje, Spaans), Carlos Mayor Ortega,

€ 4.819

Typex Andy **Carlsen** (Duitsland, Duits), Cornelia Holfelder-von der Tann, € 5.707

Noel Ummels *Songs of Silence* **Rosarium Publishing** (Verenigde Staten, Engels), Bill Campbell, € 0

Fictie

div. auteurs *Amsterdam noir* **Akashic Books** (Verenigde Staten, Engels), Josh Pachter and Maria de Bruyn and Sam Garrett, € 1.705
Rodaan Al Galidi *Hoe ik talent voor het leven kreeg* **World Editions** (Nederland, Engels), Jonathan Reeder, € 8.400
Jan Arends *Keefman* **Flo förlag** (Zweden, Zweeds), Joakim Sundström, € 3.700
Kasper van Beek *Vogelvrij* **Goldmann** (Duitsland, Duits), Gabriele Haefs, € 3.710
Merijn de Boer *'t Jagthuys* **Prozoretz** (Bulgarije, Bulgaars), Milena Nikolaeva Genova, € 1.620
Ferdinand Bordewijk *Karakter* **LTI Press** (Korea, Koreaans), Chi Myong Suk, € 5.467
Jan Brokken *De vergelding* **Corvina** (Hongarije, Hongaars), Tibor Berczes, € 2.800
Jeroen Brouwers *De Indiëromans* **Futura** (Servië, Servisch), Olivera Petrović van der Leeuw, € 6.930
Carry van Bruggen *Eva* **Európa** (Slowakije, Slowaaks), Adam Bžoch, € 1.948
Simon Carmiggelt *Een keuze uit het werk* **Unionsverlag** (Zwitserland, Duits), Ulrich Faure, Gerd Busse, € 1.610
Paulien Cornelisse *De verwarde cavia* **C.H. Beck** (Duitsland, Duits), Gerd Busse, € 1.640
Louis Couperus *De stille kracht* **Animar for Literature and Arts** (Egypte, Arabisch), Rahim Anwar Salim, € 0
Louis Couperus *Eline Vere* **Zhar-Zhanet Argirova (Zhar Publishers)** (Bulgarije, Bulgaars), Elitsa Petrova Koleva, € 7.574
Louis Couperus *De boeken der kleine zielen* **Animar for Literature and Arts** (Egypte, Arabisch), Simone Daniel Fahim Raouf, € 0
Mathijs Deen *Onder de mensen* **Mare Verlag** (Duitsland, Duits), Andreas Ecke, € 2.761
Renate Dorrestein *Zonder genade* **Hena Com** (Kroatië, Kroatisch), Maja Weikert, € 1.750
Martin Michael Driessen *Rivieren* **Libros del Asteroide** (Spanje, Spaans), Isabel-Clara Lorda Vidal, € 1.435
Martin Michael Driessen *Rivieren* **Gondolat** (Hongarije, Hongaars), Anikó Daróczy, € 945
Martin Michael Driessen *De pelikaan* **Modrijan** (Slovenië, Sloveens), Mateja Seliškar Kenda, € 1.786
Martin Michael Driessen *De pelikaan* **Gondolat** (Hongarije, Hongaars), Miklós Fenyves, € 1.155
Martin Michael Driessen *Rivieren* **Klaus Wagenbach** (Duitsland, Duits), Gerd Busse, € 2.561
Frederik van Eeden *De kleine Johannes* **Insignis Doel** (Macedonië, Macedonisch), Mile Ivanoski, € 0
Frederik van Eeden *De kleine Johannes* **Aakhar Prakashan** (India, Hindi), Zeb Akhtar, € 0

Stephan Enter *Compassie Actes Sud* (Frankrijk, Frans), Annie Kroon, € 2.913

Esther Gerritsen *Dorst Hena Com* (Kroatië, Kroatisch), Maja Weikert, € 756

Anne-Gine Goemans *Honolulu King Insel* (Duitsland, Duits), Andreas Ecke, € 6.650

Hendrik Groen *Zolang er leven is Mozaik* (Kroatië, Kroatisch), Svetlana Grubić Samaržija, € 775

Hendrik Groen *Pogingen iets van het leven te maken Corpus (AST)* (Rusland, Russisch), Ella Vengerova, € 0

Hendrik Groen *Leven en laten leven Eesti Raamat* (Estland, Estisch), Kaari Antzon, € 900

Hendrik Groen *Pogingen iets van het leven te maken Shueisha* (Japan, Japans), Saki Nagayama, € 2.153

Hendrik Groen *Leven en laten leven Piper* (Duitsland, Duits), Wibke Kuhn, € 3.391

Hendrik Groen *Pogingen iets van het leven te maken Can Yayinlari* (Turkije, Turks), Erhan Güler, € 800

Arnon Grunberg *Moedervlekken Giunti* (Italië, Italiaans), Giorgio Testa, € 2.780

Maarten 't Hart *Een vlucht regenwulpen Prostor* (Tsjechië, Tsjechisch), Lukáš Vitek, € 1.812

Maarten 't Hart *De moeder van Ikabod & andere verhalen Piper* (Duitsland, Duits), Gregor Seferens, € 3.500

Marjolijn van Heemstra *En we noemen hem Ejal Publishing* (Albanië, Albanees), Irena Rama, € 1.102

Marjolijn van Heemstra *En we noemen hem Rizzoli* (Italië, Italiaans), Laura Pignatti, € 1.989

Marjolijn van Heemstra *En we noemen hem Les Escales (Edi8)* (Frankrijk, Frans), Emmanuèle Sandron, € 3.220

Daan Heerma van Voss *Stemmen horen Madera Fina* (Venezuela, Spaans), Marta Arguilé, € 665

Daan Heerma van Voss en Thomas Heerma van Voss *Ultimatum Schöffling & Co.* (Duitsland, Duits), Ulrich Faure, € 3.920

Daan Heerma van Voss *De laatste oorlog Deutscher Taschenbuch Verlag* (Duitsland, Duits), Gregor Seferens, € 7.003

Toine Heijmans *Op zee Quaderns Crema S.A* (Spanje, Spaans), Goedele De Sterck, € 1.049

Roman Helinski *De wafelfabriek Albatros* (Tsjechië, Tsjechisch), Blanka Juranová, € 665

Willem Frederik Hermans *Herinneringen van een engelbewaarder Helicon Plus* (Rusland, Russisch), Irina Michajlova, € 5.585

Dola de Jong *De thuiswacht Siruela* (Spanje, Spaans), Isabel Clara Lorda Vidal, € 2.100

Otto de Kat *Freetown Schöffling & Co.* (Duitsland, Duits), Andreas Ecke, € 1.932

Herman Koch *De greppel Baltos lankos* (Litouwen, Litouws), Aušra Gudavišiūtė, € 1.078

Herman Koch *Zomerhuis met zwembad People's Press / Art People* (Denemarken, Deens), Birthe Lundsgaard, € 4.621

Herman Koch *Het diner Janis Roze* (Letland, Lets), Ilmars Zvirgzds, € 1.450

Herman Koch *De greppel Tchelet Books (Steimatzky)* (Israël, Hebreeuws), Irith Bouman,

€ 3.608

Sytske van Koeveringe *Het is maandag vandaag Robert Laffont* (Frankrijk, Frans), Arlette Ounanian, € 4.550

Tim Krabbé *De renner* (Turkije, Turks), Gül Özlen, € 1.455

Ernest van der Kwast *De ijsmakers Fraktura* (Kroatië, Kroatisch), Josipa Dvoraček, € 1.792

Walter Lucius *Schaduwvechters People's Press / Art People* (Denemarken, Deens), Birthe Lundsgaard, € 3.889

Eva Meijer *Het vogelhuis BTB* (Duitsland, Duits), Hanni Ehlers, € 4.200

Eva Meijer *Het vogelhuis Paloma* (Turkije, Turks), Gül Özlen, € 1.775

Marga Minco *Het bittere kruid Four Corners* (India, Odia), K K Mohapatra, € 1.120

Margriet de Moor *Slapeloze nacht Grasset* (Frankrijk, Frans), Françoise Antoine, € 1.573

Marente de Moor *De Nederlandse maagd Bercimuel* (Spanje, Spaans), Marta Arguilé Bernal, € 1.070

Marente de Moor *Roundhay, tuinscène Hanser* (Duitsland, Duits), Bettina Bach, € 4.158

Margriet de Moor *Slapeloze nacht New Vessel Press* (Verenigde Staten, Engels), David Doherty, € 1.610

Jan Jacobs Mulder *Joseph Unionsverlag* (Zwitserland, Duits), Ulrich Faure, € 4.190

Multatuli Max *Havelaar Kalima* (Verenigde Arabische Emiraten, Arabisch), Musa al-Halool, € 5.200

Multatuli Max *Havelaar Praag Uitgewery* (Zuid-Afrika, Afrikaans), Daniel Roodt, € 0

Saskia Noort *Stromboli Michel Lafon* (Frankrijk, Frans), Myriam Bouzid, € 3.108

Cees Nootboom *Rituelen Al Kamal* (Libanon en Marokko, Arabisch), Ali Abdulamir Salih, € 1.995

Cees Nootboom *Rituelen Bakur Sulakauri* (Georgië, Georgisch), Ana Kordzaia-Samadashvili, € 1.596

Mirjam Oldenhave *Alles goed en wel HarperCollins Germany* (Duitsland, Duits), Andrea Kluitmann, € 2.272

Jamal Ouariachi *Een honger Dituria* (Albanië, Albanees), Albana Shala, € 4.013

Jamal Ouariachi *Een honger Tres Hermanas* (Spanje, Spaans), Goedele De Sterck, € 8.650

Jamal Ouariachi *Een honger Colibri* (Bulgarije, Bulgaars), Maria Encheva, € 4.682

Connie Palmen *Jij zegt het Actes Sud* (Frankrijk, Frans), Arlette Ounanian, € 4.825

Connie Palmen *Jij zegt het Iperborea* (Italië, Italiaans), Claudia Cozzi en Claudia Di Palermo, € 3.045

Hagar Peeters *Malva Wallstein* (Duitsland, Duits), Arne Braun, € 3.514

E. du Perron *Het land van herkomst Hohe Publisher* (Ethiopië, Amhaars), Asnake Tsegaw, € 7.480

Ilja Leonard Pfeijffer *La Superba Nutrimenti* (Italië, Italiaans), Claudia Cozzi, € 5.499

Ilja Leonard Pfeijffer *La Superba Casa Cărții de Știință* (Roemenië, Roemeens), Irina Anton, € 2.537

Gerard Reve *De avonden* **Iperborea** (Italië, Italiaans), Fulvio Ferrari, € 5.646

Jonathan Robijn *Congo blues* **Nautilus** (Duitsland, Duits), Jan-Frederik Bandel, € 0

Renate Rubinstein *Niets te verliezen en toch bang* **Perseus** (Bulgarije, Bulgaars), Aneta Dantcheva-Manolova, € 1.050

Marijke Schermer *Noodweer* **Alfaguara** (Spanje, Spaans), Julio Grande Morales, € 1.750

Marijke Schermer *Noodweer* **Kampa** (Zwitserland, Duits), Hanni Ehlers, € 2.916

Marijke Schermer *Noodweer* **Grif** (Denemarken, Deens), Aino Roscher, € 2.161

Toon Tellegen *Het verlangen van de egel* **Palto** (Turkije, Turks), Lale Şimşek Çalışkan, € 506

Anneloes Timmerijne *Slaapwandelen bij daglicht* **edition fünf/Verlag Silke Weniger** (Duitsland, Duits), Bettina Bach, € 2.100

Marcel Vaarmeijer *Voor wie ik heb liefgehad* **Bastei Lübbe** (Duitsland, Duits), Simone Schroth, € 2.418

Wyske Versteeg *Boy* **Scritturapura** (Italië, Italiaans), Cecilia Casamonti, € 832

Wyske Versteeg *Boy* **Lector** (Kroatië, Kroatisch), Gioia-Ana Ulrich, € 2.284

Simone van der Vlucht *Blauw water* **Bjartur** (IJsland, IJslands), Ragna Sigurdadottir, € 2.750

Simone van der Vlucht *Nachtblauw* **Philippe Rey** (Frankrijk, Frans), Guillaume Deneufbourg, € 3.878

Simone van der Vlucht *Nachtblauw* **Zysk i S-ka** (Polen, Pools), Ryszard Turczyn, € 1.086

Simone van der Vlucht *Rode sneeuw in december* **Philippe Rey** (Frankrijk, Frans), Guillaume Deneufbourg, € 6.555

Simone van der Vlucht *Nachtblauw* **Alma Littera** (Litouwen, Litouws), Birutė Avizienienė, € 838

Bert Wagendorp *Ventoux* **Libros de Ruta Ediciones SL** (Spanje, Spaans), Isabel Pérez van Kappel, € 1.625

Tommy Wieringa *Een mooie jonge vrouw* **Booka** (Servië, Servisch), Ivana Scepanovic, € 948

Tommy Wieringa *De heilige Rita* **Jelenkor** (Hongarije, Hongaars), Szabolcs Wekerle, € 1.120

Tommy Wieringa *Een mooie jonge vrouw* **Pauza** (Polen, Pools), Alicja Oczko, € 546

Tommy Wieringa *De heilige Rita* **Stock** (Frankrijk, Frans), Isabelle Rosselin, € 4.700

Tommy Wieringa *Dit zijn de namen* **Litera** (Slovenië, Sloveens), Mateja Seliškar Kenda, € 2.467

Tommy Wieringa *Een mooie jonge vrouw* **Keter** (Israël, Hebreeuws), Irith Bouman, € 1.326

Tommy Wieringa *De heilige Rita* **Scribe** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Sam Garrett, € 4.700

Jeroen Windmeijer *De bekentenissen van Petrus* **Albatros** (Tsjechië, Tsjechisch), Adela Elbel, € 0

Joost Zwagerman *Gimmick!* **Weidle Verlag** (Duitsland, Duits), Gregor Seferens, € 7.000

Miek Zwamborn *De duimsprong* **Rámus** (Zweden, Zweeds), Per Holmer, € 3.080

Bloemlezingen

div. auteurs *Jaarboek Erazmo*, themanummer over de oprichting van Joegoslavië in 1918 **Arius** (Servië, Servisch), Jelica Novaković-Lopušina en andere vertalers, € 2.000

div. auteurs *Nederlandse en Vlaamse verhalen* **Halart** (Polen, Pools), Barbara Irena Kalla, € 1.959

div. auteurs *The Passenger - Holanda*: themanummer met non-fictie uit en over Nederland **Iperborea** (Italië, Italiaans), David Santoro, Laura Pignatti, € 900

div. auteurs *Eight Women Poets from the Netherlands* **Mosaic Press** (Canada, Engels), David Colmer, € 3.940

div. auteurs *Magazine: Tribute to Slauerhoff*

Ravenswood Books Editorial (Spanje, Spaans), Antonio Cruz Romero, € 100

div. auteurs *Middeleeuwse poëzie* **S. Hirzel Verlag GmbH** (Duitsland, Duits), Rita Schlusemann, € 1.750

Kinder- en jeugdliteratuur

Paul Biegel *De grote kleine kapitein* **Can Yayinlari** (Turkije, Turks), Mustafa Özen, € 1.694

Tamara Bos *Kapsalon Romy* **Gerstenberg** (Duitsland, Duits), Andrea Kluitmann, € 1.971

Lewis Carroll *Alice in Wonderland/De avonturen van Alice in Spiegelland* **Samokat** (Rusland, Russisch), Eugeniy Kluev, € 0

Jozua Douglas *De gruwelijke generaal* **Affirm Press** (Australië, Engels), Michele Hutchison, € 2.668

Jozua Douglas *De gruwelijke generaal II* **Castoro** (Italië, Italiaans), Laura Pignatti, € 1.512

Jozua Douglas *De gruwelijke generaal* **Fischer** (Duitsland, Duits), Eva Schweikart, € 2.128

Tonke Dragt *Geheimen van het Wilde Woud* **Kolibri Kiadó** (Hongarije, Hongaars), Szabolcs Wekerle, € 4.868

Tonke Dragt *Geheimen van het Wilde Woud* **Dwie Siostry** (Polen, Pools), Jadwiga Jedryas, € 4.000

Tonke Dragt *De brief voor de koning* **Zangak-97** (Armenië, Armeens), Anna Maria Mattaar, € 5.733

Tonke Dragt *De brief voor de koning* **Kachelly Publishing House** (Rusland, Russisch), Irina Grivnina, € 8.805

Tonke Dragt *De brief voor de koning* **Tukan förlag** (Zweden, Zweeds), Joakim Sundström, € 12.000

Bibi Dumon Tak *Winterdieren* **Shanghai 99** (China, Chinees), Jiang Jiahui, € 2.125

Bibi Dumon Tak *Bibi's doodgewone dierenboek* **Shanghai 99** (China, Chinees), Jiang Jiahui, € 2.125

Bibi Dumon Tak *Het heel grote vogelboek* **Gerstenberg** (Duitsland, Duits), Meike Blatnik, € 1.260

Tiny Fisscher *Alleen op de wereld* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Eva Schweikart, € 3.390

Mireille Geus *Dans! Založba Zala* (Slovenië, Sloveens), Mateja Seliškar Kenda, € 1.120

Martine Glaser *De zaterdag van het onweer* **Bata press** (Macedonië, Macedonisch), Eli Pujovska, € 2.665

Annemarie van Haeringen *Beer is op Vlinder* **Siruela**

(Spanje, Spaans), Goedele De Sterck, € 1.525
 Marc ter Horst *Hé aardbewoner!* **Beyond Words Publishing** (Verenigde Staten, Engels), Laura Watkinson, € 2.292
 Annet Huizing *Hoe ik per ongeluk een boek schreef* **Syros** (Frankrijk, Frans), Myriam Bouzid, € 1.750
 Annet Huizing *Hoe ik per ongeluk een boek schreef* **Albus Corvus** (Rusland, Russisch), Nina Fedorova, € 556
 Annet Huizing *Hoe ik per ongeluk een boek schreef* **Pagony** (Hongarije, Hongaars), Rádai Andrea, € 630
 Enne Koens *Hotel Bonbien* **Final Kültür Sanat Yayınları** (Turkije, Turks), Ufuk Güngör, € 320
 Rindert Kromhout *April is de wreedste maand* **Mixtvision** (Duitsland, Duits), Birgit Erdmann, € 3.298
 Guus Kuijer *Tin Toeval en de kunst van het verdwalen* **Pagony** (Hongarije, Hongaars), Wekerle Szabolcs, € 385
 Guus Kuijer *Grote mensen, daar kan je beter soep van koken* **Camelozampa** (Italië, Italiaans), Valentina Freschi, € 827
 Sjoerd Kuiper *Het zakmes* **Založba Zala** (Slovenië, Sloveens), Mateja Seliškar Kenda, € 815
 Sjoerd Kuiper *De duik* **Charuba** (Aruba, Papiamentu), Roy Colastica, € 1.540
 Sjoerd Kuiper *De duik* **Charuba** (Aruba, Papiamentu), Ramon Todd Dandare, € 1.540
 Martine Letterie *Kinderen met een ster* **Carlsen** (Duitsland, Duits), Andrea Kluitmann, € 1.065
 Paul van Loon *Griezelhandboek* **Siruela** (Spanje, Spaans), Gonzalo Fernández Gómez, € 782
 Paul van Loon *De griezelbus 1* **Dituria** (Albanië, Albanees), Ilira Shurbani, € 862
 Paul van Loon *De griezelbus 2* **Dituria** (Albanië, Albanees), Ilira Shurbani, € 992
 Truus Matti *Mister Orange* **Osnovy** (Ukraine, Oekraïens), Jaroslav Dovhopolyj, € 430
 Tosca Menten *Dummie de mummie en de gouden scarabee* **A-BA-BA-HA-LA-MA-HA Publishers** (Oekraïne, Oekraïens), Iryna Koval, € 535
 Tosca Menten *Dummie de mummie en het masker van Sebek-Ra* **Nieko Rimto** (Litouwen, Litouws), Antanas Gailius, € 0
 Daan Remmerts de Vries *Groter dan de lucht, erger dan de zon* **Miš Založba** (Slovenië, Sloveens), Katjuša Ručigaj, € 1.512
 Bart Rossel *Het wonderlijk insectenboek* **Gerstenberg** (Duitsland, Duits), Eva Schweikart, € 0
 Annet Schaap *Lampje* **Sanje** (Slovenië, Sloveens), Mateja Seliškar Kenda, € 2.100
 Annet Schaap *Lampje* **Thienemann-Esslinger Verlag GmbH**, (Duitsland, Duits), Eva Schweikart, € 3.629
 Annet Schaap *Lampje* **Pushkin Press** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Laura Watkinson, € 4.668
 Annie M.G. Schmidt *Abeltje* **Pagony** (Hongarije, Hongaars), Varga Orsolya, € 0
 Annie M.G. Schmidt *Pluk van de Petteflet* **LupoGuido - Datanova srl** (Italië, Italiaans), Valentina Freschi, € 4.100

Annie M.G. Schmidt *Pluk van de Petteflet* **Can Yayınları** (Turkije, Turks), Erhan Gurer, € 3.078
 Annie M.G. Schmidt *Floddertje* **Kalem Agency** (Turkije, Turks), Erhan Gurer, € 1.186
 Janneke Schotveld *Oma ontsnapt!* **Dituria** (Albanië, Albanees), Agim Doksani, € 681
 Jan Paul Schutten *Het wonder van jou en je biljoe-nen bewoners* **Maeva** (Spanje, Spaans), Goedele De Sterck, € 4.395
 Jan Paul Schutten *Het wonder van jou en je biljoe-nen bewoners* **Shanghai 99** (China, Chinees), Wang Yiyao, € 3.374
 Jan Paul Schutten *Het raadsel van alles wat leeft en de stinksokken van Jos Grootjes uit Driel* **Shanghai 99** (China, Chinees), Wang Yiyao, € 3.374
 Jan Paul Schutten *Het wonder van jou en je biljoe-nen bewoners* **Globe - L'école des loisirs** (Frankrijk, Frans), Maurice Lomré, € 5.600
 Carry Slee *Spijt* **Alma Littera** (Litouwen, Litouws), Jolita Urnikytė-Vaicekauskienė, € 0
 Jelmer Soes *Lichaam van licht* **Pagony** (Hongarije, Hongaars), Rádai Andrea, € 1.050
 Harmen van Straaten *Bor ziet spoken* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 585
 Barbara Tammes *Het leven volgens Pippa Leeuwenhart* **Syros** (Frankrijk, Frans), Myriam Bouzid, € 3.217
 Toon Tellegen *Op een ochtend vroeg in de zomer* **Sinnos** (Italië, Italiaans), Laura Pignatti, € 2.162
 Toon Tellegen *Bijna iedereen kon omvallen* **Shinchosha** (Japan, Japans), Saki Nagayama, € 2.196
 Toon Tellegen *Misschien wisten zij alles* **Apropo** (Servië, Servisch), Olivera Petrovic van der Leeuw, € 3.457
 Toon Tellegen *De verjaardag van de eekhoorn* **Kaisei-sha** (Japan, Japans), Etsuko Nozaka, € 850
 Toon Tellegen *Misschien wisten zij alles* **Aasta Raamat** (Estland, Estisch), Vahur Aabrams, € 500
 Jan Terlouw *Oorlogswinter* **HarperCollins Ibérica** (Spanje, Spaans), Marta Arquilé, € 2.800
 Jan Terlouw *Oorlogswinter* **Kompas Guide** (Rusland, Russisch), Irina Mikhajlova, € 1.994
 Jan Terlouw *Oorlogswinter* **Pushkin Press** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Laura Watkinson, € 4.985
 Edward van de Vendel *Ik juich voor jou* **Eerdmans** (Verenigde Staten, Engels), David Colmer, € 3.498
 Edward van de Vendel *Superguppie* **Emma Press** (Verenigd Koninkrijk, Engels), David Colmer, € 3.340
 Anna Woltz *Alaska* **Oneworld Publications** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Laura Watkinson, € 2.324
 Anna Woltz *Gips* **Pagony** (Hongarije, Hongaars), Rádai Andrea, € 0
 Floortje Zwigtman *Fabeldieren* **Albur** (Spanje, Spaans), Mariona Vilalta, € 3.412

Geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur

Cornelia Boese en illustrator Annemarie van Haeringen *Alle dieren drijven* (Original edition: *Noah und die große Flut*) **San Paolo** (Italië, Italiaans), Anna Patrucco Becchi, € 1.000

Marja Baseler en Annemarie van den Brink, en illustrator Tjarko van der Pol *Pretpark de Poepfabriek* **Klett Kinderbuch** (Duitsland, Duits), Meike Blatnik, € 2.103

Leen van den Berg en illustrator Kaatje Vermeire *De vraag van olifant* **Final Culture and Arts Publishing** (Turkije, Turks), Nurşen Kaya, € 0

Kim Crabeels en illustrator Marije Tolman *Flamingo!* **Sinnos** (Italië, Italiaans), Laura Pignatti, € 1.237

De en Teer Ao, en illustrator Annemarie van Haeringen *Mijn papa* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 1.378

Mirjam Enzerink en illustrator Peter-Paul Rauwerda *De dag dat de zon geen zin had* **Aracari** (Zwitserland, Duits), Rolf Erdorf, € 1.298

Annemarie van Haeringen (tekst en illustraties) *Ossip en de onverwachte reis* **Berghs** (Zweden, Zweeds), Ms Gun-Britt Sundström, € 1.261

Annemarie van Haeringen *Ossip en de onverwachte reis* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 1.608

Hans Hagen, Monique Hagen, Bette Westera, Sjoerd Kuiper, Koos Meinderts en illustrator Mies van Hout *Dag poes!* **Aracari** (Zwitserland, Duits), Rolf Erdorf, € 3.387

Gijs van der Hammen en illustrator Hanneke Siemensma *Kleine wijze wolf* **Book Island** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Laura Watkinson, € 1.450
Philip Hopman (tekst en illustraties) *Hubert de Givenchy* **Bunka Publishing** (Japan, Japans), Etsuko Nozaka, € 2.950

Mies van Hout (tekst en illustraties) *Vrolijk* **Fortellerforlaget** (Noorwegen, Noors), Finn Valgermo, € 1.225

Mark Janssen (tekst en illustraties) *Niets gebeurd* **Flamboyant** (Spanje, Spaans), Maria Rosich Andreu, € 1.962

Mark Janssen (tekst en illustraties) *Niets gebeurd* **Kathalaya** (Nepal, Nepalees), Victor Pradhan, € 728

Mark Janssen (tekst en illustraties) *Niets gebeurd* **Flamboyant** (Spanje, Catalaans), Maria Rossich, € 782

Mark Janssen (tekst en illustraties) *Niets gebeurd* **Skaznuvalka Dooel** (Macedonië, Macedonisch), Sanne van den Heuvel, € 766

Sjoerd Kuiper en illustrator Jan Jutte *Een muts voor de maan* **Lemniscaat Ltd** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Jesse Goossens, € 0

Pim Lammers en illustrator Milja Praagman *De boer en de dierenarts* **Hércules de Ediciones** (Spanje, Spaans), Maria Rossich, € 896

Pim Lammers en illustrator Milja Praagman *De boer en de dierenarts* **Hércules de Ediciones** (Spanje, Galicisch), María C. Alonso Seisdedos, € 798

Pim Lammers en illustrator Milja Praagman *Het lammetje dat een varken is* **Hércules de Ediciones**

(Spanje, Galicisch), María C. Alonso Seisdedos, € 675

Jochem Myjer en illustrator Rick de Haas *De wereld van de Gorgels* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 1.125

Anne-Claire Petit (tekst en illustraties) *Chimp Lata de Sal Editorial* (Spanje, Spaans), Irene Alvarez, € 1.980

Daan Remmerts de Vries en Dieter en Ingrid Schubert (prentenboek) *Konijntango* **Aracari** (Zwitserland, Duits), € 2.062

Floor Rieder (tekst en illustraties) *Waar is Ludwig?* **Gerstenberg** (Duitsland, Duits), Verena Kiefer, € 2.800

Marancke Rinck en illustrator Martijn van der Linden *Memorykonijn* **Skaznuvalka Dooel** (Macedonië, Macedonisch), Sanne van den Heuvel, € 1.271

Marancke Rinck en illustrator Martijn van der Linden *Memorykonijn* **Alfa** (Turkije, Turks), Lale Simsek Caliskan, € 1.950

Marancke Rinck en illustrator Martijn van der Linden *Tangramkat* **Schaltzeit Verlag** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 2.600

Karina Schaapman *Het Muizenhuis* **Blackie Books** (Spanje, Spaans), Goedele De Sterck, € 0

Karina Schaapman *Het Muizenhuis - De haven* **Blackie Books** (Spanje, Spaans), Goedele De Sterck, € 0

Dieter en Ingrid Schubert (tekst en illustraties) *Maurits Muis* **Bunka Publishing** (Japan, Japans), Etsuko Nozaka, € 2.950

Harmen van Straaten (tekst en illustraties) *Hé, wie zit er op de wc?* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 1.580

Harmen van Straaten (tekst en illustraties) *Hé, wie zit er op de wc?* **Red Robin Books** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Laura Watkinson, € 1.300

Joost Swarte (tekst en illustraties) *En toen De Stijl* **Freies Geistesleben** (Duitsland, Duits), Rolf Erdorf, € 1.383

Leo Timmers (tekst en illustraties) *Een huis voor Harry* **Aracari** (Zwitserland, Duits), Rolf Erdorf, € 0

Thé Tjong-Khing (tekst en illustraties) *Kunst met taart* **Mediterrània** (Spanje, Spaans), Cristina Casas Peregrina, € 2.655

Marit Törnqvist (tekst en illustraties) *Het gelukkige eiland* **Tak publishing house** (Iran, Perzisch), Mehrnoosh Pouyanfar, € 838

Sylvia Vanden Heede en illustrator Thé Tjong-Khing *Tot kijk, Vos en Haas* **Alma Littera** (Litouwen, Litouws), Birutė Avižinienė, € 1.071

Sylvia Vanden Heede en illustrator Thé Tjong-Khing *Vos en Haas* **Alma Littera** (Litouwen, Litouws), Birutė Avižinienė, € 698

Sylvia Vanden Heede en illustrator Thé Tjong-Khing *Vos en Haas* **Janis Roze** (Letland, Lets), Inga Karlsberga, € 929

Tijbbe Veldkamp en illustrator Alice Hoogstad *Kom uit die kraan!!* **Froebel-kan** (Japan, Japans), Etsuko Nozaka, € 2.425

Edward van de Vendel en illustrator Anton Van

Hertbruggen *Het hondje dat Nino niet had* **Final Culture and Arts Publishing** (Turkije, Turks), Nurşen Kaya, € 0
Edward van de Vendel en illustrator Marije Tolman *Doei! Ars Lamina* (Macedonië, Macedonisch), Eli Pujovska, € 1.391

Non-fictie

Steven Adolf *De reuzentonijn* **Springer** (Zwitserland, Engels), Anna Asbury en Suzanne Heukensfeldt Jansen, € 10.389
Gerbrand Bakker *Rotgrond bestaat niet* **Suhrkamp** (Duitsland, Duits), Birgit Erdmann, € 3.920
Olivier van Beemen *Bier voor Afrika* **Edition Rue de l'Echiquier** (Frankrijk, Frans), Hooghe Marie, € 5.183
Juriaan Benschop *Zout in de wond* **Garret Publications** (Finland, Engels), Susan Ridder, € 4.348
Anna Bentick van Schoonheten *Karl Abraham (1877-1925)* **Psychosozial-Verlag** (Duitsland, Duits), Marianne Holberg, € 7.500
Rutger Bregman *Gratis geld voor iedereen* **Cser Publishing** (Hongarije, Hongaars), Adam Beke, € 2.008
Jan Brokken *De kozakkentuin* **Turbine** (Denemarken, Deens), Lise Bøgh-Sørensen, € 3.244
Martijn van Calmthout *Sam Goudsmit* **Prometheus Books** (Verenigde Staten, Engels), Michiel Horn, € 4.550
Mathijs Deen *Over oude wegen* **DuMont** (Duitsland, Duits), Andreas Ecke, € 5.533
Midas Dekkers *De kleine verlossing, of de lust van ontlasten* **Docendo Oy** (Suomi, Fins), Sanna van Leeuwen, € 4.660
Nienke Denekamp *De grote Gauguin Atlas* **Sieveling Verlag** (Duitsland, Duits), Marlene Müller-Haas, Ira Wilhelm, € 2.114
Willemijn van Dijk *De opvolger* **Baylor University Press** (Verenigde Staten, Engels), Kathleen Brandt-Carey, € 4.462
Anne Frank *Het Achterhuis* **Bait Elyasmin** (Egypte, Arabisch), Ibtisam Nagy Abdelmeged Radwan, € 0
Anne Frank *Het Achterhuis* **Vernatun Media LLC** (Armenië, Armeens), Anna Maria Mattaar, € 3.724
Anne Frank *Het Achterhuis* **Triáda** (Tsjechië, Tsjechisch), Magda de Bruin-Hübllová, € 2.745
Janny Groen, Annieke Kranenberg *Strijders van Allah Ibn Roshd* (Egypte, Arabisch), Mai Saed, € 2.464
Etty Hillesum *Het verstoorde leven* **Editora Âyine** (Brazilië, Portugees), Mariângela Guimarães, € 3.610
Etty Hillesum *Het verstoorde leven* **Humanitas** (Roemenië, Roemeens), Gheorghe Nicolaescu, € 3.880
Etty Hillesum *Etty Fonte* (Spanje, Spaans), Marta Arguilé Bernal, € 15.834
Henkjan Honing *Aap slaat maat* **MIT Press** (Verenigde Staten, Engels), Sherry Macdonald, € 3.150
Johan Huizinga *Mijn weg tot de historie & Gebeden Vantilt* (Italië, Italiaans), Gerrit Van Oord, € 2.100
Johan Huizinga *In de schaduwen van morgen* **Sonm**

(Bulgarije, Bulgaars), Aneta Dantcheva-Manolova, € 2.484
Hans Janssen *Piet Mondriaan* **Karsten Schubert** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Sue McDonnell, € 12.250
Rick Kempen *Bier* **Kolektif Kitap** (Turkije, Turks), Mustafa Özen, € 2.066
Jan Konst *De wintertuin* **Europa Verlag** (Duitsland, Duits), Marlene Müller-Haas, € 6.650
Arnold van de Laar *Onder het mes* **Literackie** (Polen, Pools), Malgorzata Diederer-Wozniak, € 2.218
Arnold van de Laar *Onder het mes* **Eulyoo** (Zuid-Korea, Koreaans), HyoYoung Je, € 3.334
Ton van der Lee *Het zandkasteel* **Pagma Verlag** (Duitsland, Duits), Anna Soonius, € 0
Mariët Meester *De tribune van de armen* **Ediciones del Genal** (Spanje, Spaans), Inge Luken, € 4.137
Eva Meijer *Dierentalen* **Art House** (Finland, Fins), Mari Janatuinen, € 2.940
Eva Meijer *Dierentalen* **Kaplumbaa Books** (Turkije, Turks), Gül Özlen, € 1.732
Eva Meijer *Dierentalen* **Presses de la Cité** (Frankrijk, Frans), Sandrine Maufroy, € 3.360
Luuk van Middelaar *De nieuwe politiek van Europa* **Agenda Publishing** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Liz Waters, € 6.470
Luuk van Middelaar *De nieuwe politiek van Europa* **Gallimard** (Frankrijk, Frans), Daniel Cunin, € 7.323
Luuk van Middelaar *De passage naar Europa* **É Realizações Editora Livraria e Dist.** (Brazilië, Portugees), Ramon Alex Gerrits, € 3.094
Alexander Münninghoff *De stamhouder* **C.H. Beck** (Duitsland, Duits), Andreas Ecke, € 5.346
Dagmar van der Neut *Het beest in ons* **Kiepenheuer & Witsch** (Duitsland, Duits), Linda Marie Schulhof, € 2.420
Cees Nooteboom *533 Actes Sud* (Frankrijk, Frans), Philippe Noble, € 4.142
Cees Nooteboom *Een keuze uit het werk* **Faethon** (Zweden, Zweeds), Per Holmer, € 5.880
Herman M. van Praag *Slecht zicht. Een hommage aan de twijfel* **Urim Publications Jerusalem Ltd.** (Israël, Engels), Rosalind Buck, € 4.348
Kevin Prenger *Een rechter in Auschwitz* **Replika Aleksander Szabliński** (Polen, Pools), Pawel Kruszynski, € 735
Thomas Rau, Sabine Oberhuber *Material matters* **Ambiente** (Italië, Italiaans), David Santoro, € 1.400
Rob Riemen *De eeuwige terugkeer van het fascisme* **Dereta** (Servië, Servisch), Bojana Budimir, € 843
P.J. Rietbergen *Geschiedenis van Nederland in vogelvlucht* **Kamakura Shunju-sha Co.,Ltd** (Japan, Japans), Takashi Koezuka, € 0
Florentijn van Rootselaar *Filosofisch veldwerk* **WBG / Konrad Theiss** (Duitsland, Duits), Bärbel Jänicke, € 1.680
Ton Roozeboom *De Nazi moordfabrieken* **Centre France Livres** (Frankrijk, Frans), Francine Melka, € 3.161
Mineke Schipper *Trouw nooit een vrouw met grote voeten* **Mehta** (India, Marathi), Varsha Welankar,

€ 2.195

Mineke Schipper *Bloot of bedekt* **Anetta Antonenko Publishers** (Oekraïne, Oekraïens), Smerek Oksana, € 2.345

Merlijn Schoonenboom *De nimf en de bunny* **Argo Books** (Duitsland, Duits), Marlene Müller-Haas, € 4.410

Gert Jan van der Sman *Lorenzo & Giovanna* **Peking University Press** (China, Chinees), Chen Yao, € 742

Stefan van der Stigchel *Zo werkt aandacht* **MIT Press** (Verenigde Staten, Engels), Danny Guinan, € 3.654

Dick Swaab *Ons creatieve brein* **Ivan Limbakh Publishing House** (Russisch, Rusland), Dimitri Silvestrov, € 2.000

Margreet van Till *Batavia bij nacht* **Komunitas Bambu** (Indonesië, Indonesisch), Nazarudin, € 1.225

Henk Tromp *De strijd om de echte Vincent van Gogh* **Peking University Press** (China, Chinees), Chen Yiping, € 2.870

Nieske Vergunst, Bennie Mols *Hallo robot* **Canbury Press** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Robert Smith, € 3.930

Zoni Weisz *De vergeten Holocaust* **Deutscher Taschenbuch Verlag** (Duitsland, Duits), Bärbel Jänicke, € 4.644

Anne-Ruth Wertheim *De gans eet het brood van de eenden op* **Tokuma Shoten** (Japan, Japans), Saki Nagayama, € 2.800

Frank Westerman *Dier, bovendien* **Absynt** (Slowakije, Slowaaks), Annamária Gálová Vrbová, € 1.834

Friso Wielenga *Geschiedenis van Nederland* **Ditura** (Albanië, Albanees), Kujtim Ymeri, € 3.704

Thijs Zonneveld *Thomas Dekker* **Libros de Ruta Ediciones SL** (Spanje, Spaans), Isabel Pérez van Kappel, € 1.001

Miek Zwamborn *Wieren* **Matthes & Seitz** (Duitsland, Duits), Bettina Bach, € 1.883

Poëzie

Simone Atangana Bekono *Hoe de eerste vonken zichtbaar waren* **Modern Poetry in Translation**

(Verenigd Koninkrijk, Engels), David Colmer, € 235

Benno Barnard *Het trouwsservies* **In'huï** (Frankrijk, Frans), Daniel Cunin, € 1.397

Maria Barnas *Column Viviane Sassen en Maria Barnas (foto-gedicht)* **ZEIT-Magazin** (Duitsland, Duits), Stefan Wiczorek, € 2.160

Maria Barnas *Een keuze uit het werk* **PN Review** (Verenigd Koninkrijk, Engels), Donald Gardner, € 305

Hans Faverey *Een keuze uit het werk* **Vies parallèles** (België, Frans), Kim Andringa; Erik Lindner; Erik Suchère, € 12.250

Eva Gerlach *Een keuze uit het werk* **Sarzamin-i-Ahurai press** (Iran, Perzisch), Amir Afrassiabi, € 3.480

Hadewijch *Liederen* **Albin Michel** (Frankrijk, Frans), Daniel Cunin, € 9.530

Hester Knibbe *Archaïsch de dieren* **Unes** (Frankrijk, Frans), Kim Andringa, € 3.400

Frank Koenegracht *Vroege sneeuw* **Spuyten Duyvil**

(Engels, Verenigde Staten), Sarah Hart, € 0

Gerrit Kouwenaar *Een keuze uit het werk* **Sarzamin-i-Ahurai press** (Iran, Perzisch), Amir Afrassiabi, € 3.208

Gerry van der Linden *Een keuze uit het werk* **Caractères** (Frankrijk, Frans), Daniel Cunin, € 3.201

Erik Lindner *Een keuze uit het werk* **Théâtre Typographique** (Frankrijk, Frans), Bénédicte Vilgrain, € 870

Lucebert *Apocrief; De analphabetische naam* **Fidan Editörlük ve Yayıncılık Hizmetleri** (Turkije, Turks), Mustafa Özen, € 3.758

Thomas Möhlmann *Ik was een hond* **Sinn und Form** (Duitsland, Duits), Stefan Wiczorek, € 160

Martinus Nijhoff *Een keuze uit het werk* **Editions Léo Scheer** (Frankrijk, Frans), Paul Gellings, € 755

Adriaan Roland Holst *Een keuze uit het werk* **Raffaelli Editore** (Italië, Italiaans), Jean Robaey, € 900

Alfred Schaffer *Mens Dier Ding* **Human & Rousseau** (Zuid-Afrika, Afrikaans), Zandra Bezuidenhout, € 4.588

Alfred Schaffer *Mens Dier Ding* **Caractères** (Frankrijk, Frans), Pierre-Marie Finkelstein, € 7.192

Menno Wigman *Slordig met geluk* **Ravenswood Books Editorial** (Spanje, Spaans), Antonio Cruz Romero, € 750

Aanvullende honoraria voor literair vertalers uit het Nederlands

Aan de volgende vertalers is voor 15 vertalingen uit het Nederlands een financiële bijdrage verstrekt als aanvullend honorarium:

Conchita Alegre Gil: € 1.344

Magda de Bruin-Hüblóvá: € 3.783

Malgorzata Diederer-Wozniak: € 5.779

Gonzalo Fernández Gomez: € 1.741

Mariângela Guimarães: € 2.259

Erhan Güner: € 6.032

Olivera Petrovic: € 968

Diego Puls: € 695

Kadir Turkmen: € 2.962

Mariona Vilalta: € 533

Cristiano Zwieseles do Amaral: € 14.167

Algemeen reglement

Het bestuur kan met inachtneming van het Algemeen reglement een financiële bijdrage verstrekken ter uitvoering van door het bestuur vastgestelde beleidsprioriteiten.

In dit kader zijn eerder subsidies over meerdere jaren verleend, waarvan dit jaar een (slot)deel is uitgekeerd aan onder meer Crossing Border, El Hizra (versterken interculturele organisatie), de CEEBP, en aan De Auteursbond (cultureel ondernemerschap). Zie hiervoor ook het jaarverslag over 2017.

In 2018 ontving voorts PEN Nederland een bijdrage van € 1.500 voor *Turkse schrijvers in ballingschap* in De Balie in Amsterdam (5 september), het Biografie Instituut eveneens €1.500 als bijdrage aan honoraria, reis- en verblijfskosten voor het symposium *Different lives* (9-21 september) met onder meer Richard Holmes, *De Gids* € 2.500 voor de Kousbroek-lezing, werd het internationale netwerk *The Addict* ondersteund met € 4.000 als bijdrage in de reis- en verblijfskosten van buitenlandse uitgevers, en werd € 15.000 geïnvesteerd in de Boekenweek voor Jongeren (voorheen: *Literatour*) die door de CPNB in samenwerking met een reeks partners is georganiseerd.

Daarnaast is aan Cultuur-Ondernemen een bijdrage van € 5.000 verleend voor de presentatie en distributie van de nieuwe Governance Code Cultuur, die op 1 januari 2019 ingaat. Het eerste exemplaar werd begin november tijdens de conferentie *Toezichthouden: de kunst van het tegen-spel* in Rotterdam, aangeboden aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ingrid van Engelshoven.

Tot slot zijn, zoals in Hoofdstuk 4 al werd beschreven, financiële bijdragen verleend aan zeven literaire festivals ter versterking van het kennisniveau binnen de organisatie: Bookids (€ 1.500), Literatuurhuis Utrecht (€ 6.500), Passionate Bulkboek (€ 6.500), Poetry International (€ 3.000), Poëziepaleis (€ 1.900), Stichting Literaire Activiteiten Groningen (€ 5.100) en Literair Productiehuis Wintertuin (€ 2.500).

Stimuleren nieuwe genres

In samenwerking met De Schrijverscentrale worden spoken word-optredens in de klas gestimuleerd met ingang van het schooljaar 2018-2019. De Schrijverscentrale bemiddelt tussen een twintigtal artiesten en scholen, bibliotheken, boekhandels en festivals. Daarbij kan een extra subsidie worden verleend dankzij een bijdrage van het Letterenfonds (van 8.000 euro). Dit aanbod staat open voor alle schooltypes, van vmbo tot hbo, en geldt zowel voor optredens als voor workshops.

Verschenen vertalingen van Nederlands werk

In de vertalingendatabase van het Nederlands Letterenfonds is een actueel overzicht te vinden van alle – al dan niet ondersteunde – vertalingen uit het Nederlands en Vlaams.

Op 31 december 2018 bedroeg het aantal vertalingen in de vertalingendatabase 21.491, waarvan 15.611 daadwerkelijk aanwezig in de bibliotheek van het Nederlands Letterenfonds.

In het jaar 2018 verschenen, voor zover begin maart 2019* bekend, in totaal 543 vertalingen uit het Nederlands in 44 verschillende talen (waarvan 39 gesubsidieerd), inclusief 14 heruitgaven.

De verdeling over de genres was als volgt: fictie (172), non-fictie (92), poëzie (33), graphic novel (19) en kinder- en jeugdliteratuur (227, waarvan 112 prentenboeken).

Voor 266 van deze 543 vertalingen is een subsidie verstrekt door het Nederlands Letterenfonds. De vertalingen verschenen in de volgende talen (tussen haakjes het aantal vertalingen dat met een zogenoemde translation grant van het Nederlands Letterenfonds tot stand kwam):

Afrikaans 7 (3)
Albanees 1 (0)
Amhaars 2 (1)
Arabisch 8 (5)
Baskisch 1 (0)
Bosnisch 3 (1)
Bulgaars 8 (6)
Bundel met tien talen 1 (0)
Catalaans 6 (2)
Chinees 19 (11)
Complex Chinees 6 (1)
Deens 14 (4)
Duits 100 (48)
Engels 70 (30)
Estisch 3 (3)
Farsi 1 (0)
Fins 3 (3)
Frans 53 (18)
Fries 2 (0)
Galicisch 2 (2)
Grieks 2 (1)
Hebreeuws 1 (1)
Hindi 4 (0)
Hongaars 6 (3)
Indonesisch 2 (2)
Italiaans 29 (14)
Japans 11 (7)
Koreaans 7 (3)
Kroatisch 3 (3)
Lets 3 (1)
Litouws 9 (6)
Macedonisch 6 (4)
Noors 3 (1)
Oekraïens 2 (1)

Pools 8 (6)
 Portugees 5 (3)
 Roemeens 4 (2)
 Russisch 10 (3)
 Servisch 6 (6)
 Sloveens 7 (4)
 Slowaaks 4 (2)
 Spaans 40 (24)
 Tsjechisch 13 (5)
 Turks 23 (16)
 Vietnamees 4 (4)
 Zweeds 11 (6)

*In de vertalingendatabase staan voor verschijning tot en met december 2018 nog steeds vertalingen in voorbereiding. Het betreft niet alleen vertalingen die moeilijk via internet te traceren zijn en waar we op zullen moeten wachten, maar ook vertalingen, waarvan de publicatiedatum verplaatst is, dan wel zal worden, naar een later tijdstip.

Schenken

Evenals voorgaande jaren schonk het Nederlands Letterenfonds structureel vertalingen van Nederlands werk aan de bibliotheekcollectie van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag.

Ook de Openbare Bibliotheek te Amsterdam (OBA) ontving dit jaar vele honderden vertalingen van Nederlandse werk voor haar veeltalige boekencollectie *Het huis van Alle Talen*, die in mei 2019 'geopend' zal worden. De OBA en het Letterenfonds zijn hiervoor een structureel samenwerkingsverband aangegaan. *Het huis van Alle Talen* heeft als doel het bevorderen van taalontwikkeling en leesplezier onder alle Amsterdammers.

Voor de overzichtstentoonstelling *Het is al lang... Joke van Leeuwen schrijft en tekent 40 jaar* (oktober 2018 – december 2018) werden tientallen vertalingen van haar werk aan de Bibliotheek Genk geschonken.

Stapels kinderboeken gingen naar de afdeling Special Care van het Beatrixkinderziekenhuis in Groningen en naar Stichting de Vrolijkheid, voor kinderen in asielzoekerscentra. En tot slot ontving Tandem Delft in 2018 oorspronkelijk Nederlands en uit het Nederlands vertaald literair werk t.b.v. het Language Festival, dat in februari 2019 plaatsvond.

Het Letterenfonds ontving net als voorgaande jaren de door het Vlaams Fonds voor de Letteren gesubsidieerde vertalingen van Vlaamse auteurs ter aanvulling op zijn bibliotheekcollectie. Ook kwamen via diverse Nederlandse uitgeverijen, waaronder Querido, Leopold, Gottmer, Rubinstein, Ambo|Anthos en de Historische Uitgeverij, vertalingen van Nederlandse auteurs binnen, die het Letterenfonds niet automatisch dankzij een toegekende subsidie ontving.

Exposities

Tot maart 2018 was in het Scheepstra Kabinet te Roden i.s.m. het Letterenfonds de tentoonstelling *De wereld in: Jip en Janneke in vertaling* te zien.

Met de Airport Library op Schiphol bestaat inmiddels al jaren een goede samenwerking: naast het schenken van boeken, presenteren we vertalingen van Nederlandse literatuur in de daarvoor beschikbare vitrines in deze voor alle intercontinentale reizigers toegankelijke bibliotheek.

In 2018 werden in de Airport Library drie tentoonstellingen gerealiseerd:

Van maart tot juli 2018 was er ter ere van 100 jaar Hella Haasse en 60 jaar *Oeroeg* de expositie 'Het Boekenweekgeschenk *Oeroeg* (1948) in vertaling. Van juli tot september was er ter ere van het 65-jarige jubileum een expositie van de Gouden Boekjes, in samenwerking met uitgeverij Rubinstein. Van september tot november was de tentoonstelling 'Werk van J. Slauerhoff in vertaling' te zien, ter ere van zijn 120e geboortedag.

Instagram

Via Instagram 'dutchliterature' worden de meest recente vertalingen van Nederlandse literatuur (fictie, non-fictie, poëzie, kinder- en jeugd en graphic novels) getoond.

Bijlage 4:

Literaire programma's binnenland: tournees en reeksen

Schrijversresidentie Amsterdam | Writers Residency Amsterdam

datum	activiteit	partner(s)	bereik
20 januari	WiR Fatma Aydemir deelname panelgesprek 'De woede van Europa' o.l.v. David Van Reybrouck & interview door Arjan Peters in 'Boek van mijn leven'.	Writers Unlimited, Den Haag	100 (schatting)
23 januari	WiR Fatma Aydemir in gesprek met lezers over <i>Ellebogen</i> .	Passa Porta, Brussel, België	25 (schatting)
8 februari	Interview met WiR Fatma Aydemir over <i>Ellebogen</i> door Joost Lagendijk aan het Spui.	Athenaeum Boekhandel, Amsterdam	20
13 februari	Paul Scheffer in gesprek met Fatma Aydemir en Murat Isik over opgroeien als de derde generatie migrantenkinderen in Europa.	De Balie, Amsterdam; uitgeverij Signatuur	50 (schatting)
18 februari	Talking Books: Interview met WiR Fatma Aydemir door schrijfster en arabiste Meltem Halaceli.	Pages Bookstore Café, Amsterdam; uitgeverij Signatuur	20 (schatting)
28 maart	Leesclub o.l.v. Bart Gielen met WiR Rodrigo Blanco Calderón over <i>The Night</i> .	Athenaeum Boekhandel, Amsterdam	10 (schatting)
29 maart	Avond met WiR Rodrigo Blanco Calderón over <i>The Night</i> .	Instituto Cervantes, Utrecht	20 (schatting)
15 april	Interview met WiR Emuna Elon over <i>Sonja's zoon</i> in Openbare Bibliotheek Roelof Hartplein, Amsterdam.	Openbare Bibliotheek Amsterdam; Boekhandel Van Rossem	20 (schatting)
18 april	Leesclub met WiR Emuna Elon in Athenaeum Roeterseiland.	Athenaeum Boekhandel, Amsterdam	10 (schatting)
14 mei	'Literaire ontmoetingen met hedendaagse Italiaanse schrijvers': gesprek o.l.v. Monica Jansen en Maria Bonaria Urban met WiR Francesca Melandri en documentairemaakster Sabrina Varani.	Istituto Italiano di Cultura, Amsterdam	30 (schatting)
15 mei	Interview met WiR Francesca Melandri over haar werk.	Espace Banca Montepaschi Belgio, Brussel, België	20 (schatting)
22 mei	Rosita Steenbeek interviewt Francesca Melandri over <i>De lange weg naar Rome</i> .	Athenaeum Boekhandel, Amsterdam	20 (schatting)
30 mei	Meet & greet met WiR Francesca Melandri in boekhandels in België.	Bar Boek, Leuven; Paard van Troje, Gent, België	30 (schatting)
17 juli	Leesclub o.l.v. Alexander Reeuwijk met WiR Manu Joseph over <i>Miss Laila, gewapend & gevaarlijk</i> .	Boekhandel Het Leesteken, Purmerend	10 (schatting)
20 juli	Interview door Casper Luckerhof met WiR Manu Joseph over <i>Miss Laila, gewapend en gevaarlijk</i> .	Athenaeum Boekhandel, Amsterdam	20 (schatting)
28 augustus	Naema Tahir en WiR Manu Joseph over de kracht van literatuur.	De Balie, Amsterdam	40 (schatting)
11 september	Gesprek tussen Tommy Wieringa en WiR Paolo Cognetti in het Nieuwe DeLaMar in Amsterdam.	De Balie, Amsterdam; Uitgeverij De Bezige Bij	200 (schatting)
14 september	Interview door Thomas Heerma van Voss met WiR Paolo Cognetti in Athenaeum Roeterseiland.	Athenaeum Boekhandel, Amsterdam	30 (schatting)
17 september	Leesclub o.l.v. Jet Steinz met WiR Paolo Cognetti over <i>De buitenjongen</i> ; vertoning documentaire en interview met Cognetti door Lidewijde Paris.	ILFU-festival, Utrecht	150 (schatting)
25 september	Boek & Meester: Ernest van der Kwast interviewt WiR Paolo Cognetti.	Boek & Meester, Rotterdam	50 (schatting)
9 oktober	NRC Lezersdag 'Leve de Vlaamse literatuur' in de Leidse Schouwburg: gesprek met WiR Jeroen Olyslaegers, Tom Lanoye en Saskia De Coster o.l.v. Peter Vandermeersch en Geert Buelens over de stand van de Vlaamse literatuur.	NRC Handelsblad	30 (schatting)
25 oktober	WiR Jeroen Olyslaegers is de Grote Gast bij Frontaal #33, in WORM in Rotterdam. Thema van de avond is vrijvechters.	Frontaal	30 (schatting)
3 november	Interview met WiR Jeroen Olyslaegers door Coen Peppelenbos.	Het Grote Gebeuren Groningen	30 (schatting)

datum	activiteit	partner(s)	bereik
7 januari	Presentatie door Alexandra Koch over Schwob en de boeken in de Schwob-actie 2018.	Boekhandel Verkaaik Gouda	20
18 januari	Leesclub o.l.v. Barbara de Lange over <i>De jaren</i> van Virginia Woolf.	Boekhandel Lovink Lochem	15
28 januari	Leesclub o.l.v. Corien Hildebrant over <i>Rolien en Ralien</i> van Josepha Mendels.	Boekhandel Laan Castricum	10
30 januari	Leesclub (met bijpassend diner) o.l.v. Theo Hakkert over <i>Lanark</i> van Alasdair Gray.	Boekhandel Het Leesteken, Purmerend	12
11 februari	Leesclub o.l.v. Cita Vissers over <i>Hotel Moederland</i> van Yusuf Atilgan.	Boekhandel Gillissen & Co Haarlem; Stichting Senia	15
11 februari	Presentatie door Alexandra Koch over Schwob en de boeken in de Schwob-actie 2018.	Boekhandel Laan, Castricum	10
23 februari	Leesclub o.l.v. Irma Pieper over <i>Meteoor</i> van Karel Čapek.	Post Scriptum, Schiedam; De Schrijverscentrale	10
26 februari	Boekhandelsborrel in de bibliotheek van het Letterenfonds voor boekhandelaren en uitgevers van de Schwob lente- en zomeractie.		40
6 maart	Leesclub (met bijpassend diner) o.l.v. Alexander Reeuwijk over <i>De blinde uil</i> van Sadegh Hedayat.	Boekhandel Het Leesteken (José Ferdinandus), Purmerend; De Schrijverscentrale	10
5 maart	Vanwege grote belangstelling: extra editie van de leesclub (met bijpassend diner) o.l.v. Alexander Reeuwijk over <i>De blinde uil</i> van Sadegh Hedayat.	Boekhandel Het Leesteken (José Ferdinandus), Purmerend	15
8 maart	Leesclub over <i>Rolien en Ralien</i> van Josepha Mendels.	Boekhandel Van der Velde Sneek	10
14 maart	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Boekhandel Kooyker Leiden	30
22 maart	Leesclub o.l.v. Michel Krielaars over <i>Meteoor</i> van Karel Čapek.	Boekhandel Verkaaik, Gouda	20
3 april	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Athenaeum Boekhandel, Haarlem	30
10 april	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Het Leesteken, Purmerend	20
14 april	Bookstore Day: presentatie over Schwob door Alexandra Koch.	Kennemer Boekhandel Haarlem	6
17 april	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Boekhandel Van Kemenade & Hollaers, Breda	20
22 april	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Island Bookholt, Amsterdam	20
18 april	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Bredero Boeken, Santpoort-Noord	15
13 mei	Leesclub over <i>Drijfzand / Schutkleur</i> van Nella Larsen.	Boekhandel Gillissen & Co, Haarlem	15
16 mei	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Boekhandel Livius de Zevensprong, Tilburg	50
22 mei	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Boekhandel Spijkerman, Eindhoven	30
24 mei	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Boekhandel De Reyghere, Brugge, België	40
30 mei	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa, in de Lutherse kerk te Amersfoort.	Boekhandel Veenendaal, Amersfoort	50
29 mei	Leesclub o.l.v. Irene van de Mheen over <i>Het boek van Emma</i> van Emma Reyes.	Boekhandel Het Leesteken (José Ferdinandus), Purmerend; De Schrijverscentrale	15
12 juni	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Kennemer Boekhandel, Haarlem	20

10 september	Leesclub o.l.v. Alexander Reeuwijk over <i>De blinde uil</i> van Sadegh Hedayat.	Boekhandel Van Pampus, Amsterdam	12
16 september	Leesclub o.l.v. Maria Kleijnen over <i>Het jachtgeweer</i> en <i>Stierensumo</i> van Yasushi Inoue.	Boekhandel Dominicanen, Maastricht	10
20 september	Lezing door Ivo Smits over Japanse literatuur van vóór Murakami: over Tanizaki, Inoue en Gomikawa.	Boekhandel Dekker vd Vegt, Nijmegen	30
21 september	Leesclub o.l.v. Angeliki Papastamatiou over <i>Kapitein Michalis</i> van Nikos Kazantzakis in de bibliotheek van het Letterenfonds.		18
24 september	Boekhandelsborrel in de bibliotheek van het Letterenfonds voor boekhandelaren en uitgevers van de Schwob herfst en winter-actie.		40
3 oktober	Lezing door Ivo Smits over <i>Het jachtgeweer</i> van Yasushi Inoue.	Café Livre, Breda Boekhandel Van Kemenade & Hollaers, Breda	100
18 oktober	Presentatie door Alexandra Koch over Schwob en de boeken in de Schwob-actie 2018.	Boekhandel Dekker vd Vegt, Nijmegen	4
4 november	Leesclub o.l.v. Christel Biermans over <i>Kaas</i> van Willem Elsschot en <i>Stierensumo</i> van Yasushi Inoue.	Boekhandel Gillissen & Co, Haarlem	15
8 november	Leesclub o.l.v. Max Urai over <i>Mijn kinderjaren in de Provence</i> van Marcel Pagnol.	De Tribune, Maastricht	5
13 november	Leesclub o.l.v. Max Urai over <i>Mijn kinderjaren in de Provence</i> van Marcel Pagnol.	Boekhandel Van Kemenade & Hollaers, Breda	4
13 november	Leesclub o.l.v. Theo Hakkert over <i>Twee mensen samen</i> van Knud Sønderby.	Boekhandel Het Leesteken, Purmerend. De Schrijverscentrale	8
27 november	Leesclub o.l.v. Arnold Heumakers en met vertaler Jan Willem Bos over <i>Sinds tweeduizend jaar</i> van Mihail Sebastian in de bibliotheek van het Nederlands Letterenfonds. Met Roemeens diner door José Ferdinandus.	Prins Bernhard Cultuurfonds i.v.m. bekendmaking Nijhoffprijs 2019	18
14 december	Michel Krielaars in gesprek met Toef Jaeger en Dominique van Varsseveld over de Afro-Amerikaanse literatuur van de 20e eeuw. Aanleiding zijn de nieuwe vertalingen van James Baldwin, de ontdekking van William Kelley en het verschijnen van diverse schrijvers uit de Harlem Renaissance zoals Nella Larsen en Zora Neale Hurston.	Boekhandel Van Pampus, Amsterdam	30

Vertalersgeluktournee

16 april -23 mei	Inleidingen: Nicolette Hoekmeijer en Andrea Kluitmann. Animatie: Iris van der Graaf en Studio Hudson.	De Schrijverscentrale Financiële ondersteuning: Lira Fonds Entr'actes: Vereniging van Nieuwe Vertalers	
16 april	Lezingen: Elly Schippers en Jantsje Post over <i>Het achtste leven (voor Brilka)</i> van Nino Haratischwili; Jan Pieter van der Sterre over <i>Geschiedenis van geweld</i> van Édouard Louis; Paula Stevens en Edith Koenders over <i>Max, Mischa & het Tet-offensief</i> van Johan Harstad. Entr'acte: Klaske Kamstra, Elsbeth Mulder & Ireen Niessen. Moderator: Erwin de Vries.	Boekhandel Godert Walter i.s.m. Groninger Forum	50
19 april	Femke Blekkingh-Muller over <i>Vaak ben ik gelukkig</i> van Jens Christian Grøndahl; Patty Krone en Yond Boeke over <i>De acht bergen</i> van Paolo Cognetti; Lucie van Rooijen en Inger Limburg over <i>Gouden bergen</i> van Francis Spufford Entr'acte: Anna Visser en Claudia Visser. Moderator: Joost Baars.	Boekhandel Van Rossum, Amsterdam	50
24 april	Josephine Rijnaarts over <i>Tijl</i> van Daniel Kehlmann en <i>Wedervaring</i> van Bodo Kirchoff.	Boekhandel Van Kemenade & Hollaers, Breda	20
9 mei	Anneke Bok over <i>Het huis van de namen</i> van Colm Tóibín; Elly Schippers en Jantsje Post over <i>Het achtste leven (voor Brilka)</i> van Nino Haratischwili; Roel Schuyt over <i>De vos</i> van Dubravka Ugrešić. Entr'acte: Koen Boelens en Helen Zwaan. Moderatoren: Joni Zwart en Arno Koek.	Boekhandel Blokker, Heemstede i.s.m. Athenaeum Boekhandel, Haarlem	35
11 mei	Gerda Baardman over <i>Gesprekken met vrienden</i> van Sally Rooney; Arthur Langeveld over <i>Zulajka opent haar ogen</i> van Guzel Jachina; Liesbeth van Nes over <i>De Weense sigarenboer</i> van Robert Seethaler. Entr'acte: Emilia Menkveld en Jeske van der Velden. Moderator: Irene van de Mheen.	Boekhandel Van Pampus, Amsterdam	50
12 mei	Yond Boeke over <i>De acht bergen</i> van Paolo Cognetti; Liesbeth van Nes over <i>De Weense sigarenboer</i> van Robert Seethaler; Paula Stevens over <i>Max, Mischa & het Tet-offensief</i> van Johan Harstad. Entr'acte: Lies Lavrijsen en Tine Poesen. Moderator: Janna Navis.	Centre Céramique in Maastricht en Boekhandel Dominicanen	45
15 mei	Els van der Pluijm over <i>Het leven in tijden van vrede</i> van Francesco Pecoraro; Gertrud Maes over <i>Een zachte hand</i> van Leïla Slimani; Josephine Rijnaarts over <i>Tijl</i> van Daniel Kehlmann en <i>Wedervaring</i> van Bodo Kirchoff. Entr'acte: Eva Wissenburg en Heleen Oomen. Moderator: Wieke Rommers en Hanneke Martin.	Boekhandel Dekker van de Vegt, Nijmegen	25
23 mei	Liesbeth van Nes over <i>De Weense sigarenboer</i> van Robert Seethaler; Floor Borsboom en Eef Gratama over <i>Babylon</i> van Yasmina Reza; Roland Fagel en Natasha Gerson over <i>Het monster van Essex</i> van Sarah Perry. Entr'acte: Elbert Besaris. Moderator: Nienke Willemsen.	Literaire Boekhandel Lijnmarkt, Utrecht	25

Bijlage 5

Publicaties, websites, sociale media en voorlichting

Publicaties

- *Jaarverslag 2017*, twee edities, een beknopte gedrukte versie (52 p., 150 ex) en een uitgebreidere digitale versie inclusief alle subsidiebesluiten (96 p., pdf)
- *Gebruikersonderzoek Binnenland* (19 p., pdf)
- *Gebruikersonderzoek Vertalers uit het Nederlands* (14 p., pdf)
- *Users' Survey International Publishers* (17 p., pdf)
- *Samenvatting Stakeholdersonderzoek* (pdf)
- *Les Phares du Nord. Littérature des Pays-Bas et de la Flandre en France* - Printemps 2018 (40 p., 4.500 ex, Frans)
- *Les Phares du Nord. Littérature des Pays-Bas et de la Flandre en France* - Automne 2018 (36 p., 4.500 ex, Frans)
- *10 Books from Holland* - London Book Fair Issue, Spring 2018 (16 p., 2.600 ex., Engels)
- *10 Books from Holland* - Frankfurt Book Fair Issue, Autumn 2018 (16 p., 2.600 ex., Engels)
- *Children's Books from Holland* - Spring 2018 (16 p., 1.800 ex., Engels)
- *The Art of Illustration. 30 Dutch Illustrators* (64 p., 1.000 ex., Engels)
- *Quality Non-Fiction from Holland* - Spring 2018 (16 p., 2.900 ex, Engels)
- *Quality Non-Fiction from Holland* - Autumn 2018 (16 p., 2.850 ex., Engels)
- *New Titles from The Netherlands 2018 - Ficción, No ficción & Libros infantiles* - (17 p., pdf, Spaans)
- *New Titles from The Netherlands 2018 - Fiction, Non-Fiction, and Children's Books* - (15 p., pdf, Chinees)
- Aan Poetry International Web toegevoegde dichterspagina's: Frank Keizer en Alexis de Roode
- Programmaboekje Literaire Vertaaldagen 2018 (16 p., 400 ex.)

Websites

www.letterenfonds.nl
www.vertalingendatabase.nl
www.schwob.nl
www.vertalershuis.nl
www.europeseliteratuurprijs.nl
www.vertalersgeluk.nl
www.writerinresidence.nl
www.slowwritinglab.nl
www.pharesdunord.nl

Video: YouTube-kanaal Letterenfonds

Video's met de volgende writers in residence, tevens gepubliceerd op de website *Why I Love This Book*:

- Jeroen Olyslaegers over zijn roman *WIL* en over *Spreekwoorden* van Desiderius Erasmus
- Paolo Cognetti over zijn boek *Sofia draagt altijd zwart* en over *The Call of the Wild* van Jack London
- Manu Joseph over zijn roman *Miss Laila, gewapend & gevaarlijk* en over *Faraday, Maxwell, and the Electromagnetic Field* van Nancy Forbes
- Francesca Melandri over haar roman *De lange weg naar Rome* en over de roman *Moby Dick* van Herman Melville
- Rodrigo Blanco Calderon over zijn roman *The Night* en over *Oír a Darío* van Darío Lancini
- Fatma Aydemir over haar boek *Ellebogen* en over de roman *Het leven van Vernon* van Virginie Despentes
- Jaroslav Rudiš over zijn boek *Het volk boven* en over *Oude meesters* van Thomas Bernhard.

Voorts:

- *De Kloof*: videotrailers bij acht literaire podcasts met als thema 'de kloof' in de breedste zin van het woord. Geschreven door Alfred Birney, Babs Gons, Derek Otte, Nina Polak, Marja Pruis, Roos van Rijswijk, Georgina Verbaan en Pieter Waterdrinker, en geïnterpreteerd en bewerkt door regisseurs Hanneke Hendrix en Niki Padidar.
- Kim van Kaam fietst door New Orleans, korte video als illustratie bij haar blog *Ondoorgrondelijke stad* over de onderzoekreis langs residenties in de Verenigde Staten die ze met een Wanderlust-beurs maakte
- *Op één lijn*, animatie voor de Vertalersgeluktournee 2018 door Iris van der Graaf

Les Phares du Nord:

- Anna Enquist sur *Quatuor* (de Franse vertaling van haar roman *Kwartet*)
- Margriet de Moor sur *Au premier regard* (de Franse vertaling van *Slapeloze nacht*)

Bereik

De tweetalige website van het Letterenfonds telde in 2018 gemiddeld 33.449 unieke bezoekers per maand bezocht. Dit was vergelijkbaar met 2017 (gemiddeld 33.292 unieke bezoekers per maand).

In 2018 stuurde het fonds veertien keer een algemene (Nederlandstalige) nieuwsbrief naar circa 2.500 abonnees. Hiermee worden de verschillende doelgroepen van het fonds geïnformeerd over de activiteiten en subsidies (deadlines, toekenningen, nieuwe regelingen, et cetera). Voorts zijn vanuit het fonds een kleine dertig Nederlandse persberichten verstuurd, en een enkel Engels of Frans persbericht.

@Letterenfonds: eind 2018 telde het Nederlandse Twitter-account 3.270 volgers (2017: 2.951). Het aantal volgers van de Nederlandse Facebook-pagina steeg naar 5.597 (2017: 4.794), het gemiddelde aantal gebruikers per maand daalde echter naar 28.741 (in 2017: 30.041) personen per maand.

De website rond de Europese Literatuurprijs, www.europeseliteratuurprijs.nl, werd door ongeveer 24.238 unieke bezoekers bezocht (in 2017 waren dat er 33.300). De bijbehorende Facebookpagina kwam uit op 1.011 volgers (2017: 671).

De site www.slowwritinglab.nl werd in 2018 door 32.245 bezoekers bezocht (2017: 15.412).

De vertalingendatabase werd ook in 2018 vaak geraadpleegd: 17.946 paginaweergaves, vergelijkbaar met 2017. De buitenlandse uitgeverijen – ca. 720 geadresseerden – werden vier keer geïnformeerd over recent verschenen titels via de *Highlights*-niewsbrieven. De buitenlandse contacten – ca. 1.970 abonnees – ontvingen vijf keer de *What's New In Dutch Literature*-niewsbrief, met daarin nieuws over Nederlandse literatuur en de activiteiten van het fonds in het buitenland. Ten behoeve van de *Phares du Nord*-campagne werd vijf keer een nieuwsbrief verstuurd naar ca. 450 abonnees.

De Engelstalige Twitter en Facebook-accounts zijn sinds najaar 2016 actief onder de naam @DutchLiterature. Op Twitter zijn er nu 723 volgers (2016: 505), de Facebookpagina heeft er 4.625 (in 2017: 4.456) en bereikte in totaal 64.887 gebruikers (in 2017: 53.293). Sinds september 2017 is er ook een Instagram account waarop covers van nieuwe vertalingen van Nederlandse literatuur worden gedeeld, het aantal volgers groeide dit jaar sterk naar 1.093 (was eind 2017: 240).

Vertalers van Nederlandse literatuur en andere geïnteresseerden worden ook via de besloten Facebookgroep 'Nederlandse literatuur in vertaling' geïnformeerd. De groep telde in 2018 849 leden (was 810). De Facebookpagina van het Vertalershuis Amsterdam kwam uit op 745 (2017: 671) volgers.

Schwob

In 2018 werden de twee Schwob-websites (Nederlands- en Engelstalig) samengevoegd in één: schwob.nl. De sites bereikten in 2018 een totaal aantal van 12.000 gebruikers in 16.000 bezoekers-sessies. 59% daarvan kwam uit Nederland, 13% uit België, de Verenigde Staten waren met circa 4%, Polen en Frankrijk met 3% vertegenwoordigd. Door de samenvoeging van de sites is het totaal aantal gebruikers licht gedaald ten opzichte van 2017 (totaal beide sites was 13.000 gebruikers resp. 18.000 sessies).

Ten behoeve van de Schwob-actie zijn zeven nieuwsbrieven verstuurd naar 100 boekhandelaars. De Facebookpagina van Schwob heeft nu 2.860 volgers (2017: 2.715); het aantal views steeg in 2018 met meer dan 150 procent naar 385.000 (2017: 220.000). Op Twitter heeft SchwobBooks 900 volgers (2017: 820); het bereik steeg aanzienlijk naar 78.900 tweet impressies (2017: 33.300). Op het Instagram account @Schwobbooks verdubbelde het aantal volgers naar 700 (2017: 341).

Voorlichting

8 maart: college door Greetje Heemskerk over de rol van het Nederlands Letterenfonds in het literair bedrijf voor acht bachelorstudenten Literatuur en Samenleving aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

12 maart: presentatie door Hanneke Martin en Alexandra Koch over het Letterenfonds en het project Schwob in het kader van de 'beroepenmiddag' voor studenten Slavische talen aan de Universiteit van Amsterdam voor twintig toehoorders.

22 maart: presentatie over het werk van het Letterenfonds, in het bijzonder met betrekking tot ondersteuning van vertalers en programma's rond literair vertalen, voor zestien studenten en de docent van de master Literair Vertalen aan de Universiteit Utrecht door Hanneke Martin en Anne Swarttouw.

9 april: 'college' over het werk van het Letterenfonds en in het bijzonder het vertaalbeleid in binnen- en buitenland voor acht (inter)nationale studenten en hun docent in het kader van het college Vertaalwetenschap in de master Neerlandistiek/Dutch Studies aan de Universiteit Leiden door Hanneke Martin, Anne Swarttouw en Agnes Vogt.

26 mei: aanwezig op de Vakschooldag, een informatiemarkt georganiseerd voor de studenten van de Vertalersvakschool. Fleur van Koppen was samen met collega's van het Vlaams Fonds voor de Letteren en het ELV aanspreekpunt over beurzen, mentoraten en andere institutionele steun voor beginnende vertalers. De informatiemarkt werd door meer dan vijftig personen bezocht.

31 augustus: lezing door Patrick Peeters (Vlaams Fonds voor de Letteren) en Victor Schiferli (Letterenfonds) over het werk van beide letterenfondsen, met name over het buitenlandbeleid, voor de elf studenten plus moderators van de door het ELV georganiseerde Intensieve Zomercursus (Hongaars en Engels).

14 november: presentatie op het fonds over de werkzaamheden van het Letterenfonds voor de zes deelnemers van de Vertalersfabriek door Greetje Heemskerk, Barbara den Ouden en Victor Schiferli.

5 december: college in het kader van de Master Literair Bedrijf aan de Radboud Universiteit in Nijmegen door Suzanne Meeuwissen voor twintig studenten.

Bijlage 6

Balans & exploitatierekening

Balans

	31/12/2018	31/12/2017
Balans na resultaatbestemming	€	€
Vaste activa		
Materiële vaste activa		
Gebouwen	3.356.599	3.523.998
Inventaris	89.820	28.379
Kunst	4.538	4.538
Totaal m.v.a.	3.450.957	3.556.915
Totaal vaste activa	3.450.957	3.556.915
Vlottende activa		
Vorderingen		
Ministerie van OCW	24.850.874	33.513.633
Overige vorderingen	171.399	731.845
Totaal vorderingen	25.022.273	34.245.478
Liquide middelen	7.188.084	6.019.646
Totaal vlottende activa	32.210.357	40.265.124
Totaal activa	35.661.314	43.822.039

	31/12/2018 €	31/12/2017 €
Eigen vermogen		
Stichtingskapitaal	45	45
Algemene reserve	438.781	438.781
Bestemmingsreserves	0	62.665
Bestemmingsfonds OCW	1.878.991	1.992.349
Bestemmingsfonds Ned. Lit. Klassieken	519.713	519.713
Bestemmingsfonds pensioenen NLPVF	15.483	20.198
Bestemmingsfonds ICT	47.723	53.531
Totaal eigen vermogen	2.900.736	3.087.282
 Voorzieningen	 398.877	 376.353
 Langlopende schulden	 16.727.120	 26.559.593
 Kortlopende schulden		
Subsidieverplichtingen	3.388.050	3.060.856
Nog te realiseren activiteitenlasten	8.759.686	7.323.666
Nog te realiseren apparaatslasten	2.604.668	2.602.253
Overige kortlopende schulden	882.177	812.036
Totaal kortlopende schulden	15.634.581	13.798.811
 Totaal passiva	 35.661.314	 43.822.039

Exploitatierekening

BATEN	realisatie 2018 €	begroting 2018 €	realisatie 2017 €
Directe opbrengsten			
Lager vastgestelde subsidies	54.642	0	42.933
Ingetrokken subsidies	79.116	0	105.527
Overige opbrengsten (o.a. verhuur pand)	302.347	301.347	297.671
Totale opbrengsten	436.105	301.347	446.131
 Subsidie OCW	 10.698.456	 11.824.211	 14.366.764
Overige subsidies en bijdragen publiek	137.338		144.261
Bijdragen privaat	52.460		573.652
Totale subsidies en bijdragen	10.888.254	11.824.211	15.084.677
Totale baten	11.324.359	12.125.558	15.530.808
 LASTEN			
Apparaatskosten			
Personeelslasten	2.035.926	2.004.873	1.918.775
Materiële lasten	805.239	959.695	822.787
Totale apparaatskosten	2.841.165	2.964.568	2.741.562
 Activiteitenlasten			
Programma 's en projecten	517.365	639.000	403.315
Verleende subsidies	7.227.874	7.794.431	11.181.827
Overige activiteitenlasten	924.601	727.559	992.678
Totale activiteitenlasten	8.669.840	9.160.990	12.577.820
Totale lasten	11.511.005	12.125.558	15.319.382
 Saldo uit gewone bedrijfsvoering	 -186.646	 0	 211.426
Bijzondere baten en lasten	100	0	290

	realisatie 2018 €	begroting 2018 €	realisatie 2017 €
Exploitatieresultaat	-186.546	0	211.716
Bestemmingsfondsen onttrekkingen	-10.523		-15.682
Bestemmingsreserves onttrekkingen	-62.665		-117.248
Vorming bestemmingsfonds Ned.Lit. Klassieken	0		519.713
Bestemmingsfonds OCW lager vastgestelde subsidies	54.642		42.933
Bestemmingsfonds OCW onttrekkingen	-168.000		-218.000
	-186.546	0	211.716

Bijlage 7

Private stichtingen

De Stichting Nederlands Letterenfonds voert met publiek geld een publieke taak uit, in de voorafgaande pagina's werd hiervan verslag gedaan. Los daarvan draagt het Letterenfonds verantwoordelijkheid voor twee stichtingen die privaat geld beheren: de Stichting Steunfonds Stimulering Nederlandse Literatuur (Steunfonds) en het Bert Schierbeekfonds (BSF). De directeur-bestuurder van het Letterenfonds en de leden van de Raad van Toezicht zijn q.q. tevens directeur-bestuurder respectievelijk lid van de Raad van Toezicht van deze twee stichtingen. Het Steunfonds en het BSF zijn door de fiscus erkend als culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Het Steunfonds

Het Steunfonds beheert een nalatenschap van de Engelse dichter, vertaler en criticus James Brockway (Birmingham, 21 oktober 1916 – 's-Gravenhage, 15 december 2000). Met zijn vertalingen gaf hij een Engels lezerspubliek toegang tot de poëzie van Rutger Kopland, Hans Lodeizen, M. Vasalis, Gerrit Achterberg en vele andere Nederlandstalige dichters. In 1966 werd hem voor zijn verdiensten als vertaler de Martinus Nijhoff Prijs toegekend en in 1997 ontving hij om dezelfde reden een ridderorde. Brockway liet de helft van zijn financiële nalatenschap na aan een rechtsvoorganger van het Nederlands Letterenfonds, met de opdracht de opbrengst uit het vermogen te besteden aan activiteiten ter stimulering van vertalingen van poëzie uit het Nederlands. De andere helft liet hij na aan het Letterkundig Museum (nu: Literatuurmuseum) in Den Haag. Eens in de twee jaar organiseert het Steunfonds een meerdaagse vertaalworkshop voor internationale poëzievertalers en kent het de *Brockway Prize* toe van € 5.000 aan een bijzondere en excellente poëzievertaling uit het Nederlands. In het kader van de grote *Les Phares du Nord*-manifestatie rondom Nederlandse en Vlaamse literatuur in Frankrijk die in 2018 plaatsvond is deze prijs niet in 2017 maar in 2018 toegekend, en wel aan de Franse vertaler Daniel Cunin. Daniel Cunin heeft naast vele prozavertalingen inmiddels een groot oeuvre opgebouwd van poëzievertalingen, dat onder meer werk omvat van Robert Anker, Paul Bogaert, Arjen Duinker, Esther Jansma en Gerry van der Linden. De jury bestond uit literair vertalers Kiki Coumans (Frans-Nederlands) en Bertrand Abraham (Nederlands-Frans) en werd bijgestaan door Peter Bergsma, vertaler en directeur van het Vertalershuis Amsterdam. De jury bekroonde Cunins oeuvre, in het bijzonder zijn vertaling *Une cage à la recherche d'un oiseau*, een keuze uit de gedichten van Willem van Toorn.

Per editie wisselt het doeltaalgebied dat centraal staat; de prijs werd eerder toegekend aan Ard

Posthuma (2015, Duits), Judith Wilkinson (2013, Engels), Francisco Carrasquer Launed (2011, Spaans; †2012), Jan H. Mysjkin & Pierre Gallissaires (2009, Frans), Gregor Seferens (2007, Duits) en Francis R. Jones (2005, Engels).

De Geert Van Oorschot Stichting besloot in 2017 een jaarlijkse bijdrage ter beschikking te stellen waarmee het Steunfonds in de periode 2017 tot en met 2023 aanvullende vertaalhonoraria kan verleenen aan excellente vertalers uit Midden- en Oost-Europa, de Baltische staten, Rusland en Armenië voor vertalingen van oorspronkelijk Nederlandstalig literair werk. Het Steunfonds verleende in 2018 aan acht vertalers aanvullende honoraria, te weten aan: Blanka Juranova voor *De wafelfabriek* van Roman Helinski (Tsjechisch); Jadwiga Jedryas voor *Geheimen van het Wilde Woud* van Tonke Dragt (Pools); Szabolcs Wekerle voor *Geheimen van het Wilde Woud* en voor *De heilige Rita* van Tommy Wieringa (Hongaars); Alicja Oczko voor *Een mooie jonge vrouw* van Wieringa (Pools); Miklós Fenyves voor *De pelikaan* van Martin Michael Driessen (Hongaars); Aniko Daroczi voor *Rivieren* van Driessen (Hongaars); Adam Bzoch voor *Het Hout* van Jeroen Brouwers (Slowaaks) en Jaroslav Dovhopoly voor *Mister Orange* van Truus Matti (Oekraïens).

Het Bert Schierbeekfonds

Het BSF is in 1998 door een rechtsvoorganger van het Nederlands Letterenfonds opgericht in aanwezigheid van Thea en Michiel Schierbeek, de echtgenote en de zoon van de in 1996 overleden dichter. Het vermogen van de stichting (dat onder meer afkomstig is uit de erfenis van schrijver en docent Barend Rijdes, 1910-1975) werd aanvankelijk aangewend om een variatie aan bijzondere literaire projecten die door overheidssubsidies niet bediend kunnen worden, op vlieghoogte te brengen. In 2002 werd (in samenwerking met de Stichting Adriaan Roland Holst Fonds) het A. Roland Holsthuis geopend waar schrijvers, dichters en vertalers sindsdien tegen een geringe huurprijs in "betrekkelijke ballingschap" aan hun oeuvre kunnen werken. Gelet op het budget beperkt het BSF zich sinds 2009 tot de exploitatie van het Roland Holsthuis in Bergen. Het huis wordt telkens voor één maand verhuurd. Huurders waren in 2018: Anneke Brassinga, Pauline Genée, Pieter Hoexum, Jacques Klöters, Andrea Kluitmann, Manuel Kneepkens, Kathy Mathys, Maaïke Meijer, Désirée Schyns, Ilse Starkenburg, Ester Naomi Perquin en Joost de Vries.

Tijdens hun verblijf gaven Anneke Brassinga, Manuel Kneepkens, Maaïke Meijer en Ilse Starkenburg een rondleiding in Museum Kranenburgh in Bergen, waarmee in 2017 een samenwerking is gestart. Het honorarium dat de schrijvers hiervoor ontvingen, werd gezamenlijk bekostigd door Museum Kranenburgh, de Stichting A. Roland Holstfonds en het Bert Schierbeekfonds.

Pieter Hoexum gebruikte zijn maand in het Holsthuis om na te denken over het begrip thuis, hij deed hiervan verslag in *ArchiNed* (3 april), Brassinga werd tijdens haar verblijf geïnterviewd door vertaalverhaal.nl, en Kathy Mathys schreef over haar maand in Bergen in *De Standaard*.

De jaarlijkse Open Dag van Het Roland Holsthuis tijdens de Bergense Kunst 10-daagse op zondag 28 oktober werd bezocht door 120 belangstellenden. Drie voormalige huurders van het huis droegen die middag voor uit eigen werk: dichter Emma Crebolder, schrijver/programmamaker Jacques Klöters en schrijver Onno Wesseling.

Het BSF is benaderd door het BNG Cultuurfonds om samen te werken. Besloten is om de jaarlijkse prijswinnaar van de BNG Bank Lezersjury een verblijf van een maand naar keuze in het Roland Holsthuis aan te bieden in het jaar erop. BNG betaalt het Bert Schierbeekfonds daarvoor een vergoeding. In 2018 was de prijswinnaar Arjen van Veelen. Hij zal voorjaar 2019 in het Roland Holsthuis verblijven.

Het BSF ontving in 2018 in totaal € 2.275 aan bijdragen van de Vrienden van het fonds.

Fotoverantwoording

Beeldpagina's Diversiteit & talentontwikkeling:

Foto's van de presentatie van de bundel *Zwart* (Atlas Contact) in Vredenburg Utrecht door Bart Grietens; foto van de debataavond *Zwart #2* in de Nieuwe Liefde in Amsterdam door Bart Grietens; foto van Canon Kletz@Poetry door Hielke Grootendorst; foto van Raoul de Jong tijdens Literatour door CPNB; foto van The Chronicles op het Crossing Border festival door Joost Weddepohl; foto van Read My World festival in Amsterdam door Richard Tas.

Beeldpagina's Les Phares du Nord:

Infographic kaart van de Les Phares du Nord-campagne door Philip Stroomberg; affiche Comédie du Livre door Brecht Evens; logo Les Phares du Nord-campagne door Philip Stroomberg; foto's Montreuil door Gert Jan Pos en Agnes Vogt; getekend logo Les Phares du Nord door Erik Kriek; foto Wide Vercnocke in Parade Atelier op Livre Paris door Gert Jan Pos. De vertaling van de Franse citaten op deze pagina's werd verzorgd door Martine Woudt.

Beeldpagina's Makers & markt:

Foto van het door Kunsten '92 georganiseerde Paradijsdebat door Jack Aa; foto van Read My World festival in Amsterdam door Richard Tas; bron cijfermateriaal (waar niet reeds vermeld) KVB Boekwerk; met dank aan de Volkskrant, NRC Handelsblad en KVB Boekwerk voor het ter beschikking stellen van hun materiaal.

Hoofdstuk 1:

Foto uitreiking Toneelschrijfprijs 2018 (aan Eric de Vroedt voor 'The Nation') door Haryanti Frateur.

Hoofdstuk 2:

campagnebeeld De Kloof door Kurtadocs; foto Dean Bowen door Irwan Droog; foto Simon(e) van Saarloos door Frank Ruiter; foto van The Chronicles-Crossing Border (Joep Harmsen en Mauro Libertella) door Joost Weddepohl; foto uitreiking El Hizra Literatuurprijs (aan Maureen Ghazal en Amro Kasr) door Shayed Photography; foto presentatie *Swallows and Floating Horses* in Leeuwarden door Sito Wijngaarden; ontwerp Schwob-posters door Philip Stroomberg; foto presentatie *Puzzling Poetry Schatkist* in Literatuurmuseum Den Haag door Rachel Ecclestone; foto Tim Hofman, Nhung Dam en Raoul de Jong en beeld Literatour door CPNB; foto Ester Naomi Perquin uit Nieuwsuur; foto Vertalersgeluktournee bij Athenaeum Haarlem door Nicolette Hoekmeijer; logo Vertalersgeluktournee door Ien van Laanen; interview met Manu Joseph uit *Het Parool* van 7 augustus 2018; foto Kawa Nemir door Martine Bibo; foto laureaten Letterenfonds Vertaalprijzen 2018 en directeur Tiziano Perez door Chris Houts; foto uitreiking Europese Literatuurprijs 2018 door Gordon Meuleman.

Hoofdstuk 3:

Foto Mireille Cohendy door Linda Bais; foto Literaire Vertaaldagen 2018 door Chris Houts. Overige foto's door Mireille Berman, Agnes Vogt, Victor Schiferli, het ELV, en anderen.

Hoofdstuk 4:

Foto's symposium Poëzie in de klas door Annemarie Terhell.

Hoofdstuk 5:

Foto Elspeet Conferentie in bibliotheek Letterenfonds door *Boekblad*.

Bijlage 6:

Foto bezoek Master Literair Vertalen door Hanneke Marttin.

Colofon

Jaarverslag 2018
Nederlands Letterenfonds

Ontwerp

Kummer & Herrman, Utrecht.

Deze pdf bevat diverse links naar video's, blogs en andere achtergrondartikelen over de beschreven onderwerpen.

© Nederlands Letterenfonds, maart 2019
Volledige of gedeeltelijke overname is alleen toegestaan met bronvermelding

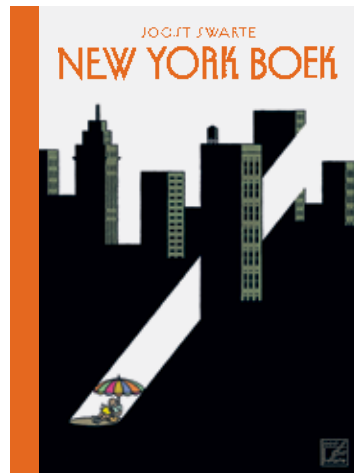
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Tower of Babel Honour Diploma (Estland)
voor Edward van de Vendel, vertaler Kerti Tergem
en uitgeverij Päike ja Pilv

Prix spécial du jury op het
BD comic festival Sollies-Ville

Genomineerd voor de II Premio Strega
Ragazze e Ragazzi 2019

Cees Nooteboom ontving de Horst Bienek-prijs voor zijn
poëtische oeuvre en de Premio Internazionale Elena Violani-Landi

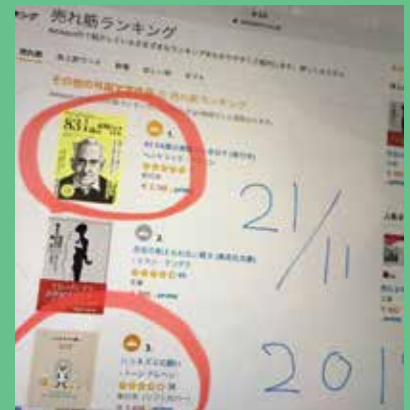

Genomineerd voor de International Dublin Literary Award 2019:
Inge Schilperoord & vertaler David Colmer
Niña Weijers & vertaler Hester Velmans

Gerry van der Linden ontving de
Ditët e Naimit Award in Macedonië
voor haar poëtische oeuvre

Bestsellers

Nederlandse literatuur in de top 3 van de
bestsellerlijst vertaalde literatuur in Japan:
Hendrik Groen op 1 en Toon Tellegen op 3,
Het verlangen van de egel stond vrijwel het
hele jaar in de bestsellerlijst.

Kirkus Reviews' 1 of 5 best
genre-busting middle-grade
books of 2018

Getipt door Hilary Mantel in de
Guardian als een van de beste
boeken van het jaar 2018

Een van de meest populaire
kinderboeken in het VK in 2018
bij TopstaKids

